

โครงการศึกษาทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรม
ในเขตเทศบาลเมืองน่านเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน

โดย
ผศ.ดร.ณวิทย์ อ่องแสงชัย และคณะ

สิงหาคม 2555

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
โครงการศึกษาทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรม
ในเขตเทศบาลเมืองน่าน เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผศ.ดร.ณวิทย์ อ่องแสงชัย
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
และ
ผศ.เพ็ญจันทร์ รวิยะวงศ์
คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปผู้บริหาร

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม และธรรมชาติที่งดงาม ทำให้น่านเป็นเมืองที่มีเสน่ห์ และอุดมไปด้วยทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว กระแสการท่องเที่ยวของเมืองน่านขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนเมืองน่านเพิ่มขึ้นอย่างเป็นทวีคูณ โดยเฉพาะหน้าเทศกาลท่องเที่ยวในช่วงฤดูหนาว จากข้อมูลในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2553 ภายในช่วงระยะเวลาเพียง 1 เดือนมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเมืองน่านถึงกว่า 60,000 คน จนเกิดขีดความสามารถในการรองรับของเมือง ธุรกิจการค้า และการบริการจึงเกิดการขยายตัวขึ้นเป็นจำนวนมาก เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆทุกปี ในขณะที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังคงมุ่งไปแวะชมตามแหล่งท่องเที่ยวเดิมๆที่มีชื่อเสียงมากของเมือง เช่น วัดวัดภูมินทร์ วัดหัวข่วง วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน ศูนย์ราชการฯ ฯลฯ ทั้งๆที่ยังมีทรัพยากรอีกเป็นจำนวนมากในเขตเทศบาลเมืองน่าน ที่สามารถพัฒนา เพื่อรองรับการท่องเที่ยวได้ในอนาคต โดยเฉพาะทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม ถ้าได้รับการพัฒนา และบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

ผลกระทบจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และการพัฒนาประเทศที่ทำให้เศรษฐกิจแบบทุนนิยมเติบโตขึ้นตามหัวเมืองต่างๆ เมืองในภูมิภาคล้านนาต่างก็มีธุรกิจ อุตสาหกรรม การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกเกิดขึ้นมากมาย แต่เมืองน่านก็ยังคงเป็นเมืองเล็กๆที่มี “วิถีคนเมือง” ดำรงอยู่อย่างสงบ แต่กระแสการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวก็ทำให้ชุมชนในเขตเทศบาลหลายแห่งตื่นตัว ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวเท่าที่ศักยภาพของแต่ละชุมชนจะสามารถทำได้ โดยการพัฒนา และจัดการทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมที่มีอยู่ภายในชุมชน ในขณะที่อีกหลายชุมชนยังไม่ทราบว่าต้องทำอย่างไรกับทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่ เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นของเมืองน่านในอนาคตนำไปสู่การพัฒนา และการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ การศึกษาทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม และศักยภาพของชุมชนเพื่อนำไปสู่การวางแผนการท่องเที่ยวเชิงโดยชุมชนเขตเทศบาลเมืองน่าน จึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้การศึกษา สืบหาข้อมูลทรัพยากรทางการท่องเที่ยวด้านสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต ประเพณี และศักยภาพของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน เครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชน และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในขั้นแรก เพื่อจัดทำฐานข้อมูล และประเมินศักยภาพ ความพร้อมของชุมชนจึงเป็นเป้าหมายแรกที่สำคัญของการทำงาน เพื่อนำข้อมูล ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่สอดคล้องกับความต้องการ และวิถีชุมชนเมืองน่านในการศึกษาวิจัยขั้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา และรวบรวมข้อมูลทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวด้านสถาปัตยกรรมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน
2. เพื่อศึกษาศักยภาพ และความสามารถของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน ในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ ที่รวบรวมข้อมูลที่ศึกษาในทุกด้าน เพื่อใช้ในการวางแผนการพัฒนาท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่านต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1 ทราบประวัติความเป็นมา และศักยภาพในการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน สภาพเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ และประชาชนทั่วไป เข้าใจและมีจิตสำนึก ต่อทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมของตน ว่ามีความสำคัญและคุณค่าต่อชุมชน ให้ตระหนักถึงการเป็นเจ้าของ ร่วมกัน ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ดูแลรักษา อนุรักษ์ร่วมกันอย่างยั่งยืน
- 3 มีคลังข้อมูลหรือธนาคารข้อมูลในพื้นที่วิจัยทั้ง 28 ชุมชน ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมต่อการกำหนดแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของเมืองน่านต่อไป

ระยะเวลาทำการวิจัยและแผนการดำเนินงาน

ช่วงที่ 1 การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นที่

- เก็บรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาจากแนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้อง จัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน สรรหาความร่วมมือในการดำเนินงาน ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

ช่วงที่ 2 การสำรวจภาคสนาม

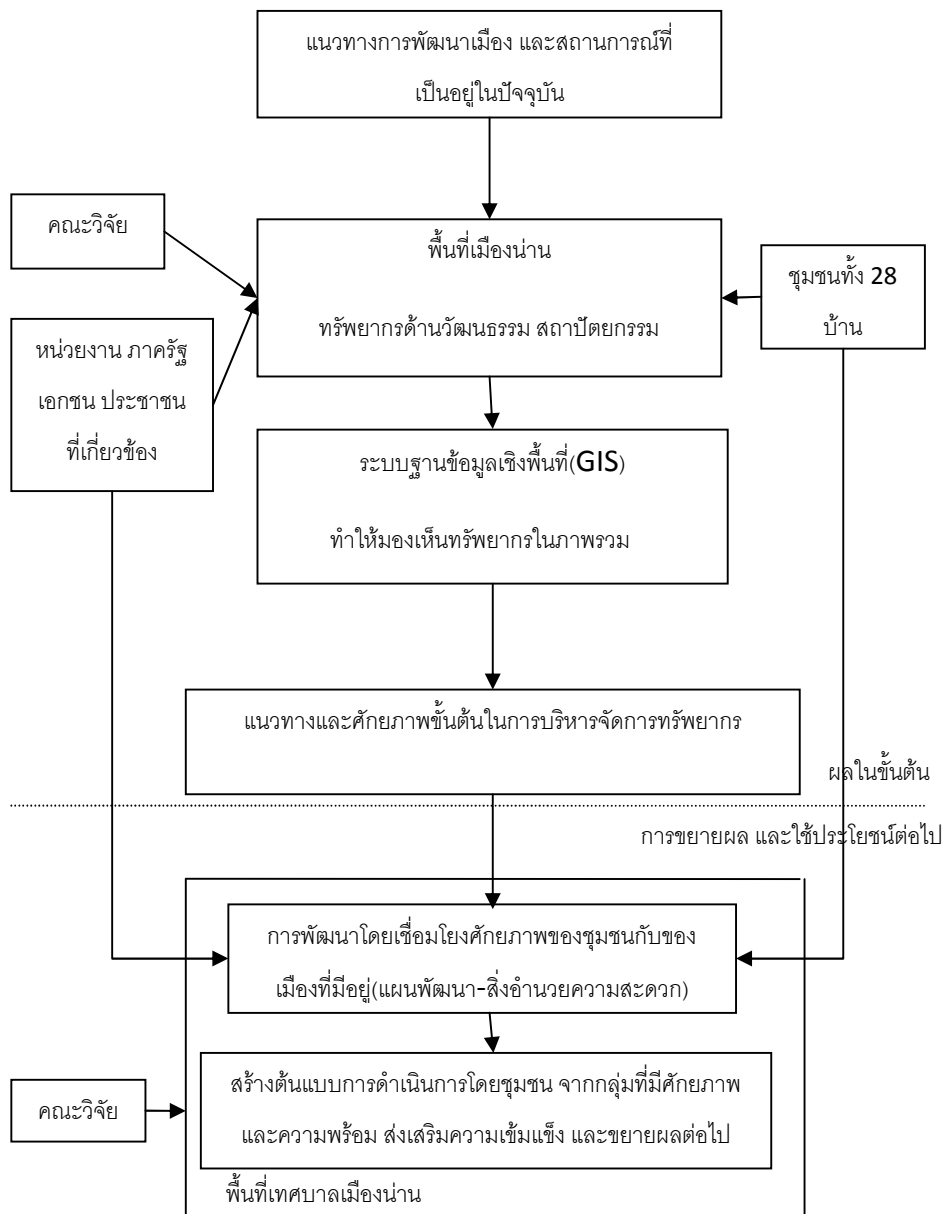
- ดำเนินการสำรวจภาคสนาม โดยใช้การสังเกต สัมภาษณ์ และสำรวจพื้นที่เขตเทศบาลทั้ง 28

ช่วงที่ 3 การจัดระเบียบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

- จัดระเบียบข้อมูลให้เหมาะแก่การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการนำไปใช้เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยว
- ประเมินศักยภาพของชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น
- สังเคราะห์ผลที่ได้ และสรุปผล เพื่อสร้างโครงร่างในการทำงานขั้นต่อไป

ช่วงที่ 4 จัดทำคลังข้อมูลและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

- จัดทำฐานข้อมูล GIS ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่อไปได้สะดวก
- ทำการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่จัดทำขึ้น
- จัดประชุม และจัดกิจกรรมร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจในการใช้ประโยชน์คลังข้อมูล ขอความคิดเห็นในการปรับปรุงคลังข้อมูล และสร้างกระแสการใช้งานให้เกิดขึ้นจากคลังข้อมูลที่จัดทำขึ้น
- สรุปผลที่ได้ จากการจัดประชุม จัดกิจกรรม และการดำเนินการทั้งหมดที่ผ่านมา

แผนภูมิในการดำเนินงาน

ผลการศึกษา

ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพระดับเมืองเพื่อการท่องเที่ยว

ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรม รวมทั้งองค์ประกอบทางกายภาพระดับเมืองและชุมชนเมืองน่านจากการสำรวจสามารถแบ่งออกได้เป็นประเภทต่างได้ดังต่อไปนี้ อาคารเพื่อการพักอาศัย อาคารทางศาสนา อาคารสถาบัน และสาธารณะ สิ่งปลูกสร้างที่เป็นองค์ประกอบระดับเมือง สิ่งอำนวยความสะดวกระดับเมือง องค์ประกอบระดับย่อยของเมือง และชุมชน และภูมิทัศน์เมืองและชุมชน

จากการสำรวจพื้นที่ครอบคลุมบริเวณทั้งหมดของ 28 บ้านในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน การศึกษาค้นพบ ทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบทางกายภาพระดับเมืองและชุมชนเป็นจำนวนมาก ซึ่งจากการสำรวจและ บันทึกข้อมูลประวัติความเป็นมาโดยสังเขป คุณลักษณะ และตำแหน่งที่ตั้งของทรัพยากร พบว่ามีจำนวนทรัพยากรทั้งสิ้น 200 หน่วย ซึ่งครอบคลุม อาคาร สิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เช่น บ้าน วัง วัด ภูมิ แนวคูน้ำ กำแพงเมือง สะพาน เสาหลักเมือง และภูมิทัศน์ที่สวยงาม จากทั้ง 7 ประเภทของทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม รวมทั้งองค์ประกอบทางกายภาพ ระดับเมืองและชุมชน โดยมีตัวอย่างการกระจายตัวของตำแหน่งที่ตั้งของทรัพยากรทั้งหมดตามแผนที่ด้านล่าง

สภาพโดยทั่วไป และสถานการณ์ของทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบทางกายภาพระดับเมือง

จากการศึกษาพบว่าทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมประเภทที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นที่พำนักและประกอบกิจการค้าของ ชาวเมืองน่านโดยทั่วไปมีจำนวนมากที่สุด ซึ่งพบทั้งสิ้น 121 หน่วย (กลุ่มอาคารที่อยู่ในบริเวณพื้นที่เดียวกัน และกลุ่มอาคาร เรือนแถวที่อยู่ต่อเนื่องติดกันนับเป็นหนึ่งหน่วย) โดยพบมากที่สุดในบ้านสวนตาลถึง 16 หน่วย นอกจากนั้นยังพบมากที่บ้าน อภัย บ้านหัวเวียงใต้ และบ้านน้ำล้อม ชุมชนละ 9 หน่วย ที่อยู่อาศัยเหล่านี้เกือบทั้งหมดเป็นอาคารที่มีโครงสร้าง และ ส่วนประกอบอาคารเป็นไม้ และส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยประเภทกลุ่มอาคารเรือนแถวไม้ ซึ่งใช้สอยเพื่อการอยู่อาศัยและ ประกอบกิจการค้าภายในอาคารหลังเดียวกัน โดยมักตั้งอยู่ตามริมถนนสายหลักของเมือง ในขณะที่อาคารที่พักอาศัยหลัง เดี่ยวโดดๆ หรือกลุ่มอาคารที่พักอาศัยโดยมีบริเวณล้อมรอบมักตั้งอยู่เขียบเข้าไปในบริเวณพื้นที่ด้านหลังของถนนสายหลักของ เมือง ซึ่งสามารถเข้าถึงได้โดยถนนซอย มีอาคารที่พักอาศัยที่มีบริเวณล้อมเพียงไม่กี่หลังที่ตั้งอยู่ริมถนนสายหลักของเมือง ซึ่ง แตกต่างจากที่อยู่อาศัยของเจ้านายชั้นสูง ที่ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ริมถนนสายหลักเกือบทั้งสิ้น และหลงเหลืออยู่เพียงจำนวนไม่มาก แค่อีก 10 หน่วยเท่านั้น ในขณะที่ที่พักอาศัยของคนทั่วไปที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม จะพบว่ามีกระจายตัวอยู่ภายในเขต กำแพงเมือง และตามสองข้างถนนสุมนเทวราชเป็นส่วนใหญ่ และมีหลายบ้านที่ไม่พบทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมประเภทที่ พักอาศัย เช่น บ้านพวงพะยอม บ้านหัวช่วง บ้านประตูปล่อง บ้านข้างเผือก และบ้านสภาราส

อาคารเรือนแถวพักอาศัยและค้าขายที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมริมถนนสุมนเทวราช

ทรัพยากรด้านอาคารทางศาสนาที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมทั้งหมดเป็นวัดในศาสนาพุทธ ซึ่งแต่ละบ้านจะมี วัดประจำบ้าน โดยมีชื่อเรียกตามชื่อบ้านเป็นหลัก ยกเว้นบ้านประตูปล่องที่ไม่มีวัดประจำบ้าน ในขณะที่บ้านข้างค้ำ มีวัดอื่นๆ ซึ่งเป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวอยู่หลายวัด นอกเหนือจากวัดข้างค้ำประจำบ้านข้างค้ำเอง เช่น วัดน้อย และวัดกู่คำ ใน บ้านเมืองเส้น ยังมีโบสถ์คริสต์จักรประสิทธิพรน่าน ของนิกายโปรเตสแตนต์ ตั้งอยู่บนถนนรังษิเกษมด้วย ซึ่งมีคุณค่าทาง สถาปัตยกรรมเช่นกัน ในขณะที่อาคารสถาบัน และอาคารสาธารณะที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ที่พบในเขตเทศบาลเมือง น่านส่วนใหญ่จะเป็นอาคารประเภทโรงเรียน โรงแรม และพิพิธภัณฑ์ ซึ่งมีจำนวนน้อยมากประเภทละเพียงไม่กี่หลัง

สิ่งปลูกสร้างที่เป็นองค์ประกอบระดับเมืองที่สำรวจค้นพบจะเป็น แนวกำแพงเมืองและคูน้ำที่ขุดขึ้นขนานไปกับแนวกำแพงเมือง ซึ่งหลงเหลืออยู่เพียงบางส่วนในบริเวณพื้นที่บ้านมงคล ซึ่งยังพอให้นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมจินตนาการต่อได้ถึงลักษณะโดยทั่วไปของกำแพงเมืองในอดีต ในขณะที่สิ่งอำนวยความสะดวกระดับเมือง และองค์ประกอบระดับย่อยของเมือง และชุมชนต่างๆที่พบมีอยู่จำนวนน้อยมาก เนื่องจากได้สูญหายไปกับการพัฒนาขยายตัวของเมืองจนมีความเป็นสมัยใหม่ไปมากแล้ว องค์ประกอบที่ยังพอพบเห็น และสามารถพัฒนาปรับปรุงองค์ประกอบเหล่านี้เพื่อการท่องเที่ยวได้มีเพียงช่วงเมืองในบ้านภูมินทร์ท่าลี่ สะพานกรุงศรีในบ้านดอนศรีเสริม และสวนสาธารณะชุมชนคอนแก้วริมน้ำน่านเท่านั้น

ทรัพยากรทางด้านภูมิทัศน์เมืองและชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่านมีอยู่จำนวนไม่มากแห่ง แต่ก็มีความสวยงามที่หลากหลายอันเกิดจากการผสมผสานองค์ประกอบที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือจัดวางโดยมนุษย์ ผนวกกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่

ศักยภาพในการพัฒนาส่งเสริมเพื่อการท่องเที่ยวของทรัพยากรสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบทางกายภาพระดับเมือง

ทรัพยากรเฉพาะทางด้านสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบทางกายภาพระดับเมืองและชุมชนที่สำรวจพบมีความหลากหลาย มีขนาด ความสำคัญ และคุณค่าอยู่ในหลายระดับ โดยทรัพยากรเหล่านี้กระจายอยู่ทั่วไปทั่วทั้งพื้นที่ในเขตเทศบาล โดยกระจุกตัวหนาแน่นอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองเก่า ตามแนวถนนสุมนเทวราช และตามริมแนวถนนสายหลักสำคัญอื่นๆของเมือง ลักษณะที่ทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบทางกายภาพหลากหลายประเภทวางตัวกระจุกกระจายในลักษณะดังกล่าว อาจเป็นผลดีในแง่ที่ทำให้เกิดความน่าสนใจที่หลากหลาย และสามารถรองรับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการอันหลากหลายในการเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม และสิ่งปลูกสร้างหลากหลายประเภทได้ แต่การที่ทรัพยากรทางกายภาพเหล่านี้กระจายตัวไปทั่วทั้งพื้นที่ ไม่กระจุกตัวหนาแน่นจำกัดอยู่ภายในบริเวณใดบริเวณหนึ่งอย่างชัดเจน ทำให้ลักษณะภูมิทัศน์เมืองในฐานะที่เป็นเมืองเก่าของน่าน ไม่มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน และมีความงามสง่า ความเป็นอันหนึ่งอันเดียว (uniformity) ขององค์ประกอบทางกายภาพที่ก่อปรขึ้นเป็นภูมิทัศน์น้อย ดังจะเห็นได้จากภูมิทัศน์เมืองที่มีอยู่เพียง 9 แห่งทั้งๆที่เป็นเมืองเก่า และภูมิทัศน์เมืองที่มีความสวยงามและสำคัญที่สุดอยู่ในบริเวณใจเมือง ซึ่งเป็นเขตอนุรักษ์ และอาคาร สิ่งปลูกสร้าง และองค์ประกอบที่ก่อปรขึ้นเป็นภูมิทัศน์เมืองนั้น เป็นศาสนสถาน และองค์ประกอบที่มีขนาดใหญ่ เช่น ถนน แนวเสาไฟฟ้า ช่วงเมือง เป็นหลัก ไม่ใช่ภูมิทัศน์ที่เกิดจากชั้นมาจากระดับการใช้พื้นที่ และกิจกรรมการดำรงชีวิตของผู้คน ที่ยังคงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม ประเพณีที่งดงามและเป็นเอกลักษณ์ตามแนวอาคารที่พักอาศัยของคนในเมืองโดยทั่วไป ภายนอกเขตใจเมืองนี้แล้วภูมิทัศน์ส่วนใหญ่มีองค์ประกอบที่มาจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นหลัก สาเหตุหลักประการหนึ่งที่ทำให้เมืองน่านขาดภูมิทัศน์เมืองที่แข็งแรง และเป็นภูมิทัศน์ที่เกิดจากองค์ประกอบของอาคาร และการใช้งานโดยปกติในชีวิตประจำวันตามลักษณะที่สามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปของคนที่พักอาศัยอยู่ในเขตเมืองเก่าแห่งอื่นๆ คือ การเกิดเพลิงไหม้ในปี พ.ศ. 2521 ที่ทำลายย่านตลาดการค้าพาณิชย์ริมฝั่งถนนสุมนเทวราชในเมืองน่านจนเกือบหมด ทำให้มีอาคารเก่าที่สะท้อนให้เห็นการดำเนินชีวิตของผู้คนในอดีตในบริเวณย่านการค้าเก่าของเมืองเพียงไม่กี่หลัง

ทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบทางกายภาพเหล่านี้เป็นสิ่งที่จับต้องและมองเห็นได้ สามารถรับรู้ เข้าใจ และเยี่ยมชมความงามจากภายนอกได้ทุกเมื่อ ไม่จำกัดเวลา เทศกาล และฤดูกาล ซึ่งเป็นข้อแตกต่างจากทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ที่มีจะจับต้องไม่ได้ และมักขึ้นกับบุคคล กลุ่มบุคคล เวลา และสถานที่ในการรับรู้ และเยี่ยมชม ทรัพยากรดังกล่าว การพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรทั้งสองประเภทนี้ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนเมืองน่านอย่างเป็นระบบ น่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกันก็ยังช่วยรักษาทรัพยากรที่มีคุณค่าเหล่านี้เอาไว้ด้วยได้ จึงต้องพิจารณาในการประสานข้อดี ข้อด้อย ข้อจำกัด ของทรัพยากรทั้งสองประเภทเข้าด้วยกัน พร้อมกับการพิจารณาศักยภาพความพร้อมใน

ด้านต่างๆของแต่ละชุมชน โดยรอบด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกของเมืองในระดับใหญ่ที่มีอยู่ และที่จะจัดให้มีขึ้นในอนาคต

ทรัพยากรด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

จากการสำรวจพื้นที่ทั้ง 28 บ้านในเขตเทศบาลเมืองน่าน การศึกษาพบทรัพยากรด้านวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งสามารถจำแนกเป็นกลุ่มประเภทวัฒนธรรมใหญ่ๆได้ 5 ประเภท ดังต่อไปนี้

- 1) ของใช้ ของจัดแสดง ของบูชา เช่น พระพุทธรูป เครื่องดนตรีพื้นถิ่น ของใช้ท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน
- 2) ประเพณี การละเล่น งานประเพณี เทศกาลต่างๆ
- 3) ภูมิปัญญา ปราชญ์ชุมชน
- 4) หัตถกรรม
- 5) อาหาร

ทรัพยากรด้านวัฒนธรรมจากการสำรวจพบทรัพยากรทั้งสิ้น 178 หน่วยในเขตเทศบาลเมืองน่าน

สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และสถานการณ์ของทรัพยากรด้านวัฒนธรรมภายในชุมชน

ในเขตเทศบาลเมืองน่านที่มีชุมชนหนาแน่น 28 ชุมชน มีวัดจำนวนมากนับได้ทั้งหมด 26 วัด มีเพียง 2 ชุมชนที่ไม่มีวัดตั้งอยู่คือชุมชนประตูป่องซึ่งประชาชนบางส่วนมีศรัทธาในวัดอรัญญาวาส บางส่วนมีศรัทธาที่วัดพระเนตร ชุมชนค่ายสุริยพงษ์เป็นค่ายทหาร ซึ่งประชาชนและข้าราชการค่ายสุริยพงษ์มีศรัทธาที่วัดน้ำล้อม ชุมชนในเขตเทศบาลน่านนั้นมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น สืบทอดวัฒนธรรมล้านนาไว้ได้อย่างมั่นคง เห็นได้จากประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวัด เช่น ประเพณีทานสลากภัต (ทานก๋วยสลาก) มีพระพุทธรูปต่างๆและทรัพยากรภายในวัดมากมาย นอกจากนี้ยังมีการละเล่น ดนตรี ร่ายรำ นาฏศิลป์ ร้องเพลง เช่น ร้องซอล่องน่าน รำวงมะเก่า พิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีสืบชะตา หัตถกรรม ศิลปงานประดิษฐ์ เช่น แกะสลักเรือแข่งจำลอง แกะสลักพระพุทธรูปไม้ ปราชญ์ชุมชนที่มีภูมิความรู้ในภาษาล้านนา วัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าทอพื้นเมือง อาหารพื้นบ้าน และพิพิธภัณฑ์ชุมชน ซึ่งมีอยู่ 3 แห่งในปัจจุบัน คือ พิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านพระเกิด พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดภูมินทร์ พิพิธภัณฑ์พระพุทธรูปไม้วัดน้ำล้อม และยังมีพิพิธภัณฑ์ส่วนบุคคล และส่วนราชการอื่นๆ เช่น โฮงเจ้าฟองคำ คุ้มเจ้าสมปรารถนา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน จึงเห็นได้ว่าในเขตเทศบาลน่านมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มากพอที่จะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชนได้ต่อไป

นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรด้านศิลปวัฒนธรรมอื่นๆที่ดำรงอยู่โดยการจัดการดูแลของคนในชุมชน เช่น พระไม้ การร่ายรำ เทศกาลการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ ตำรา และวิธีการรักษาโรคโบราณ เครื่องดนตรี รวมทั้งการละเล่นอื่นๆ บางชุมชนได้รวบรวมทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ขึ้น เช่น พิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านพระเกิด ซึ่งดำเนินการโดยการผลัดเปลี่ยนผู้สูงอายุในชุมชนมาช่วยกันดูแล แสดงให้เห็นถึงการใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน มาพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เมืองน่านมีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมที่สามารถสืบทอดด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี จากอดีตไว้ได้มากมาย นอกจากนี้รัฐบาลยังกำหนดให้น่านเป็นหนึ่งในสิบเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทย โดยได้ชื่อว่าน่านเมืองเก่าที่มีชีวิต ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีมากมายในเขตเทศบาลเมืองน่านจากการดำเนินการวิจัยที่ผ่านมาสามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) ด้านศิลปะ วัฒนธรรม จิตรกรรมฝาผนัง ที่บอกเล่าประวัติชุมชนน่านได้ดีคือ จิตรกรรมฝาผนังที่วัดภูมินทร์ วัดมิ่งเมือง วัดศรีพันต้น และวัดมหาโพธิ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะบอกเล่าพุทธประวัติ

2) พระพุทธรูปต่างๆและของใช้ภายในวัด วัดต่างๆในเขตเทศบาลน่านจะมีพระพุทธรูปไม้แกะสลักอยู่เป็นจำนวนมากเช่น ที่วัดสภารส วัดพระเกิดพบพระพุทธรูปไม้เป็นจำนวนมากในพิพิธภัณฑสถานวัดพระเกิด และยังพบพระพุทธรูปไม้ ที่พิพิธภัณฑสถานพระพุทธรูปไม้ วัดน้ำล้อม และที่วัดมหาโพธิ์ซึ่งมีพระพุทธรูปไม้เป็นพระประธานในวิหาร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปไม้ประทับยืนเปิดโลก สร้างด้วยไม้มงคล 9 ชนิด และยังพบว่า มี หอไตรเครื่องไม้ หอกลองพื้นเมือง (กลองปู่จา) ธรรมาสันล้านนา ช่างสกุลน่าน กลองปู่จา เป็นกลองแบบล้านนา อยู่ในบริเวณวัดเกือบทุกวัด

3) ประเพณี เทศกาลงานบุญ ประเพณีที่เลื่องชื่อคือ การแข่งเรือในแม่น้ำน่าน ชุมชนเกือบทุกชุมชนจะส่งเรือแข่งเข้าร่วม เทศกาลปีใหม่เมือง (สงกรานต์) ของเทศบาลเมืองน่านที่วัดสวนตาล ประเพณีตักน้ำถวายสลากภัต (ประเพณีถวายสลากภัต) จะมีขึ้นในช่วงเดือนกันยายน ประเพณีการถวายสลากภัตจะจัดขึ้นที่วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารก่อนเป็นวัดแรก เนื่องจากเป็นวัดของเจ้าผู้ครองนครน่านสมัยโบราณ แล้ววัดอื่นๆจึงจะจัดถวายทาน

4) พิพิธภัณฑสถาน และพิพิธภัณฑสถานส่วนบุคคล เช่น พิพิธภัณฑสถานบ้านพระเกิด พิพิธภัณฑสถานพระพุทธรูปไม้ที่วัดน้ำล้อม พิพิธภัณฑสถานวัดภูมินทร์ พิพิธภัณฑสถานบุคคลโฮงเจ้าฟองคำบ้านพระเกิด คุ้มเจ้าสมปรารถนาในที่ชุมชนช้างค้ำ

5) การละเล่น ดนตรี ร่ายรำ การขับร้อง ฟ้อนรำ การฟ้อนรำที่เก่าแก่ของคนในชุมชนน่านเช่น การฟ้อนล่องน่าน ที่บ้านพญาภู การฟ้อนแง้น ฟ้อนดาบ การฟ้อนมองเชียง (มีคณะอยู่ที่บ้านมณเฑียร) การละเล่นพื้นบ้านเช่น รำวงมะเก่า มีคณะเดียวอยู่ที่บ้านสวนตาล และการร้องซอเรียกว่า ซอล่องน่าน ดนตรีพื้นบ้าน ได้แก่ สะล้อซอซึง การตีกลองมองเชียง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากพม่า การเป่าปี่พื้นบ้านหรือแนที่บ้านพญาภู

6) พิธีกรรมต่างๆ การทำบายศรี สู่ขวัญ การตัดตุง (ธง) พบอยู่ทั่วไป เช่น ที่บ้านมณเฑียร บ้านเชียงแข็ง หมอเมืองที่บ้านหัวเวียงใต้

7) ปรากฏชุมชน ภูมิปัญญา ในด้านหัตถกรรมเครื่องเงิน จักสานไม้ไผ่ แกะสลัก งานปั้นงานหุ้มหนังกลอง เช่น พระอธิการวัดสวนหอมที่บ้านสวนหอม มีความรู้ความสามารถในการแกะสลักพระพุทธรูปไม้ ตีกลอง และตัดตุง

8) เสื้อผ้า การแต่งกาย อาหารพื้นบ้าน วัฒนธรรมการแต่งกายแต่ดั้งเดิมเป็นการสวมใส่ผ้าฝ้ายทอมือ มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์ เช่น ชินก่าน ชินม่าน ชินป่อง และนำมาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้า จังหวัดน่านยังรณรงค์ส่งเสริมให้บุคลากรในหน่วยงานต่างๆสวมใส่ผ้าพื้นเมืองอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาหลายปี แต่การทอผ้าในเขตเทศบาลเมืองน่านไม่ปรากฏ จะมีเพียงการสาธิตการทอเช่น ที่โฮงเจ้าฟองคำ

1. จิตรกรรมฝาผนังที่วัดภูมินทร์ 2. ผ้าฝ้ายทอมือของน่าน 3. การตักบาตรปีใหม่ที่ซ่งเมืองน่าน
 4. เทศกาลสงกรานต์ที่วัดสวนตาล 5. คณะรำวงมะเก่าบ้านสวนตาล (ซ้าย) ฟ้อนแจ้ญ บ้านม่งคล (ขวา)
 6. การทำพานบายศรีสู่ขวัญในเมืองน่าน 7. พระอธิการวัดสวนหอม (ซ้าย) และการแกะสลักพระพุทธรูปไม้
 โดยใช้ไม้ขนุน (ขวา) 8. พระพุทธรูปไม้วัดสกลารส 9. พระพุทธรูปไม้ทรงเครื่องพระประธานวิมมาหาโพธิ์
 10. พระพุทธรูปนันทบุรีศรีศากยมุนี (ซ้าย) พระพุทธรูปภูมิปาปางมารวิชัยศิลปะแบบพม่า (ขวา) วัดพญาภู

11. ธรรมาสถ์ล้านนาภายในวิหารวัดพญาภู (ซ้าย) พิธีพระธรรมล้านนา
 โบราณ สกอลช่างน่าน (ขวา)
 12. กลองปุงจา (ซ้าย) ธรรมาสถ์ล้านนาภายในวิหารวัดหัวเวียงใต้ (ขวา)
 13. บรรยากาศถนคนคนเดินขุนขนบ้านหัวเวียงใต้ (ภาคทองน้อย)
 14. พิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านพระเกิด
 15. พ่อศรีจันทร์ ศิริโพธิ์ กับปี่ปสาที่ยังไม่ได้แปลเป็นภาษาไทย (ซ้าย)
 อ. ค้ารบ วิชราคม (กลาง) พ่อสมบุรณ์ แก้วอุ่น (ขวา)
 16. นางอำพันธ์ เชียงทา (ซ้าย) และนางเพ็ญศรี ณ ราช (ขวา)
 17. นายสุรัฐ สัทพน (ซ้าย - กลาง) และนางราตรี ลีพงษ์อนันต์ (ขวา)
 18 อ. วีโรจน์ พรหมอารีย์ (ซ้าย) และลุงจำเรียน กองยุ (กลาง - ขวา)

ตัวอย่างทรัพยากรด้านศิลปวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน

ตาราง สรุปลักษณะเด่นของทรัพยากรทางวัฒนธรรมของแต่ละบ้านที่สามารถพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวได้

ชุมชน	ลักษณะเด่น
1.บ้านมหาโพธิ์	มีการตั้งกลุ่มผู้รักวัดมหาโพธิ์ เนื่องจากได้มีรกรางนำนักท่องเที่ยวมาหยุดพักจอดที่วัด ซึ่งมีพระพุทธรูปไม้แกะสลัก วัดและชุมชนจึงร่วมมือกันในการบริหารจัดการ ตามศักยภาพของชุมชน
2.บ้านน้ำล้อม	มีพิพิธภัณฑพระพุทธรูปไม้ 368 องค์ แต่ยังไม่สามารถเปิดให้เข้าชมได้ทุกวัน
3.บ้านเชียงแข็ง	มีตลาดสดเชียงแข็ง ที่เป็นตลาดชุมชนเป็นวิถีชุมชน รกรางจะพานักท่องเที่ยวแวะจอดวันละ 2 เที่ยวประมาณ 30 นาที มีกลุ่มหัตถกรรมเครื่องเงิน บางครั้งไปนำขายที่เชียงราย
4.บ้านพระเกิด	มีพิพิธภัณฑชุมชนบ้านพระเกิด ตั้งอยู่ในวัดพระเกิด ซึ่งบอกประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนและจังหวัดน่าน กลุ่มผู้สูงอายุของชุมชนเปลี่ยนเวรกันไปประจำที่พิพิธภัณฑ และยังมิพิพิธภัณฑส่วนบุคคลคือโฮงเจ้าฟองคำ
5.บ้านพระเนตร	ตลาดสดที่ได้มาตรฐานความปลอดภัย ได้รับการรับรองจากสาธารณสุขจังหวัดน่าน
6.บ้านสภารส	วัดสภารส มีพระอุโบสถ์ เปิดไม่มีประตูและหน้าต่าง แห่งเดียวในเขตเทศบาลเมืองน่าน พระเจดีย์สภารส ทรงกลมล้านนา ได้บูรณะหุ้มแผ่นทองจังโกทั้งองค์ มีพระพุทธรูปโบราณ พระอัฐพีศได้ฐานมีพระแม่ธรณีบีบมวยผม โดยหล่อมามากจากเงินอัฐและเงินโสฬศ ซึ่งพระเจ้าสุมนทวาราชได้มาจากเมืองสุโขทัย / พระไม้แกะสลักจากไม้จันทร์หอมปางเปิดโลกประทับนั่งบนหลังเศียรช้าง จะนำมาแห่ขอฝนในบ้านเมืองแห่งแล้งไม่มีฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล เรียกว่าพระขอฝน และมีกุฎีเรือนไม้โบราณ สถาปัตยกรรมเรือนไม้ เก่าแก่ควรค่าอนุรักษ์
7.บ้านเมืองเส้น	ทำอิฐ ตัดตุง มีการแสดงฟ้อนล่องน่าน รับจัดงานเลี้ยงขันโตก
8.บ้านช้างเผือก	มีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ในการห่มหนังกลองสะบัดชัย กลองแวง และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยได้รับการอบรมจากสำนักพระพุทธศาสนา
9.บ้านท่าช้าง	มีหาดหินขาวริมแม่น้ำน่าน ซึ่งมีกิจกรรมปล่อยปลาให้อาหารปลาในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายน
10. บ้านประตูปล่อง	มีครูสอนดนตรีพื้นบ้านแบบล้านนา ร้องเพลงซอ โดยไปเรียนจากครูคำผาย นุปีง มีชื่อเสียงเรื่องอาหารพื้นบ้าน
11. บ้าน อรัญญาวาส	มีการแพทย์แผนไทย มีนวดแผนไทย ที่ อสม บ้านอรัญญาวาส กลุ่มแม่บ้านรับจัดขันโตก และอาหารพื้นเมือง ศิลปหัตถกรรม แกะสลักเรือแข่งจำลอง และภาษาคำเมือง
12. บ้านสวนตาล	วัดสวนตาลมีพระประธานคือพระเจ้าทองทิพย์ที่มีอายุเก่าแก่ เจดีย์วัดสวนตาลมีสถาปัตยกรรมจากพม่า
13. บ้านดอนแก้ว	มีการท่องเที่ยวทางน้ำคือแม่น้ำน่าน ตั้งแต่หาดผาชนถึงวังปลา
14. บ้านดอนศรีเสริม	มีครูสอนภาษาล้านนา ทำพานบายศรี มีช่างแกะสลักพระพุทธรูปไม้
15. บ้านหัวเวียงใต้	มีหัตถกรรมเครื่องเงิน ศิลปะการแสดงวงเป็พาทย์ กลุ่มศิลปินหัวเวียงได้รับวาดภาพเน้นภาพโบราณเพื่อสืบสานวัฒนธรรมน่าน หมอเมืองที่รักษาตามประเพณีล้านนา เช่นส่งเคราะห์บูชาทิพย์ บายศรี ทำขวัญนาค
16. บ้านสวนหอม	พระอภิวัดสวนหอม เป็นมีภูมิความรู้ในการแกะสลักพระพุทธรูปไม้ หัวเรือแข่ง ตีกลอง ตัดตุง
17. บ้านอภัย	แกะสลักพระพุทธรูปไม้ บายศรีสู่ขวัญ สานไม้กวาด
18. บ้านพวงพยอม	ทำอิฐ มะไฟจินตาคแห้ง ข้าวแต่น
19. บ้านศรีพันต้น	วัดศรีพันต้น
20. บ้านมิ่งเมือง	วัดมิ่งเมือง ที่ตั้งศาลหลักเมืองน่าน
21. บ้านภูมินทร์ท่าลี่	วัดภูมินทร์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน
22. บ้านพญาภู	มีกำแพงเมืองและคูเมืองเก่า ซึ่งกำลังได้รับการบูรณะซ่อมแซม
23. บ้านช้างค้ำ	วัดพระธาตุช้างค้ำ วรวิหาร พระอารามหลวง มีประเพณีถวายทานสลากภัตที่วัดนี้ก่อนวัดอื่นๆ และการแข่งเรือประเพณีนี้เปิดสนามจะเริ่มขึ้นพร้อมกับวันนี้
24. บ้านหัวข่วง	วัดหัวข่วง มีหอไตรที่มีอายุยาวนานถึง 500 ปี มียาสมุนไพรหมอบ้าน
25. บ้านมงคล	อาหารพื้นเมืองคือเมี่ยงคำ เมี่ยงลาว
26. บ้านไผ่เหลือง	มีพระพุทธรูปไม้เก่าแก่ แต่ไม่ได้เปิดให้ชม เนื่องจากยังไม่มีคนดูแล มีบ้านโบราณ และต้นพิบูลอายุ 200 ปี มีงานหัตถกรรมประยุกต์คือ การทำของเล่นโบราณจากไม้ไผ่ จักสานตอกไม้ไผ่ และตัดเย็บเป็นของใช้ต่างๆ
27. บ้านมณเฑียร	มีปราชญ์ชาวบ้านทำบายศรี สู่ขวัญ ตัดตุง มีวงดนตรีพื้นบ้านที่รับฟ้อน และตีกลอง ฉาบ มอญเซ็ง(แบบพม่า) ตามงานต่างๆ หัตถกรรมพื้นบ้านคือ แกะสลักกะลามะพร้าวเป็นของใช้ ของชำร่วย
28. ค่ายสุริยพงษ์	มีการปรับปรุงภูมิทัศน์หน้าค่ายที่สวยงามและเป็นจุดให้อาหารปลาและชมทิวทัศน์ริมแม่น้ำน่าน อากาศเย็นสบาย

การวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวของชุมชน (SWOT Analysis)

จุดแข็ง ที่เป็นข้อได้เปรียบ

1. มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จำนวนมาก ที่มีชื่อเสียงกระจุกตัวอยู่กลางใจเมือง
2. ทุกชุมชนมีวัดประจำชุมชน
3. มีแม่น้ำน่านไหลผ่านมีประเพณีแข่งเรือที่สำคัญ ซึ่งชุมชนรักษาประเพณีนี้ไว้ทุกปี
4. มีพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน พิพิธภัณฑ์ชุมชน และพิพิธภัณฑ์ส่วนบุคคล
5. มีปราชญ์ชุมชนที่สืบทอด ภูมิปัญญาต่างๆ
6. ความมีน้ำใจมิตรไมตรี ความเป็นกันเองของคนในชุมชน

จุดอ่อน ที่เป็นข้อจำกัด

1. การสร้างเครือข่าย การท่องเที่ยวระหว่างชุมชนยังมีน้อย
2. การสร้างกลุ่ม องค์กรเพื่อดูแลการท่องเที่ยวของชุมชนยังมีน้อย
3. เยาวชนยังไม่เข้ามาสืบบทบาทหรือยังไม่มีส่วนร่วมในชุมชนเท่าที่ควร
4. ขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการเชิงธุรกิจ การจัดการทางการตลาด และการประชาสัมพันธ์
5. ชุมชนขาดทักษะความรู้ด้านการให้บริการการท่องเที่ยว
6. การสร้างกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนยังมีน้อย
7. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในชุมชนยังมีน้อย
8. การให้บริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีน้อย
9. การบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชนยังมีน้อย ยังไม่มีการสืบทอดต่อยังกลุ่มเยาวชน

โอกาส

1. นโยบายและยุทธศาสตร์จังหวัดส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
2. กระแสความนิยม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และธรรมชาติ
3. หน่วยงานต่างๆ ให้การสนับสนุนชุมชน เช่นเทศบาลเมืองน่าน วัฒนธรรมจังหวัดน่าน
4. สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูกาล
5. มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีที่สืบค้นได้

อุปสรรค

1. งบประมาณสนับสนุนส่งเสริม เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวยังมีน้อย
2. การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกยังไม่ครอบคลุมทุกชุมชน
3. จังหวัดน่าน เป็นเมืองปิด

ศักยภาพการท่องเที่ยวและความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของชุมชน

ผลการวิจัยจากการที่ได้ทำการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวและความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของชุมชน 5 ตำบล จากข้อมูลการประเมิน 28 ชุมชนได้แก่ ชุมชนมหาโพธิ์ พระเกิด พระเนตร ช้างเผือก ท่าช้าง เมืองเส้น น้ำล้อม เชียงแข็ง สถารส ประตูปล่อง ดอนแก้ว อรัญญาวาส ดอนศรีเสริม สวนหอม สวนตาล หัวเวียงใต้ ค่ายสุริยพงษ์ พวงพะยอม ภูมินทร์-ท่าลี่ มิ่งเมือง อภัย ท่าช้าง ช้างค้ำ ไม้เหลือง หัวช่วง พญาภู ศรีพันตัน และชุมชนบ้านมงคล วิธีการประเมินโดยให้ตัวแทนชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมิน ด้วยการจัดเวทีชุมชนแสดงข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน และให้ตัวแทน

ชุมชนๆละ 3-4 คนประเมินเฉพาะชุมชนตนเองและตัวแทนจากภาครัฐและภาคเอกชนอีก 5 หน่วยงานเข้าร่วมประเมิน ได้แก่ ตัวแทนจาก วัฒนธรรมจังหวัดน่าน มูลนิธิอีกเมืองน่าน สำนักปลัดเทศบาลเมืองน่าน สำนักอนามัยและสาธารณสุข เทศบาลเมืองน่าน ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักแผนและยุทธศาสตร์จังหวัด สภาเด็กและเยาวชน โดยผู้วิจัยจัดทำแบบประเมินและดำเนินการจัดเวทีชุมชน การประเมินศักยภาพจะทำการประเมิน 5 ด้าน โดยจัดขึ้น 3 ครั้งแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือกลุ่มชุมชนเขตเหนือ ชุมชนเขตกลางและชุมชนเขตใต้

ผลการประเมินศักยภาพรายด้าน 5 ด้าน ทั้ง 28 ชุมชนมีศักยภาพการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2.30) ซึ่งมีศักยภาพของชุมชนดังรายละเอียดในแต่ละด้านต่อไปนี้

ด้านลักษณะทางกายภาพทั่วไปของชุมชน โดยรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับดี (2.50)

ด้านสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ โดยรวมมีศักยภาพในระดับปานกลาง(2.38)

ด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยรวมมีศักยภาพในระดับปานกลาง(2.18)

ด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อม โดยรวมมีศักยภาพในระดับปานกลาง(2.38)

ด้านการบริหารจัดการ โดยรวมมีศักยภาพในระดับปานกลาง (2.07)

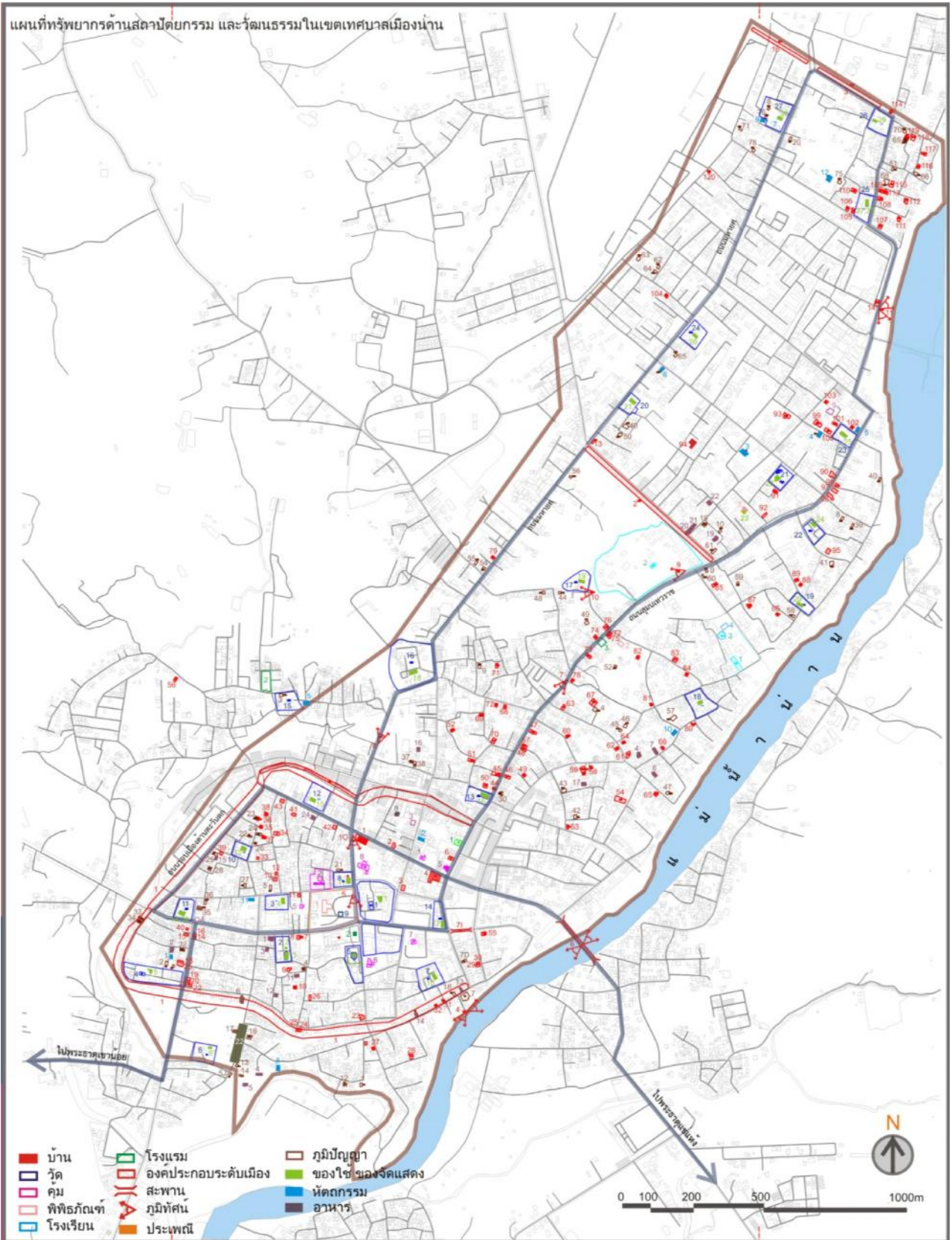
แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากฐานศักยภาพของทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมที่มีอยู่

การวิเคราะห์แผนที่การกระจายตัวของทรัพยากร

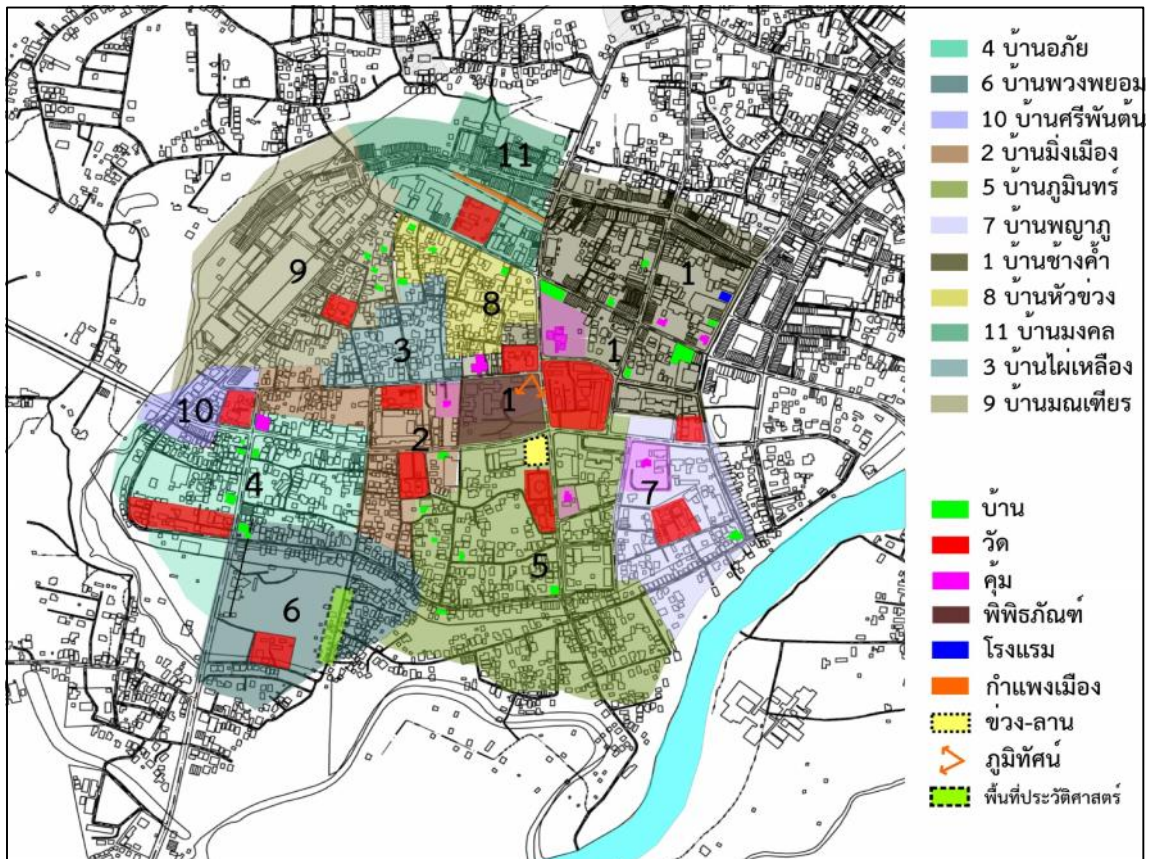
จากการศึกษาและจัดทำฐานข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศด้านทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลชั้นมา ซึ่งพบทรัพยากรทั้งหมด 378 หน่วยจากทั้งสองประเภท ดังแสดงให้เห็นในแผนที่ด้านล่าง จะเห็นได้ว่าบริเวณใจเมืองอุดมไปด้วยทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวหลากหลายประเภท ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่กระจุกตัวอยู่ในบริเวณใจเมือง แต่จากการพิจารณาจะเห็นว่านักท่องเที่ยวมักจะจำกัดพื้นที่ท่องเที่ยวอยู่เพียงบริเวณสี่แยกกลางใจเมือง ซึ่งประกอบด้วย ช่วงเมือง วัดภูมินทร์ หอคำในคุ้มหลวง วัดพระธาตุช้างค้ำ และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ตามลำดับเวียนจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ไปตามเข็มนาฬิกา ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับการเริ่มต้นท่องเที่ยวเมืองน่านสำหรับนักท่องเที่ยว ทรัพยากรรอบสี่แยกกลางใจเมืองในชั้นแรกถูกล้อมรอบด้วยทรัพยากรในชั้นที่สองเป็นวงรัศมีออกไปจากกลางสี่แยก ซึ่งในชั้นนี้ประกอบด้วย วัดมิ่งเมือง ซึ่งมีเสาหลักเมืองอยู่ภายในบริเวณวัด คุ้มเจ้าเทพมาลา คุ้มเจ้าจันทร์ทองดี วัดหัวข่วง คุ้มเจ้าราชบุตร เือนเจ้าหมอกฟ้า และบ้านคุณหลวงธนาอนุสาร ตามลำดับเวียนจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ไปตามเข็มนาฬิกา ซึ่งทรัพยากรในชั้นนี้ เริ่มมีความหลากหลายในประเภทมากขึ้น ซึ่งเป็นข้อดีในการดึงนักท่องเที่ยวให้เดินทางออกจากจุดศูนย์กลางมากขึ้น มีโอกาสชมสิ่งที่น่าสนใจในตัวทรัพยากรหลากหลายมากขึ้น ทรัพยากรในชั้นที่สามประกอบด้วยวัดอภัย วัดศรีพันต้น วัดมณเฑียร วัดมงคล แนวกำแพงในด้านทิศเหนือที่เพิ่งได้รับการบูรณะ และปรับภูมิทัศน์ คุ้มเจ้าเมฆวดี คุ้มเจ้าบัวเขียว วัดกู่คำ วัดพญาภู และแนวกำแพงและคูเมืองด้านทิศใต้ ทรัพยากรในชั้นนี้นักท่องเที่ยวโดยทั่วไปต้องอาศัยพาหนะในการเดินทาง และแหล่งทรัพยากรมีความน่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปค่อนข้างน้อยกว่าทรัพยากรในชั้นที่หนึ่งและสอง

ทรัพยากรในเขตใจเมืองทั้งสามชั้น เมื่อพิจารณาจากการสังเกต และสถิติการเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปแล้ว การเยี่ยมชมทรัพยากรเหล่านี้จะเข้มข้น และค่อยๆลดจำนวนลงเมื่อห่างจากจุดศูนย์กลางในชั้นที่หนึ่งออกไปเรื่อยๆ จนจรดแนวเขตกำแพงเมืองเก่า แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กระจายตัวออกไปจากจุดศูนย์กลางในชั้นที่หนึ่งออกไปเรื่อยๆ เป็นแนวทางที่จะทำให้การท่องเที่ยวกระจายตัวไปสู่ระดับชุมชนมากขึ้น เพราะระหว่างทรัพยากรในแต่ละชั้นที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางไปเยี่ยมชม คือที่ตั้งชุมชนอยู่อาศัยโดยทั่วไปซึ่งมีมากถึง 11 ชุมชน ซึ่งเป็นจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งของ

ชุมชนทั้งหมด 28 ชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองน่าน แต่ถ้าพิจารณาในด้านพื้นที่แล้ว พื้นที่ภายในเขตกำแพงเมืองเก่ามีพื้นที่เพียงประมาณหนึ่งในสี่ของพื้นที่เทศบาลเมืองน่านทั้งหมดเท่านั้น แต่เป็นพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมาก กระจุกตัวขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาถึงการกระจายตัวของทรัพยากรตามแผนที่การกระจายตัว จากจำนวนทรัพยากรทั้งสิ้น 378 หน่วย จะเห็นได้ว่าทรัพยากรกระจายตัวอยู่ในทุกทิศทางจากจุดศูนย์กลางของทรัพยากรในชั้นที่หนึ่ง ซึ่งไม่ว่านักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางไปในทิศทางไหน ก็น่าที่จะมีโอกาสในการที่จะเข้าไปเยี่ยมชม แหล่งทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวอื่นๆได้ไม่ยาก ถ้าหากได้รับการผลักดัน และพัฒนาให้มีความน่าสนใจ เข้าถึงได้สะดวก ปลอดภัย และมีข้อมูลเบื้องต้นให้นักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจ ถึงแม้ว่าตามหลักการเดินทางเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป จะไม่เดินทางเป็นวงกลมออกไปเป็นรัศมี แต่จะเลือกเดินทางเป็นเส้นทางตามแนวยาวออกไป โดยอาจไกลออกไปเรื่อยๆไม่กลับมา ไกลออกไปเรื่อยๆกลับตามเส้นทางเดิม หรือไกลออกไปเรื่อยๆวนกลับโดยเส้นทางใหม่เป็นเส้นทางวนรอบ (loop)

การกระจายตัวของทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน

การกระจายตัวของทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบเมืองภายในเขตกำแพงเมืองเก่า

การเป็นเกิดเป็นศูนย์กลางแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองน่าขึ้น ในบริเวณพื้นที่รอบจุดตัดสี่แยกกลางใจเมืองมีข้อดีหลายประการ เช่น การให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเป็นครั้งแรกทำได้ง่าย การเสนอแนะให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ๆ งานประเพณี หรือเทศกาลที่จัดเฉพาะบางช่วงเวลาสามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ได้ทั่วถึง และรวดเร็ว

นอกแนวเขตกำแพงเมืองเก่าออกไป ทรัพยากรส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ทางด้านทิศเหนือของเมือง โดยมีถนนสุมนเทวราช และถนนมหายศ เป็นแกนสำคัญหลักการส่งเสริมให้มีการจัดการการท่องเที่ยวแบบวนรอบ จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ตามลักษณะโครงสร้างของเมือง เครือข่ายถนน และการกระจายตัวของทรัพยากร และควรมีการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจในการพิจารณาเดินทางไปเยี่ยมชม ตามข้อจำกัดของเวลา วิธีการเดินทาง ความสนใจ และงบประมาณของแต่ละบุคคล ซึ่งจากลักษณะโครงสร้างของพื้นที่ และทรัพยากรสามารถพิจารณาพื้นที่ของเมืองทางตอนเหนือออกเป็น 3 ส่วนดังต่อไปนี้

- พื้นที่ตอนล่าง พื้นที่ในส่วนนี้เริ่มตั้งแต่แนวกำแพงเมืองเก่าด้านทิศเหนือ ไปจนถึงจรดถนนเปรมประชาราษฎร์
- พื้นที่ตอนกลาง พื้นที่ในส่วนนี้เริ่มตั้งแต่แนวถนนเปรมประชาราษฎร์ด้านทิศใต้ ไปจนถึงจรดแนวถนนวรวิชัย
- พื้นที่ตอนบน พื้นที่ในส่วนนี้เริ่มตั้งแต่แนวถนนวรวิชัย ไปจนถึงจรดแนวถนนหัวเวียง โดยมีพื้นที่ของค่ายสุริยพงษ์อยู่ทางด้านล่างสุด กั้นระหว่างพื้นที่ในส่วนนี้กับพื้นที่ตอนกลาง

พื้นที่นอกแนวเขตกำแพงเมืองเก่าด้านทิศใต้ เป็นบริเวณที่นักท่องเที่ยวไม่ได้ให้ความสนใจในการเข้าไปเยี่ยมชมมากนัก แต่มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาให้เกิดการเข้ามาของนักท่องเที่ยวในชุมชนบริเวณด้านใต้ นี้ โดยมีวัดพระธาตุเขาน้อย เป็นจุดหมายปลายทาง ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการใช้เส้นทางท่องเที่ยวขึ้นในด้านทิศใต้ หรือใช้เป็นเส้นทางผ่านเพื่อเยี่ยมชมทรัพยากรทางด้านทิศใต้ก่อนหรือหลังเดินทางไปยังวัดพระธาตุเขาน้อย

สถานการณ์การท่องเที่ยวเมืองน่านในปัจจุบันกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่

จากสถิติล่าสุดในช่วงเดือน ธันวาคม 2553 ถึงเดือนกันยายน 2554 น่านต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งหมดประมาณ 579,206 คน ซึ่งเป็นคนไทยเกือบทั้งหมด มีชาวต่างชาติเพียง 5,642 คน โดยตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าว เดือนธันวาคม 2553 เป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามามากที่สุดกว่า 143,618 คน ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนร้อยละ 25 ของนักท่องเที่ยวทั้งหมดในรอบการสำรวจดังกล่าว การกางเต็นท์ของนักท่องเที่ยวในบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว กลางใจเมืองน่าน ในช่วงเทศกาลขึ้นปีใหม่ จึงเป็นเหตุการณ์ที่ตอบรับกับตัวเลขดังกล่าวได้เป็นอย่างดี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถในการรองรับที่ไม่เพียงพอ การกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวอยู่เฉพาะบางบริเวณ และบางช่วงเวลา อันเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขด้วยการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

นักท่องเที่ยวที่เข้ามาส่วนใหญ่เพิ่มมาเป็นครั้งแรกกว่าร้อยละ 48.5 และมักมีความสนใจในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น วัด โบราณสถาน อาคารบ้านเรือนเก่าที่มีคุณค่า (ร้อยละ 88) มากกว่าทางธรรมชาติ (ร้อยละ 66.2 - ทั้งสองกรณีตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ) ซึ่งจะเห็นได้ว่าศักยภาพในการพัฒนาทรัพยากรทางสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจด้านประวัติศาสตร์ยังมีโอกาสเป็นไปได้สูง และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ก็มาเป็นครั้งแรก และนักท่องเที่ยวกว่าร้อยละ 70 เดินทางมาโดยพาหนะส่วนตัว ดังนั้นการเตรียมแผนและการพัฒนารูปแบบในการเดินทาง เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งทรัพยากรได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ที่อาจต้องใช้เวลาในการพัฒนาและเลือกสรรรูปแบบที่ค่อนข้างใช้เวลา อาจไม่เป็นอุปสรรคสำหรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากส่วนใหญ่เดินทางมาโดยพาหนะส่วนตัว ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 30-49 ปีถือเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ที่สุดที่เข้ามาจังหวัดน่าน (ร้อยละ 43.3) โดยส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวใช้เวลาช่วงสั้นๆ เพียง 1-3 วันเพื่อการท่องเที่ยว (ร้อยละ 74.6) นักท่องเที่ยวที่ใช้เวลานานกว่าประมาณ 4-5 วัน มีเพียงร้อยละ 21.9 แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวโดยเฉพาะในเขตชุมชน ซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักกันในกลุ่มนักท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจมากขึ้น ยังมีโอกาสอีกมากที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาอยู่ที่น่านนานขึ้น จากกลุ่มที่ใช้เวลาอยู่ระยะสั้นๆ เพียง 1-3 วัน

ศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่กับแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวโดยภาครัฐ และชุมชน

ในกรณีของทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองน่าน ซึ่งมีทรัพยากรที่มีศักยภาพเป็นจำนวนมาก ควรมีการพิจารณาถึงประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

รูปแบบการเดินทางไปเยี่ยมชมทรัพยากรต่างๆ

ปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีรูปแบบในการเดินทางในเขตเมืองน่านหลักๆคือ รถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ส่วนตัวหรือเช่า จักรยาน เดินเท้า สามล้อถีบ และรถราง ซึ่งยังไม่มีบริการสาธารณะในลักษณะของการเดินทางร่วม (รถราง พิจารณาได้ว่ายังไม่ใช่บริการสาธารณะร่วมเต็มรูปแบบ เนื่องจากไม่สามารถขึ้นลงระหว่างทางเหมือนรถประจำทางได้ และมีรอบออกไม่ตลอดเวลา) การพัฒนาดังกล่าวอาจต้องจัดให้มีขึ้นในอนาคต เพื่อกิจกรรมท่องเที่ยว รวมทั้งชาวเมืองน่านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เอง ซึ่งรูปแบบการเดินทาง และให้บริการดังกล่าว อาจเป็นรูปแบบที่ให้บริการเข้าไปลึกถึงภายในชุมชนได้ หรือสามารถให้บริการเชื่อมต่อการเดินทางภายในชุมชน ที่ทำให้เกิดการเข้าถึงที่สะดวกและเหมาะสมกับสภาพชุมชน และลักษณะของทรัพยากร

ทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมแต่ละแห่งได้ และในเขตเมืองน่านครจัดให้มีทางเดินเท้าที่ได้มาตรฐาน สามารถใช้งานได้ สะดวกจากคนทุกเพศทุกวัย

รตรางสำหรับบริการนักท่องเที่ยวจัดได้ว่าเป็นการจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบมาตรฐานที่ เหมือนๆกันทุกเมืองเช่น สงขลา กรุงเทพ และเชียงใหม่ รูปแบบของพาหนะสำหรับบริการนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมอาจต้องมีการ ประชุมหาข้อตกลงร่วมกันถึงทางออกที่เป็นไปได้ เช่น พาหนะที่ผู้คนในอดีตเคยใช้สัญจรไปมาในเขตเมือง หรือพาหนะที่ เคยเป็นที่นิยมแพร่หลายที่ผู้คนเลือกใช้เดินทางไปมาในเขตจังหวัดน่าน หรือภูมิภาคล้านนา

ข้อมูลของแหล่งทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว

ข้อมูลของแหล่งทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวที่เป็นระบบ มีความละเอียดถูกต้องเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งแผนที่ท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือพื้นฐานอันแรกๆที่สมควรได้รับการเอาใจใส่อย่างจริงจัง เนื่องจากแผนที่เป็นสิ่งสำคัญมากในการขยาย โอกาสการท่องเที่ยวไปสู่ชุมชน โครงการจึงได้ทำการจัดพิมพ์แผนที่ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาล เมืองน่านขึ้นมาจำนวนทั้งสิ้น 700 ชุด โดยใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศที่ได้จัดทำขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น สำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไปที่มีความสนใจในด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรม แผนที่ดังกล่าวได้ถูกแจกจ่ายไปยังศูนย์บริการ นักท่องเที่ยวเทศบาลเมืองน่าน สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนต่างๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านพระเกิด และหัวหน้าบ้านจากแต่ละ ชุมชน

แผนที่ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน ด้านหน้า (ซ้าย) และด้านหลัง (ขวา)

การอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิทัศน์เมือง และภูมิทัศน์ชุมชน

การจัดสภาพแวดล้อมเมือง โดยเฉพาะเมืองที่มีองค์ประกอบระดับเมืองทั้งที่มนุษย์สร้างขึ้น และมีอยู่ตาม ธรรมชาติเป็นทรัพยากรต้นทุนอยู่แล้ว การดูแลรักษา พัฒนาปรับปรุงให้ทรัพยากรเหล่านั้นก่อปรขึ้นเป็นภูมิทัศน์ที่สวยงาม และเป็นเอกลักษณ์ของเมืองนั้นเป็นเรื่องที่สมควรได้รับการส่งเสริมผลักดัน เมืองท่องเที่ยวที่สำคัญล้วนแล้วแต่มีภาพทิวทัศน์ภูมิ ทัศน์เมืองให้นักท่องเที่ยวมีถึงอยู่เสมอ ซึ่งเมืองน่านควรที่จะสร้างแนวทางพัฒนาภูมิทัศน์ทั้งในระดับเมืองและชุมชนให้ กลับคืนมา และให้โดดเด่นขึ้นมา เนื่องจากมีองค์ประกอบต่างๆในเมืองและชุมชนคอยรองรับการพัฒนาอยู่แล้ว

องค์ประกอบของเมืองที่บ่งบอกประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมือง โครงสร้าง สันฐานรูปทรงของเมือง เช่น แนวกำแพงเมือง คูน้ำโบราณ ซากโบราณสถานเก่าแก่ ควรได้รับการนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างภูมิทัศน์เมืองเป็นอันดับ แรกๆ เนื่องจากมีขนาดใหญ่ สังเกตเห็นได้ง่าย และเล่าประวัติความเป็นมาของเมือง และบริเวณย่านนั้นๆได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างที่ดีของการใช้องค์ประกอบของเมืองที่บ่งบอกประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองน่าในการสร้างภูมิทัศน์ คือ พระเจดีย์ของวัดสวนตาล เนื่องจากองค์พระเจดีย์ของวัดสวนตาลตั้งอยู่ในแนวปลายสุดทางด้านทิศเหนือของถนนผากอง ก่อนที่เลียวกหักศอกบรรจบกับถนนมหายศ แนวแกนของถนนจึงมุ่งตรงสู่ตัวองค์พระเจดีย์พอดี ทำให้เกิดเป็นมุมมองที่สวยงาม ประกอบกับสองข้างทางทั้งสองฝั่งของถนนผากองช่วงก่อนถึงตัวองค์พระเจดีย์เป็นแนวต้นไม้ใหญ่ที่สามารถนำสายตาไปยังตัวองค์พระเจดีย์ได้เป็นอย่างดี พื้นที่บริเวณนี้จึงสามารถสร้างภูมิทัศน์เมืองที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองน่าขึ้นมาได้ ถ้ามีการจัดการวางแผนที่ดีตั้งแต่ปัจจุบัน โดยเฉพาะการกำหนดเทศบัญญัติ หรือผังเฉพาะขึ้นมาสำหรับพื้นที่ที่จะจัดให้มีการส่งเสริมภูมิทัศน์ มิฉะนั้นสภาพแวดล้อมของพื้นที่จะเปลี่ยนแปลงไปจนยากที่จะแก้ไขควบคุม

องค์พระเจดีย์วัดสวนตาลมองจากด้านทิศใต้ตามแนวถนนผากอง (ซ้าย) แนวต้นไม้เป็นเส้นนำสายตา
สู่องค์พระเจดีย์ (กลาง) มุมมองจากกรอบสี่เหลี่ยมของภาพซ้าย ซึ่งสมควรได้รับการควบคุมและปรับปรุงสภาพแวดล้อม (ขวา)

ภูมิทัศน์เมืองยังสามารถสร้างขึ้นมาได้จากองค์ประกอบทางธรรมชาติ หรือความสวยงามของธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ ซึ่งในเขตเมืองน่ามีพื้นที่หลายแห่งที่มีทัศนียภาพที่สวยงามเป็นต้นทุนในเบื้องต้นอยู่แล้ว และสามารถพัฒนาปรับปรุงให้เป็นภูมิทัศน์เมืองที่ถาวร และยั่งยืนอยู่คู่กับเมืองน่าตลอดไปได้ เช่น ต้นไม้ตามแนวรั้วคุ้มเจ้าราชบุตร บริเวณถนนหน้าวัดอรัญวาส ทัศนียภาพแม่น้ำ่านจากบนสะพานพัฒนาภาคเหนือ พื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำ่านบริเวณหน้าค่ายสุริยพงษ์ แนวต้นไม้ริมถนนสมนเทวราชบริเวณหน้าโรงเรียนนำนคริสเตียน พื้นที่บริเวณช่วงเมือง และแนวต้นไม้ลาดติบริเวณหน้าหอคำ เป็นต้น

ภูมิทัศน์เมืองที่สร้างขึ้นจากองค์ประกอบทางธรรมชาติในเขตเทศบาลเมืองน่า เช่น ต้นไม้ตามแนวรั้วคุ้มเจ้าราชบุตร ถนนหน้าวัดอรัญวาส แม่น้ำ่านจากบนสะพานพัฒนาภาคเหนือ และบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ่านหน้าค่ายสุริยพงษ์ (ซ้ายไปขวา)

การใช้ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ และคงคุณค่า

การมุ่งสร้างภาพตัวแทน หรือสัญลักษณ์ของเมืองเพื่อใช้ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียวอาจนำมาซึ่งผลเสียต่างๆแก่ทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในระยะยาวได้ การใช้ทรัพยากรจึงควรมีการให้ความรู้ในเชิงประวัติศาสตร์และคุณค่าทางศิลปะของทรัพยากรนั้นๆที่ถูกต้องควบคู่กันไป เพื่อป้องกันการบิดเบือนความเป็นมา ขนบรูปแบบ และกระบวนการของทรัพยากรนั้นจากการปรับใช้เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเป็นเวลานานไปเรื่อยๆ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงลงได้จากการให้คำแนะนำ ให้ความรู้ และความช่วยเหลือ รวมทั้งได้รับความอนุเคราะห์ในรูปแบบต่างๆ จากหลายท่านด้วยกัน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รศ.ดร.ศักดิ์ดา จงแก้ววัฒนา ที่ได้ให้คำแนะนำ และเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้เข้าไปทำงานในพื้นที่เมืองน่าน และทำให้ได้รู้จักกับเมืองน่านมากขึ้น

ขอขอบคุณหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ โดยเฉพาะหัวหน้าบ้านทุกๆ ท่าน หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน ที่ให้การสนับสนุน และความอนุเคราะห์ในรูปแบบต่างๆ ตลอดทุกช่วงระยะเวลาในการดำเนินงาน และที่ขาดไม่ได้ ผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณผู้อยู่อาศัยทุกคนจากทุกๆ บ้านในเขตเทศบาลเมืองน่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล ให้ความร่วมมือสละเวลาอันมีค่าให้กับผู้วิจัยและทีมงานเข้าสำรวจ และสัมภาษณ์ ซึ่งหลายๆ ครั้งต้องเข้าไปภายในที่พักอาศัย หรือพื้นที่ส่วนบุคคล

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ น้องชาย และครอบครัวของผู้วิจัย ที่คอยให้กำลังใจในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล เอาใจใส่ถามไถ่ความก้าวหน้าของงานวิจัยอยู่เสมอ

ขอบคุณทีมงานวิจัยทุกคน รวมทั้งคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สถานที่ทำงานของผู้วิจัยที่เอื้อเพื่อสถานที่ในการดำเนินงานวิจัย และสนับสนุนเปิดโอกาสให้ได้เดินทางไปเก็บข้อมูลในจังหวัดน่าน ซึ่งตั้งอยู่ห่างกันไม่ไกลในแผนที่ แต่เหมือนไกลในความรู้สึก

ท้ายสุด งานวิจัยชิ้นนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนมาโดยตลอดจากเครือข่ายวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่-ภาคเหนือตอนบน ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย ที่ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนงบประมาณ อีกทั้งมอบโอกาสในการดำเนินงานวิจัยชิ้นนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ผู้วิจัย

บทคัดย่อ

จังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมอยู่เป็นจำนวนมาก ความเป็นเมืองเก่าของเมืองน่าน และความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติในเขตจังหวัดน่าน เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยียนเมืองน่านมากขึ้นทุกๆปี และเริ่มมีการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูท่องเที่ยวในสถานที่ที่มีชื่อเสียงหลายๆแห่ง เกิดปัญหาในเรื่องความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ความเสื่อมโทรมของสถานที่อย่างรวดเร็ว และความแออัดของการกระจายรายได้ และผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยว

เมืองน่านมีคำขวัญประจำเมืองว่า “เมืองเก่าที่มีชีวิต” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมืองน่านเป็นเมืองที่มีทรัพยากรทางด้านศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมที่มีความเก่าแก่ มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์หลงเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งน่าที่จะเพียงพอในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชม โดยไม่กระจุกตัวอยู่ ณ จุดใดจุดหนึ่ง และไม่จำกัดอยู่เพียงช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่สามารถท่องเที่ยวได้ทั้งปี แต่สถานการณ์การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเป็นในทางตรงกันข้าม นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเมืองน่านมักจะเยี่ยมชมสถานที่ที่มีชื่อเสียงเพียงไม่กี่แห่ง และเป็นลักษณะกระจุกตัว รวมทั้งจำกัดอยู่ในช่วงฤดูหนาว ซึ่งเป็นหน้าท่องเที่ยว โดยเฉพาะช่วงเทศกาลที่มีวันหยุดติดต่อกันหลายวัน

จากเหตุผลข้างต้นงานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งที่จะสืบค้นทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน เพื่อรวบรวมและจัดทำเป็นฐานข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศที่ครอบคลุมทั้งทรัพยากรที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้สำหรับนำไปใช้ในการวางแผนการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน เพื่อลดปัญหาการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวในเขตเมืองเพียงไม่กี่แห่ง และส่งเสริมให้ทรัพยากรเหล่านี้ถูกใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวตามต้นทุนด้านคุณค่า และคุณลักษณะที่มีอยู่ในตัวทรัพยากร และศักยภาพในด้านต่างๆของชุมชน ซึ่งจะยังผลให้ทรัพยากรถูกนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมตามสภาพเงื่อนไขในด้านต่างๆของปัจจุบัน และเกิดการสืบทอด ปฏิบัติ ดูแลรักษาให้คงอยู่สืบไป

การศึกษาพบทรัพยากรในด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่านทั้งสิ้น 378 หน่วย โดยแบ่งเป็นทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม 200 หน่วย ทางด้านวัฒนธรรม 178 หน่วย และศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยทั่วไปอยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงบางชุมชนที่มีศักยภาพอยู่ในระดับดี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่อยู่ภายในเขตใจเมือง เช่น ชุมชนภูมินทร์ – ท่าลี่ ชุมชนมิ่งเมือง และชุมชนพญาภู การศึกษาพบทรัพยากรจำนวนมากซึ่งมีคุณค่าในเชิงศิลปะและประวัติศาสตร์แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวโดยทั่วไป เช่น พิพิธภัณฑสถาน พระไม้ในวิหารวัดต่างๆ ที่พักอาศัยที่สร้างด้วยไม้ในชุมชนทางตอนเหนือของเขตเทศบาล ในขณะที่มีทรัพยากรบางประเภทที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว แต่มีนักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจอย่างจริงจังน้อย เนื่องจากสภาพแวดล้อมของสถานที่ยังไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเพียงพอ เช่น แนวกำแพงเมืองที่ได้รับการบูรณะทางตอนเหนือของใจเมือง แนวคูเมืองของเวียงเหนือ พื้นที่สาธารณะริมฝั่งแม่น้ำน่าน ทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้มักจะพบอยู่ในประเพณีการเล่น และภูมิปัญญาพื้นถิ่นในตัวบุคคล ซึ่งส่วนใหญ่ยังเป็นที่ยึดมั่นในวงแคบ เช่น ฟ้อนแง้น ฟ้อนมองเชียง และการแกะสลักพระไม้ เป็นต้น

ลักษณะของโครงสร้างของเมืองน่าน ที่มีลักษณะพื้นที่แคบยาวขนานไปตามทิศตะวันตกของเมือง โดยมีเขตเมืองเก่าอยู่ทางด้านใต้ ซึ่งเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นการเดินทางเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่มีชื่อเสียงของเมืองน่านในบริเวณใจเมือง ก่อนที่จะเริ่มเดินทางไปเยี่ยมชมทรัพยากรอื่นๆในชุมชนต่อไปทางด้านทิศเหนือของเมือง ดังนั้นการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะมีทิศทางในการขยายตัวจากด้านทิศใต้ไปยังทิศเหนือมากขึ้นเรื่อยๆ ควรที่จะพิจารณาการท่องเที่ยวที่เป็นวนรอบซึ่งสามารถสร้างเส้นทางวนรอบ ได้ตามระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวมี และความสนใจเฉพาะบุคคลในทรัพยากรประเภทต่างๆ

นอกเหนือจากตัวทรัพยากรเองแล้ว สภาพแวดล้อมโดยรอบของทรัพยากร ของเมือง และของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแล เพราะนอกเหนือจากการเยี่ยมชมสถานที่ และทรัพยากรแต่ละแห่งแล้ว นักท่องเที่ยวยังต้องเดินทางไปมาเพื่อพักผ่อน ทานอาหาร ชื้อของที่ระลึก และเยี่ยมชมสภาพทั่วไปของเมือง การเดินทางไปมาจึงเกิดขึ้น ดังนั้นสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงามภายในเขตชุมชน และเมืองจึงสมควรได้รับการพัฒนาปรับปรุง ซึ่งเมืองน่านมีทรัพยากรต้นทุนที่สามารถพัฒนาให้เกิดภูมิทัศน์ที่สวยงามได้ในหลายๆจุด เช่น บริเวณตามแนวกำแพงเมืองและคูเมืองเก่าต่างๆ มุมมององค์พระเจดีย์วัดสวนตาลตามแนวถนนผากอง และพื้นที่ของเมืองตามริมฝั่งแม่น้ำน่าน

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การจัดให้มีคนกลาง โดยสมควรมาจากคนในชุมชน ซึ่งคนกลางดังกล่าวจะทำหน้าที่ประสานงาน เชื่อมโยงความร่วมมือในการดำเนินงานระหว่างคนในชุมชน กับหน่วยงานต่างๆ ที่มีเป้าประสงค์ในการทำงานที่แตกต่างกันเข้าด้วยกัน เพื่อยังประโยชน์ในการใช้สอยทรัพยากรให้เกิดกับชุมชนมากที่สุด

ABSTRACT

Nan is a province in northern Thailand and a famous destination for tourists who love nature and culture. The rich culture of Nan city and abundant nature of Nan province have attracted many tourists to make a visit. The numbers of them have increased every year; however most of them concentrate their visit to only some famous places. This situation leads to the problem of over carrying capacity, fast deterioration and inequitable distribution of benefit from tourism.

The slogan of Nan city of “Nan Living Old Town” signifies the abundant old architectural and cultural resources of the city. The distribution of these resources should attract tourists to visit many parts of the city where these resources are located but in reality tourists always concentrate on a small group of well-know places, especially during the long holiday in winter, high season for Thai tourism.

Due to the above mentioned reason, this research aims to investigate and collect the architectural and cultural resources in Nan municipality area for establishing GIS database which covers both tangible and intangible resources. The database will be used for planning of community based tourism encouragement in order to reduce the problem of concentration of tourism in a small groups of resources. Simultaneously, the database will be utilized for evaluation of resources’ value and characteristic, and community potentiality to use these resources for tourism. This can be the proper mean for utilization of the resources, promotion of continuation of cultural practice and conservation of heritages.

The study found 378 units of cultural resources composed from 200 units of architectural resources and 178 units of cultural resources. The potentiality of most communities for managing community based tourism is in the middle level. Only some communities have high potentially which most of them are the communities located around the central core of old town area; Phumin-Thali, Ming Muang and Phraya Phu. Many resources with high cultural and historical value in the community are still little known among tourists such as local museum, wooden Buddha image, wooden house in the northern community, while there are many well-know tourist places of small visit by tourists; for example city walls and moats, and open area along the Nan river. The reasons are a lack of facilities, security and attractive beauty for tourists. Intangible resources are usually found in local play and practices, and wisdom in local intellectuals. Most of these resources are still untouched by tourism such as Fon Agan, Fon Mongchoeng and wooden Buddha image engraving.

Nan city is a long linear city following the west bank of the Nan River. The old city center is locate in the southern part of the city where tourists always commence their city travel from here before moving to the other parts of the city, which the most cases are the northern areas of the old town. Fostering of community based tourism in the northern part of the city, the areas covering most of city

areas, by planning alternative travel loops according to the limit of time and individual interest of the resources that tourists have, from the southern central core in the old town should be considered.

Moreover, the physical environment around the resources, community and city are also the attributes that should be taken interested in. Besides visit to each resource, tourists also travel to rest, eat, shop and see the city around, therefore the beautiful townscape should be developed and improved. At present, Nan city has many good environmental assets that can be improved for beautiful townscape – area along the old city walls and moats, area along the bank of the Nan River and area from Pagong Rd. to the south of Wat Suantarn's stupa, for example.

One of important factors in managing community based tourism is a mediator whom should be a representative from the community. The mediator shall coordinate and link between people in the community and outside agencies which each has each own different target in operation, in order to maintain equitable benefit for the community by utilization of the resources.

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
กิตติกรรมประกาศ	ต
บทคัดย่อ	ถ
Abstract	ธ
สารบัญ	น
	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 ขอบเขตงานวิจัย	3
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.5 ระยะเวลาทำการวิจัยและแผนการดำเนินงาน	4
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน	5
2.2 แนวคิดการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยว	6
2.3 แนวคิดด้านศักยภาพการท่องเที่ยว	6
2.4 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	7
2.5 งานศึกษาที่เกี่ยวข้อง	7
บทที่ 3 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์ทั่วไปในเมื่องน่าน	
3.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดน่าน	10
3.2 สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมประเพณี	18
บทที่ 4 วิธีดำเนินการวิจัย	
4.1 บทนำ	27
4.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย	27
4.3 ระเบียบและวิธีการวิจัย	28
บทที่ 5 ผลการศึกษา	
5.1 ขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย	32

5.2 ผลการวิจัย	34
5.3 ศักยภาพการท่องเที่ยวและความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของชุมชน	93
บทที่ 6 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน	
6.1 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากฐานศักยภาพของ ทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมที่มีอยู่	102
6.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการต่อไปในอนาคต	121
บรรณานุกรม	123
ภาคผนวก	125

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 3-1	ข้อมูลชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน	17
ตารางที่ 5-1	ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน	44
ตารางที่ 5-2	ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน	69
ตารางที่ 5-3	สรุปลักษณะเด่นของทรัพยากรทางวัฒนธรรมของแต่ละบ้านที่สามารถพัฒนาเพื่อ การท่องเที่ยวได้	91
ตารางที่ 5-4	การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน	94

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 3-1	การสร้างเมืองตามหลักทฤษฎาของเมืองน่าน	18
ภาพที่ 4-1	ความสัมพันธ์ของกรอบแนวคิดศึภษาภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว	27
ภาพที่ 4-2	ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนและการพัฒนาศึภษาภาพการท่องเที่ยวของชุมชน	28
ภาพที่ 5-1	อาคารเรือนแถวพักอาศัยและค้าขายริมถนนสุนทรเทวราช	61
ภาพที่ 5-2	ตัวอย่างทรัพยากรด้านศิลปวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน	90
ภาพที่ 6-1	ภูมิทัศน์ของแม่น้ำน่านและพื้นที่ฝั่งตรงข้ามเมือง สนามหญ้าหน้าโรงเรียนลินกัลยอแคเดมี และแนวรั้วต้นไม้ตามแนวถนนสุนทรเทวราช	107
ภาพที่ 6-2	ภูมิทัศน์นอกแนวเขตกำแพงเมืองเก่าด้านทิศใต้ที่ควรได้รับการปรับปรุงที่อยู่อาศัยที่ลุกล้ำแนวกำแพงเมือง สวนสาธารณะริมแม่น้ำน่านที่ขาดการดูแล คูเมืองที่ตื้นเขินและขาดการดูแล	109
ภาพที่ 6-3	รถม้าในเมืองลำปาง รถสามล้อเครื่องในเมืองตรัง รถลากในเมืองเกียวโต	113
ภาพที่ 6-4	แผนที่สำหรับแจกนักท่องเที่ยวเมืองเอเวอร่า โปรตุเกส และเมืองกรานาดา สเปน	114
ภาพที่ 6-5	แผนที่ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน ซึ่งโครงการได้จัดทำขึ้นเพื่อแจกจ่ายให้กับนักท่องเที่ยว	115
ภาพที่ 6-6	แนวกำแพงเมืองที่ได้รับการบูรณะปรับปรุงบริเวณด้านเหนือของใจเมือง และแนวกำแพงเมืองที่ถูกบุกรุกขาดการดูแลเอาใจใส่บริเวณด้านใต้ของใจเมือง	116
ภาพที่ 6-7	แนวคูเมืองที่ได้รับการปรับปรุงไม่ให้ตื้นเขิน เพื่อใช้บรรเทาอุทกภัย แต่ยังไม่ได้คำนึงถึงการปรับปรุงภูมิทัศน์ตามแนวคูเมืองไปพร้อมๆกัน	116
ภาพที่ 6-8	องค์พระเจดีย์วัดสวนตาลมองจากด้านทิศใต้ตามแนวถนนผากอง	117
ภาพที่ 6-9	ถนนสายดอกไม้เป็นภูมิทัศน์เมืองที่มีชื่อเสียง และเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของเมืองคอร์โดบา ประเทศสเปน	118
ภาพที่ 6-10	เมืองโอตารูในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีแนวโกดังเก่าริมคลองเป็นภาพตัวแทนภูมิทัศน์ของเมือง	119
ภาพที่ 6-11	ภูมิทัศน์อาคารห้องแถวในย่านเมืองเก่าได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดภูเก็ตในช่วงเวลาที่ผ่านมาไม่นาน	119
ภาพที่ 6-12	ภูมิทัศน์เมืองที่สร้างขึ้นจากองค์ประกอบทางธรรมชาติในเขตเทศบาลเมืองน่าน เช่น ต้นไม้ตามแนวรั้วคุ้มเจ้าราชบุตร ถนนหน้าวัดอรุณวาส แม่น้ำน่านจากบนสะพานพัฒนาภาคเหนือ และบริเวณริมฝั่งแม่น้ำน่านหน้าค่ายสุริยพงษ์	120
ภาพที่ 6-13	ภาพจิตรกรรมฝาผนังปูม่านยาม่านภายในวัดภูมินทร์ การพ่อนต้อนรับนักท่องเที่ยวหน้าวิหารวัดมหาโพธิ์ และวัดหัวข่วงที่ได้รับการบูรณะจนดูเหมือนอาคารใหม่ที่เพิ่งสร้างเสร็จ	120

สารบัญแนที่

		หน้า
แนที่ 3-1	การสร้างเมืองในอดีตถึงปัจจุบันของเมืองน่าน	12
แนที่ 3-2	ขอบเขตชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน	16
แนที่ 5-1	การกระจายตัวของบ้านในเขตเทศบาลเมืองน่าน	37
แนที่ 5-2	การกระจายตัวของค้ในเขตเทศบาลเมืองน่าน	38
แนที่ 5-3	การกระจายตัวของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน	39
แนที่ 5-4	การกระจายตัวของโรงเรียนในเขตเทศบาลเมืองน่าน	40
แนที่ 5-5	การกระจายตัวของโรงแรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน	41
แนที่ 5-6	การกระจายตัวขององค์ประกอบระดับเมืองในเขตเทศบาลเมืองน่าน	42
แนที่ 5-7	การกระจายตัวของภูมิทัศน์ที่สวยงามในเขตเทศบาลเมืองน่าน	43
แนที่ 5-8	การกระจายตัวของแหล่งของใช้ของจัดแสดงพื้นถิ่นในเขตเทศบาลเมืองน่าน	64
แนที่ 5-9	การกระจายตัวของการจัดการละเล่น และงานประเพณีในเขตเทศบาลเมืองน่าน	65
แนที่ 5-10	การกระจายตัวของแหล่งภูมิปัญญา ปรากฏชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน	66
แนที่ 5-11	การกระจายตัวของแหล่งหัตถกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน	67
แนที่ 5-12	การกระจายตัวของแหล่งอาหารพื้นเมืองในเขตเทศบาลเมืองน่าน	68
แนที่ 6-1	การกระจายตัวของทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน	104
แนที่ 6-2	การกระจายตัวของทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบเมืองภายในเขตกำแพงเมืองเก่า	105

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

น่านเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ท่ามกลางขุนเขาอันยิ่งใหญ่ทางทิศตะวันออกของภาคเหนือ หรือที่เรียกว่าล้านนาตะวันออก แม้จะไม่ใช่เมืองหลักของภาคเหนือ แต่จังหวัดน่านก็มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานหลายร้อยปี ในทางภูมิศาสตร์ที่ตั้ง จังหวัดน่านมีเทือกเขาผีปันน้ำขวางกั้นระหว่างจังหวัดแพร่ และจังหวัดพะเยา ส่วนทางทิศเหนือ และทิศตะวันออกมีเทือกเขา หลวงพระบางกั้นเขตกับประเทศลาวเป็นแนวยาวถึง 277 กิโลเมตร จังหวัดน่านจึงโอบล้อมด้วยขุนเขา ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำของ แม่น้ำยม แม่น้ำน่าน แม่น้ำว้าและลำน้ำสาขา สภาพพื้นที่โดยทั่วไปร้อยละ 80 เป็นภูเขา มีที่ราบลุ่มเป็นแนวยาวตามลำน้ำน่าน

น่านเคยอยู่ในยุคเดียวกันกับอาณาจักรสุโขทัยและอาณาจักรล้านนา ดังนั้นจังหวัดน่านจึงยังคงเหลือหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรมไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา ภาคภูมิใจ ทั้ง โบราณสถาน โบราณวัตถุ และมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า จังหวัดน่านมีผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ ที่โดดเด่นเป็น เอกลักษณ์คือ ชาวไทลื้อ ที่มีสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เช่น วิหาร จิตรกรรมฝาผนัง การทอผ้า มีวัฒนธรรม วิธีการ ดำรงชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะตัวสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน และยังมีชาวเขาหลายกลุ่มที่อพยพมาจากประเทศจีน ลาว มาตาม แนวเทือกเขาเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่จนถึงปัจจุบัน จังหวัดน่านจึงอุดมไปด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม แต่ก็มี ความยากลำบากในการเดินทางไปถึง จากภูมิประเทศที่ห้อมล้อมไปด้วยขุนเขา และไม่มีเส้นทางรถไฟ จนมีผู้กล่าวว่าถ้าไม่ ตั้งใจจะไปไม่ถึงน่าน

ประวัติศาสตร์ของเมืองน่านที่ได้จารึกไว้ เริ่มต้นเมื่อพุทธศตวรรษที่ 18 เมื่อพระยาภูคาได้ครอบครองพื้นที่ตอนบน ของจังหวัดน่านในปัจจุบัน เจ้าขุนฟองราชบุตรได้ตั้งเมืองขึ้นชื่อ เมืองบัว ปัจจุบันคือ ต. ศิลาเพชร อ. บัว ต่อมาปี พ. ศ. 1902 พระยาการเมืองเชื้อสายเจ้าขุนฟองได้ย้ายเมืองมาตั้งฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน โดยสร้างเมืองล้อมรอบเจดีย์พระธาตุแช่แห้ง และได้เชิญพระธาตุจากสุโขทัยมาบรรจุไว้ แต่อยู่ได้ไม่นานเกิดความแห้งแล้ง พระยาผากองโอรสพระยาการเมืองจึงย้ายเมือง มาตั้งฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่าน ในบริเวณของตัวเมืองน่านในปัจจุบัน อดีตน่านเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนาคือ เชียงใหม่ และมีชื่อเรียกใหม่ว่า “นันทบุรี” แต่ชาวเมืองก็ยังเรียกชื่อเดิมว่าเมืองน่าน น่านเคยตกต่ำในช่วงเวลาที่พม่ายกทัพ มาตีเชียงใหม่และยังถูกรุกรงครืออยุธยายกทัพมาปราบ สมัยรัตนโกสินทร์น่านขึ้นต่อกรุงสยาม จนถึงรัชกาลที่ 5 พระเจ้าสุริยพงษ์ ผลิตเดช เจ้าผู้ครองนครน่านถึงแก่พิราลัย เจ้ามหาพรหมสุรธาตาเป็นผู้ครองนครน่านต่อมา กรุงเทพฯได้ส่งข้าราชการมา ประจำ เจ้ามหาพรหมสุรธาตาถึงแก่พิราลัยใน ปี 2474 ตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครน่านจึงถูกยกเลิกนับแต่นั้นมา น่านจึงมีเจ้าผู้ ครองนครสืบต่อกันมาถึง 64 พระองค์

ด้วยประวัติศาสตร์ที่มีความเป็นมายาวนานหลายร้อยปี จึงมีแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน วัด วิหาร และ สถาปัตยกรรมเมืองมากมายหลงเหลืออยู่ในเขตตัวเมืองน่าน รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมแบบล้านนาตะวันออกจากการดำเนินชีวิต ของชาวล้านนา ชาวไทยลื้อ และชาวไทยภูเขาหลากหลายเผ่าพันธุ์ เนื่องจากตั้งแต่ในอดีตเมืองน่านมีความสัมพันธ์ทาง เศรษฐกิจและสังคมกับบ้านเมืองสองฝั่งแม่น้ำโขงได้แก่ เมืองเงิน ไชยบุรี อาณาจักรล้านช้าง (หรือลาว) และแคว้นโยนกคือ เชียงแสน เชียงราย พะเยา จึงมีผู้คนหลากหลายเผ่าพันธุ์ ที่เข้ามาตั้งพำนักถิ่นฐาน และสืบเชื้อสายมาจนปัจจุบัน โดยมีกลุ่ม

ชาวไทยลื้อ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีกระจายอยู่เป็นจำนวนมากที่สุด ซึ่งถูกกวาดต้อนมาจากแคว้นสิบสองปันนาในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ชาวไทยลื้อมีเอกลักษณ์ทางภาษา และวัฒนธรรมเป็นของตนเอง เป็นผู้สร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญมากมาย เช่น สถาปัตยกรรม จิตรกรรมฝาผนังวัดภูมินทร์ วัดหนองบัว พระธาตุแช่แห้ง ผ้าทอลายน้ำไหล และประเพณีแข่งเรือที่มีหัวเรือแข่งแกะสลักเป็นรูปหัวมังกร นอกจากนี้บ้านยังมีชนกลุ่มน้อยอีกหลายกลุ่มได้แก่ ม้ง (แม้ว) เมี่ยน(เย้า) ชมุ ลัวะ(ลิ้น) และ มลาปรี(ผีตอเหลือง) แต่ละกลุ่มจะมีวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ภาษา การแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน

ด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม และธรรมชาติที่งดงาม ทำให้น่านเป็นเมืองที่มีเสน่ห์ และอุดมไปด้วยทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว กระแสการท่องเที่ยวของเมืองน่านขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนเมืองน่านเพิ่มขึ้นอย่างเป็นทวีคูณ โดยเฉพาะหน้าเทศกาลท่องเที่ยวในช่วงฤดูหนาว จากข้อมูลในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2553 ภายในช่วงระยะเวลาเพียง 1 เดือนมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเมืองน่านถึงกว่า 60,000 คน จนเกิดขีดความสามารถในการรองรับของเมือง ธุรกิจการค้า และการบริการจึงเกิดการขยายตัวขึ้นเป็นจำนวนมาก เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆทุกปี ในขณะที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังคงมุ่งไปแวะชมตามแหล่งท่องเที่ยวเดิมๆที่มีชื่อเสียงมากของเมือง เช่น วัดภูมินทร์ วัดหัวข่วง วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน คุ่มเจ้าราชบุตร ฯลฯ ทั่วทั้งจังหวัดยังมีทรัพยากรอีกเป็นจำนวนมากในเขตเทศบาลเมืองน่าน ที่สามารถพัฒนา เพื่อรองรับการท่องเที่ยวได้ในอนาคต โดยเฉพาะทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม ถ้าได้รับการพัฒนา และบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

เขตเทศบาลเมืองน่าน ประกอบด้วยชุมชนหรือบ้าน 28 บ้าน จำนวนครัวเรือน 8,868 หลังคาเรือน มีประชากรรวมทั้งสิ้น 19,808 คน เป็นชาย 9,769 คน หญิง 10,039 คน แต่ละชุมชนหรือแต่ละบ้านจะมีหัวหน้าบ้านเป็นตัวแทนหรือผู้นำชุมชน ภาษาที่ใช้ในท้องถิ่นจะมีหลากหลายภาษาพื้นถิ่นและหลากหลายสำเนียง แต่โดยส่วนใหญ่จะเป็นสำเนียงคนไทยภาคเหนือหรือ “อุ้มคำเมืองสำเนียงน่าน” ปัจจุบันในแต่ละชุมชนยังมีมรดกทางศิลปวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม ดำรงอยู่โดยยังคงความเป็นเอกลักษณ์ที่หลากหลายแตกต่างกันไป ทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมเหล่านี้บางแห่งเป็นที่รับรู้กันเพียงคนในชุมชน หรือในเมืองน่าน แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักของคนโดยทั่วไป ในขณะที่บางชุมชนได้พยายามที่จะพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมของชุมชนตนเองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมา หลายชุมชนได้สร้างวิธีการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนตนเองมาแต่ในอดีต โดยอาศัยต้นทุนทางสังคม และเศรษฐกิจที่ตนเองมีได้อย่างเหมาะสม และน่าสนใจเช่น บ้านอรุณญาวาส และบ้านมหาโพธิ์ ซึ่งสามารถเป็นตัวอย่างให้กับชุมชนอื่นในการเรียนรู้การทำงาน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน

ผลกระทบจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และการพัฒนาประเทศที่ทำให้เศรษฐกิจแบบทุนนิยมเติบโตขึ้นตามหัวเมืองต่างๆ เมืองในภูมิภาคล้านนาต่างก็มีธุรกิจ อุตสาหกรรม การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกเกิดขึ้นมากมาย แต่เมืองน่านก็ยังคงเป็นเมืองเล็กๆที่มี “วิถีคนเมือง” ดำรงอยู่อย่างสงบ แต่กระแสการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวก็ทำให้ชุมชนในเขตเทศบาลหลายแห่งตื่นตัว ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวเท่าที่ศักยภาพของแต่ละชุมชนจะสามารถทำได้ โดยการพัฒนา และจัดการทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมที่มีอยู่ภายในชุมชน ในขณะที่อีกหลายชุมชนยังไม่ทราบว่าต้องทำอย่างไรกับทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่ เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นของเมืองน่านในอนาคตนำไปสู่การพัฒนา และการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ การศึกษาทรัพยากรทางศิลปวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม และศักยภาพของชุมชนเพื่อนำไปสู่การวางแผนการท่องเที่ยวเชิงโดยชุมชนเขตเทศบาลเมืองน่าน จึงเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้การศึกษา สำรวจข้อมูลทรัพยากรทางการท่องเที่ยวด้านสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต ประเพณี และศักยภาพของชุมชนในการรองรับการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน เครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชน และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องในขั้นแรก เพื่อ

จัดทำฐานข้อมูล และประเมินศักยภาพความพร้อมของชุมชนจึงเป็นเป้าหมายแรกที่สำคัญของการทำงาน เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้มาซึ่งครอบคลุมทรัพยากร และศักยภาพในทุกๆด้านที่เกี่ยวข้อง ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่สอดคล้องกับความต้องการ และวิถีชุมชนเมืองน่านในการศึกษาวิจัยขั้นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา และรวบรวมข้อมูลทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวด้านสถาปัตยกรรมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน
2. เพื่อศึกษาศักยภาพ และความสามารถของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน ในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ ที่รวบรวมข้อมูลที่ศึกษาในทุกด้าน เพื่อใช้ในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่านต่อไป

1.3 ขอบเขตงานวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

โครงการการศึกษาทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้คัดเลือกพื้นที่เพื่อทำการสังเกต สัมภาษณ์ สํารวจพื้นที่ และประเมินศักยภาพในการทำงาน ทั้งในด้านกายภาพของชุมชน ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี สภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมในชุมชนเขตเทศบาลเมืองน่านทั้ง 28 ชุมชน

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร

เป็นประชากรที่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองน่าน ทั้ง 28 ชุมชน โดยไม่จำกัดเพศ อาชีพระดับการศึกษา รายได้ ภูมิฐานะเดิม และสถานภาพทางสังคม

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ทราบประวัติความเป็นมา และศักยภาพในการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน สภาพเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1.4.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ และประชาชนทั่วไป มีจิตสำนึกต่อ “ทุนชุมชน” ว่ามีความสำคัญและคุณค่าต่อชุมชน ให้ตระหนักถึงการเป็นเจ้าของร่วมกัน ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ดูแลรักษา อนุรักษ์ร่วมกันอย่างยั่งยืน

1.4.3 มีคลังข้อมูลหรือธนาคารข้อมูลในพื้นที่วิจัยทั้ง 28 ชุมชน บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชน ที่สอดคล้องกับความรู้ ความเข้าใจ และความสำคัญในข้างต้น ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมต่อการกำหนดแนวทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนของเมืองน่านต่อไป

1.5 ระยะเวลาทำการวิจัยและแผนการดำเนินงาน

ช่วงที่ 1 การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นที่

- เก็บรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาจากแนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเช่นแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม นโยบายและยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง
- จัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทั้งภาครัฐ เอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อทำการชี้แจงวัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินการของโครงการ เพื่อสร้างความร่วมมือในการดำเนินงาน และสร้างความเข้าใจร่วมกัน และความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

ช่วงที่ 2 การสำรวจภาคสนาม

- ดำเนินการสำรวจภาคสนาม โดยใช้การสังเกต สัมภาษณ์ และสำรวจพื้นที่เขตเทศบาลทั้ง 28 ชุมชน เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพของชุมชน ทรัพยากรทางสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม
- จัดกิจกรรมในการสำรวจพื้นที่ ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และเยาวชนในพื้นที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับพื้นที่ เพื่อสร้างการตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน

ช่วงที่ 3 การจัดระเบียบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

- จัดระเบียบข้อมูล อย่างเป็นระบบให้เหมาะแก่การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนโดยทั่วไป และให้เหมาะสมแก่การนำไปใช้เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของจังหวัดน่านต่อไป
- ประเมินศักยภาพของชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อจะได้ทราบจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรคของชุมชน
- สังเคราะห์ผลที่ได้ และสรุปผล เพื่อสร้างโครงร่างในการทำงานขั้นต่อไป

ช่วงที่ 4 จัดทำคลัง (หรือธนาคารข้อมูล) และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

- จัดทำคลังข้อมูล (หรือธนาคารข้อมูล) เชิงพื้นที่ ที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย ในรูปแบบของฐานข้อมูล GIS ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่อไปได้สะดวก
- ทำการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่ทำขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือจาก ผู้ที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยเริ่มจากพื้นที่ในเขตเทศบาลน่านและขยายต่อไปยังพื้นที่อื่นๆ
- จัดประชุม และจัดกิจกรรมร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจในการใช้ประโยชน์คลังข้อมูล ขอความคิดเห็นในการปรับปรุงคลังข้อมูล ในแต่ละช่วงเวลาในอนาคต และสร้างกระแสการใช้งานให้เกิดขึ้นจากคลังข้อมูลที่ทำขึ้น
- สรุปผลที่ได้ จากการจัดประชุม จัดกิจกรรม และการดำเนินการทั้งหมดที่ผ่านมา เพื่อจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินการโครงการฉบับสมบูรณ์

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้รวบรวมแนวความคิด วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. แนวคิดการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยว
3. แนวคิดการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยว
4. แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
5. งานศึกษาที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ, 2540) องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นดังนี้

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
2. ด้านองค์กรชุมชน มีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้ และทักษะในเรื่องต่าง ๆ หลากหลาย รู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา
3. ด้านการจัดการ มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยว และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน
4. ด้านการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

ชูวิทย์ ศิริโชคเวชกุล (2544) กล่าวถึง การท่องเที่ยวโดยชุมชนว่าเป็นแนวทางการท่องเที่ยวที่ได้รับความสนใจอย่างมากในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของโลกและของภูมิภาค ซึ่งหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) ในกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น การประดิษฐ์ และจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมอันเป็น

เอกลักษณ์ของชุมชน เทศกาลประเพณี การนำนักท่องเที่ยวชมกระบวนการทางการเกษตร ท่องเที่ยวโดยชุมชนที่หลายประเทศนำไปปฏิบัติและประสบความสำเร็จมีรูปแบบดังนี้

1. การจำหน่ายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน (Product Sales) เช่น สินค้าหัตถกรรม อาหารประจำวัน
2. กิจกรรมการแสดงทางวัฒนธรรม (Cultural Shows) เช่น การฟ้อนรำ การละเล่นพื้นบ้าน การแสดงดนตรีเฉพาะชุมชน

เฉพาะชุมชน

3. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงหมู่บ้าน (Village Based Activities) คือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนในหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการเพื่อเสนอแก่นักท่องเที่ยว กิจกรรมการพักค้างแรมในหมู่บ้าน สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนั้น

ดังนั้น แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน สรุปได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดกิจกรรมหลายรูปแบบ ทั้งการขายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน การแสดงทางวัฒนธรรม กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงหมู่บ้านที่ชุมชนจัดเพื่อเสนอให้นักท่องเที่ยว การผลิตของที่ระลึก การบริการอาหาร และการนำเที่ยวในพื้นที่ โดยประชาชนท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการเตรียมความพร้อมในด้านผู้นำชุมชน ผู้บริการ มีคฤหาสน์ท้องถิ่น งบประมาณการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อรองรับการบริการนักท่องเที่ยว โดยไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือเกิดผลกระทบน้อยที่สุด

2.2 แนวคิดการวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยว

การวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยว ของชุมชนโดยใช้การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) ดังนี้

จุดแข็ง (Strength) เป็นการวิเคราะห์การดำเนินงานภายในของชุมชนเช่น การมีทรัพยากรท่องเที่ยว การบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน การคมนาคม เป็นต้น

จุดอ่อน (Weakness) เป็นการวิเคราะห์การดำเนินงานภายในเช่นเดียวกับจุดแข็ง ซึ่งชุมชนไม่สามารถกระทำได้ดี ชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อทำการปรับปรุงจุดอ่อนของการดำเนินงานภายในเหล่านี้ให้ดีขึ้น

โอกาส (Opportunities) คือสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งชุมชนจะต้องคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงนั้น เช่น ภาวะเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี การพัฒนาของคอมพิวเตอร์ ทัศนคติของประชาชน เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อาจทำให้ความต้องการของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไป

อุปสรรค (Threat) คือ สภาพแวดล้อมภายนอกที่คุกคามต่อการท่องเที่ยวของชุมชน สภาพแวดล้อมภายนอกเหล่านี้ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี ราคาน้ำมัน เป็นต้น

การวิเคราะห์สถานการณ์สามารถนำมาปรับปรุงแก้ไขด้วยการเสริมจุดแข็งให้โดดเด่นขึ้น หรือลดจุดอ่อนลง เพราะเป็นปัจจัยที่องค์กรสามารถควบคุมได้ โดยการวิเคราะห์หาโอกาส (Opportunities) ที่จะเสริมหรือสนับสนุนให้กิจการเติบโตได้ในอนาคต และค้นหาอุปสรรค (Threats) ที่จะทำให้กิจการไม่รุ่งเรืองหรือเติบโตช้า ซึ่งปัจจัยเหล่านี้องค์กรไม่สามารถควบคุมได้

2.3 แนวคิดด้านศักยภาพการท่องเที่ยว

ซูสิทธิ์ ชูชาติ (2542) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้น แหล่งท่องเที่ยวต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ หรือ 3 As ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งดึงดูดใจเกิดจากสถานที่ท่องเที่ยว (Sites) และเหตุการณ์ (Events) สถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติสร้างหรือมนุษย์สร้างขึ้น แต่เหตุการณ์ที่น่าประทับใจเกิดจากมนุษย์สร้างเพียงอย่างเดียว
2. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยวหรือคนเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ที่รวดเร็ว ปลอดภัย และสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น
3. การเข้าไปถึง (Accessibility) การเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวต้องมีระบบการขนส่ง (Transportation) ซึ่งประกอบด้วยเส้นทาง (Way) พาหนะ (Vehicle) สถานี (Terminal) และผู้ประกอบการขนส่ง (Carrier) มีวัตถุประสงค์ในการลำเลียงคนและสิ่งของไปยังจุดหมายปลายทางโดยผ่านเส้นทางหรือท่าลำเลียง

2.4 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนมีหลักการดังนี้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผ้าเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม

2.5 งานศึกษาที่เกี่ยวข้อง

งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำฐานข้อมูลด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรม และการปรับปรุงเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสภาพแวดล้อมของเมืองน่านเพื่อการท่องเที่ยว และการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่ดีขึ้น มีตัวอย่างที่เป็นประโยชน์ดังต่อไปนี้

2.5.1 แผนที่ชุมชน เมืองเก่าน่าน

งานศึกษาชิ้นนี้จัดทำขึ้นในปี พ.ศ. 2548 โดย สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับหน่วยงานหลายภาคส่วนในเขตเมืองน่าน งานศึกษานี้เป็นหนึ่งในหลายๆงานที่ทางสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจัดทำขึ้นในแต่ละเมืองที่มีความสำคัญและมีมรดกทางประวัติศาสตร์หลงเหลืออยู่ ซึ่งจะต้องรีบทำการสืบค้นและรวบรวมก่อนที่จะสูญหายหรือถูกทำลายไป เนื้อหาในส่วนของเมืองน่านจะเริ่มอธิบายถึงประวัติของการพัฒนาเป็นเมืองน่าน โดยเริ่มจากสมัยยุคก่อนประวัติศาสตร์ มีการสรุปเรียงเหตุการณ์สำคัญๆที่มีผลต่อพัฒนาการของเมืองในแต่ละยุคตั้งแต่เมืองปัว จนมาถึงเมืองน่าน ลักษณะทางกายภาพและโครงสร้างของพื้นที่เมืองในแต่ละสมัยที่พอสืบค้นได้จากนั้นงานศึกษาจึงค้นคว้าลึกลงไปถึงประเภทขององค์ประกอบของเมืองต่างๆ สถาปัตยกรรม เช่น ศาลาเสนาสนสถาน คู่มิ เรือนแถว เรือนพื้นดิน อาคารสาธารณะ และภูมิทัศน์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม จากข้อมูลและความเข้าใจเบื้องต้น งานศึกษาได้วิเคราะห์ถึงสาระสำคัญของทรัพยากรทางวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมที่ค้นพบ และทำการระบุพื้นที่แหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่พบในเขตเมืองน่าน

เนื้อหาของงานศึกษาเป็นการสร้างความเข้าใจในภาพรวมของทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับพื้นที่เมืองน่าน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการได้มาซึ่งข้อมูล การเรียบเรียง และวิเคราะห์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดกระแสการพัฒนาในเชิงอนุรักษ์ที่ถูกต้องในพื้นที่เมืองน่าน และให้คนในชุมชนเมืองน่านเกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรที่มีอยู่ในเมืองของตนทั้งที่เป็นทรัพยากรที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ โดยงานศึกษานี้ไม่ได้มุ่งเน้นการรวบรวมทรัพยากรที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเอาไว้อย่างเป็นระบบเพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูล ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงต่างๆต่อไปได้ และสามารถปรับปรุงเนื้อหาของข้อมูลให้ทันสมัยได้อยู่เสมอ อันเป็นวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่กำลังดำเนินการอยู่นี้

แผนที่ชุมชนที่จัดทำขึ้นนี้ สามารถใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการดำเนินงานต่อไปรายละเอียด และการวางแผนการดำเนินกิจกรรมในการเก็บข้อมูล สำรวจ สัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการด้านวัฒนธรรม และมรดกทางสถาปัตยกรรมได้รวดเร็วขึ้น ผลการวิเคราะห์พื้นที่แหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของงานศึกษานี้ยังช่วยให้แนวทางเกี่ยวกับลักษณะของภูมิทัศน์ที่คนในชุมชนในเมืองน่านมองเห็น และให้ความสำคัญ รวมทั้งต้องการอนุรักษ์รักษาเอาไว้

2.5.2 โครงการศึกษา สำรวจ ออกแบบเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมเมืองบริเวณพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์น่าน ชั้นใน

งานวิจัยชิ้นนี้จัดทำขึ้นในปี พ.ศ. 2545 โดย สุรีย์ บุญญาอนุพงศ์ และคณะวิจัยจากสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยนี้เพื่อจัดทำแนวทางในการพัฒนาเมืองเก่าให้ได้รับการพัฒนาปรับปรุงที่ถูกต้อง เพื่อให้ศิลปวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมในเขตเมืองเก่าได้รับการพัฒนา อนุรักษ์ เพื่อใช้ประโยชน์ในเชิงการท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน และเพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนปกป้องภูมิทัศน์ และจัดทำผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ การศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้จึงครอบคลุมในหลายๆด้านๆ ในการเก็บข้อมูลพื้นฐานทั้งประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อม ประชากร สังคมและเศรษฐกิจ และการวิเคราะห์จะพิจารณาถึงความสัมพันธ์ และผลกระทบจากเงื่อนไข ปัจจัยใน ' ละด้านที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลมา ผลลัพธ์ท้ายสุดของการวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางการทำงานในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ โดยการจัดทำร่างแผนการออกแบบอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ และแผนการออกแบบเพื่อปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อม

จากขอบเขตและขั้นตอนของงานวิจัยจะเห็นได้ว่ามีส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่กำลังดำเนินการอยู่ในหลายประเด็น เช่น การศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของทรัพยากรการท่องเที่ยวในเขตเมืองเก่า สภาพเงื่อนไขทางเศรษฐกิจสังคมของผู้อาศัยในเขต

เมืองเก่า และการมุ่งเน้นการสร้างแผนในการพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ของบริเวณ แต่ข้อแตกต่างของงานวิจัยชิ้นนี้ คือ จุดประสงค์ที่ไม่ได้มุ่งเน้นการสร้างแผนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว แต่การท่องเที่ยวเป็นผลพลอยได้จากการอนุรักษ์พัฒนาพื้นที่ตามแผนที่จัดทำขึ้น โดยขอบเขตของการดำเนินงานเน้นเฉพาะบริเวณเขตเมืองเก่าภายในแนวเขตกำแพงเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่บริเวณใจเมือง ซึ่งมีขอบเขตที่แคบกว่าของงานวิจัยที่กำลังดำเนินอยู่นี้

เนื่องจากงานวิจัยนี้เน้นการจัดทำแผน ตอนท้ายสุดของผลลัพธ์จึงเป็นการเสนอแผนโครงการต่างๆ ที่หน่วยงานต่างๆ ในสมควรรยื่นเสนอและผลักดันให้เกิดขึ้นในการพัฒนาอนุรักษ์พื้นที่ต่อไปในอนาคต พร้อมกับทัศนียภาพเปรียบเทียบสภาพภูมิทัศน์ในหลายๆบริเวณก่อนการดำเนินงานและหลังการดำเนินงาน ซึ่งแนวทางการพัฒนาปรับปรุงที่เสนอมาในงานวิจัยนี้ ในหลายๆประเด็นได้รับนำไปสานต่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติขึ้นจริง ในขณะที่แผนที่เสนอในหลายๆประเด็น ที่ยังไม่ได้รับการนำไปปฏิบัติเริ่มมีความไม่ทันสมัยในเนื้อหา และความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งเป็นหน้าที่ของงานศึกษาที่ดำเนินอยู่นี้ที่จะต้องพิจารณาปรับปรุงเสนอแนวทาง หรือข้อเสนอแนะที่เหมาะสมกับบริบทในปัจจุบัน

บทที่ 3

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์ทั่วไปในเมืองน่าน

3.1 สภาพทั่วไปของจังหวัดน่าน

3.1.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองน่าน

ในอดีตผืนแผ่นดินเมืองน่านเคยเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ย้อนหลังไปหลายพันปีก่อน จากการสำรวจแหล่งโบราณคดีพบหลักฐานการผลิตเครื่องมือหินสมัยก่อนประวัติศาสตร์อายุราว 4,000 ปี ในพื้นที่ต่อเนื่องมากกว่า 10 ตร.กม. และพบแหล่งผลิตเครื่องถ้วยชามเคลือบเนื้อแกร่ง ค้อนหิน สะเก็ดหิน เครื่องมือหินรูปร่างหายาๆในขั้นตอนแรกๆของการผลิตหรือโกลน และเครื่องมือที่ชำรุดแตกหักเสียหายระหว่างการผลิต

ต่อมาราวกลางพุทธศตวรรษที่ 18 พญาภูคาได้ครองเมืองอย่าง หรือบริเวณแม่น้ำย่าง ใกล้เทือกเขาตอยภูคาในเขตบ้านเลี้ยว หมู่ 7 ตำบลยม อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ซึ่งยังปรากฏหลักฐานเป็นร่องรอยคูน้ำคันดิน กำแพงเมืองซ้อนกันหลายชั้น และพญาภูคาได้ส่งลูกธรรมาของตน คือ ขุนนุ่นและขุนฟองไปสร้างเมืองใหม่ โดยให้ขุนนุ่นผู้พี่ไปสร้างเมืองที่จันทบุรี (หลวงพระบาง) ส่วนขุนฟองผู้น้องไปสร้างเมืองวรรณคร (เมืองบัว) ในกาลต่อมาพญาจำเมืองผู้ปกครองเมืองพะเยาได้ยกทัพมาจะเอาเมืองวรรณครและต่อมาเมืองวรรณครก็ตกเป็นเมืองขึ้นของพญาจำเมือง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 1865 พญาผานองได้ทำการต่อสู้จนหลุดพ้นจากอำนาจของเมืองพะเยา และพญาผานองก็ได้ครองเมือง วรรณคร ได้ 30 ปี ก็สิ้นพระชนม์ จึงให้ขุนใสบุตรคนสุดท้องขึ้นครองเมืองต่อ แต่ปรากฏว่าขุนใสขึ้นครองเมืองได้เพียง 3 ปี ก็ถึงแก่พิราลัย พญาการเมืองพี่ชายของขุนใสก็ขึ้นครองเมืองแทนในปี พ.ศ. 1896

ช่วงเวลาที่พญาการเมืองปกครองเมืองวรรณครนี้ ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของเมืองวรรณครกับสุโขทัยในสมัยพญาลิไท มาช่วยสร้างวัดในอาณาจักรสุโขทัย และเมื่อสร้างวัดเสร็จสมบูรณเจ้าเมืองสุโขทัยก็ได้มอบพระสารีริกธาตุ 7 องค์ พระพิมพ์ทองคำ 20 องค์ พระพิมพ์เงิน 20 องค์ แก่พญาการเมือง ต่อมาในปี พ.ศ. 1901 พญาการเมือง เอาไปบรรจุที่ตอยภูเพียงแช่แห้งแล้วสร้างพระธาตุเจดีย์ครอบไว้ ซึ่งก็คือ วัดพระธาตุแช่แห้งในปัจจุบัน ต่อมาพญาการเมืองอพยพผู้คนย้ายมาสร้างเมืองใหม่ที่เมืองภูเพียงแช่แห้ง ได้ 5 ปี ก็ได้ถึงแก่พิราลัยเพราะถูกลอบปลงพระชนม์ พญาผากองผู้เป็นบุตรขึ้นครองเมืองแช่แห้ง และต้องประสบปัญหาเกิดน้ำแห้งแล้ง จึงย้ายเวียงไปตั้งที่หมู่บ้านห้วยไค้ หรือริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน่าน ซึ่งก็คือเมืองน่านในปัจจุบันนั่นเอง ในปี พ.ศ. 1909

ซึ่งพญาผากองได้สร้างความสัมพันธ์กับสุโขทัยโดยส่งทัพไปช่วยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 1 หรือขุนหลวงพระจ้าวไปตีเมืองชากังราว หรือเมืองกำแพงเพชร แต่ไม่สามารถตีได้ หลังจากนั้นพญาผากองก็สิ้นพระชนม์ ครองเมืองน่านได้ 21 ปี และเจ้าคำตันก็ขึ้นครองเมืองได้ 11 ปี ก็ถูกลอบปลงพระชนม์ ต่อมาเจ้าศรีจันตะบุตรของเจ้าคำตันได้ขึ้นครองราชย์ ได้เพียง 1 ปี ก็ถูกเจ้าเมืองแพร่สองพี่น้อง คือ พญาเถรและพญาอุ่นเมือง ยกทัพมาตีเมืองน่านได้ และประหารเจ้าศรีจันตะ แต่เจ้าหุน้องของเจ้าศรีจันตะหนีไปพึ่งเมืองเชลียง (สวรรคโลก) พญาเถรจึงขึ้นครองเมืองน่าน และต่อมาเจ้าหุน้องไปขอกำลังของเจ้าเมืองเชลียงมาชิงเมืองน่านคืนได้และปกครองเมืองน่านได้ 8 ปีก็สิ้นพระชนม์ ในพ.ศ. 1948 หลังจากนั้นก็มีเจ้าครองเมืองน่านหลายพระองค์ ได้แก่ เจ้าปู่แข็ง (บางแห่งเรียกพญาภูแข็ง) เจ้าพันตัน เจ้าจ้าวผาสุม และเจ้าอินตะแก่นท้าว ได้ขึ้นครองเมืองต่อจากบิดา แต่ถูกเจ้า

แปงและเจ้าหม่อมผู้เป็นน้องชายแย่งชิงเมือง ทำให้เจ้าอินต๊ะแก่นท้าวหนีไปพึ่งเมืองเสลียงและขอกำลังเมืองเสลียงยกทัพมาตีเมืองคืนจากเจ้าแปง ซึ่งก็ชนะและได้ครองเมืองน่านครั้งที่ 2 อาณาจักรสุโขทัยได้อ่อนกำลังลงมากและถูกอยุธยาครอบครอง ขณะเดียวกันเชียงใหม่ในสมัยเจ้าติโลกราชก็จะรวบรวมเมืองต่างๆเอาไว้ในอำนาจ ซึ่งในตอนนั้นเมืองแพร่และเมืองน่านเป็นรัฐอิสระจึงยกทัพมาตีแต่เจ้าอินต๊ะแก่นท้าวไม่สามารถสู้ได้จึงอพยพมาอยู่ที่เมืองเสลียงและอยู่ที่นั่นจนเสียชีวิต หลังจากที่เจ้าติโลกราชชนะศึกจึงให้บุตรชายคือเจ้าผาแสงครองเมืองน่าน และครองราชย์สมบัติ 12 ปี ก็ถึงแก่กรรม ในปี พ.ศ. 2002 นี้จึงเป็นจุดสิ้นสุดเชื้อชวท้าวไทยเมืองน่าน หรือราชวงศ์ภูคา

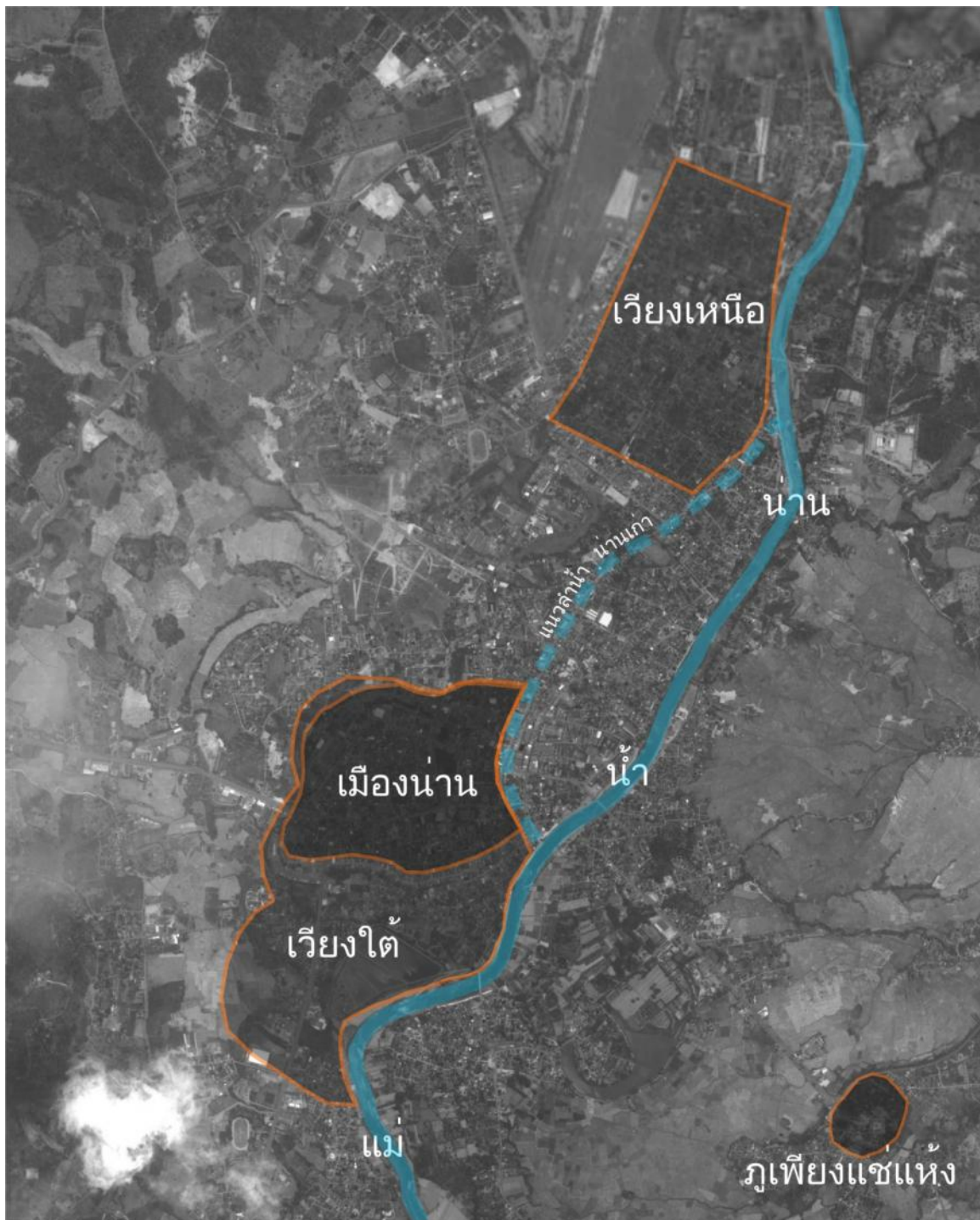
จากนั้นมาเมืองเชียงใหม่ก็ส่งเจ้าเมืองมาปกครองเมืองน่านซึ่งเป็นเมืองใต้การปกครองของเมืองเชียงใหม่ รวมทั้งหมด 18 องค์ ช่วงเวลาเกือบ 100 ปี ได้ก่อสร้างสถานสำคัญๆหลายแห่ง ซึ่งเป็นผลให้ชาวเมืองน่านได้รับเอาศิลปวัฒนธรรมของล้านนาเข้ามาแทนที่ศิลปวัฒนธรรมแบบสุโขทัย

ต่อมาในสมัยพระเจ้าบุเรงนองมาตีและยึดเมืองเชียงใหม่ ราชธานีของอาณาจักรล้านนา ในปี พ.ศ. 2101 พญาพลเทพฤชัยเจ้าเมืองน่านในขณะนั้นได้หนีไปพึ่งอาณาจักรล้านช้าง (เมืองหลวงพระบาง) และทรงให้เมืองน่านขึ้นตรงต่อการปกครองของพม่าที่เชียงใหม่ หลังจากนั้นตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่าทำให้เจ้าเมืองน่านหลายองค์แข็งเมืองต่อพม่าแต่ไม่สำเร็จ ต่อมาทำให้พระเจ้ากรุงอังวะต้องส่งกองทัพจากเชียงใหม่มาปราบปรามแล้วให้ขุนนางพม่าเข้ามาดูแลโดยตรงและในตอนนี้เองการที่พม่าเข้ามาปราบปรามทำให้พม่าเผาทำลายเมือง เผาวิถวาราม ทำให้เมืองร้างไปเพราะผู้คนหนีเข้าป่าไป

ในปี พ.ศ. 2259 พญานาชาวผู้ซึ่งพม่าได้ส่งมารักษามืองน่าน เห็นว่าเมืองร้างเจ้าครองเมืองมานานจึงได้ขอให้พระเจ้ากรุงอังวะอัญเชิญพญาหลวงตีนมท้าวเจ้าเมืองเชียงใหม่มาเป็นเจ้าเมืองน่าน เมืองน่านจึงมีเจ้าผู้ครองนครที่สืบเชื้อสายราชวงศ์อีกครั้ง คือ ราชวงศ์หลวงตีนมท้าว และอยู่ภายใต้อิทธิพลของพม่า จนถึง พ.ศ. 2312 สมัยที่พระเจ้าตากสินมหาราชทรงกู้เอกราชจากพม่าและตีเมืองเชียงใหม่รวมทั้งเมืองล้านนาสำเร็จ ในตอนนั้นเมืองน่านก็ถูกเกลี้ยกล่อมให้เข้าช่วยไทยรบ และให้ให้เจ้าเมืองน่านครองเมืองตามเดิมแต่เนื่องจากเจ้าเมืองน่านนั้นไม่ตั้งมั่นในสัจจะ จึงทำให้พญาภาวิลละควบคุมตัวส่งไปที่กรุงธนบุรี ใน พ.ศ. 2321 เป็นเหตุให้น่านขาดผู้ปกครอง และช่วงนั้นเป็นช่วงที่ผลัดเปลี่ยนแผ่นดินและราชวงศ์ สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี ทำให้พม่ากวาดต้อนผู้คนในเมืองน่านไปไว้ที่เมืองเชียงแสน ทำให้น่านร้างไปถึง 23 ปี

หลังจากที่เมืองน่านถูกทิ้งร้างไปนานก็เกิดการรวบรวม ให้มีการตั้งบ้านเมืองปกครองโดยเจ้าอัครวิชัย และเข้ารวมเป็นขอบขันฑสีมาของกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นหัวเมืองประเทศราช ซึ่งในตอนนั้นรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ก็ให้หัวเมืองฝ่ายเหนือยกทัพไปตีเมืองเชียงรุ่ง สิบสองปันนา ให้เป็นเมืองในขอบขันฑสีมาด้วยในตอนนั้นเจ้าอัครวิชัยก็กวาดต้อนผู้คนมาอยู่ที่เมืองน่านด้วย ต่อมาในสมัยเจ้าสุมนเทวราชครองเมืองเกิดน้ำท่วมตัวเมืองน่าน จึงเกิดการย้ายเมืองไปตั้งทางตอนเหนือของเมืองน่าน หลังจากเจ้าเทวราชถึงแก่พิราลัย ก็มีเจ้าครองเมืองน่าน อีก 4 องค์ คือ เจ้ามหายศ เจ้าอชิตวงศ์ เจ้ามหาวงศ์ และเจ้าอนันตวรฤทธิเดช นั้นแม่น้ำน่านเกิดเปลี่ยนเส้นทาง ทำให้เจ้าอนันตวรฤทธิเดชของพระราชทานอนุญาตจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ย้ายเมืองกลับมายังเมืองน่านเดิมและได้ทำการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและบูรณปฏิสังขรณ์วัดเป็นจำนวนมากในเมืองน่าน รวมทั้งได้สร้างพระธรรมนิทานชาดกและให้จารพระไตรปิฎกลงในคัมภีร์ใบลานเป็นจำนวนถึง 335 คัมภีร์ (2,606 ผูก) เพื่อมอบให้เมืองต่างๆ อาทิ เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน แพร่ พะเยา หลวงพระบาง ฯลฯ พอเจ้าอนันตวรฤทธิเดชสิ้น เจ้าสุริยพงศ์ผริตเดชกุล ก็ขึ้นปกครองเมืองน่านสืบต่อจากบิดา และในปี พ.ศ. 2435 ในรัชกาลที่ 5 พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเปลี่ยนแปลงแก้ไขวิธีการปกครองโดยแบ่งการปกครองหัวเมืองเป็นมณฑลเทศาภิบาลและทรงส่งข้าราชการผู้ใหญ่ไปประจำหัวเมืองต่าง “ข้าหลวงประจำเมือง” ซึ่งเป็นการลดตำแหน่ง หน้าที่และฐานะของเจ้านายฝ่ายต่างๆลง จนตำแหน่งเจ้าผู้ครองนครน่านถูกยุบเลิกนับแต่นั้นมา และในช่วงนี้เองที่มีการเข้ามาของชาวต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นชาวอังกฤษ ชาวฝรั่งเศส ชาวจีน เป็นต้น เข้ามาทำการค้า สัมปทานป่าไม้ พร้อมกับกรมมาตั้งถิ่นฐานที่นี้

และในช่วงนี้ประเทศไทยก็เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากรบอบสมบูรณาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 ด้วย

แผนที่ 3-1 การสร้างเมืองในอดีตถึงปัจจุบันของเมืองน่าน
(สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548)

3.1.2 ข้อมูลที่ตั้งพื้นฐานจังหวัดน่าน

1)ที่ตั้งและอาณาเขต จังหวัดน่านตั้งอยู่ติดกับชายแดนทางด้านทิศตะวันออกของภาคเหนือตอนบน ติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ ประมาณ 668 กิโลเมตร บริเวณเส้นรุ้งที่ 18 องศา 46 ลิปดา 30 พิลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ 102 องศา 46 ลิปดา 44 พิลิปดาตะวันออก ระดับความสูงของพื้นที่อยู่สูง 2,112 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีพื้นที่ 11,472.076ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,170,045 ไร่

ทิศเหนือ	ประกอบด้วย อำเภอเชียงกลาง อำเภอปัว มีอำเภอทุ่งช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอปอเกลือ ที่มีพื้นที่ติดต่อกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ เชียงฮ่อน - หงสา (สปป.ลาว)
ทิศตะวันออก	ประกอบด้วย อำเภอภูเพียง อำเภอสันติสุข โดยมีอำเภอแม่จริม อำเภอเวียงสา มีพื้นที่ติดต่อกับแขวงไชยบุรี (สปป.ลาว)
ทิศใต้	ประกอบด้วย อำเภอนาน้อย อำเภอนาหมื่น มีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดอุตรดิตถ์ อำเภอนาน้อย มีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดแพร่ อำเภอเวียงสา มีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดแพร่
ทิศตะวันตก	ประกบด้วย อำเภอบ้านหลวง มีพื้นที่ติดต่อกับอำเภอเชียงม่วนจังหวัดพะเยา อำเภอท่าวังผา มีพื้นที่ติดกับอำเภอปง จังหวัดพะเยา อำเภอสองแคว มีพื้นที่ติดต่อกับอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

โดยทิศเหนือ และทิศตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เป็นระยะทางยาวประมาณ 227 กม.

2) เขตการปกครอง จังหวัดน่าน แบ่งการปกครองเป็น 15 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอแม่จริม อำเภอบ้านหลวง อำเภอนาน้อย อำเภอปัว อำเภอท่าวังผา อำเภอเวียงสา อำเภอทุ่งช้าง อำเภอเชียงกลาง อำเภอนาหมื่น อำเภอภูเพียง และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ มีตำบล 98 ตำบล มี 891 หมู่บ้าน มีองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาล 14 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 84 แห่ง โดยในอำเภอ โดยในอำเภอเมืองน่าน มี 9 ตำบล 109 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 6 แห่ง

3) ลักษณะภูมิประเทศ จังหวัดน่าน มีทิวเขาหลวงพระบางและทิวเขาผีปันน้ำ ซึ่งเป็นทิวเขาหินแกรนิต ที่มีความสูง 600 - 1,200 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล ทอดผ่านทั่วจังหวัด คิดเป็นพื้นที่ประมาณร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด โดยทั่วไป มีสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่น ลอนชันเกิน 30 องศา ประมาณร้อยละ 85 ของพื้นที่จังหวัด ส่วนลูกคลื่นลอนลาด ตามลุ่มน้ำจะเป็นที่ราบแคบๆ ระหว่างหุบเขาตามแนวยาวของลุ่มน้ำน่าน

4) ลักษณะภูมิอากาศ ฤดูร้อน ร้อนอบอ้าว และหนาวเย็นในฤดูหนาว โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดพาเอาความชื้นมาสู่ภูมิภาค ทำให้มีผลตกชุก ในเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกันยายน ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน และจะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดพาเอาความหนาวเย็นสู่ภูมิภาค ในเดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์ และในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายน จะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้มีสภาพอากาศร้อน นอกจากนี้ยังมีสภาพภูมิประเทศโดยรอบ เป็นหุบเขาและภูเขาสูงชันมาก ทิวเขาวางตัวในแนวเหนือใต้ ทำให้บริเวณยอดเขา สามารถรับความกดอากาศสูงที่แผ่มาจากประเทศจีนในฤดูหนาว ได้อย่างทั่วถึงและเต็มที่ ขณะเดียวกันที่ทิวเขาวางตัวเหนือใต้ ทำให้เสมือนกำแพงปิดกั้นลมมรสุมทางทิศตะวันออก รวมทั้งยังมีระดับความสูงเฉลี่ยบนยอดเขา กับความสูงเฉลี่ยที่ผิวแตกต่างกันมาก และยังมีระดับความสูงเหนือระดับน้ำทะเล จากปัจจัยทั้งหลายเหล่านี้ ในตอนกลางวัน ถูกอิทธิพลของแสงแดดเผา ทำให้อุณหภูมิร้อนมาก และในตอนกลางคืนจะได้รับอิทธิพลของลมภูเขา พัดลงสู่หุบเขา ทำให้อากาศเย็นในตอนกลางคืน

5) ประชากร ในปัจจุบัน จากข้อมูลสถิติแห่งชาติ สํารวจล่าสุดเมื่อ ในปี พ.ศ. 2553 จำนวนประชากรในจังหวัดน่านมีทั้งหมด 476,363 คน แยกเป็นชาย 240,280 คน แยกเป็นหญิง 236,083 คน

6) การคมนาคม มีการคมนาคมภายในอำเภอ ระหว่างอำเภอค่อนข้างสะดวกสบาย และซึ่งจะไม่มีเส้นทางรถไฟ แต่ก็มีท่าอากาศยานน่าน และการเดินทางด้วยรถประจำทาง รถยนต์ส่วนตัว เส้นทางหลักที่ใช้ในการเดินทางเข้าสู่จังหวัดน่าน คือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 101, หมายเลข 1168, หมายเลข 1091 และหมายเลข 1080

3.1.3 สภาพทั่วไปของอำเภอเมืองน่าน

1) ที่ตั้งและอาณาเขต อำเภอเมืองน่าน ตั้งอยู่ทางตะวันตกของจังหวัดน่าน มีพื้นที่ 813 ตารางกิโลเมตร ซึ่งอำเภอเมืองน่านมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเชียงม่วน อำเภอปง (จังหวัดพะเยา) และอำเภอท่าม่วง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอสันติสุขและอำเภอภูเพียง

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเวียงสา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบ้านหลวง

2) เขตการปกครอง ด้านการปกครอง อำเภอเมืองน่าน มีขอบเขตการปกครอง 9 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ่อ ตำบลผาสิงห์ ตำบลไชยสถาน ตำบลลี้มตอง ตำบลเรือ ตำบลนาชาว ตำบลกองควาย ตำบลบ่อสวก ตำบลสะเนียน และเทศบาล 2 แห่ง คือเทศบาลเมืองน่าน (ในเวียง) และเทศบาลตู่ใต้ ซึ่งจะรวมเขตการปกครองของอำเภอเมืองน่าน มีทั้งหมด 11 แห่ง

3) ประชากร ในปัจจุบัน จากข้อมูลสถิติแห่งชาติ สํารวจล่าสุดเมื่อ ในปี พ.ศ. 2553 จำนวนประชากรในเขตอำเภอเมืองน่านมีทั้งหมด 81,481 คน แยกเป็นชาย 41,024 คน แยกเป็นหญิง 40,457 คน

3.1.4 สภาพทั่วไปของเทศบาลเมืองน่าน

1) ที่ตั้งและอาณาเขตเทศบาลเมืองน่าน เทศบาลเมืองน่าน มีพื้นที่ทั้งหมด 5.4 ตารางกิโลเมตร และอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลฝายแก้ว

ทิศใต้ ติดกับ บ้านพญาวัด ตำบลตู่ใต้

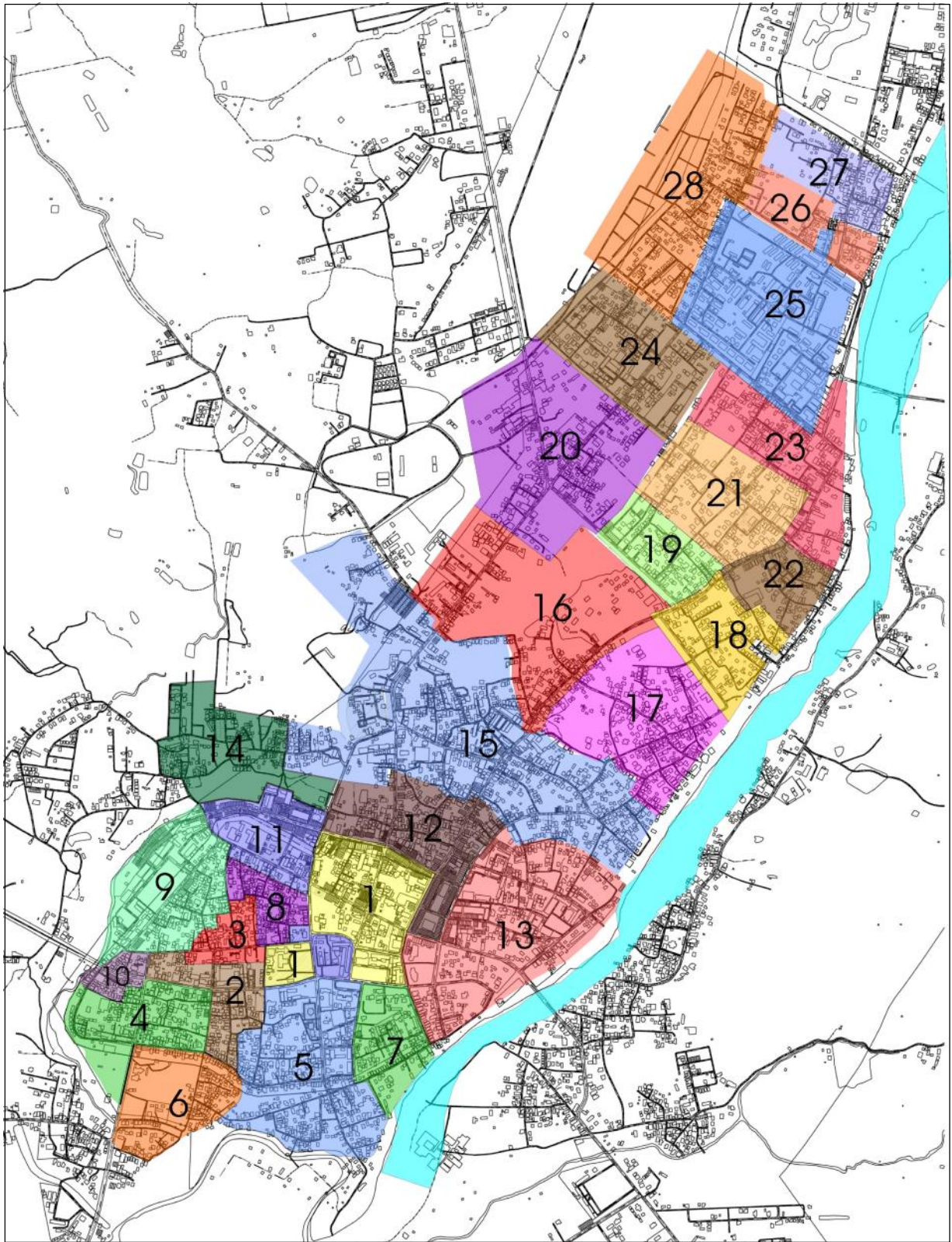
ทิศตะวันออก ติดกับ แม่น่าน

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลผาสิงห์

2) เขตการปกครอง เทศบาลเมืองน่าน แบ่งขอบเขตพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน ออกเป็น 28 ชุมชน ได้แก่

1) บ้านช้างค้ำ	2) บ้านมิ่งเมือง
3) บ้านไฟเหลือง	4) บ้านอภัย
5) บ้านภูมินทร์ท่าลี่	6) บ้านพวงพะยอม
7) บ้านพญาภู	8) บ้านหัวข่วง
9) บ้านมณเฑียร	10) บ้านศรีพันต้น
11) บ้านมงคล	12) บ้านหัวเวียงใต้
13) บ้านดอนศรีเสริม	14) บ้านสวนหอม
15) บ้านสวนตาล	16) บ้านอรัญญาवास

17) บ้านดอนแก้ว	18) บ้านเมืองเส้น
19) บ้านประตูป่อง	20) บ้านช้างเผือก
21) บ้านพระเกิด	22) บ้านท่าช้าง
23) บ้านพระเนตร	24) บ้านสภารส
25) ค่ายสุริยพงษ์	26) บ้านน้ำล้อม
27) บ้านเชียงแข็ง	28) บ้านมหาโพธิ์

แผนที่ 3-2 ขอบเขตชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน (การเคหะแห่งชาติ, 2550)

3) ประชากร จากข้อมูลสถิติแห่งชาติ สํารวจล่าสุด ในปี พ.ศ. 2553 จำนวนประชากรในเขตเทศบาลเมืองน่านมีทั้งหมด 19,684 คน แยกเป็นชาย 9,783 คน แยกเป็นหญิง 9,901คน

ตาราง 3-1 ข้อมูลชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน (การเคหะแห่งชาติ, 2550)

ลำดับที่	ชื่อชุมชน	ที่ตั้งชุมชน (ถนน)	ขนาดที่ดินไร่	จำนวนครัวเรือน	จำนวนหลังคา	จำนวนประชากร	หมายเหตุ
1	บ้านช้างค้ำ	ถ.ผากอง	60	194	194	319	
2	บ้านมิ่งเมือง	ถ.สุริยพงษ์	20	96	118	348	
3	บ้านไม้เหลียง	ถ.สุริยพงษ์	25	34	34	140	
4	บ้านอภัย	ถ.รอบเมืองด้านใต้	35	103	10	480	
5	บ้านภูมินทร์-ท่าลี่	ถ.ท่าลี่	500	288	288	1,083	
6	บ้านพวงพะยอม	ถ.ท่าลี่	37	100	120	375	
7	บ้านพญาภู	ถ.ท่าลี่	35	175	175	517	
8	บ้านหัวขวง	ถ.ผากอง	50	57	57	242	
9	บ้านมณเฑียร	ถ.รอบเมืองด้านตะวันตก	30	187	223	661	
10	บ้านศรีพันต้น	ถ.สุริยพงษ์	59	113	145	358	
11	บ้านมงคล	ถ.มหาวงศ์	80	119	119	475	
12	บ้านหัวเวียงใต้	ถ.สุมนเทวราช	95	324	324	1,179	
13	บ้านดอนศรีเสริม	ถ.ข้าหลวง	80	131	131	565	
14	บ้านสวนหอม	ถ.อนันตวรฤทธิเดช	-	-	-	-	
15	บ้านสวนตาล	ถ.สวนตาล	216	350	365	1,062	
16	บ้านอรัญวาส	ถ.สุมนเทวราช	40	203	203	537	
17	บ้านดอนแก้ว	ถ.คำยอด	35	192	192	921	
18	บ้านเมืองเส้น	ถ.เกษมรังษี	30	115	150	460	
19	ประตูปล่อง	ถ.เปรมประชากรราษฎร์	64	89	89	319	
20	บ้านช้างเผือก	ถ.มหายศ	120	146	146	528	
21	บ้านพระเกิด	ถ.ราษฎร์อำนวย	60	213	200	562	
22	บ้านท่าช้าง	ถ.สุมนเทวราช	50	154	154	650	
23	บ้านพระเนตร	ถ.สุมนเทวราช	60	219	228	817	
24	บ้านสภารศ	ถ.มหายศ	80	192	192	762	
25	ค่ายสุริยพงษ์	ถ.เทศบาลดำรง	157	182	182	911	
26	บ้านน้ำล้อม	ถ.วรรณคร	20	185	190	598	
27	บ้านเชียงแข็ง	ถ.หัวเวียง	40	115	115	378	
28	บ้านมหาโพธิ์	ถ.มหายศ	129	249	249	586	

1) กำแพงเมืองและคูเมือง มี 2 ประตู ประตูไชย สำหรับเจ้านายชั้นสูงเสด็จขลมารคประตูน้ำข้ามใช้ติดต่อค้าขายทางน้ำและชาวเมืองทั่วไป

2) กำแพงเมืองทิศเหนือ มี 2 ประตู ประตูริมใช้สำหรับเดินทางไปสู่ตอนเหนือของเมืองน่าน ประตูมรสร้างเมื่อ พ.ศ. 2450 เพื่อสร้างถนนมหาชัย

3) กำแพงเมืองทิศตะวันตก มี 2 ประตู ประตูล่องน้ำใช้ระบายน้ำจากตัวเมืองออกนอกตัวเมือง ประตูหนองห้า สำหรับชาวเมืองเดินออกไปทำไร่

4) กำแพงเมืองทิศใต้ มี 2 ประตู ประตูเชียงใหม่ออกไปต่างเมือง ส่วนประตูทำล้น้ำศพออกไปผานนอกเมือง

5) คูเมือง อยู่นอกกำแพงเมืองสามด้าน ยกเว้นด้านทิศตะวันออก ซึ่งมีน้ำเป็นปราการธรรมชาติภายนอกเป็นไร่นาข้าวของชาวเมือง

6) คู่มหลวง หรือคู่มแก้วหรือวงเวียง คือบริเวณที่อยู่ของเจ้าของผู้ครองนคร ตอนนีเหลือเพียงหอคำ ซึ่งเป็นที่ประทับที่ออกว่าราชการและต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง

7) วัดหลวง คือวัดสำคัญในใจกลางเมืองที่เจ้าผู้ครองน่านเป็นผู้สร้างและทำนุบำรุงอย่างต่อเนื่องทุกพระองค์ตั้งอยู่ที่ทิศตะวันออกของคู่มหลวง วัดหลวงกลางเวียงของเมืองน่าน คือ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร

8) ช่างหลวง หรือช่างเมือง มีลานโล่งขนาดใหญ่ใจกลางเมืองตั้งอยู่ระหว่างคู่มหลวงและวัดหลวงกลางเมือง มีวัดช่างอยู่ทางทิศเหนือและวัดภูมินทร์อยู่ทางทิศใต้ใช้เป็นที่ประกอบพิธี และงานประเพณีต่างๆ ตลอดจนเป็นตลาดนัดและที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวเมือง

9) ใจเมือง หรือสะดือเมือง ตั้งอยู่บริเวณใจกลางเมืองโดยถือเอาต้นไม้ใหญ่ เช่น ไม้สลีหรือต้นโพธิ์ ต้นยาง ต้นลุงหรือต้นข่าง เป็นที่ลึงสถิตของเทวดาอารักษ์ที่รักษาเมือง หรือที่เรียกว่า เสือเมือง ตามคติความเชื่อล้านนา ซึ่งของเมืองน่านสันนิษฐานว่าเป็นต้นโพธิ์กลางช่างเมืองระหว่างคู่มหลวงและวัดหลวง น่าจะเป็นบริเวณใจเมืองหรือสะดือเมือง ปัจจุบันต้นโพธิ์นี้เป็นที่ตั้งของวัดน้อย

10) คู่มเจ้านาย หรือเชือพระวงศ์ มักตั้งบริเวณโดยรอบคู่มหลวงหรือบริเวณเขตเมืองและอายุเมืองที่อยู่ของขุนนางข้าราชการ พ่อค้า คหบดีมักตั้งอยู่บริเวณศรีเมือง อุตสาหกรรมเมือง มูลเมืองและมนตรีเมือง ด้านทิศใต้และทิศตะวันตกเป็นกาลกนิและบริวารเมือง ซึ่งทิศที่เป็นกาลกนิจะนำศพออกไปผานอกกำแพงเมือง

3.2.2 รูปแบบทางสถาปัตยกรรม

เมืองน่านเป็นเมืองที่มีสถาปัตยกรรมเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของการปกครอง ซึ่งถูกผสมผสานศิลปวัฒนธรรมเกิดสถาปัตยกรรมแบบสุโขทัย ล้านนา พุกาม ล้านช้าง และรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งสามารถแบ่งได้ 5 ประเภท ดังนี้

3.2.2.1 ศาสนสถาน

3.2.2.2 คู่ม และเรือนพื้นถิ่น

3.2.2.3 เรือนแถวและอาคารสาธารณะ

3.2.2.1 ศาสนสถาน

วัด

วัดในจังหวัดน่านเกือบทุกวัดนิยมวางแผนผัง แบบมีซุ้มประตูโขง วิหารและเจดีย์อยู่ในแนวเดียวกัน วิหารส่วนใหญ่จะหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ยกเว้นวัดที่ติดกับแม่น้ำจะหันหน้าไปสู่แม่น้ำ กุฏิ หอไตร และอุโบสถจะมีขนาดเล็กกว่าวิหารมากวัดจะมีกำแพงล้อมรอบภายในจะมีระเบียงคดหรือศาลาราย เพื่อเป็นที่ประกอบกิจและที่พักของฆราวาส ซึ่งวัดในภาคเหนือไม่นิยมแบ่งเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาสเหมือนภาคกลาง เกือบทุกวัดมักมีต้นโพธิ์ปลูก บางแห่งมีหอเสี้ยววัด กู่ และในอดีตวัดจะแหล่งรวมสรรพวิทยาการ ในด้านการศึกษา ศิลปกรรม ประเพณีพิธีกรรม ทั้งในศาสนาและในชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย วัดจึงเปรียบเป็นศูนย์กลาง หรือศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ซึ่งโบราณสถานที่สำคัญในอำเภอเมือง ได้แก่

1) วัดภูมินทร์

ตั้งอยู่ที่บ้านภูมินทร์ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ใกล้กับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน เดิมชื่อ "วัดพรหมมินทร์" เป็นวัดที่แปลกกว่าวัดอื่น ๆ คือ โบสถ์และวิหารสร้างเป็นอาคารหลังเดียวกันประตูไม้ทั้งสี่ทิศแกะสลักลวดลาย โดยช่างฝีมือล้านนาสวยงามมาก นอกจากนี้ฝาผนังแสดงถึงชีวิตและวัฒนธรรมของยุคสมัยที่ ผ่านมาตาม พงศาวดารของเมืองน่าน วัดภูมินทร์สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2139 โดยพระเจ้าเจตบุตรพรหมมินทร์ เจ้าผู้ครอง เมืองน่านได้สร้างขึ้นหลังจากที่ครองนครน่านได้ 6 ปี มีปรากฏในคัมภีร์เมืองเหนือว่าเดิมชื่อ "วัดพรหมมินทร์" ซึ่งเป็นชื่อของเจ้าเจตบุตรพรหมมินทร์ผู้สร้างวัด แต่ตอนหลังชื่อวัดได้เพี้ยนไปจากเดิมเป็นวัดภูมินทร์ดังกล่าว ต่อมาอีกประมาณ 300 ปี มีการบูรณะครั้งใหญ่ ในสมัยเจ้าอนันตวรฤทธิเดช เมื่อ พ.ศ. 2410 (ปลายสมัยรัชกาลที่ 4) ใช้เวลาซ่อมแซมนานถึง 7 ปี

ความสวยแปลกของวัดภูมินทร์ ที่เป็นหนึ่งเดียว คือ เป็นวัดที่สร้างทรงจัตุรมุขหนึ่งเดียวในประเทศไทย ที่คูคล้ายตั้งอยู่ บนหลังพญานาคขนาดใหญ่ 2 ตัว แทนพระอุโบสถเห็นไว้กลางลำตัว ตรงใจกลางพระอุโบสถจัตุรมุข ประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดใหญ่ 4 องค์ หันพระพักตร์ออกด้านประตูทั้งสี่ทิศหันเบี่ยงปฤษฎาค์ชนกัน ประดับนั่งบนฐานชุกชี เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย

อาคารนี้เป็นทั้งพระอุโบสถ พระวิหาร และพระเจดีย์ในหลังเดียวกัน โดยใช้อาคารในแนว ตะวันออก-ตะวันตก เป็นพระวิหาร และอาคารแนว เหนือ-ใต้ เป็นพระอุโบสถ รัฐบาลไทยเคยพิมพ์รูปวัดภูมินทร์ ในธนบัตรใบละ 1 บาท ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

ภายในมีภาพจิตรกรรมหรือ “สือบแต้ม” ในวัดภูมินทร์เป็น ซาดกในพุทธศาสนาแต่ถ้าพิจารณารายละเอียดของวิถีชีวิตของคนเมืองในสมัยนั้น มีภาพที่น่าสนใจอยู่หลายภาพ เช่น ภาพเด่น ของ ภาพปูมาน ย่ามาน ซึ่งเป็นคำเรียกผู้ชายผู้หญิงชาวไทลื้อในสมัยโบราณกระซิบสนทนากัน ผู้ชายสักหมึก ผู้หญิง แต่งกายไทลื้ออย่างเต็มยศ ภาพวาดของหนุ่มสาวคู่นี้มีความประณีตมาก ภาพนี้ได้รับการ ยกย่องว่าเป็นภาพที่งามเป็นเยี่ยมของวัดภูมินทร์ มีการใช้สีแดง ฟ้าดำ น้ำตาลเข้มเป็นพื้นใหญ่ๆคล้ายภาพสมัยใหม่ ซึ่งภาพจะสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของชาวน่านในยุคนั้นได้เป็นอย่างดี

2) วัดพระธาตุช้างค้ำวิหาร

ตั้งอยู่ที่ถนนสุริยพงษ์ ซึ่งอยู่ตรงข้ามพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน เดิมชื่อ วัดหลวงกลางเวียง เจ้าผู้ครองนครน่าน พญาภูเชิง เป็นผู้สร้างขึ้น เมื่อประมาณปี พ.ศ.1949 พระวิหารหลวงวัดพระธาตุช้างค้ำวิหาร เป็นวิหารขนาดใหญ่ รูปทรง สร้างตามสถาปัตยกรรม ทางภาคเหนือ ลักษณะภายในโอโถง ด้านหน้ามีสิงห์คู่ ยืนตรงเชิงบันได ด้านละตัว มีทางเข้า 3 ทาง ประตูกลางทำเป็นประตูใหญ่ และประตูเล็ก อยู่ด้านซ้ายและด้านขวา มีทางขึ้นเป็นประตูเล็ก ๆ ตรงข้ามพระประธาน ด้านทิศตะวันออกและตะวันตกอีก 2 ข้าง ทำหลังคาซ้อนกัน 2 ชั้น มุขลดด้านหน้า และด้านหลัง หน้าบัน ติด้วยแผ่นกระดานเรียงต่อกัน แล้วประดับที่ขอบเสา ด้านหน้าทุกต้น ตามลักษณะ สถาปัตยกรรมล้านนาไทย ภายในพระวิหารกว้างขวาง มีเสาปูนกลมขนาดใหญ่

ขนาด 2 คนโอบรอบ จำหลัก ลวดลายปูนปั้นนูนสูงไว้ เหนือจากระดับพื้นพระวิหาร 1.50 เมตร เป็นลวดลายกนกกระย้าย่อย เหมือนลวดลาย ที่เสาในวิหารวัดภูมินทร์ ภายในวัดประดิษฐาน เจดีย์ช้างค้ำ ซึ่งเป็นศิลปะสมัยสุโขทัย อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 20 รอบเจดีย์ มีรูปปั้นช้างปูนปั้น เพียงครึ่งตัวประดับอยู่โดยรอบ นอกจากนี้ยังมีพระพุทธรูปทองคำปางลีลา คือ พระพุทธรูปนันทบุรีศรีศากยมุนี ซึ่งเป็นทองคำ 65 % สูง 145 เซนติเมตร ยอดพระโมฬีทำเสริมเมื่อ พ.ศ. 2442 หน้า 69 บาท เจ้าแก้วผาสุม เจ้าผู้ครองนครน่าน องค์ที่ 14 แห่งราชวงศ์ภูคา เป็นผู้สร้าง เมื่อวันพุธ เดือน 6 เหนือ พ.ศ. 1969 เป็นศิลปะสุโขทัย ประดิษฐานอยู่ที่หอพระไตรปิฎก ใหญ่ที่สุดในประเทศ

พระธาตุเจดีย์ช้างค้ำวรวิหาร เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุไว้ภายในนับเป็น ปูนียสถาน สำคัญ เป็นเจดีย์ ที่ได้รับอิทธิพลทางด้านศิลปะสุโขทัย จากเจดีย์ทรงลังกา คือเจดีย์วัดช้างล้อมนั่นเอง พระธาตุเจดีย์ สร้างด้วยอิฐถือปูน มีฐานฐาน เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ซ้อนกัน 3 ชั้น กว้างด้านละ 9 วา ฐานจากชั้นแรกสูงถึงชั้นสอง มีรูปช้างค้ำอยู่ในลักษณะ เหมือนฐานรองรับไว้ด้านละ 6 เชือก รวมทั้งหมด 24 เชือก ช้างแต่ละตัว โผล่ส่วนหัว ลอยออกมาครึ่งตัว ขาหน้าทั้งคู่ ยื่นพ้นออกมาจาก เหลี่ยมฐาน เหนือขึ้นไปเป็นฐานปัทม์ (ฐานบัว) ซ้อนกัน 3 ชั้น และเป็นองค์ระฆังแบบลังกา ต่อจากองค์ระฆัง ทำเป็นฐานเชิง รองรับมาลัยลูกแก้ว ลดหลั่นกันไป เป็นส่วนยอด ปัจจุบันพระธาตุเจดีย์ช้างค้ำ ได้รับการบูรณะซ่อมแซม และหุ้มด้วยแผ่น ทองเหลืองทั้งองค์ มีความสวยงามมาก

หอไตรวัดช้างค้ำวรวิหาร สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ดังปรากฏในพระประวัติ ของพระองค์ว่า “ร.ศ. 127 พ.ศ. 2453 ก่อสร้างหอพระไตรปิฎก ในบริเวณวัดช้างค้ำ 1 หลัง 8 ห้อง ยาว 16 วา 1 ศอก กว้าง 5 วา 2 ศอก สูงตั้งแต่ดิน ถึงอกไก่ 13 วา หลังคาทำเป็นชั้น ๆ ก่ออิฐทาสี เครื่องบนไม้สัก มุงกระเบื้องไม้สัก ทำอย่างแน่นหนา มีเพดานจั่ว 2 ช่าง และ เพดาน ทำด้วยลวดลายต่าง ๆ พระสมุห์อิน เจ้าอาวาสวัดหัวซ่ง กับเงินอิวจินซาง เป็นสล่าสิ้นเงิน 12,558 บาท” ลักษณะ โครงสร้างสถาปัตยกรรมมีลักษณะอย่างเดียวกับวิหารและโบสถ์ ตั้งอยู่ด้านหน้าคูกับพระวิหารหลวง อาคารก่ออิฐโอบปูน ยกพื้น สูงมีสิงห์ยืนอยู่ด้านหน้า ตรงเชิงบันไดด้านละ 1 ตัว ตั้งเสาราย รับหลังคาเชิงชายแทนผนัง และก่อผนังปิด ทำเป็นห้องไว้พระ ธรรม และพระไตรปิฎก ตรงแนวเสาที่รับคาน มีทางเข้าด้านหน้าเป็นประตูทางเดียว บานประตูสลักเป็นรูปเทวดา 2 องค์ และมี ลายปูนปั้น เป็นรูปยอดปราสาท ทำเป็นชั้นติดหน้าต่างด้านละ 3 บาน ผนังด้านหลังปิดทึบ ด้านนอกสองข้างทาง ระหว่างเสาราย และผนัง เป็นทางเดินถึงกันได้ตลอดโดยรอบ อาคารสูงหลังคาซ้อน 3 ชั้น ไม่มีมุขลด ที่หน้าบัน ใช้แผ่นไม้เรียงต่อกัน เป็นแผ่นๆ ประดับลายปูนปั้น เป็นรูปกนกกล่อพระยาครุฑ ระหว่างช่วงเสาประดับด้วยแผ่นไม้จำหลัก ลายกนก เป็นรูปสามเหลี่ยม สลับลาย พุ่มข้าวบิณฑ์คว่ำ และรูปพระยาครุฑห้อยลงมาตามแบบสถาปัตยกรรมของล้านนา ภายในมีลักษณะส่วนกว้างแคบ ส่วนยาวลึก เข้าไปภายใน และส่วนสูงจะลดขึ้นไปมาก ใช้เป็นที่เก็บ พระไตรปิฎก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นใบลาน จารอักษรตัวธรรมมีอยู่เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันได้ปรับปรุงเป็นวิหารใช้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนันทบุรีศรีศากยมุนี

3) วัดสวนตาล

ตั้งอยู่ที่ถนนมหายศ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน วัดนี้สร้างขึ้นโดยพระนางพทุมมาวดีชยาของพญาภูเข็ง เจ้าผู้ครอง นครน่านเมื่อราว พ.ศ.1955 เป็นวัดที่ตั้งอยู่นอกกำแพงเมืองน่านด้านทิศเหนือ ในบริเวณที่เป็นสวนตาลหลวง ซึ่งเป็นที่มาของชื่อ วัด ตัวเจดีย์หลังวิหารนั้น เดิมเป็นทรงพุ่มข้าวบิณฑ์แบบสุโขทัย ต่อมาพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ผู้ครองนครน่านโปรดเกล้าฯ ให้ บูรณะขึ้นใหม่เมื่อปี พ.ศ.2547 ได้แก้ไขรูปทรงเป็นเจดีย์ยอดปรางค์ ภายในวัดแห่งนี้เป็นที่ประดิษฐาน พระเจ้าทองทิพย์ พระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัยองค์ใหญ่หน้าตักกว้าง 10 ฟุต สูง 14 ฟุต 4 นิ้ว พระเจ้าติโลกราช แห่งนครเชียงใหม่โปรด เกล้าฯ ให้สร้างขึ้นในปี พ.ศ.1993 เพื่อแสดงถึงชัยชนะ ที่พระองค์สามารถยึดเมืองน่าน ไว้ในพระราชอำนาจ ทุกปีใหม่ช่วง เทศกาลมหาสงกรานต์ ชาวน่าน จัดงานนมัสการ และสงฆ์น้ำพระเจ้าทองทิพย์ โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระที่ นางเธอ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ฯ ประทานน้ำสงฆ์เป็นประจำทุกปีชาวน่านเคารพนับถือเป็นพระคู่บ้านคู่เมือง

4) พระธาตุเขาน้อย

ตั้งอยู่ที่ตำบลคูใต้ ห่างจากตัวเมืองน่านใช้เส้นทางเดียวกับวัดพญาวัต แต่เลยไปอีกราว 2 กม. ขึ้นเขาไป ก็จะถึงยอดเขาน้อยซึ่งเป็นที่ตั้งของวัด วัดพระธาตุเขาน้อย เป็นปูชนียสถานที่สำคัญและเก่าแก่อีกแห่งหนึ่งของ จ.น่าน สันนิษฐานว่ามีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับพระธาตุแช่แห้ง ตั้งอยู่บนดอยเขาน้อย สูงจากระดับน้ำทะเล ประมาณ 240 ม. หน้าวัดมีทางขึ้นเป็นบันไดนาค 303 ขั้น

ทางรถขึ้นถึงตัววัด เมื่อขึ้นไปยืนบนยอดเขา จะมองเป็นทิวทัศน์ของเมืองน่าน ได้อย่างชัดเจน ตามประวัติ พระธาตุองค์นี้ สร้างโดยมเหสีรองของพญาภูซัง เจ้าผู้ครองนครน่านเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 20 เจ้าผู้ครองนครน่านอีกหลายองค์ต่อมาได้บูรณปฏิสังขรณ์องค์พระธาตุ โดยตลอด จนกระทั่งมีการบูรณะครั้งใหญ่ ในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ในปี พ.ศ. 2449-2454 โดยช่างชาวพม่าชื่อหม่องยั้ง

กรมศิลปากรได้ทำการสำรวจและขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อปี พ.ศ.2523 ด้วยความเป็นวัดที่อยู่บนเขาสูง จึงเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่สวยงามอยู่ตรงลานปูนพระพุทธรูปปางลีลาองค์ใหญ่ คือพระพุทธรูปมหาอวมงคลมุนีทบพิตรศรีเมืองน่าน สร้างเมื่อปี พ.ศ.2542 ถือเป็นจุดเดียวที่เห็นเมืองน่านจากมุมสูงจะเห็นเขาน้อยใหญ่ ตั้งตระหง่านโอบล้อมเมืองน่านเป็นฉากหลังจุดนี้ยังแสดงให้เห็นชัดถึงลักษณะการตั้งเมืองของทางภาคเหนือที่มักเลือกทำเลที่ตั้ง บนที่ราบลุ่มและหุบเขาด้วย

5) พระธาตุแช่แห้ง

วัดพระธาตุแช่แห้ง ตั้งอยู่ที่บ้านหนองเต่า ตำบลม่วงตึ๊ด อำเภอภูเพียง เป็นปูชนียสถานที่สำคัญของเมืองน่าน มีอายุกว่า 700 ปี ตามพงศาวดารเมืองน่านกล่าวว่า พญาการเมือง โปรดเกล้าให้สร้างขึ้นเพื่อบรรจุพระพิมพ์เงิน 20 องค์ พระพิมพ์ทอง 20 องค์ และพระบรมสารีริกธาตุอีก 7 องค์ ที่ได้มาจากพระมหาธรรมราชาลิไทแห่งเมืองสุโขทัย ในระหว่างปี พ.ศ.1891-1901 สถาปัตยกรรมด้านโบสถ์ของวัดพระธาตุแช่แห้งที่สำคัญแสดงให้เห็นถึงแบบอย่างสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมสกุลช่างน่าน

วิหารหลวง อยู่ทางด้านทิศใต้ขององค์พระธาตุเป็นวิหารขนาดใหญ่ 6 ห้อง ห้องกลางมีขนาด 3 ห้อง และต่อชั้นลดออกไป ทางด้านหน้า 2 ห้องและด้านหลัง 1 ห้อง ดังนั้นหากดูจากภายนอกจะมองเห็นเป็นอาคาร ขนาดใหญ่หลังคาลาดต่ำลงมา เป็นชั้นซ้อน ด้านละ 3 ชั้น และมีชั้นลดด้านหน้า 2 ชั้น ด้านหลัง 1 ชั้น มีประตูทางด้านหน้า และด้านข้างตรงกลาง ที่น่าสนใจคือตรงกลางสันหลังคา ทำเป็นส่วนหางของนาคสองตัวเกี่ยวกระหวัดกันขึ้นไปเป็นสามชั้นเป็นศิลปกรรม ที่งดงามและหาดูได้ยาก ตัววิหารพระนอน อยู่ทางด้านหน้านอกกำแพงแก้วขององค์พระธาตุ วิหารก่อสร้างตามแนวยาวขององค์พระมีประตูทางเข้าด้านหลังคือทิศใต้

เจดีย์วัดพระธาตุแช่แห้ง พระธาตุแช่แห้ง ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่านเป็นพระธาตุที่บรรจุ พระบรมสารีริกธาตุ ตามประวัติสร้างเมื่อ พ.ศ. 1896 อายุราว 700 ปี ถูกสร้างครอบองค์เดิมและขยายให้สูงขึ้นถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกในสมัยของท้าวอ้ายยมมาครองเมืองน่าน เมื่อ พ.ศ. 2032 ความว่า “ท่านพร้อมเพรียงชักชวนพระธรรม พระสังฆเจ้า แลชาวบ้านชาวเมืองสร้างยังพระธาตุเจ้ากวมเจดีย์ ท้าวชาก่าน นั้นขึ้นหื้อใหญ่สูงเหลือเก่า กว้าง 10 วา สูง 17 วา ได้ 4 ปี จึงบริวารณ์” ครั้งที่ 2 เจ้าศรีสองเมืองหรือเจ้าพลศึกชายไชยสงคราม เริ่มบูรณะอีกครั้งใน พ.ศ. 2153 สร้างได้ 3 ปี ก่อเกิดศึกกับล้านช้าง พระองค์ได้ไปครองเมืองเชียงใหม่ จึงให้เจ้าอุ่นเมืองผู้น้องสร้างต่อจนเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2165 ใช้เวลาถึง 12 ปี เนื่องจากบ้านเมืองไม่สงบสุขเกิดศึกกับล้านช้างและพม่า ดังนั้นองค์พระธาตุแช่แห้งจึงมีความสูง 55.5 เมตร ตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างด้านละ 22.5 เมตร มีสี่เหลี่ยมอร่าม เนื่องจากบุด้วยแผ่นทองเหลืองพระธาตุนี้ตั้งอยู่บนยอดดอยภูเพียงแช่แห้งลักษณะของเจดีย์ทรงระฆัง ส่วนฐานทำเป็นฐานหน้ากระดานสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ รองรับฐานบัวลูกแก้วย่อเก็จ ถัดขึ้นไปเป็นฐานหน้ากระดาน สี่เหลี่ยม และแปดเหลี่ยม ซ้อนลดหลั่นกัน 3 ชั้น องค์ระฆังมีขนาดเล็ก บัลลังก์ทำเป็นแท่นสี่เหลี่ยมย่อเก็จ ฐานหน้ากระดานกลมเป็นกระดาน

สี่เหลี่ยมและแปดเหลี่ยม และชั้นบัวคว่ำเหนือฐานแปดเหลี่ยม ตกแต่งคล้ายกลีบบัว หรือลายใบไม้แทนลายดังกล่าวนี้คงได้รับอิทธิพลจากศิลปะพม่า ซึ่งนำมาต่อเติมขึ้นภายหลังเมื่อล่วงเข้าพุทธศตวรรษที่ 24 แล้ว

ปูชนียสถานศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่มือง่านมาช้านานทุกปีเมื่อถึงวันขึ้น 11-15 ค่ำ เดือน 6 เหนือ (เดือน 4 ใต้) หรือในราวเดือน มี.ค. จะมีประเพณีนมัสการพระธาตุแช่แห้งที่ชาว่าน เรียกว่างานหกเป็งนมัสการพระธาตุแช่แห้ง ที่สำคัญเป็นพระธาตุประจำปีเถาะ ตามคติการไว้พระธาตุตามปีนักษัตรของชาว่าน

6) วัดพญาวัต

ตั้งอยู่ที่ตำบลคูใต้ เป็นที่ตั้งของเจดีย์จามเทวี หรือพระธาตุวัดพญาวัตปูชนียสถานที่เก่าแก่ และสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัด่าน ด้วยช่างได้นำรูปแบบมาจาก จังหวัดลำพูน ในยุคที่ล้านนากำลังรุ่งเรืองถึงขีดสุดทั้งทางศาสนาจักรและอาณาจักร และเมือง่าน ก็ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของล้านนาอย่างเต็มที่วัดนี้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปเก่าแก่ชื่อว่าพระเจ้าสายฝน ซึ่งชาวบ้านเคารพนับถือ และมาขอฝนเมื่อเกิดความแห้งแล้งฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลแต่พิธีขอฝนนี้ทำครั้งสุดท้ายเมื่อปี พ.ศ.2533 จากนั้นก็ไม่เคยมีการทำอีกเลยเนื่องจากเกรงว่าองค์พระจะชำรุดเพราะมีความเก่าแก่มาแล้ว

นอกจากนี้ภายในวัดยังมีธรรมาสน์ฝีมือช่างเมือง่านที่เก่าที่สุดเท่าที่พบมาลักษณะคล้ายบุษบกฐานเป็นปูนก่อติดกันพื้น ด้วรรมาสน์เป็นไม้แกะสลัก มีทรงสูง คือ ด้านบนผาย ด้านล่างสอบเข้าเป็นแบบฝาดัด ลงรักเขียนลายรดน้ำปิดทอง ใช้ใส่พระธรรมคัมภีร์พร้อมทั้ง เครื่องสูงจำลอง หรือเครื่องราชกุฎภัณฑ์ เป็นเครื่องสักการพระพุทธรูป ทำจากไม้เขียนลายรดน้ำ

3.2.2.2 คุ่ม และเรือนพื้นถิ่น

คุ่ม

คุ่ม หมายถึงที่อยู่ของเจ้าผู้ครองนครหรือผู้สืบเชื้อสายเจ้า ซึ่งจะมีคุ่มหลวงอยู่ตรงกลางและคุ่มเจ้านายก็จะกระจายอยู่โดยรอบคุ่มหลวง ในปัจจุบันเหลือไม่กี่แห่ง ได้แก่

1) อาคารหอคำ ในคุ่มหลวง

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ่าน เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำจังหวัด่าน ตั้งอยู่ในบริเวณคุ่มของอดีตเจ้าผู้ครองนคร่าน ถนนผากอง ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัด่าน มีพื้นที่ทั้งสิ้น 14 ไร่ 2 งาน 32 ตารางวา อาคารพิพิธภัณฑสถานเดิมเป็นหอคำที่พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ พระเจ้าน่านทรงสร้างขึ้นเป็นที่ประทับ เมื่อ พ.ศ. 2446 เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น มีมุขออกด้านหน้า หลังคามุงด้วยไม้แป้นเกล็ด ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ เมื่อเจ้ามหาพรหมสุรธาดา เจ้าผู้ครองนคร่านองค์สุดท้ายถึงพิราลัย เจ้านายบุตรหลานของเจ้าผู้ครองนคร่านจึงไม่มอบหอคำหลังนี้พร้อมที่ดินทั้งหมดให้แก่รัฐบาล เพื่อใช้เป็นศาลากลางจังหวัด่าน ปีพุทธศักราช 2475 ต่อมาเมื่อกระทรวงมหาดไทยได้ก่อสร้างศาลากลางจังหวัด่านขึ้นใหม่ กรมศิลปากรจึงได้ขอรับมอบอาคารหอคำ เพื่อให้เป็นสถานที่จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ่าน ขึ้นในปีพุทธศักราช 2517 และประกาศจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ่าน ขึ้นในปีพุทธศักราช 2528 อย่างเป็นทางการ

2) คุ่มเทพเจ้ามาลา

ตั้งอยู่ที่ถนนมหาพรหม ด้านทิศตะวันตกของคุ่มหลวง (หอคำ) เดิมเป็นที่พำนักของเจ้าเทพมาลา ธิดาคนแรกของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯกับแม่เจ้ายอดหล้า ต่อมาขายให้กับเจ้าบุญศรี เมืองชัย น้องชายแม่เจ้าบุญโสมน ่าน ชายาเจ้าราชบุตร (หมอกฟ้า ่าน ่าน) ซึ่งเจ้าบุญศรี เมือง กับแม่บัวศรี เมืองชัย มีบุตรธิดารวม 12 คน ปัจจุบันคุณสัมพันธ์ เมืองชัย บุตรคนคนที่ 11 เป็นคนดูแล

3) คຸ້ມเจ้าราชบุตร

คຸ້มเจ้าราชบุตร หรือโฮงเจ้าราชบุตร (โฮง หมายถึง โรงเรือน ที่อยู่อาศัยของเจ้านายและบุตรหลาน) ตั้งอยู่หัวมุมระหว่างถนนผากองกับถนนมหาพรม ด้านทิศเหนือของวัดช้างค้ำสร้างขึ้นในปี พ.ศ.2409 เพื่อเป็นที่อยู่ของเจ้าน้อยมหาพรม ฦ น่าน (เจ้ามหาพรมสุรธาตา) และเจ้าหญิงศรีโสภา ต่อมาเมื่อได้รับสถาปนาเป็นมหาอำมาตย์โท และนายพลตรี เจ้ามหาพรมสุรธาตา เจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ 64 จึงยกคຸ້มแห่งนี้ให้บุตรชายคือ เจ้าประพันธ์พงศ์ (เจ้าน้อยหมอกฟ้า ฦ น่าน) และให้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าราชบุตร ในปี พ.ศ. 2468 หลังจากเจ้าราชบุตร (เจ้าหมอกฟ้า ฦ น่าน) ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2501 คຸ້มแห่งนี้จึงตกทอดแก่ทายาทคือ เจ้าโคมทอง ฦ น่าน

4) คຸ້มเจ้าทองย่น

ตั้งอยู่ที่ถนนสุริยพงษ์ ตรงสี่แยกวัดศรีพันต้น เดิมเป็นที่อยู่ของเจ้าทองย่น (น้องเจ้าฟองคำ) ปัจจุบัน นางอดิศรีย วิเศษวัตร เป็นเจ้าของ

5) เฮือนเจ้าหมอกฟ้า

เป็นอาคารไม้ชั้นเดียวใต้ถุนสูงทรงปั้นหยาหลังคา สังกะสีเดิมเป็นอาคารพยาบาลของกองกำกับการ ตำรวจ ปัจจุบันใช้เป็นหอประชุมตำรวจภูธร จังหวัดน่าน มีการเปลี่ยนแปลงด้านในอาคารเป็นห้องประชุม และด้านล่างตัดแปลงเป็นห้องทำงาน

6) บ้านคุณหลวงธนาอนุสาร

ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของวัดภูมินทร์เดิมเป็นบ้านที่เจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ได้ให้ช่างสร้างขึ้น เพื่อเป็นที่อยู่ของธิดาทางกรุงเทพฯ ได้ส่งอำมาตย์ตรีหลวง ธนาอนุสาร (ช่วง โลหะโชติ) มาเป็นคลังจังหวัดคนแรกของน่าน เนื่องจากเป็นชาวพิษณุโลกเมื่อมาถึงจึงได้ขอซื้อบ้านและที่ดินนี้จากเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ

เรือนพื้นถิ่น

เรือนพื้นถิ่น เป็นสิ่งที่ปลูกสร้างที่สร้างขึ้นในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีลักษณะที่แปรเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ และวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา ฐานะทางเศรษฐกิจและทางสังคมของคนยุคนั้น ซึ่งได้ออกกฎเกณฑ์ห้ามไว้ว่าบ้านเรือนราษฎรที่อยู่ภายในกำแพงก็ตีภายนอกกำแพงก็ตี จะมุงหลังคาด้วยกระเบื้องไม้ไม่ได้ ด้วยถือว่าเป็นการกระทำเทียบเคียงหรือตีเสมอกับเจ้านายมีอาญาไว้ว่าเป็นความผิด ฉะนั้นบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชาวบ้านสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

1) เรือนไม้ไผ่ หรือเรือนเครื่องผูก เป็นเรือนชั่วคราวสร้างด้วยไม้ไผ่ (ไม้ปั่ว) เป็นหลักหลังคามุงใบตองตึง แฝก หรือหญ้าคา ตัวเรือนมีขนาดเล็ก สามารถใช้งานได้ 3- 5 ปี และปลูกได้เองโดยไม่ต้องอาศัยช่างฝีมือ

2) เรือนไม้จริง หรือเรือนสับ เป็นเรือนถาวรสร้างด้วยไม้จริงเกือบทั้งหลัง หลังคามุงด้วยแป้นเกล็ด กระเบื้องดินขอ กระเบื้องแก้ว กระเบื้องลอนคู่ มีสภาพที่ทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศ ตัวเรือนต้องอาศัยช่างฝีมือในการประกอบหรือปรุ้งเรือน

3.2.2.3 เรือนแถวและอาคารสาธารณะ

เรือนแถว

เรือนประเภทนี้มักพบในเมืองบริเวณตลาดย่านการค้าของจังหวัดน่านตั้งอยู่บริเวณสองฟากถนนสุมนเทวราชตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเรือนที่ใช้ประโยชน์สองอย่างคือ ชั้นบนใช้เป็นที่พักอาศัยส่วนชั้นล่างใช้เป็นร้านค้าขาย วางสินค้าต่างๆ ชั้นบนมักมีระเบียงด้านหน้าเป็นที่สำหรับกันแดดฝนให้หน้าร้าน บริเวณระเบียงมักประดับด้วยไม้ฉลุลายต่างๆ

และเนื่องจากเกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้ครั้งใหญ่ เมื่อ 27 เมษายน 2523 จึงทำให้เรือนแถวถูกเผาเสียหาย ปัจจุบันในเมืองน่านมีเหลืออยู่ไม่มาก ส่วนที่ยังคงมีให้เห็นอยู่นอกจากสองฟากถนนสุนทรเทวราช คืออาคารตรงหัวมุมสี่แยกประตูน้ำเข้มเป็นอาคารไม้ทรงหัวมุมถนนเดิมเป็นที่ของเจ้าราชวงศ์สุทิสสารปลูกให้พ่อค้าเช่าและขายต่อให้เอกชนภายหลัง ปัจจุบันยังใช้เป็นร้านค้าเหมือนเดิม

อาคารสาธารณะ

อาคารสาธารณะของเมืองน่านที่ยังคงเหลืออยู่ ได้แก่

1) สถานศึกษาของคณะมิชชันนารี

- โรงเรียนรังษีเกษม ตั้งอยู่ที่ถนนรังษีเกษมถัดจากโบสถ์ใช้เป็นสถานศึกษาของสตรีสร้างขึ้นใน พ.ศ.2447 เป็นอาคารสองชั้นก่ออิฐแบบศิลปะตะวันตกปัจจุบันยังคงรูปแบบเดิมอยู่

- โรงเรียนลินกัลย้อแคเดมี ตั้งอยู่ที่ถนนสุนทรเทวราช ใช้เป็นสถานศึกษาของชาย ซึ่งน่าจะสร้างในระยะเวลาเดียวกับกับโรงเรียนรังษีเกษมเป็นอาคารสองชั้นก่ออิฐแบบศิลปะตะวันตก ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 โรงเรียนทั้งสองแห่งรวมเป็นโรงเรียนเดียวกันใช้ชื่อว่าโรงเรียนน่านคริสเตียนศึกษา

2) โอสถสภา

สถานที่ตั้งคือ สาธารณสุขอำเภอเมืองน่านตั้งอยู่ที่ถนนข้าหลวง ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน อาคารหลังนี้อำนวยการโดยเจ้าราชวงศ์สุทิสสาร โอรสพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชพร้อมเจ้านายผู้เป็นบุตรหลานสร้างขึ้นเพื่ออุทิศพระกุศลถวายพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช เนื่องในวันพิราลัยเปิดทำการเป็นโอสถสภาของรัฐบาล เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2467

3) โรงเรียนสุริยานุเคราะห์

เป็นสถานศึกษาแห่งแรกในเมืองน่านที่พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯทรงตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2450 เพื่อสอนหนังสือไทยภายในบริเวณวัดพระธาตุช้างค้ำวิหารต่อมาใน พ.ศ. 2474 มหาอมตยัตริ พระยากรุงศรีสวัสดิการปลัดมณฑลประจำนครน่านให้ย้ายโรงเรียนมาตั้งบริเวณบ้านดอนเชียงยืนแล้วเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคาร นับเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดน่านแห่งแรก ปัจจุบันคือที่ตั้งโรงเรียนสตรีศรีน่าน โดยโรงเรียนศรีสวัสดิ์วิทยาคารย้ายไปตั้งที่ ถนนยันตรกิจศล ตำบลบ้านดู่ใต้ อำเภอเมืองน่าน เมื่อ พ.ศ.2515 เป็นต้นมา

3.2.3 วัฒนธรรม ประเพณี

เทศกาลและงานประเพณีของจังหวัดน่านจะมีความคล้ายคลึงในวิถีชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณีเหมือนกับจังหวัดอื่นๆในภาคเหนือตอนบน ซึ่งตามประเพณี 12 เดือนของเมืองน่าน ในแต่ละเดือนจะมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีดังนี้

เดือนกุมภาพันธ์	ประเพณีนมัสการพระธาตุดอนแก้ว, ประเพณีขึ้นถ้ำผาตูบ
เดือนมีนาคม	ประเพณีทกเบ็งไหว้พระธาตุแช่แห้ง, พิธีเสี้ยงผีปู่ย่า
เดือนเมษายน	ประเพณีสงกรานต์, พิธีสงเคราะห์, สะเดาะเคราะห์, ประเพณีจุดบอไฟ
เดือนพฤษภาคม	ประเพณีนมัสการพระธาตุเขาน้อย
เดือนมิถุนายน	งานปอยบวชลูกแก้ว
เดือนกรกฎาคม	ประเพณีเข้าพรรษาและประเพณีแรกนาขวัญ
เดือนตุลาคม	ประเพณีทานกฐิน, ตานสลากภัต, ประเพณีแข่งเรือ

เดือนพฤศจิกายน ประเพณีลอยกระทง

จากที่ประเพณี 12 เดือนของน่านที่ได้มีการจัดขึ้น แต่จะมีเทศกาลประเพณี ของจังหวัดน่านที่ดำเนินกันมายาวนาน มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ และสร้างชื่อเสียงให้กับเมืองน่านนั้น ได้แก่

1) ประเพณีหกเป็งไหว้พระธาตุแห่ง

เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมานานตั้งแต่อดีตในวันเพ็ญเดือนหกเหนือ (ตรงกับวันเพ็ญเดือน 4 ซึ่งภาคกลางประมาณปลายเดือน ก.พ. - มี.ค.) เจ้าผู้ครองนครน่านพร้อมด้วยข้าราชการบริพารจะพากันไปนมัสการพระธาตุแช่แห้ง ที่บริเวณรอบๆเนินภูเพียงแช่แห้ง โดยมีการทำบุญตักบาตร มีการจุดบอกลไฟถวายเป็นพุทธบูชา มีการแสดงพระธรรมเทศนา มีเทศน์มหาชาติ

2) ประเพณีนมัสการพระธาตุเขาน้อย

จะจัดขึ้นในวันเพ็ญเดือนแปดเหนือ (ตรงกับวันเพ็ญเดือน 6 ภาคกลาง) ซึ่งเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันมาแต่อดีต กำหนดเทศกาลนมัสการและปิดทองในกลางเดือนแปด (เหนือ) เริ่มตั้งแต่ตอนเย็นของวันขึ้นสิบสี่ค่ำถึงวันขึ้นสิบห้าค่ำ และแรมค่ำมีมหรสพสมโภชและมีการจุดบอกลไฟเพื่อเป็นพุทธบูชา

3) งานตานก๋วยสลาก

ทานสลากหรือก๋วยสลากเป็นประเพณีเก่าแก่ ที่มีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล สำหรับชาวเหนือถือว่าเป็นประเพณีทำบุญที่ยิ่งใหญ่และสำคัญ เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นพระภิกษุจะรับนิมนต์เพื่อมารับการถวายทานโดยการจับสลาก

4) งานประเพณีแข่งเรือจังหวัดน่าน

ประเพณีแข่งเรือเป็นประเพณีสืบทอดกันมานาน ตั้งแต่สมัยพญาการเมืองย้ายเมือง โดยมีการจัดการแข่งขันกันเองในช่วงฤดูน้ำหลากในงานประเพณีตานก๋วยสลาก ซึ่งจะอยู่ในช่วงกลางเดือนตุลาคม หรือต้นเดือนพฤศจิกายนของทุกปี โดยแต่ละวัดจะนำเรือของตนแข่งขันเพื่อเป็นการเชื่อมไมตรี เป็นที่มาของขอล่องน่านซึ่งเป็นทำนองเฉพาะของน่าน และในส่วนของหัวเรือจะมีความงดงาม มีเอกลักษณ์ ที่จะมีรูปพญานาคแบบล้านนา ส่วนท้ายเรือก็จะเป็นส่วนหางของพญานาค ในการแข่งขันจะแบ่งเรือแข่งออกเป็น 3 ประเภท คือ เรือใหญ่ฝีพายตั้งแต่ 41 - 58 คน เรือกลางฝีพาย 31 - 40 คน และเรือเล็กฝีพาย ไม่เกิน 30 คน จะแข่งในลำน้ำน่าน ถือว่าเป็นประเพณีสำคัญของคนน่านที่ต้องสืบทอดกันมาเป็นประจำทุกปี

บทที่ 4

วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 บทนำ

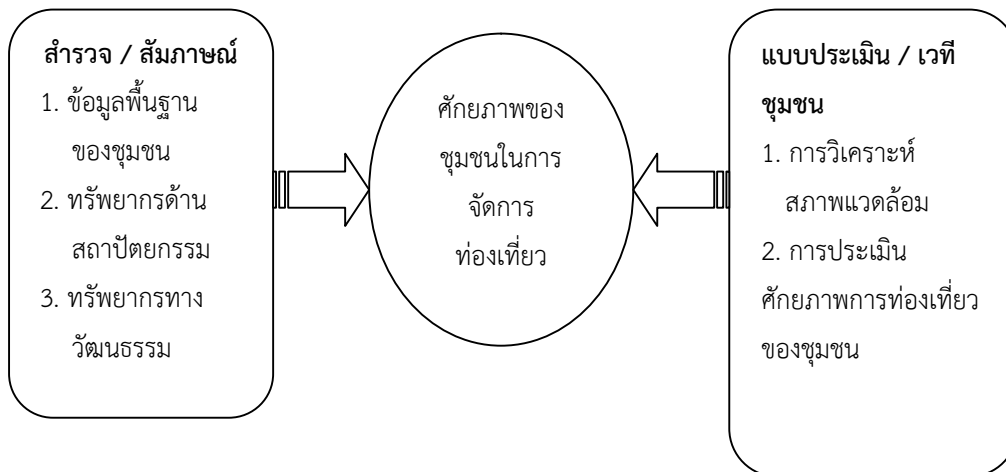
โครงการ การศึกษาทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวยโดยชุมชนในครั้งนี้ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและวิธีดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ได้ตั้งไว้ โดยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รูปแบบการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรูปแบบวิธีการศึกษาดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน เพื่อนำไปสู่การประเมินศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว และการระดมความคิดเห็นหาแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน การจัดเวทีชุมชนแลกเปลี่ยนความเห็น ความรู้ความเข้าใจให้เห็นความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

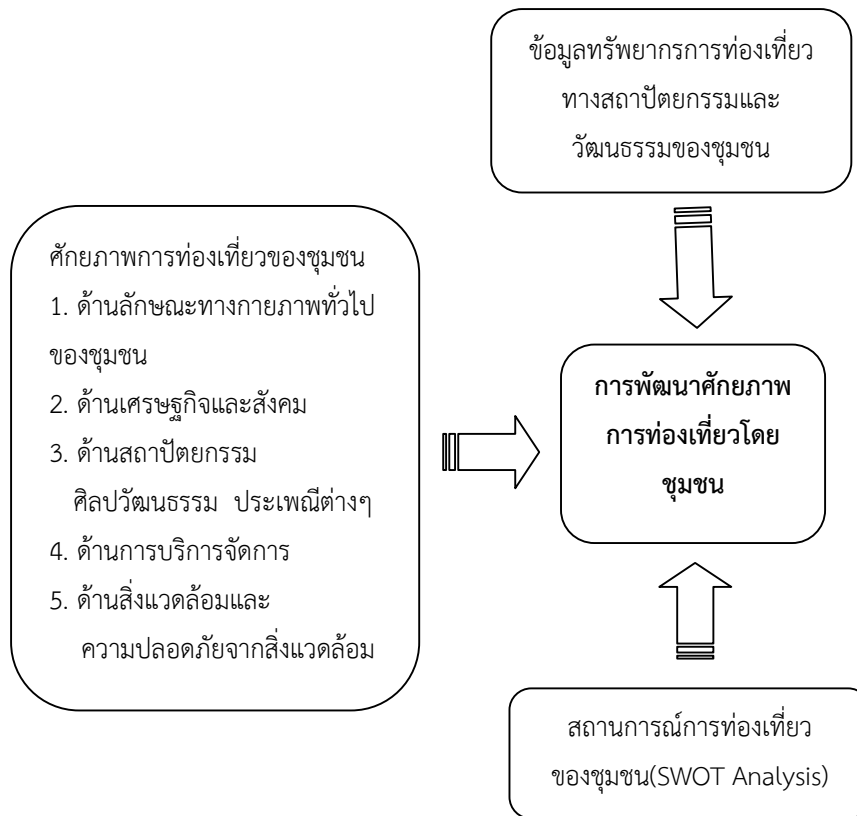
2. การวิจัยเชิงปริมาณ โดยวิเคราะห์แบบประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3. การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สังเคราะห์ผล โดยชุมชน หน่วยงานท้องถิ่นและภาครัฐมีส่วนร่วม เพื่อหาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน

4.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 4-1 ความสัมพันธ์ของกรอบแนวคิดศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

ภาพ 4-2 ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนและการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน

4.3 ระเบียบและวิธีการวิจัย

การศึกษาทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีระเบียบวิธีการวิจัยดังนี้

4.3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.3.1.1. ประชากร ได้แก่ ชุมชน 28 ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่านได้แก่ ชุมชนเชียงแข็ง มหาโพธิ์ น้ำล้อม สภารศ ช้างเผือก ท่าช้าง เมืองเส้น พระเกิด พระเนตร ชุมชนประตูปล่อง อรัญญาวาส ดอนแก้ว สวนตาล ดอนศรีเสริม หัวเวียงใต้ สวนหอม ชุมชนอภัย พวงพยอม ศรีพันตัน มิ่งเมือง ภูมินทร์ พญาภู ช้างค้ำ หัวช่วง มงคล ไผ่เหลือง มณเฑียร และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองน่าน

4.3.1.2. กลุ่มตัวอย่าง คือชุมชน 28 ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน ทั้งที่มีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยตรงและ/หรือที่จำหน่ายสินค้าหรือให้บริการทางการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว โดยแบ่งตามที่ตั้งของพื้นที่ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วย 9 ชุมชน ที่มีพื้นที่ติดกันหรือใกล้เคียงกันทางตอนเหนือ ได้แก่ ชุมชนเชียงแข็ง มหาโพธิ์ น้ำล้อม สภารศ ช้างเผือก ท่าช้าง เมืองเส้น พระเกิด พระเนตร

กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย 11 ชุมชน ที่มีพื้นที่ติดกันหรือใกล้เคียงกันทางตอนกลาง ได้แก่ ชุมชนประตูป่อง อรัญญาวาส ดอนแก้ว สวนตาล ดอนศรีเสริม หัวเวียงใต้ สวนหอม

กลุ่มที่ 3 ประกอบด้วย 10 ชุมชนที่มีพื้นที่ติดกันหรือใกล้เคียงกันทางตอนใต้ ได้แก่ ชุมชนอภัย พวงพยอม ศรีพันต้น มิ่งเมือง ภูมินทร์ พญาภู ช้างคำ หัวข่วง มงคล ไม้เหลือง มณเฑียร

กลุ่มตัวแทนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเขตเทศบาลเมืองน่าน ดังนี้

1) ผู้นำชุมชน 28 ชุมชน และตัวแทนชุมชน ประกอบด้วย กรรมการชุมชน ตัวแทนจาก อสม. (อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน) และตัวแทนเยาวชน

2) ตัวแทนจากหน่วยงานของเทศบาลเมืองน่าน คือ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ส่วนการท่องเที่ยว สำนักงานปลัดเทศบาลเมืองน่าน (ศูนย์ท่องเที่ยวเมืองน่าน)

3) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด กลุ่มงานยุทธศาสตร์และพัฒนาจังหวัดจำนวนทั้งหมดประมาณ 28-30 คนต่อการจัดประชุมในแต่ละครั้ง

4.3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณควบคู่กัน มีเครื่องมือที่ดำเนินการวิจัย มีดังนี้

4.3.2.1 แบบสำรวจข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้สร้างแบบสำรวจข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย ชื่อชุมชน ที่ตั้ง ทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน ประเภท และลักษณะเด่น

4.3.2.2 แบบประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน ประกอบด้วยการประเมินศักยภาพ 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านลักษณะทางกายภาพทั่วไปของชุมชน ประกอบด้วย

- ความสมบูรณ์และความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ ความมีคุณค่าเชิงการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวมีความดึงดูดใจ มีคุณค่าเชิงวิชาการและการศึกษา ความกลมกลืนกับวิถีชุมชน วัฒนธรรม หรือสิ่งแวดล้อม ความสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยวและ/หรือการคงสภาพดั้งเดิม ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว การดูแลบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว

- การคมนาคมและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ เข้าถึงได้ทุกฤดูกาล ความสะดวกปลอดภัยในการเข้าถึง สภาพของถนนและ/หรือเส้นทางใช้ได้ตลอดปี ป้ายบอกเส้นทางและความชัดเจนของป้ายบอกทางเข้าแหล่งท่องเที่ยว ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวหลักหรือมีความเชื่อมโยง

2) ด้านสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม ด้านประเพณีต่างๆ ทำการศึกษาใน 3 ส่วนดังนี้

- ศิลปวัฒนธรรม ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีที่สืบค้นได้ ความงดงามด้านศิลปวัฒนธรรม ความผูกพันเชื่อมโยงกับท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้วิถีชีวิตประเพณีวัฒนธรรม ด้วยความยินดี

- ประเพณีต่างๆ ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ มีประเพณีของชุมชนที่เก่าแก่ยังคงอยู่ มีการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนไว้ได้สม่ำเสมอ มีการสืบสานถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่เยาวชนในชุมชน

- สถาปัตยกรรม ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ มีสิ่งก่อสร้างเก่าที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์และความเป็นมา มีอาคารเก่าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่ยังคงรักษาไว้ มี วัด วิหาร โบสถ์ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ มีบ้านเรือนเก่าที่มี

อายุมากกว่า100 ปีที่ยังคงรักษาไว้ มีคุณค่าหรือเอกลักษณ์พิเศษเชิงการท่องเที่ยว มีคุณค่าเชิงวิชาการและการศึกษา ความสมบูรณ์หรือการคงสภาพดั้งเดิมของสิ่งก่อสร้างเก่าแก่ มีสิ่งก่อสร้างเก่าที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์และความเป็นมา

3) ด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำการศึกษาใน 3 ส่วนดังนี้

- ความคุ้มค่าของการมีแหล่งท่องเที่ยว ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ รายได้จากการท่องเที่ยว เกิดอาชีพและการจ้างงาน ความมีมิตรไมตรีต่อผู้มาเยือน ความรักและห่วงใยกันของชุมชน

- การมีส่วนร่วม ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ การได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของชุมชน การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การเปิดโอกาสให้องค์กรภายนอกเข้ามามีบทบาทสนับสนุน ความรู้สึกห่วงใยและเป็นเจ้าของร่วมกัน

- ความเข้มแข็งของชุมชนและวัฒนธรรม ทำการประเมินในด้านต่างๆดังนี้ มีการจัดตั้งกลุ่ม / องค์กรเพื่อดูแลการท่องเที่ยว มีกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การริเริ่มจัดกิจกรรมนันทนาการเสริมการท่องเที่ยว เกิดความรักสามัคคีในชุมชน

4) ด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อม ทำการศึกษาใน 3 ส่วนดังนี้

- มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี มีการจัดภูมิทัศน์ ปราศจากเสียงดังรบกวน ห่างไกลจากย่านอุตสาหกรรม ชุมชนเมืองหรือกิจกรรมที่เสียงดัง

- การจัดการขยะและของเสีย มีอุปกรณ์รองรับขยะเพียงพอ และเหมาะสม มีป้ายเตือนทิ้งขยะให้ถูกที่ การออกแบบภาชนะรองรับขยะกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

- อากาศและกลิ่น ปราศจากฝุ่นและควัน ไม่มีกลิ่นฟุ้งกระจายและสร้างความรำคาญในแหล่งท่องเที่ยว

5) ด้านการบริหารจัดการ ทำการศึกษาใน 3 ส่วนดังนี้

- การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการนักท่องเที่ยว ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ มีป้ายอธิบายข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว มีระบบสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยวเพียงพอ เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ มีจุดนั่งพัก บริการห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยว มีสถานที่จอดรถ มีจุดบริการอาหาร เครื่องดื่ม

- ความปลอดภัยของชุมชนต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ มีเจ้าหน้าที่ดูแลเพียงพอและทั่วถึง การติดตั้งป้าย สัญญาณเตือนภัยอย่างเหมาะสม มีอุปกรณ์และเครื่องมือบรรเทาสาธารณภัย มีอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น

6) การจัดการความรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกในคุณค่าของการท่องเที่ยว ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การจัดเตรียมเอกสารเผยแพร่ การบริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว มีบุคลากรที่มีความรู้ในด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน

4.3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.3.3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการสำรวจเอกสาร และงานที่เกี่ยวข้อง

4.3.3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ

1) ลงพื้นที่สำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจข้อมูล การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ บันทึกภาพ การจดบันทึก

2) การจัดประชุมเวทีชุมชนเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยว (SWOT Analysis) โดยชุมชนมีส่วนร่วม ทำการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ดังนี้

จุดแข็ง (Strength) เป็นการวิเคราะห์การดำเนินงานภายในของชุมชนเช่น การมีทรัพยากร ท่องเที่ยวภายในชุมชน บริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน การคมนาคม เป็นต้น เพื่อพิจารณาถึงจุดแข็งของการดำเนินงานภายในที่บรรลุความสำเร็จ เพื่อที่ใช้ประโยชน์จากจุดแข็ง

จุดอ่อน (Weakness) เป็นการวิเคราะห์การดำเนินงานภายในเช่นเดียวกับจุดแข็ง ซึ่งชุมชนไม่สามารถกระทำได้ดี ชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อทำการปรับปรุงจุดอ่อนของการดำเนินงานภายในเหล่านี้ให้ดีขึ้น

โอกาส (Opportunities) คือสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งชุมชนจะต้องคาดคะเนการเปลี่ยนแปลงนั้น เช่น ภาวะเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี การพัฒนาของคอมพิวเตอร์ การเปลี่ยนแปลงของประชากร ค่านิยม ทัศนคติของประชาชน และการแข่งขันจากต่างประเทศที่รุนแรงขึ้น เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ อาจทำให้ความต้องการของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป

อุปสรรค (Threat) คือ สภาพแวดล้อมภายนอกที่คุกคามต่อการท่องเที่ยวของชุมชน สภาพแวดล้อมภายนอกเหล่านี้ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี ราคาน้ำมัน เป็นต้น

3) การจัดประชุมเวทีชุมชนเพื่อประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม ภายใต้ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน โดยกำหนดพื้นที่ที่ตั้งของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 ครั้ง ในการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน 5 ด้าน ได้กำหนดคะแนนการประเมิน 3 ระดับคือให้ 3 คะแนนถ้าเห็นว่ามีศักยภาพ มาก ให้ 2 คะแนนถ้าเห็นว่ามีศักยภาพปานกลาง และให้ 1 คะแนนถ้าเห็นว่ามีศักยภาพน้อย เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเวทีชุมชนได้ประเมิน โดยใน 1 ชุมชนจะถูกประเมินจากตัวแทนชุมชน 1-2 คน และตัวแทนเยาวชนในชุมชน 1-2 คน ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอีก 6 แห่งๆละ 1 คน รวมทั้งหมดประมาณ 8-10 คนต่อการประเมิน 1 ชุมชน

4.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.3.4.1 ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจนำมากำหนดจุดลงในแผนที่ และ จัดประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และ เพื่อให้เห็นประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวและการกระจุกตัวหรือกระจายตัวของทรัพยากรในชุมชนต่างๆ

4.3.4.2 การวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน (SWOT Analysis) ทำการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรค ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนภายใต้ฐานข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนโดยชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อให้ชุมชนได้เห็นจุดเด่น จุดด้อย โอกาส อุปสรรค และ ศักยภาพของชุมชน เพื่อที่จะนำไปสู่พัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนต่อไป

4.3.4.3 การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน 5 ด้านด้วยคะแนนประเมิน 3 ระดับ ผู้วิจัยนำแบบประเมินนั้นมาหาค่าเฉลี่ย และกำหนดเกณฑ์ในการแปลผลการประเมินดังนี้

2.50 - 3.00	มีศักยภาพในระดับดี
1.50 - 2.49	มีศักยภาพในระดับปานกลาง
0.00 - 1.49	มีศักยภาพในระดับน้อย

นำผลการประเมินที่ได้มาจัดระดับ เรียงลำดับและพิจารณาศักยภาพแต่ละด้านของแต่ละชุมชนเพื่อนำไปเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วมต่อไป

บทที่ 5

ผลการศึกษา

การศึกษาทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน เพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว โดยชุมชน มีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาใน 2 ประเด็นหลัก คือ เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว ด้านสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน และเพื่อศึกษาศักยภาพ และความสามารถของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่านในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเพื่อตอบวัตถุประสงค์ การดำเนินงานวิจัยจึงมีลำดับขั้นตอนดังนี้

5.1 ขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย

5.1.1 การศึกษา ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

การศึกษาทรัพยากรด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองน่าน จะแบ่งประเด็นในการศึกษาดังต่อไปนี้

- 1) ข้อมูลทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน ซึ่งประกอบด้วย
 - สถาปัตยกรรม และองค์ประกอบทางกายภาพระดับเมือง
 - จิตรกรรม
 - พระพุทธรูปต่างๆและของใช้ภายในวัด
 - ประเพณี เทศกาลงานบุญ
 - พิพิธภัณฑสถาน และพิพิธภัณฑสถานส่วนบุคคล
 - การละเล่น ดนตรี ร่ายรำ การขับร้อง ฟ้อนรำ
 - พิธีกรรมต่างๆ การทำบายศรีสู่ขวัญ
 - ปรากฏการณ์ชุมชน ภูมิปัญญา
 - อาหารพื้นบ้าน เสื้อผ้า การแต่งกายฯลฯ

2) สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในชุมชน และสถานการณ์ของทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

5.1.2 การวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวของชุมชน (SWOT Analysis)

จากการจัดประชุมเวทีชุมชน และการพิจารณาจากข้อมูลทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมที่ได้ทำการสำรวจ รวมทั้งการวิเคราะห์จุดอ่อนที่เป็นข้อจำกัด จุดแข็ง ที่เป็นข้อได้เปรียบ โอกาส และอุปสรรค จะทำให้ทราบความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่สอดคล้องกับศักยภาพ และทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละส่วนของพื้นที่ที่ทำการศึกษา

5.1.3 การประเมินศักยภาพ และความสามารถของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน

การประเมินศักยภาพ และความสามารถของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่านในการรองรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีประเด็นในการศึกษาดังนี้

1. ด้านลักษณะทางกายภาพทั่วไปของชุมชน ทำการศึกษาใน 2 ส่วนดังนี้

1) ความสมบูรณ์และความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ ความมีคุณค่าเชิงการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวมีความดึงดูดใจ มีคุณค่าเชิงวิชาการและการศึกษา ความกลมกลืนกับวิถีชุมชน วัฒนธรรม หรือสิ่งแวดล้อม ความสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยวและ/หรือการคงสภาพดั้งเดิม ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว การดูแลบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว

2) การคมนาคมและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ เข้าถึงได้ทุกฤดูกาล ความสะดวกปลอดภัยในการเข้าถึง สภาพของถนนและ/หรือเส้นทางใช้ได้ตลอดปี ป้ายบอกเส้นทางและความชัดเจนของป้ายบอกทางเข้าแหล่งท่องเที่ยว ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวหลักหรือมีความเชื่อมโยง

2. ด้านทรัพยากรทางสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม ด้านประเพณีต่างๆ ทำการศึกษาใน 3 ส่วนดังนี้

1) ศิลปวัฒนธรรม ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีที่สืบค้นได้ ความงดงามด้านศิลปวัฒนธรรม ความผูกพันเชื่อมโยงกับท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้วิถีชีวิตประเพณีวัฒนธรรม ด้วยความยินดี

2) ประเพณีต่างๆ ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ มีประเพณีของชุมชนที่เก่าแก่ยังคงอยู่ มีการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนไว้ได้สม่ำเสมอ มีการสืบสานถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่เยาวชนในชุมชน

3) สถาปัตยกรรม ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ มีสิ่งก่อสร้างเก่าที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์และความเป็นมา มีอาคารเก่าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่ยังคงรักษาไว้ มี วัด วิหาร โบสถ์ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ มีบ้านเรือนเก่าที่มีอายุมากกว่า 50 ปีที่ยังคงรักษาไว้ มีคุณค่าหรือเอกลักษณ์พิเศษเชิงการท่องเที่ยว มีคุณค่าเชิงวิชาการและการศึกษาความสมบูรณ์ หรือการคงสภาพดั้งเดิมของสิ่งก่อสร้างเก่าแก่ มีสิ่งก่อสร้างเก่าที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์และความเป็นมา

3. ด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำการศึกษาใน 3 ส่วนดังนี้

1) ความคุ้มค่าของการมีแหล่งท่องเที่ยว ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ รายได้จากการท่องเที่ยว เกิดอาชีพและการจ้างงาน ความมีมิตรไมตรีต่อผู้มาเยือน ความรักและหวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน

2) การมีส่วนร่วม ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ การได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของชุมชน การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การเปิดโอกาสให้องค์กรภายนอกเข้ามามีบทบาทสนับสนุน ความรู้สึกหวงแหนและเป็นเจ้าของร่วมกัน

3) ความเข้มแข็งของชุมชนและวัฒนธรรม ทำการประเมินในด้านต่างๆดังนี้ มีการจัดตั้งกลุ่ม / องค์กรเพื่อดูแลการท่องเที่ยว มีกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การริเริ่มจัดกิจกรรมนันทนาการเสริมการท่องเที่ยว เกิดความรักสามัคคีในชุมชน

4. ด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อม ทำการศึกษาใน 3 ส่วนดังนี้

1) มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี มีการจัดภูมิทัศน์ ปราศจากเสียงดังรบกวน ห่างไกลจากย่านอุตสาหกรรมชุมชนเมืองหรือกิจกรรมที่เสียงดัง

2) การจัดการขยะและของเสีย มีอุปกรณ์รองรับขยะเพียงพอ และเหมาะสม มีป้ายเตือนทิ้งขยะให้ถูกที่ การออกแบบภาชนะรองรับขยะกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

3) อากาศและกลิ่น ปราศจากฝุ่นและควัน ไม่มีกลิ่นฟุ้งกระจายและสร้างความรำคาญในแหล่งท่องเที่ยว

5. ด้านการบริหารจัดการ ทำการศึกษาใน 3 ส่วนดังนี้

1) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการนักท่องเที่ยว ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ มีป้ายอธิบายข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว มีระบบสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยวเพียงพอ เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ มีจุดนั่งพัก บริการห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยว มีสถานที่จอดรถ มีจุดบริการอาหาร เครื่องดื่ม

2) ความปลอดภัยของชุมชนต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ มีเจ้าหน้าที่ดูแลเพียงพอและทั่วถึง การติดตั้งป้าย สัญญาณเตือนภัยอย่างเหมาะสม มีอุปกรณ์และเครื่องมือบรรเทาสาธารณภัย มีอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น

3) การจัดการความรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกในคุณค่าของการท่องเที่ยว ทำการประเมินในด้านต่างๆ ดังนี้ มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การจัดเตรียมเอกสารเผยแพร่ การบริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว มีบุคลากรที่มีความรู้ในด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน

5.2 ผลการวิจัย

5.2.1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบทางกายภาพระดับเมืองเพื่อการท่องเที่ยว

ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบทางกายภาพระดับเมือง และชุมชนของเมืองน่านนั้นมีความหลากหลายและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นสูง ซึ่งหลายๆแห่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่อยู่แล้ว และหลายๆแห่งเป็นสถานที่ที่เพิ่งค้นพบ เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม ในขณะที่อีกหลายๆแห่งเป็นสถานที่ที่ยังไม่เป็นที่รู้จัก เป็นสถานที่ส่วนบุคคล เป็นสถานที่ที่รอการพัฒนาให้มีความสวยงาม หรือความปลอดภัยในการเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยวมากขึ้น หรือเป็นสถานที่ที่มีคุณสมบัติพร้อมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ถ้ามีการบริหารจัดการภายในชุมชนที่ดี ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรม รวมทั้งองค์ประกอบทางกายภาพระดับเมืองและชุมชนเมืองน่านจากการสำรวจสามารถแบ่งออกได้เป็นประเภทต่างได้ดังต่อไปนี้

- อาคารเพื่อการพักอาศัย
- อาคารทางศาสนา
- อาคารสถาบัน และสาธารณะ
- สิ่งปลูกสร้างที่เป็นองค์ประกอบระดับเมือง
- สิ่งอำนวยความสะดวกระดับเมือง
- องค์ประกอบระดับย่อยของเมือง และชุมชน
- ภูมิทัศน์เมืองและชุมชน

ซึ่งแต่ละประเภท สามารถอธิบายลักษณะรายละเอียดคุณสมบัติในบริบทของเมืองน่านได้ดังต่อไปนี้

1) อาคารเพื่อการพักอาศัย

อาคารที่สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการอยู่อาศัยภายในเขตเทศบาลเมืองน่านมีอยู่หลายประเภท ได้แก่ บ้าน ภูมิคุ้ม และวัง ด้วยความแตกต่างของระดับผู้พักอาศัย ประเภทของการใช้งานร่วมพักอาศัย วัสดุและเทคนิคในการก่อสร้าง

ตำแหน่งที่ตั้งที่อยู่ริมถนนหลัก ในถนนซอย หรือริมฝั่งลำน้ำ ลักษณะของการจัดหมู่อาคารเช่น เป็นอาคารแถว เป็นเรือนเดี่ยวมีบริเวณ เป็นกลุ่มเรือนที่กระจายอยู่ในพื้นที่ หรือเป็นกลุ่มเรือนที่เชื่อมถึงกันหมดด้วยชานระเบียง ทำให้อาคารเพื่อการพักอาศัยในเขตเทศบาลเมืองน่ามีความหลากหลาย และร่ำรวยด้วยรายละเอียดใน การวางผัง การออกแบบ และองค์ประกอบประดับอาคาร ซึ่งอาคารเพื่อการพักอาศัยถือว่าเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่สุด ที่ทำให้เมืองมีสภาพภูมิทัศน์ เอกลักษณ์ เฉพาะถิ่นเกิดขึ้นมา และเป็นพื้นฐานขององค์ประกอบทั้งหมดที่ช่วยให้คนดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยยังคงการดำเนินชีวิต ประกอบจารีต ประเพณี และสืบสานวัฒนธรรมของเมืองและชุมชนต่อไป

2) อาคารทางศาสนา

อาคารทางศาสนาเป็นองค์ประกอบ และทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญในเขตพื้นที่เมืองเก่าเกือบทุกแห่ง ซึ่งครอบคลุมอาคารเพื่อกิจการทางศาสนาทั้ง พุทธ คริสต์ อิสลาม พราหม์ ฮินดู และนิกายย่อยต่างๆในแต่ละศาสนา ในเมืองที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และการนับถือศาสนา การดำรงอยู่ของอาคารทางศาสนา และการเข้าใช้ประโยชน์ในอาคาร และพื้นที่ จะทำให้เมืองมีเอกลักษณ์จากการประกอบพิธีกรรมทางศาสนานี้ๆอย่างเข้มข้น และส่งผลต่อบริบทของเมืองทั้งหมดในที่สุด

3) อาคารสถาบัน และอาคารสาธารณะ

อาคารสถาบัน และอาคารสาธารณะหมายถึงอาคาร อาคารเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการดำเนินชีวิตประจำวันในเขตเมืองน่า เช่น โรงเรียน โรงแรม สถานที่ราชการ หอสมุด อนุสรณ์สถาน และพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น อาคารเหล่านี้มักจะเป็นจุดหมายตาของเมือง และมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ เนื่องจากมักมีขนาดใหญ่ และมีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของเมือง และการเติบโตจากวัยเยาว์ขึ้นมาเรื่อยๆของประชากรเมือง

4) สิ่งปลูกสร้างที่เป็นองค์ประกอบระดับเมือง

สิ่งปลูกสร้างที่เป็นองค์ประกอบระดับเมือง ประกอบด้วยองค์ประกอบทางกายภาพที่บ่งบอกความเป็นเมือง หรือชุมชนทั้งในด้านขอบเขต ทิศทาง แกน จุดศูนย์กลาง จุดศูนย์รวม การเข้าออกพื้นที่ การกำหนดกิจกรรมที่สำคัญของคนชั้นปกครอง หรือคนชั้นสูงในเมือง เช่น กำแพงเมือง ประตูเมือง บ่อน้ำ คันดินที่ล้อมรอบ หรือกำหนดขอบเขตของเมือง แนวแกน หรือระบบของถนนโบราณ เสาหลักเมือง อนุสาวรีย์ของผู้ครองเมือง คลองที่ใช้เป็นทางสัญจรโบราณของเมือง บันไดเข้าสู่เมือง หรือศาสนสถานหลักของเมือง เป็นต้น

5) สิ่งอำนวยความสะดวกระดับเมือง

สิ่งอำนวยความสะดวกระดับเมือง เช่น ลานโล่ง ช่วงเมือง สะพาน สวนสาธารณะ สิ่งปลูกสร้างเพื่อสาธารณูปโภค สาธารณูปการของเมือง เช่น ฝายทดน้ำ คลองส่งน้ำ แนวเสาไฟฟ้า และพื้นที่โล่งของเมืองตามสองข้างถนน ทางสัญจร หรือบริเวณโดยรอบ บึง หนอง และแม่น้ำ เป็นต้น สิ่งอำนวยความสะดวกระดับเมืองเหล่านี้ จะช่วยควบคุม และส่งเสริมคุณภาพในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานของผู้คนในเมือง และทำหน้าที่เป็นพื้นที่ส่วนกลางร่วมภายนอกอาคาร ที่สามารถให้คนในเมืองมาชุมนุม พบปะสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจ ทำกิจกรรมยามว่าง และใช้เดินทางสัญจรไปมาได้

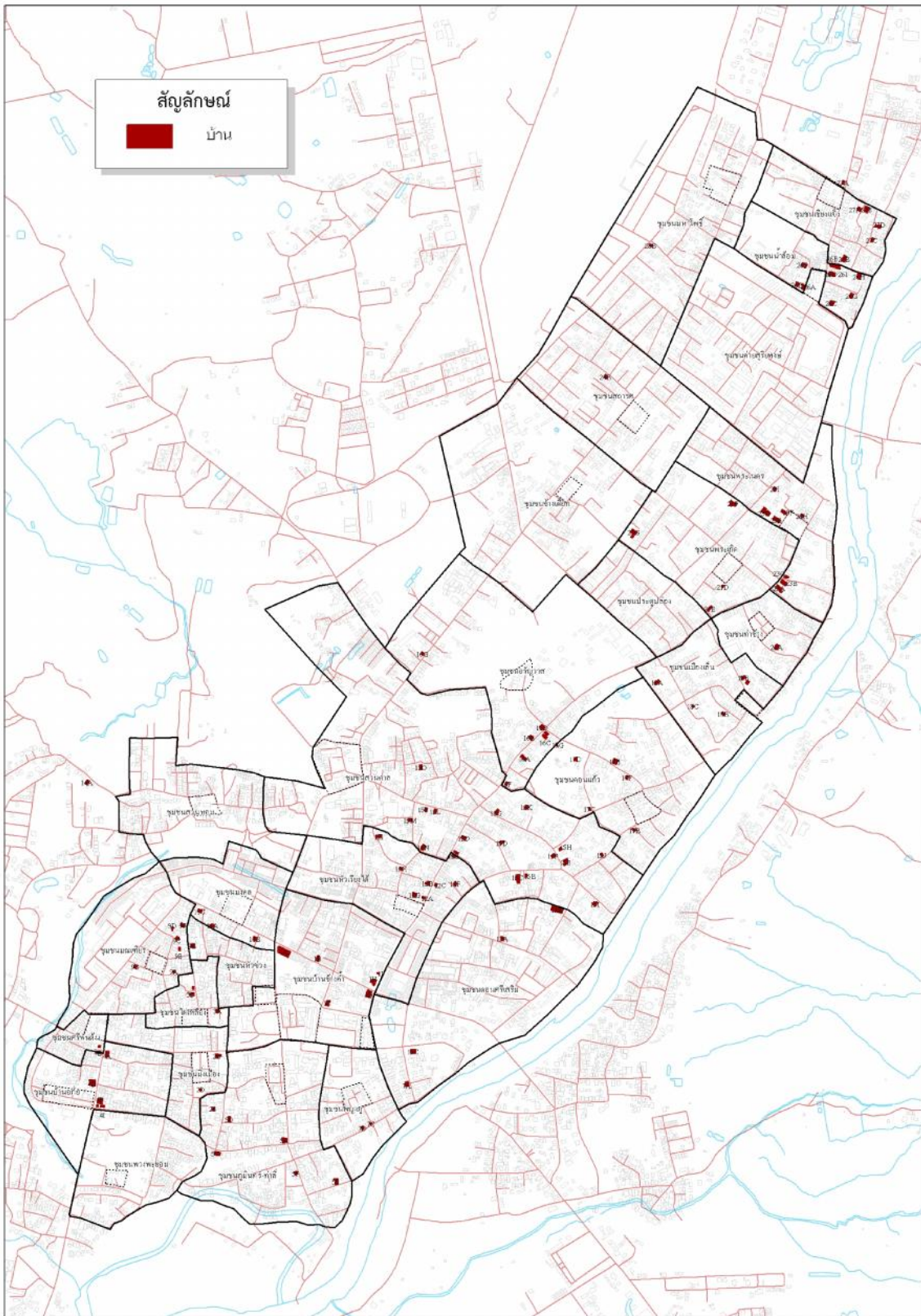
6) องค์ประกอบระดับย่อยของเมือง และชุมชน

องค์ประกอบระดับย่อยของเมือง และชุมชน มีลักษณะเช่นเดียวกับสิ่งปลูกสร้างที่เป็นองค์ประกอบระดับเมือง แต่มีระดับ ขนาด และความสำคัญที่ต่ำกว่าระดับเมือง อย่างไรก็ตามองค์ประกอบระดับย่อยเหล่านี้ ก็มีความสำคัญเป็นอย่างมากในฐานะตัวชี้ สอดคล้อง สภาพ ทัศนภาพ ระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน แนวคิดในการวางผัง กำเนิดและพัฒนาการของชุมชน ที่รวมกันเป็นเมืองทั้งหมดในที่สุด เช่น เสาโอบบ้าน ช่างบ้าน สุสาน หรือหลุมฝังศพประจำชุมชน ประตูหรือซุ้มเข้าสู่เขตชุมชน และศาลเจ้าประจำชุมชน เป็นต้น

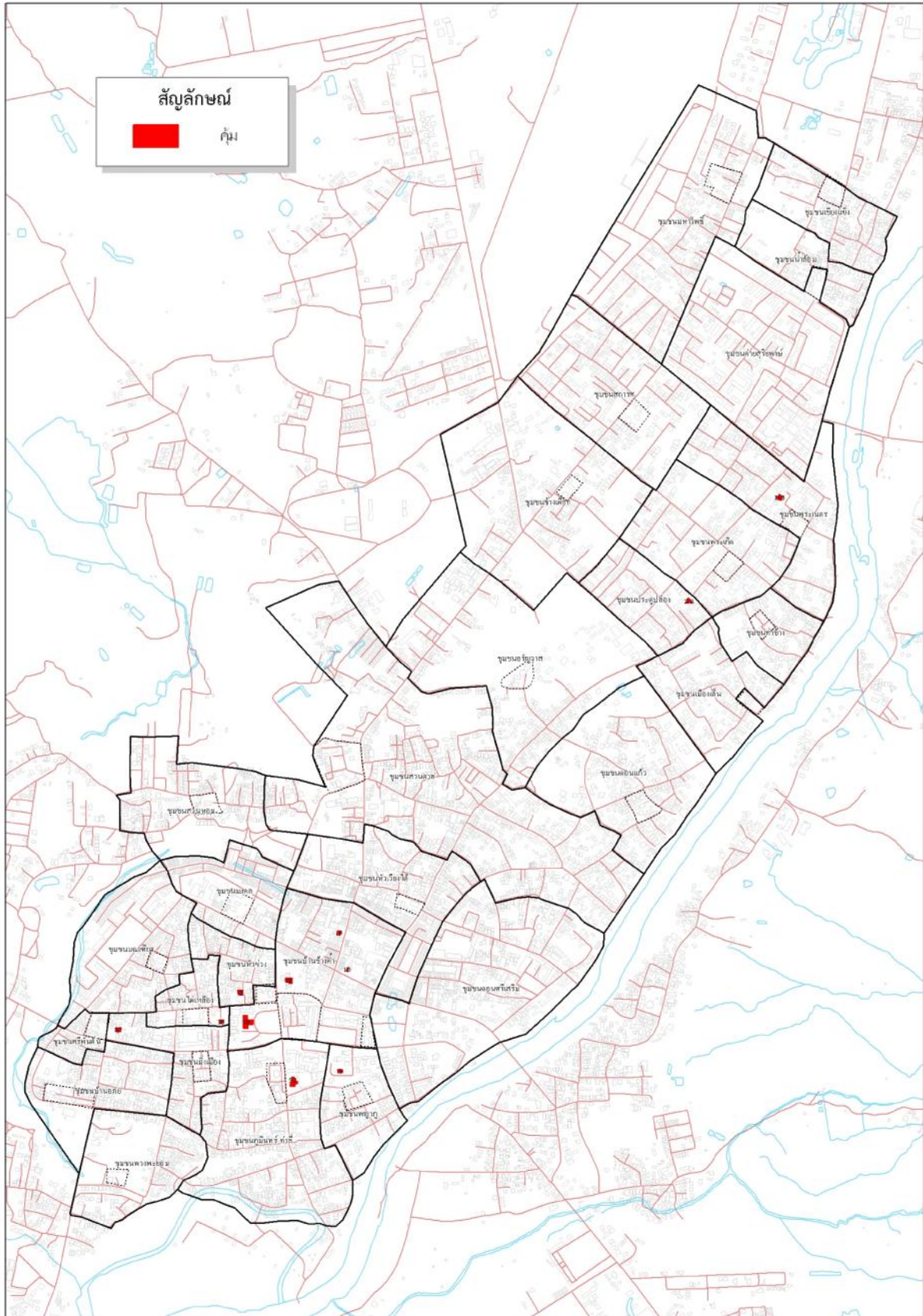
7) ภูมิทัศน์เมืองและชุมชน

ภูมิทัศน์เมืองและชุมชน คือ ทิวทัศน์ของเมืองที่สวยงาม ที่สามารถมองเห็นได้ในการใช้พื้นที่เมืองตามปกติ อันเป็นลักษณะที่ช่วยส่งเสริมพื้นที่เมืองให้มีความร่มรื่น น่าอยู่ สวยงาม และมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งการเกิดภูมิทัศน์เมืองและชุมชนขึ้นมาได้ต้องอาศัยองค์ประกอบในหลายๆด้าน ทั้งองค์ประกอบที่มนุษย์สร้างขึ้น และที่มีอยู่ตามธรรมชาติ รวมทั้งตำแหน่งมุมมองที่เห็นภูมิทัศน์เหล่านั้น และการประสานกันของทรัพยากรต่างๆจากทั้ง 6 ประเภทข้างต้น และทรัพยากรทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ก่อปรเข้าด้วยกันในขอบเขตพื้นที่ใดบริเวณหนึ่ง ซึ่งอาจกินพื้นที่เป็นบริเวณกว้าง หรืออาจจำกัดอยู่ในบริเวณพื้นที่เล็กๆก็ได้

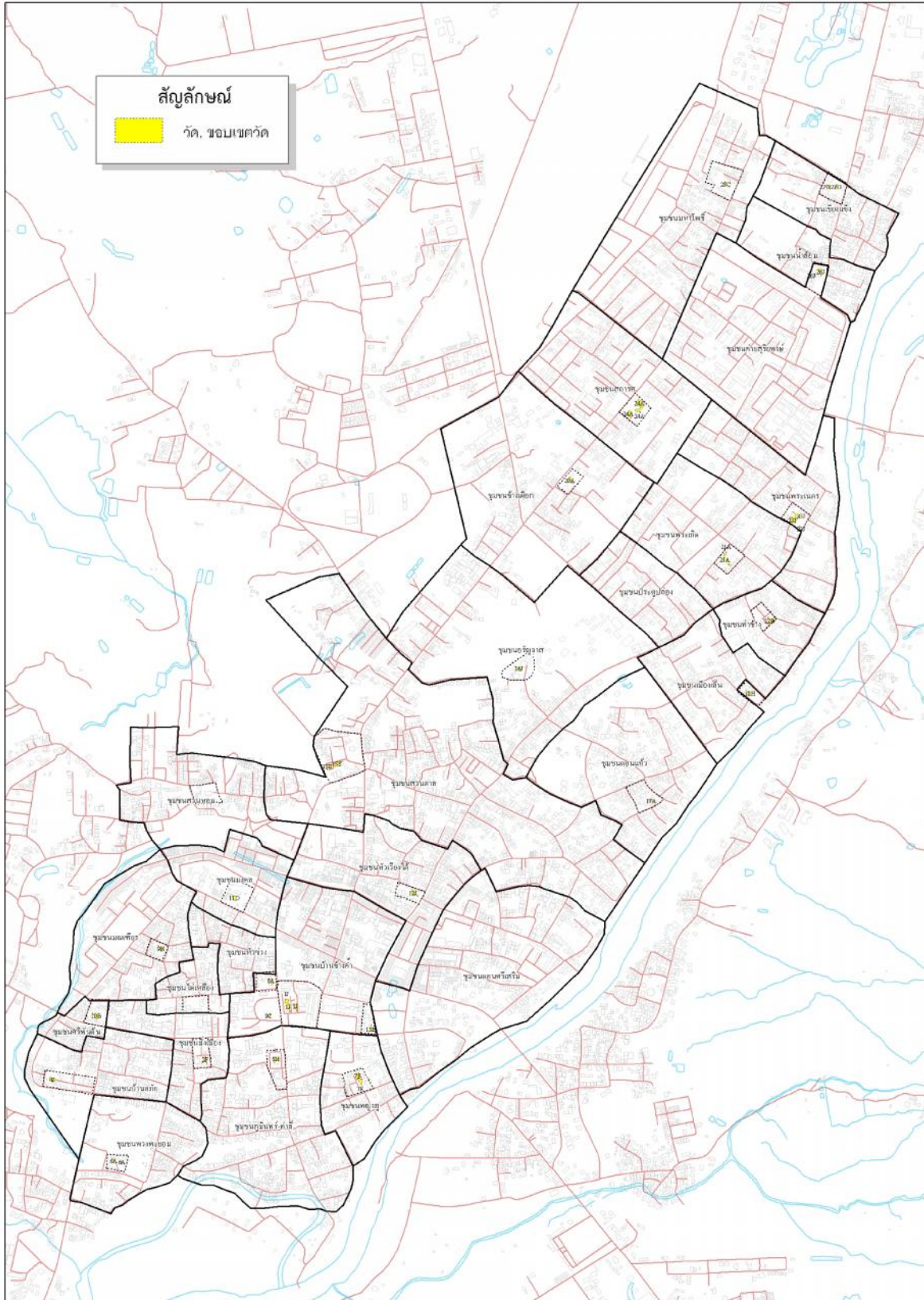
จากการสำรวจพื้นที่ครอบคลุมบริเวณทั้งหมดของ 28 บ้านในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองน่าน การศึกษาค้นพบทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบทางกายภาพระดับเมืองและชุมชนเป็นจำนวนมาก ซึ่งจากการสำรวจและบันทึกข้อมูลประวัติความเป็นมาโดยสังเขป คุณลักษณะ และตำแหน่งที่ตั้งของทรัพยากร พบว่ามีจำนวนทรัพยากรทั้งสิ้น 200 หน่วย ซึ่งครอบคลุม อาคาร สิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เช่น บ้าน วัด ภูมิจึง แคว้นน้ำ กำแพงเมือง สะพาน เสาหลักเมือง และภูมิทัศน์ที่สวยงาม จากทั้ง 7 ประเภทของทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม รวมทั้งองค์ประกอบทางกายภาพระดับเมืองและชุมชน โดยมีรายละเอียด และการกระจายตัวของตำแหน่งที่ตั้งของทรัพยากรทั้งหมดตามแผนที่ 5-1 ถึง 5-7 และตาราง 5-1 ดังนี้

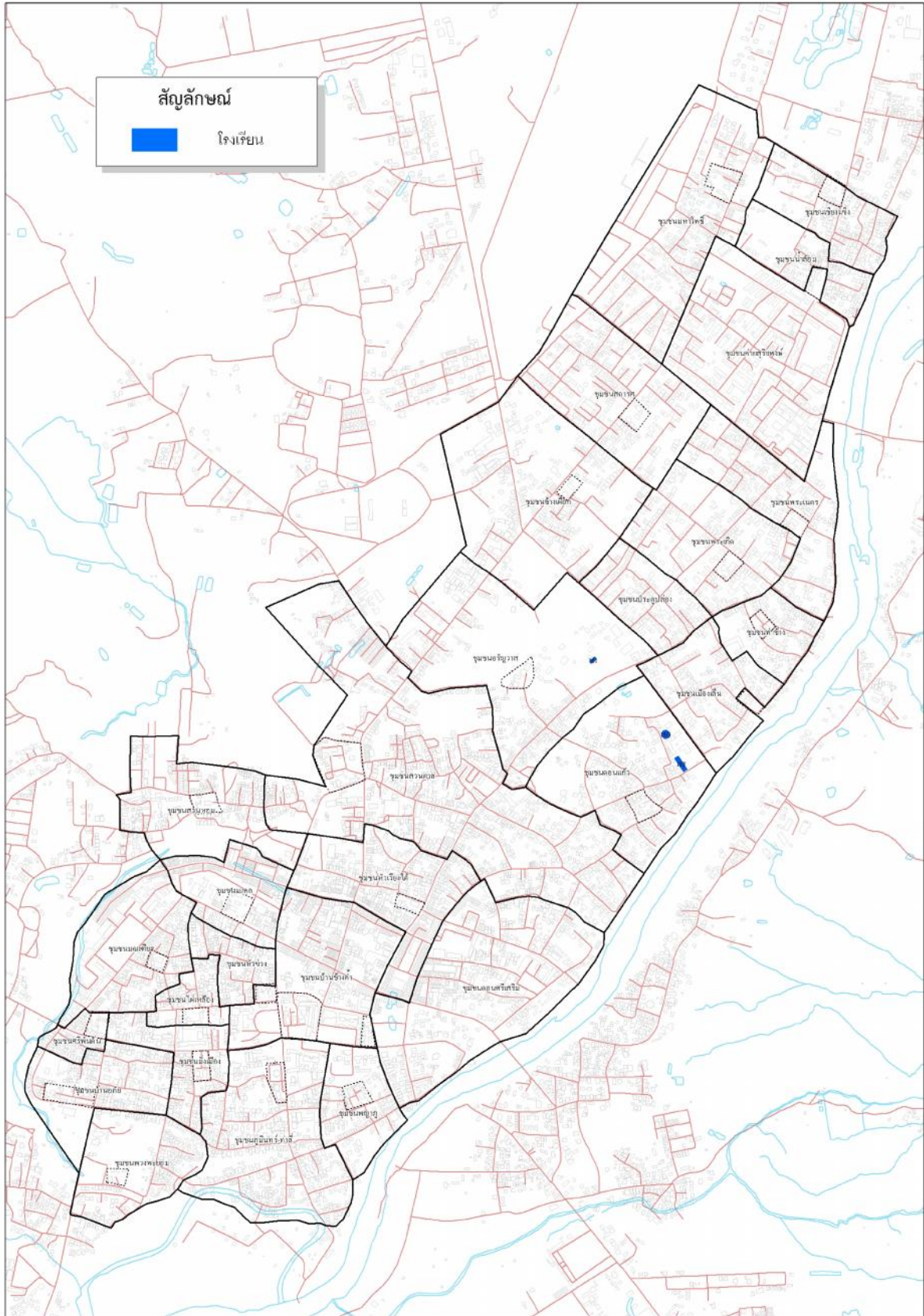
แผนที่ 5-1 การกระจายตัวของบ้านในเขตเทศบาลเมืองน่าน

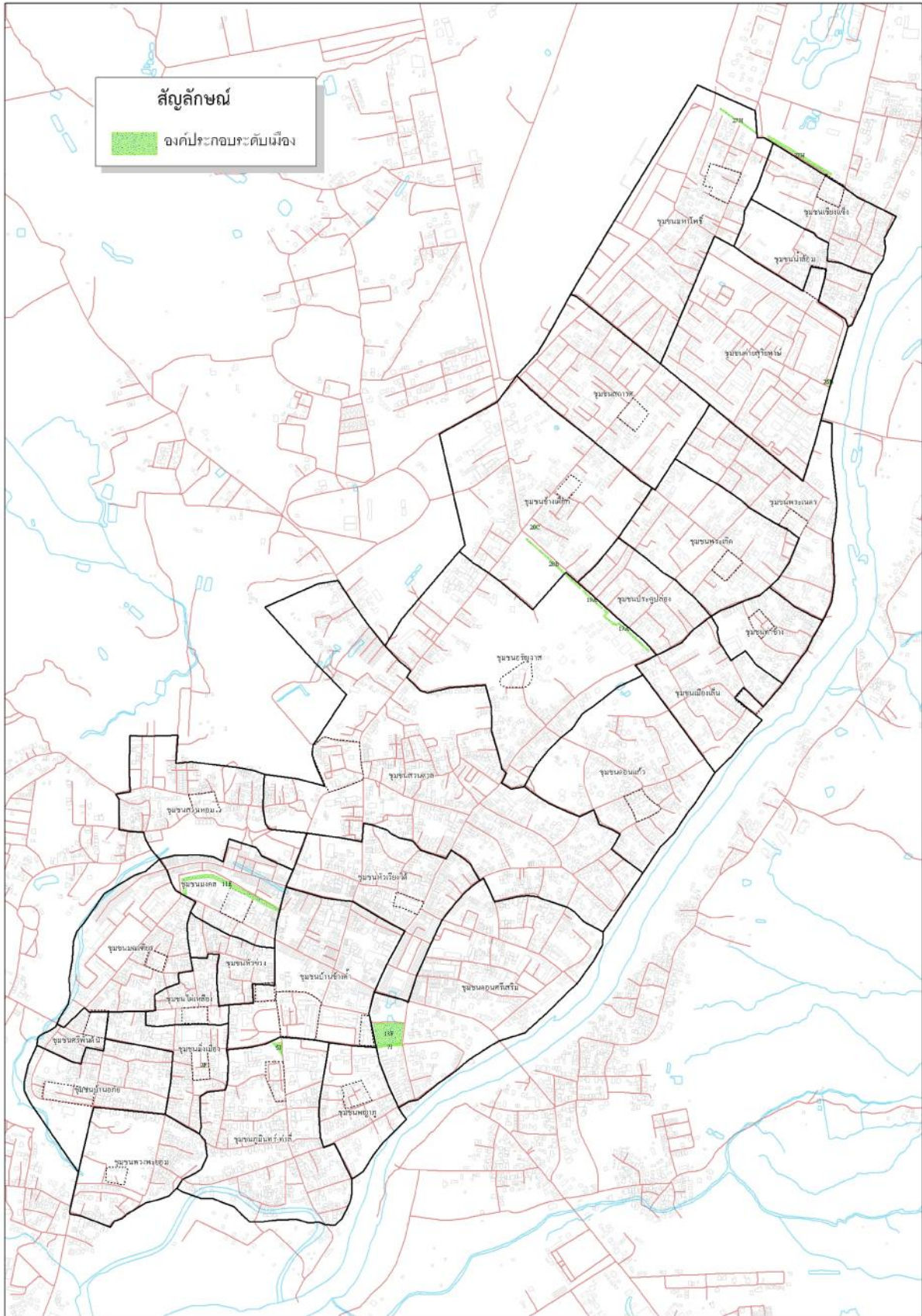
แผนที่ 5-2 การกระจายตัวของคุ่มในเขตเทศบาลเมืองน่าน

แผนที่ 5-3 การกระจายตัวของวัดในเขตเทศบาลเมืองน่าน

แผนที่ 5-4 การกระจายตัวของโรงเรียนในเขตเทศบาลเมืองน่าน

แผนที่ 5-6 การกระจายตัวขององค์ประกอบระดับเมืองในเขตเทศบาลเมืองน่าน

ตาราง 5-1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน

ลำดับ	เลขที่/ถนน/ซอย/ บ้าน (ที่ตั้ง)	รูปแบบ	คุณค่า	วัสดุ	ความสูง/รูปทรง/จำนวน	พ.ศ.	หมายเหตุ
ชุมชนที่ 1 ชุมชนบ้านช้างค้ำ							
1A	เลขที่ 42/1-12	ตึกแถว 2 ชั้นโมเดิร์น	เป็นอาคารประเภทตึกแถวที่รูปแบบแตกต่างจากอาคารอื่นในเมืองน่าน	อาคาร ค.ส.ล	2 ชั้น 12 คูหา	2510	เป็นตึกแถว ที่มีคาน้ำเคเตอร์ มีพื้นที่แบ่งระหว่างคูหาที่ 11-12
1B	75,77	เรือนแถวพักอาศัยไม้	เป็นเรือนแถวไม้หลังที่เหลืออยู่ระแวกนี้ ซึ่งส่วนมากบริเวณเป็นตึกแถว	เรือนแถวไม้ 1 ชั้น มุงสังกะสี	1 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงจั่ว		ไม่ผ่าบานเชื่อมมีเฉลียงหน้าเรือนแถวด้านหลังมีเรือนเก่า 2 หลัง หลังคาสังกะสี
1C	89 บ้านมหาพรหม	เรือนไม้	เป็นบ้านของศึกษาอำเภอเก่า	ผนังไม้ หลังคาลอนคู่	2 ชั้น หลังคาทรงจั่ว	2504	พ่อสงวน ทัพย์ศักดิ์ เป็นเจ้าของ
1D	93 ถนนมหาวงศ์	คุ้มเจ้าบัวเขียว	คุ้มของอำมาตย์ตรีเสี่ยม สงวนศรี และเจ้าบัวเขียว สงวนศรี (มหายศนันท์)	ตัวบ้านทั้งหลังทำด้วยไม้สัก หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ใต้ถุนสูง(โล่ง) หลังคาทรงปั้นหยา ประกอบด้วย 3 ส่วนแยกออกจากกันอย่างเป็นสัดส่วน คือ เรือนครัว ยุ้งข้าว และตัวบ้าน	2479	ตั้งแต่สร้างบ้านมามีการปรับปรุงเฉพาะส่วนหลังคาเนื่องจากไม้ผุพัง จึงมุงด้วยสังกะสี ส่วนยุ้งข้าวได้ปรับมาเป็นห้องนอน
1E	ถนนมหาพรหม	คุ้มเจ้าจันทร์ทองดี	เป็นคุ้มของบุตร-ธิดาของพระเจ้าสุริยพงศ์ผริตเดชฯ ได้แก่ เจ้าเทพมาลา ,เจ้าเทพเกษร ,เจ้าอนุแสงสี ,เจ้าจันทร์ทองดี ,เจ้าสุภาวดี	อาคารก่ออิฐถือปูน หลังคาลอน เจริงชายเป็นไม้ฉลุ	อาคาร 2 ชั้น หลังคาทรงปั้นหยา ศิลปะตะวันตก	2459	ภายหลังตกเป็นสมบัติของเจ้าจันทร์ทองดี ซึ่งได้สมรสกับเจ้าราชยาท (ชงคะวาล) หลังจากที่ได้เจ้าจันทร์ทองดีถึงแก่กรรม เจ้าสมสมัย วุฒิสอน (ณ น่าน) ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมได้ขายอาคารพร้อมที่ดินให้แก่ กระทรวงการคลังและให้เป็นสำนักงานที่ดิน จ.น่าน เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน
1F	316 ถนนมหายศ	คุ้มไม้หลังคาทรงจั่ว+ปั้นหยา	เป็นบ้านของเจ้าเมฆดวงดี	ตัวบ้านสร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง / หลังคาสังกะสี/เสาไม้	2 ชั้น	100 ปี	ปัจจุบันตกทอดแก่คุณอมรรัตน์ หุ่นนวล (ณ น่าน) ซึ่งเป็นธิดาของเจ้า มอญแก้ว (ธิดาเจ้าเมฆวดี) หลังคามุงเป็นเกร็ดไม้ เดิมมีใต้ถุนสูงแต่เจ้ามอญแก้วได้ปรับบริเวณ ใต้ถุนโดยก่อพื้นบ้านสำหรับเป็นสถานที่รับเลี้ยงเด็ก ตัวเรือนขานเปลี่ยนจากไม้เป็นคอนกรีต เนื่องจากมีสภาพผุพัง หลังคาเปลี่ยนมาจากเป็นสังกะสี
1G	78	ตึกแถวคอนกรีต 3 ชั้นโมเดิร์น	เป็นตึกแถวเก่าที่มีคาน้ำเคเตอร์ที่น่าสนใจ	ตึกแถว คอนกรีต	3 ชั้น 1 คูหา	2400	สร้างก่อน โรงแรม เทวราช เป็นร้านซ่อมคอมพิวเตอร์
1H	494 – 496 ถนนสุนทรทวาราช ต.ในเวียง	เรือนแถวค้าขาย+พักอาศัย	ห้องแถวที่เจ้าราชวงศ์สุทธิสารปลูกให้พ่อค้าชา เป็นอาคารที่มีรูปแบบแตกต่างจากอาคารอื่นในเมืองน่าน	ผนังไม้/เสาไม้/หลังคาสังกะสี	2 ชั้น หลังคา ทรงหักเหลี่ยม		ภายหลังขายต่อให้เอกชน ปัจจุบันยังคงใช้เป็นบ้านท่องเที่ยว
1I	480 ถนนเทวราช	เรือนแถวค้าขาย+พักอาศัย	เรือนแถวเก่าแก่ ที่เหลืออยู่ไม่กี่หลังในถนนสุนทรทวาราช	ผนังไม้/เสาไม้/หลังคาสังกะสี	2 ชั้น 2 คูหา ทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิงหมาแหงน	ร่วม 50-60 ปี	นายพิณิจ ภาณุสันต์ 72 ปี ปัจจุบันขายของชำ
1J	ม. 13 ถ.สุริยพงษ์ ต.ในเวียง เมืองน่าน	วัดช้างค้ำ					เจดีย์สันนิฐานว่าสร้างมาพร้อมกับการสร้างเมืองน่านตามคติเรื่องมหาธาตุกลางเวียง มีรูปแบบที่ผสมระหว่างเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ของศิลปะสุโขทัย กับความคิดด้านรูปแบบของเจดีย์ทรงระฆังแบบพื้นเมืองล้านนา จนกลายเป็นรูปแบบแตกต่างไปจากต้นแบบ การซ่อมแซมที่พบได้แก่ ส่วนฐานล่างสุดและส่วนยอดเหนือองค์ระฆัง มีพระประธานที่สร้างไว้ในวิหารใหญ่ มีร่องรอยเสาวิหารศรีปรากฏอยู่ แต่วิหารได้ผุพังไปตามอายุกว่า 700 ปี มีพระโศภิตาธิปไตยที่ใหญ่ที่สุดในไทย

ตาราง 5-1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ลำดับ	เลขที่/ถนน/ซอย/ บ้าน (ที่ตั้ง)	รูปแบบ	คุณค่า	วัสดุ	ความสูง/รูปทรง/จำนวน	พ.ศ.	หมายเหตุ
1K		วัดน้อย	รูปทรงของวัดเป็นวิหาร ก่ออิฐ ถือปูน ขนาด กว้าง 1.98 เมตร ยาว 2.34 เมตร สูง 3.35 เมตร แบบเป็นศิลปะล้านนา สกุลช่างน่าน มีพระพุทธรูปและแผงพระพิมพ์ไม้ประดิษฐานอยู่ภายใน เชื่อว่าเป็นวัดที่เล็กที่สุดในประเทศไทย				จากคำบอกเล่าสืบต่อกันมา เชื่อว่าพระเจ้าสุริยวงศ์มริตเดชา เจ้าผู้ครองนครน่าน องค์ที่ 63 กราบบังคมทูลถึงจำนวนวัดในเมืองน่าน ต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แต่ปรากฏว่านับจำนวนเกินไป 1 วัด จึงได้สร้างวัดน้อยแห่งนี้ขึ้นมา ให้ครบตามจำนวนที่กราบบังคมทูลไป พระองค์เข้าเฝ้า รัชกาลที่ 5 เพียงครั้งเดียวใน พ.ศ. 2516 วัดน้อยคงสร้างหลังจากนั้น
1L		หอคำในคุ้มหลวง เป็นอาคารทรงไทยผสมศิลปะตะวันตก	เป็นที่อยู่ของเจ้าผู้ครองนครน่านและเชื้อสาย	ตัวอาคารก่ออิฐฉาบปูน บานประตูหน้าต่างเป็นบานเกล็ด หลังคามุงด้วยแป้นเกล็ด	2 ชั้น หลังคามีชั้นลด 2 ชั้น ประดับช่อฟ้า ใบระกาหน้าบันทั้ง 3 ด้าน	2446	คือบริเวณที่อยู่ของเจ้าผู้ครองนครเปรียบเสมือนวัง เป็นศูนย์กลาง การเมือง และการปกครองสำหรับเมืองน่าน มีอาคารที่ตั้งอยู่ภายในคุ้มหลวงหลงเหลืออยู่เพียงหลังเดียว คือ หอคำซึ่งเป็นที่ประทับที่ต่ำกว่าราชการและต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง
1M		ทัศนียภาพพิพิธภัณฑ์					ในบริเวณโดยรอบมีทัศนียภาพที่สวยงาม
1N		วัดภูค้ำ					ภายในพระอุโบสถเป็นลายศิลปะม่านพระประธาน ก่ออิฐ ถือปูนศิลปะม่าน มีธรรมมาศอก ประดับกระจกสีและลายแบบม่านแก้วโบราณ มีพระพุทธรูปนั่งศิลปะสุโขทัย ภายในบริเวณวัดมีเจดีย์ พระธาตุอายุเก่าแก่ ภูมิพระจำพรรษาเป็นอาคารทรงปั้นหยา อายุเกือบ 100 ปีและ ต้นไม้โบราณ "ต้นมณฑา"อายุเกือบ 100 ปี
1O	ถนน มหาพรหม	คุ้มเจ้าราชบุตร	เป็นที่อยู่ของเจ้าน้อยมหาพรหม ณ น่าน	ตัวบ้านเป็นไม้ทั้งหลัง หลังคามุงกระเบื้องว่าวโบราณ	2 ชั้น หลังคาทรงจั่วตัด	2409	เจ้าน้อยมหาพรหม ณ น่านต่อมาเมื่อได้รับสถาปนาเป็นอำมาตย์โท นายพลตรีเจ้ามหาพรหมสุรดาเจ้าผู้ครองนครน่าน องค์ที่ 64 จึงยกคุ้มแห่งนี้ให้บุตรชายคือเจ้าประพันธ์พงศ์ (เจ้าน้อยหมอกฟ้า ณ น่าน) และให้เลื่อนบันดาศักดิ์เป็นเจ้าราชบุตรเมื่อถึงแก่อนิจกรรมคุ้มแห่งนี้จึงตกทอดแก่ทายาทคือเจ้าโคมทอง ณ น่าน ปัจจุบันเป็นสมบัติของเจ้าสมปรรณนา ณ น่าน และเจ้าवासนา ภูวณิกุล(ณ น่าน) อาคารปัจจุบันเป็นหลังที่ 2 โดยสร้างย่อขนาดลงมาจากหลังเดิม เมื่อ พ.ศ. 2484 และได้ใช้วัสดุอุปกรณ์จากหลังเดิมมาปลูกสร้างในตำแหน่งเรือนเดิม โดยรอบมีทัศนียภาพที่สวยงาม
1P	โรงแรมภูค่าน่านฟ้า	รูปแบบอาคารและการตกแต่งมีการผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมจีน-ไทย	อาคารยังคงรูปแบบดั้งเดิมคือ เป็นอาคารไม้ 3 ชั้น ซึ่งปัจจุบันหาได้ยาก	อาคารไม้ มุงกระเบื้องว่าว	3 ชั้น หลังคาทรงจั่ว	2476	ชาวจีนชื่อ แซ่ หยวน แซ่ ห่าน และเป็งหยวนได้ซื้อกิจการและเปลี่ยนชื่อเป็นโรงแรมน่านฟ้า ต่อมาได้เปลี่ยนผู้ดำเนินการอีกหลายครั้ง

ตาราง 5-1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ลำดับ	เลขที่/ถนน/ซอย/ บ้าน (ที่ตั้ง)	รูปแบบ	คุณค่า	วัสดุ	ความสูง/รูปทรง/จำนวน	พ.ศ.	หมายเหตุ
ชุมชนที่ 2 ชุมชนเมือง							
2A	38/1-2 ถนน สุริยพงษ์	เรือนแถว ค้ำขาย+พักอาศัย	มรดกจากเจ้า ท่านข้าหลวงเจ้าของนายสด ศิ ลวงค์	ผนังไม้/เสาไม้/ หลังคาลอนคู่	2 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงจั่ว/ฝาบานเชื่อม	2504	เมื่อก่อนบ้านชั้นเดียว ยกสูง
2B	38	บ้านพื้นดิน	เป็นบ้านของลูกท่านข้าหลวง	บ้านไม้พื้นชั้นล่างเป็นปูน มุงดิน ขอ	2 ชั้น หลังคาทรงจั่ว	2500	เป็นบ้านให้เช่า
2C	1 ถนนสุริยพงษ์	คุ้มเจ้าทองย่น	เป็นบ้านของรองอำมาตย์เจ้าทองย่น เคียน รัตนวงศ์ไชยศรี (น้องเจ้าฟ่องคำ)	ไม้ 1 ชั้น ใต้ถุนสูง มุง กระเบื้องว่าว	2 ชั้น ใต้ถุนโล่ง หลังคาจั่วผสมปั้นหยา	80 ขึ้นไป	เมื่อก่อนเป็น 3 แยก ปัจจุบันหลานเป็นเจ้าขุน ปัจจุบันนาง ดิเรกศรี วิเศษวัตร เป็นเจ้าของ
2D		บ้านพื้นดินไม้ยกพื้นสูง	เป็นบ้านพื้นดินไม้เก่าที่มีบริเวณบ้านน่าสนใจ	ผนังไม้/หลังคาลอนคู่+สังกะสี/ เสาไม้	1 ชั้นใต้ถุนโล่งทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิง หมาแหงน	2516	เป็นบ้านร้างไม่มีคนอยู่ คาดว่าเจ้าของอยู่ที่อื่น นางยุคนาค ชุยหาร มีคนจะอุปเอาเป็นเจ้าของ เจ้าของยกให้วัดมิ่งเมือง
2E	11/ซอย1 ถนน ปากกอก	เรือนพื้นดินไม้	เป็นเรือนพื้นดินไม้เก่าที่อยู่ลึก มีบรรยากาศที่ สวยงาม	ผนังไม้/เสาไม้/หลังคาสังกะสี	1 ชั้นยกพื้น ประมาณ 1.50 ม.ทรงจั่วแบน+ หน้าสกัดมีเพิงหมาแหงน	2504	เจ้าของ พ่อเดกร อุณเรือน
2F	ถ.สุริยพงษ์ ต.ใน เวียง เมืองน่าน	วัดมิ่งเมือง					เป็นที่ประดิษฐานของศาลหลักเมืองมีวิหารปูนปั้นอันงดงาม และจิตรกรรมฝาผนังซึ่งเล่าประวัติเมืองน่าน
ชุมชนที่ 3 ชุมชนไผ่เหลือง							
3A	36/6	เรือนแถวค้ำขาย+พักอาศัย	เป็นเรือนแถวสมัยเจ้าเทพมาลา	เรือนแถวไม้ มุงสังกะสี	2 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงจั่วหน้าสกัดมีเพิง หมาแหงน	อายุเกือบ 80 ปี	ปัจจุบันเป็นบ้านให้เช่า เดือนละ 2,000
3B	36	คุ้มเจ้าเทพมาลาเป็นกลุ่มเรือน ไม้แบบตะวันตก	เป็นที่พำนักของเจ้าเทพมาลา อิดาคคนที่ 1 ของ เจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ กับแม่เจ้ายอดหล้า	กลุ่มเรือนไม้ยกพื้นสูง หลังคา มุง สังกะสี	1 ชั้นยกพื้นใต้ถุนโล่ง หลังคาทรงปั้นหยา 8 เหลี่ยม จั่ว	2400	ต่อมาขายให้กับเจ้าบุญศรี เมืองชัย น้องชายแม่เจ้าบุญโสม ณ น่าน ขยายเจ้าราชบุตร คุ้มเจ้าเทพมาลา เริ่มพุ้ง ควร ได้รับการบูรณะ ผู้ดูแลเป็นคนแก่ 1 คน(นอนเฝ้า)คุ้มถูกปิดไว้ ถ้าไม่มีใครมาชม มีรายละเอียดการดูแลไม่
3C	52	เรือนพื้นดินไม้	เป็นเรือนพื้นดินไม้เก่าที่มีรายละเอียดทาง สถาปัตยกรรม	ตัวบ้านเป็นไม้เนื้อแข็ง เสาทำ ด้วยอิฐก่อเป็นทรงสี่เหลี่ยม ผนัง ไม้ หลังคามุงกระเบื้องปูน	1 ชั้นยกไม่ค้อยสูงนัก เสาไม้ก่ออิฐรอบเสา หลังคาทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิงหมาแหงน		บ้านหลังนี้ขายคุ้ม และตามัน สร้างด้วยตัวเองรวมทั้งกระเบื้อง มุงหลังคาซึ่งคุณตาและคุณยายเป็นผู้หล่อแบบพิมพ์ด้วยตนเอง และได้กล่าวว่าจะจากบ้านศรีเกิดมาสร้างด้วย ส่วนห้องครัว แยกออกจากตัวบ้าน เมื่อก่อนมุงด้วยหญ้าคา ลักษณะของ บ้านไม่มีการเปลี่ยนแปลง บางส่วนของบ้านผุพัง
3D	50	บ้านพื้นดิน ต่อเติมคอนกรีต	เป็นบ้านพื้นดินที่มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรม คล้ายกับบ้านคุณยายคุ้มแดงให้เห็นสิ่งภูมิปัญญา และทักษะ ของช่างฝีมือพื้นถิ่นเป็นอย่างดี	ผนังไม้ต่อเติมบันได และพื้น บางส่วนเป็นคอนกรีต หลังคา กระเบื้องว่าว,เดิม	1 ชั้นยกสูง เสาก่ออิฐใช้ฉาบปูน หลังคา ทรงปั้นหยา	60-70ปี	โดยรอบบ้านต่อเติมแต่ไม้หรืออันเก่าออก ส่วนที่เป็นไม้ยังคงอยู่ เจ้าของ นายมัน อินแปง อายุ 82 เสียแล้ว เป็นร้านขาย กับข้าว
3E	ถ.มหาพรหม	วัดไผ่เหลือง					มีพระประธานไม้ขนุนอายุกว่า 600 ปี
ชุมชนที่ 4 ชุมชนบ้านอภัย							
4A	มิ่งเมือง ซอย1	บ้านพื้นดินไม้ยกพื้นสูง	เป็นบ้านไม้เก่าที่มีรายละเอียดทางสถาปัตยกรรม ค่อนข้างมาก แต่บ้านไม่ได้รับการดูแล	หลังคาสังกะสี ไม้(บ้าน)/เสา ค.ส.ล	1 ชั้นใต้ถุนสูง ทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิง หมาแหงน		ไม่มีคนอยู่ แต่ยังมีสภาพเดิมอยู่

ตาราง 5- 1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ลำดับ	เลขที่/ถนน/ซอย/ บ้าน (ที่ตั้ง)	รูปแบบ	คุณค่า	วัสดุ	ความสูง/รูปทรง/จำนวน	พ.ศ.	หมายเหตุ
4B		เรือนแถวค้าขาย+พักอาศัย ทรง จั่ว	เป็นเรือนแถวเก่าที่ใช้งานคืออยู่ในปัจจุบัน	หลังคาสังกะสี/เสาไม้	2 ชั้น ชั้นล่างเป็นปูน 2 คูหา		เป็นอู่ซ่อมมอเตอร์ไซด์ เช่าอยู่
4C	บ้านมิ่งเมือง	เรือนแถวค้าขาย+พักอาศัย	เป็นเรือนแถวทรงเพิงหมาแหงนที่ไม่ค่อยพบ เห็น	ผนังไม้/หลังคาสังกะสี	2 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงเพิงหมาแหงน		เป็นร้าน ขาย หินอ่อน หินกลาง หินแกรนิต
4D	5 มิ่งเมือง	บ้านไม้ทรงเพิงหมาแหงน ยก พื้น	เป็นบ้านไม้ทรงจั่วเก่าที่มีหลังใหญ่ ที่ไม่ค่อยพบ	ผนังไม้/เสาไม้และเป็นค.ส.ล.บาง ส่วน/ หลังคาสังกะสี + ลอนคู่	1 ชั้นยกสูง หลังคาทรงเพิงหมาแหงน	2515	จั่วบ้านมี กาแล เอกลักษณ์ทางล้านนา
4E	15/7 ถนนเจ้าฟ้า	เรือนแถวค้าขาย+พักอาศัย	เป็นเรือนแถว 1 ชั้น 1 คูหา ที่ไม่ค่อยพบ	ผนังไม้ 1 ชั้น หลังคาสังกะสี	1 ชั้น 1 คูหา หลังคาทรงจั่ว	2500	เป็นร้านซ่อมมอเตอร์ไซด์ นายเจริญ เขื่อนเทม ผู้เช่าเข้ามา 20 ปีแล้ว เจ้าของอยู่ กทม.
4F	4 ถนนเจ้าฟ้า	เรือนแถวไม้พักอาศัย	เป็นเรือนแถวที่มีความสมบูรณ์ในย่านนี้	ผนังไม้/เสาไม้/หลังคาสังกะสี	2 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงจั่วแบน+หน้าสกัด มีเพิงหมาแหงน		เจ้าของ ยายดวงเดือน มงคลศิริ อายุ 75 ปี สร้างสมัยยายเกิด
4G		เรือนแถวพักอาศัย	เป็นเรือนแถวที่กำลังจะถูกต่อเติมด้านหน้าจน ไม่เห็นข้างใน	ผนังไม้/ เสาไม้/ หลังคาสังกะสี	2 ชั้น 2 คูหา ทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิง หมาแหงน	2502	
4H	2 /1 ถนนเจ้า ฟ้า	เรือนแถวค้าขาย+พักอาศัย	เป็นกลุ่มเรือนแถวไม้ที่เจ้ายังอนุรักษ์ไว้และยัง ใช้งานอยู่	ผนังไม้/เสาไม้/ หลังคาสังกะสี	2 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมี เพิงหมาแหงน	2502	ปัจจุบันเป็นร้านเสริมสวย ธงฤทธิ์ โสภารัตน์ เป็นเจ้าของ
4I	1/1 ถนนเจ้าฟ้า รอบเมืองด้านใต้	เรือนแถวค้าขาย+พักอาศัย แหงน	เป็นกลุ่มเรือนแถวไม้ที่เจ้ายังอนุรักษ์ไว้และยัง ใช้งานอยู่	ผนังไม้/หลังคากระเบื้องลอนคู่/ เสาไม้	2 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงจั่วแบน+หน้าสกัด มีเพิงหมา	2513	ยายเจ้าของ คำปุย โสภารัตน์ อยู่ 79
4J	ถนนเจ้าฟ้า	วัดอภัย					
ชุมชนที่ 5 ชุมชน ภูมินทร์-ท่าลี่							
5A		บ้านพื้นดิน	เป็นบ้านพื้นดินไม้ที่ปรับปรุงซ่อมแซมให้อยู่ สภาพใกล้เคียงสภาพเดิม	ผนังไม้หลังกระเบื้องปูนมุงใหม่ เสาไม้ และมีเสา.ส.ล. บางส่วน	2 ชั้น หลังคาทรงจั่ว+ปั้นหยา		กำลังอยู่ในการซ่อมแซม ตัวอาคารมีความงาม หน้าจั่วบ้านมี เอกลักษณ์
5B	12/6 ถนนรอบ เมืองด้านใต้	บ้านไม้	เป็นบ้านที่กึ่งเก่ากึ่งใหม่ติดถนนรอบเมืองด้านใต้ และมีเอกลักษณ์	ผนังไม้ หลังคาสังกะสี	1 ชั้นยกพื้นไม่ค่อยสูง หลังคาทรง จั่ว		มีการสร้างหน้าบ้านให้เข้ากับถนน
5C	10/2 ถนนรอบ เมืองด้านใต้	บ้านไม้ 1 ชั้น	เป็นบ้านไม้หลังเล็กที่สุดในย่านนี้	บ้านไม้ 1 ชั้น หลังคาสังกะสี / พื้นปูน	1 ชั้น หลังคาทรงเพิงหมาแหงน		มีบานเกล็ดไม้ คล้ายเรือนร้านค้า
5D	1/1 เขากอง ซอย 2 ถนนรอบ เมืองด้านใต้	บ้านพื้นดิน	เป็นบ้านไม้เก่าแก่ท่ามกลางบ้านในยุคปัจจุบัน	ผนังไม้ / หลังคาสังกะสี/เสาไม้	1 ชั้นใต้ถุนสูงเสาไม้เดิม หลังคาทรง จั่ว		มีสภาพ ผนัง สก.ส.ล.ไม่มีอยู่ มีสภาพเดิม มีบานเกล็ดไม้
5E		บ้านไม้ พื้นดิน	บ้านไม้ 2 ชั้นที่ไม่ค่อยพบในย่านนี้	ผนังไม้/เสาไม้/หลังคาสังกะสี	2 ชั้น ทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิงหมา แหงน		ตัวบ้านมีการปรับ และต่อเติมชั้นล่างเป็นสถานรับเลี้ยงเด็ก บ้านท่าลี่089-5586387,083-5159732
5F	12	เรือนพื้นดิน	เรือนพื้นดินสภาพเดิม ที่หลงเหลืออยู่ในย่านนี้	ผนังไม้/เสาไม้/หลังคาสังกะสี	1 ชั้นยกพื้นสูง หลังคาจั่ว+เพิง		เป็นบ้านร้าง

ตาราง5-1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ลำดับ	เลขที่/ถนน/ซอย/ บ้าน (ที่ตั้ง)	รูปแบบ	คุณค่า	วัสดุ	ความสูง/รูปทรง/จำนวน	พ.ศ.	หมายเหตุ
5G		บ้านคุณหลวงธนาอนุสาร เจ้าสุริยพงษ์พริตเดชสร้างให้อิดา	เป็นที่อยู่ของอิตาทางกรุงเทพได้ส่งอำมาตย์ตรี หลวง ธนาอนุสร (ช่วง โลหะโชติ) มาเป็นคลังจังหวัดคนแรกของ น่าน เนื่องจากเป็นชาวพิษณุโลกเมื่อมาถึงจึงได้ซื้อบ้านและที่ดินนี้จากเจ้าสุริยพงษ์พริตเดช	ผนังไม้/เสาไม้/หลังคากระเบื้อง	1 ชั้นยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่ว		รูปทรงของตัวบ้านส่วนหน้ายังคงสภาพเดิม มีการเปลี่ยนแปลงห้องครัวด้านหลัง ถมดินด้านหน้าบ้านให้สูงขึ้น เปลี่ยนจากหลังคาแป้นแกล็ดมาเป็นกระเบื้อง ก่อเพ่งบ้านแต่เดิมสูงท่วมหัว แต่ปัจจุบันสูงระดับเอว ด้านหลังเป็นโถงเก็บยาสูบ คุณหลวงทำกิจการยาสูบเมื่อปี 2490 จนถึงปัจจุบัน ลูกหลานได้สืบทอดกิจการเรื่อยมา
5H	ถ.ผากอง ต.ในเวียง เมืองน่าน	วัดภูมินทร์					วิหารวัดภูมินทร์ เป็นอาคารที่มีแผนผังแบบจตุรมุข ซึ่งพบไม่กี่แห่งในล้านนา นับว่าเป็นรูปแบบที่ต่างที่อื่น ตลอดจนรูปแบบของโขนงหน้าประตูและประดับยอดหลังคาด้วยหางนาคที่เกี่ยวข้องกระหวัดกันแสดงถึงเอกลักษณ์ของเมืองน่านอย่างชัดเจน ซึ่งนับว่าเป็นตัวแทนของวิหารเมืองน่านราวต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ได้เป็นอย่างดี
5I		ช่วงเมือง					ลานเมืองระหว่างวัดภูมินทร์และพื้นที่หน้าหอคำ
ชุมชนที่ 6 ชุมชนพวงพยอม							
6A	ม.14 พวงพยอม ต.ในเวียง เมืองน่าน	วัดพวงพยอม					เป็นที่ประดิษฐานพระเจ้าขาว ก่ออิฐถือปูน องค์ใหญ่ หน้าตักกว่า 3 เมตร อายุกว่า 200 ปี มีจารึกตัวเมืองใต้ฐานพระ เป็นจุดกรุพระยอดขุนพลพวงพยอม และพระอื่นๆ บริเวณโดยรอบวัด เป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพเผาอิฐมอญแห่งใหญ่ของจังหวัดน่าน
ชุมชนที่ 7 ชุมชนพญาภู							
7A	96/3 ต.ข้าหลวง	เรือนแถวค้าขาย+พักอาศัย	เรือนแถวเก่าที่ติดถนน และยังเป็นร้านค้าอยู่จนถึงปัจจุบัน	เรือนร้านค้าผนังไม้ หลังคาสังกะสีพื้นชั้นล่าง เป็นปูน	2 ชั้น หลังคาทรงจั่ว	2502	เจ้าของบ้าน นางศรีจร ศรีโพธิ์ทอง
7B	108	เรือนพื้นถิ่น	เป็นเรือนพื้นถิ่นไม้เก่าที่มีเครื่องมืองการเกษตรและการทอผ้า	ผนังไม้/ เสาค.ส.ล/ หลังคาสังกะสี	1 ชั้น หลังคาทรงจั่วแบน ยกพื้นสูงใต้ถุนโล่ง	2502	สร้าง พ.ศ. 2502 ปลูกกินเสาไม้จึงสร้างใหม่ พ.ศ. 2523
7C	140 พญาภู	เรือนพื้นถิ่น	เป็นเรือนพื้นถิ่นไม้เก่าของเมืองน่าน อีกหนึ่งหลังที่ปล่อยร้าง ควรแก่การบูรณะ และอนุรักษ์	ผนังไม้/เสาไม้/หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นไม่ค่อมสูง หลังคาทรงจั่วแบน+หน้าสัดค่อมเพิงหมาแหงน		บ้านร้าง
7D	118	เรือนพื้นถิ่น	เป็นเรือนพื้นถิ่น ไม้ทั้งหลัง (เรือนเดี่ยว) หลังเล็ก	ผนังไม้/เสาไม้/หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง ทรงจั่วแบน+หน้าสัดค่อมเพิงหมาแหงน		
7E	ถ.สุมนเทวราช ต.ในเวียง เมืองน่าน	วัดพญาภู	มีพระธาตุพญาภูศิลปะล้านนาสร้างในสมัยพญาภูแข็งแห่งราชวงศ์สุโขทัย ภายในวัดเป็นที่ประดิษฐานพระเชียงแสนปางมารวิชัยในวิหารหลวงซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่ใหญ่ที่สุดใน จังหวัดน่าน				มีพระพุทธรูปปางลีลาแบบสุโขทัย 2 องค์ มีจารึกอักษรสุโขทัยที่ฐานพระ มีวิหารหลวงที่ประดิษฐานเป็นไม้แกะสลักลายเถาสลักโดยพระยาสรพช่าง เป็นช่างฝีมือหนึ่งของเมืองน่าน อายุราว 200 ปี พระอุโบสถ มีใบเสมาเป็นแผ่นสร้าง โดยชาวม่านประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมาปางมารวิชัยศิลปะแบบพม่า

ตาราง 5-1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ลำดับ	เลขที่/ถนน/ซอย/ บ้าน (ที่ตั้ง)	รูปแบบ	คุณค่า	วัสดุ	ความสูง/รูปทรง/จำนวน	พ.ศ.	หมายเหตุ
7F		เฮือนเจ้าหมอกฟ้า	เป็นที่อยู่ของเจ้าหมอกฟ้า	อาคารไม้ หลังมุงสังกะสี	1 ชั้น ได้ดูแลสูงทรงปั้นหยา		เดิมเป็นอาคารพยาบาลของกองกำกับการ ตำรวจภูธร จังหวัดน่านมีการเปลี่ยนแปลงด้านในอาคารเป็น ห้องประชุมและด้านล่างดัดแปลงเป็นห้องทำงาน
ชุมชนที่ 8 ชุมชนหัวข่วง							
8A	ถมหารพรม ต.โนเวียง เมืองน่าน	วัดหัวข่วง	มีเจดีย์ทรงปราสาทที่มีรูปแบบปะปนกันระหว่างเจดีย์ทรงปราสาทในศิลปะล้านนา และศิลปะลาวแบบล้านช้าง คงสร้างราว พุทธศตวรรษที่ 22				หอไตรที่วัดหัวข่วง เป็นหอไตรทรงสูงสองชั้น ได้ดูแลเข้าใจว่าน่าจะการซ่อมในภายหลัง ชั้นบนหอไตรเป็นที่เก็บรักษาคัมภีร์ใบลาน และเอกสารประเภทอื่นผนังด้านนอกแกะสลักเป็นลายประจายามที่ต่อเนื่องกันหลังคาเป็นหลังคาลาดชัน
ชุมชนที่ 9 ชุมชนมณเฑียร							
9A	38 บ้านมณเฑียร	บ้านพื้นดิน	เป็นบ้านพื้นดินที่มีรายละเอียดการฉลุไม้ อยู่หน้าวัดมณเฑียร	ผนังไม้ หลังคาสังกะสี เสาโอบปูน	1 ชั้น หลังคาทรงจั่ว	2499	เมื่อก่อนมุงกระเบื้องจั่ว เจ้าของอายุบุญมี ปัญญาเบียง
9B	5/1 บ้านมณเฑียร ต.โนเวียง	บ้านฟ้าธาณินท์	เป็นเรือนพื้นดินประยุกต์ที่แปลก และน่าสนใจ	ผนังไม้ ชั้น 1 เป็นปูน ชั้น 2 เป็นไม้ หลังคาสังกะสี	2 ชั้น หลังคาทรงจั่ว	2480	ซื้อมา 2 ปี ทำเป็นบูติกเกสต์เฮาส์ 7 ห้อง คินละ 300/ห้องนี้ เจ้าของเดิมเป็นลัดดาเอาก
9C	14 ถนนมณเฑียร	บ้านพื้นดิน	เรือนพื้นดิน เรือนแฝดที่ปรับปรุงใหม่เป็นอาคารสาธารณะ ที่สวยงาม	ผนังไม้/เสา คสล.,ด้านบนเป็นไม้/หลังคาลอนคู่	1 ชั้น ยกพื้นสูงทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิงหมาแหงน	2516	เจ้าของบ้าน อ.ชิลม ชยพันอกาน จะทำเป็นห้องสมุดเอกชน "บ้านๆ" ติดตัวบ้านขึ้นเพราะน้ำท่วม
9D	10 ถนนมณเฑียร	เรือนพื้นดิน	เป็นเรือนพื้นดิน 2 ชั้นเก่าที่ยังสมบูรณ์ และมีสภาพเดิม	ผนังไม้/เสาไม้,ด้านบนเป็นไม้/หลังคาลอนคู่	2 ชั้น 2 หลัง ทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิงหมาแหงน	2500	เจ้าของบ้าน นางจินดา อินทร์ดี
9E		บ้านพื้นดิน	เป็นบ้านพื้นดินไม้ทรงจั่วที่พบยาก	ผนังไม้/เสาไม้/หลังคาสังกะสี	2 ชั้น หลังคาทรงจั่ว 1 หลัง		บ้านร้าง
9F	8 ถนนมณเฑียร	เรือนพื้นดิน	เป็นเรือนพื้นดินไม้เก่าที่ดูและเป็นอย่างดีและยังคงสภาพเดิม	บ้านไม้/เสาไม้/หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคา ทรงจั่ว		ด้านหลังบ้านมีหอพักสตรี
9G		เรือนแถวพักอาศัย	เป็นเรือนแถวไม้ที่ยังคงสภาพเดิม ชัดเจนที่สุดเมื่อเทียบกับหลังอื่นๆ บริเวณใกล้เคียง	บ้านไม้/เสาไม้/หลังคาสังกะสี	2 ชั้น 2 คูหาหลังคาทรงจั่ว		เมื่อก่อนมีสองหลังติดกัน ปัจจุบันได้ขายไปหนึ่งหลัง และหลังที่ขายไปได้รี้อ และสร้างใหม่อยู่ในตำแหน่งเดิม
9H	ถ.รอบเวียง ต.โนเวียง เมืองน่าน	วัดมณเฑียร					
ชุมชนที่ 10 ชุมชนศรีพันต้น							
10A	59/2	บ้านพื้นดิน 2 ชั้น	บ้านพื้นดินเก่าแก่ หลังเดียวของชุมชนศรีพันต้นที่เหลืออยู่ ตั้งอยู่ในตำแหน่งติดกับสี่แยกศรีพันต้น	ผนังไม้ 2 ชั้น มุงกระเบื้องคอนกรีต	2 ชั้นหลังคาทรงจั่ว	อายุมากกว่า 90 ปี	เจ้าของคือ คลังจังหวัดน่าน คุณ ลอง อรรถพันธ์ บ้านไม่ค่อยได้รับการดูแล ผนัง คุณ สุพรรณณี เจ้าของโรงแรมเทวราช

ตาราง 5-1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ลำดับ	เลขที่/ถนน/ซอย/ บ้าน (ที่ตั้ง)	รูปแบบ	คุณค่า	วัสดุ	ความสูง/รูปทรง/จำนวน	พ.ศ.	หมายเหตุ
10B	ถ.เจ้าฟ้า ต.ในเวียง เมืองน่าน	วัดศรีพันต้น	มีพระสังฆายองค์ใหญ่ก่ออิฐถือปูน บรูณะครั้ง หลัง โดยเจ้ามหาพรหมสุรธาตา เจ้าผู้ครองนคร น่านองค์สุดท้ายเมื่อปี จ.ศ. 1290 ตามแผน จารึกด้านหลังพระสังฆาย ภาพวาดในวิหาร เป็นตำนานเมืองน่าน ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็น แห่งเดียวในจังหวัดน่าน				มีเรือแข่งลำใหญ่ และ ยาวที่สุดในจังหวัดน่าน
ชุมชนที่ 11 ชุมชนมงคล							
11A	29/1 บ้าน มนเทียร	เรือนพื้นถิ่น	เป็นบ้านไม้ที่เก่าแก่ที่สุดในบริเวณนี้ ซึ่งมีบ้านไม้ เป็นจำนวนมาก บ้านมีรายละเอียด มีระเบียง	ผนังไม้ ชั้นล่างบางส่วนเป็นปูน หลังคาสังกะสี เสาก่ออิฐฉาบปูน	1 ชั้นยกพื้นสูง หลังทรงจั่ว+เพิง	2500	ย่าเจ้าของอายุ 86 ปี ได้อาบน้ำแลกกับที่ดิน ที่ติดถนน ซึ่ง เจ้าของบ้านเดิมที่เป็นคน อำเภอ ท่าวังผา ไม่มีเงิน จึงเอา ที่ดินแลกบ้านดังกล่าว
11B		บ้านพื้นถิ่น	เป็นบ้านพื้นถิ่นไม้ที่เก่าแก่ มีบานเกล็ดไม้ที่ สวยงาม	บ้านไม้ หลังคาสังกะสี	2 ชั้น หลังคาทรงจั่วแบน		ตัวบ้าน แทรกตัวอยู่ในซอยตัน ไม่ค่อยมองเห็น เนื่องจาก ด้านหน้าบ้าน มีบ้านใหม่สร้างติดกันบังอยู่
11C		บ้านพื้นถิ่น บ้านแฝด	บ้านพื้นถิ่นแฝด ที่มีสภาพดี และควรแก่การ ดูแล บูรณะ	บ้านไม้ หลังคากระเบื้องปูน	2 ชั้น หลังคาทรงจั่ว		บริเวณบ้านมีต้นไม้ขึ้นรก เนื่องจากเป็นบ้านที่ปล่อยร้าง ไม่ได้ ได้รับการดูแลถ้าไม่สังเกต จะไม่เห็นตัวบ้าน
11D	ถ.มหาวงศ์	วัดมงคล					
11E		กำแพงเมืองเก่า	เป็นแนวกำแพงเมืองที่ยังมีอยู่ และแนวคูเมือง ในอดีต				แนวกำแพงที่ปรากฏเป็นกำแพงเมืองด้านตะวันตก บริเวณ จุดเริ่มต้นของแนวกำแพงที่ปรากฏเป็นประตูเมืองในอดีต คือ ประตูปล่องน้ำ (อายุเมือง)ใช้ระบายน้ำออกนอกเมือง และ บริเวณमुखของแนวกำแพง คือ ตำแหน่งป้อมปืนในอดีต
ชุมชนที่ 12 ชุมชนหัวเวียงใต้							
12A	23 ถนนสุขุม เทวราช	เรือนแถวพักอาศัย	เป็นเรือนแถว 1 ชั้น ที่ไม่ค่อยพบ ในถนนสุขุม เทวราช	ผนังไม้ /หลังคาเป็นเกล็ด+ลอนคู่ ไม้	1 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงจั่ว	อายุ 50 ปี	บ้าน อาจารย์แดง อายุ 60 ปี
12B	364 ถนนสุขุม เทวราช	เรือนแถวค้าขาย+พักอาศัย	เป็นเรือนแถว 2 ชั้น 4 คูหา ที่สมบูรณ์ที่สุดใน ถนนสุขุมเทวราชและยังใช้งานได้ดีอยู่	ผนังไม้ /หลังคาสังกะสี/เสาไม้	2 ชั้น 4 คูหา หลังทรงปั้นหยา+เพิง	อายุมากกว่า 100 ปี	เรือนแถว ขายอาหาร นายสมเกียรติ ลูกเขยคนมีดั่งค์ (คนอยู่ ปัจจุบัน) เช่า ต่อมาได้ซื้อ ประมาณ 5,000-6,000 บ.ในสมัย นั้น ชื่อจากนาย สัมฤทธิ์(เจ้าของบ้านเดิม)
12C	289 ถนนสุขุม เทวราช	เรือนแถวค้าขาย	เป็นเรือนแถวไม้ 1 ชั้น มีความเก่าแก่ อีกหลัง หนึ่งในถนนสุขุมเทวราช และมีสภาพเดิม ที่ไม่ เคยเสื่อมมาก่อน	ผนังไม้ /หลังคาสังกะสี / เสาไม้	1 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงจั่ว	อายุมากกว่า 100 ปี	กำลังจะรื้อบ้าน และสร้างใหม่ เนื่องจากบ้านเก่า และผุพัง จึง ต้องรื้อและสร้างใหม่เป็นบ้านเรือนไทย โดยใช้ไม้เดิม
12D	254 ถนนสุขุม เทวราช	เรือนแถวค้าขาย+พักอาศัย	เป็นเรือนแถวไม้เก่า 2 ชั้นอีก 1 หลังในถนน สุขุมเทวราช และยังใช้เรือนแถวค้าขายจนถึง ปัจจุบัน	เรือนแถวไม้ เสาไม้ หลังคา สังกะสี	2 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงจั่ว+หน้าสกัดมี เพิงหมาแหงน	อายุมากกว่า 70 ปี	เป็นร้านบะหมี่กึ่งว ปู หมูแดง (เช่าอยู่) เจ้าของอายุ 80 กว่า ปี

ตาราง 5-1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ลำดับ	เลขที่/ถนน/ซอย/ บ้าน (ที่ตั้ง)	รูปแบบ	คุณค่า	วัสดุ	ความสูง/รูปทรง/จำนวน	พ.ศ.	หมายเหตุ
12E	239 ถนน	เรือนแถวค้าขาย+พักอาศัย	เป็นเรือนแถวไม้เก่าแก่ที่บูรณะใหม่แต่ยังคงรูปแบบเดิมอยู่	ผนังไม้/ หลังคาสังกะสี	2 ชั้น 3 คูหา หลังคาทรงปั้นหยา		ได้รับการปรับปรุง แต่ยังคงสภาพเดิม
12F	12 ซ. 1 ถนน ข้าหลวง	บ้านพื้นดิน	บ้านพื้นดินไม้เก่าที่ไม่เคยรื้อ อายุมากกว่า 60 ปี	ผนังไม้ / เสาไม้/ มุงหลังคา สังกะสี	1 ชั้นยกสูง หลังคาทรงจั่ว	2497	เจ้าของบ้าน นางชื่นแก้ว แซ่เตียว อายุ 103 ปี
12G		บ้านพื้นดิน	เป็นบ้านพื้นดินไม้ 2 ชั้น สภาพบ้านยังคงสมบูรณ์	บ้านไม้ /เสาไม้ / พื้นชั้นล่าง เป็นปูน / หลังคาสังกะสี	2 ชั้น ทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิงหมา แหงน		บ้านตั้งอยู่ในซอยต้อง ถ้าไม่สังเกตุจะไม่พบ
12H	42 ซ. 5 ถนน สุนทรเวช	กลุ่มเรือนพื้นดินค้าขาย+พัก	กลุ่มเรือนพื้นดินไม้ 1 ชั้นที่แปลงเป็นบ้านพื้นดินที่มี เรือนร้านค้าอยู่หน้าบ้าน	กลุ่มบ้านผนังไม้ / เสาไม้ / หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง ทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมี เพิงหมาแหงน	อายุ 60 ปี	เจ้าของบ้าน นางล้ายวน สวนฤทธิ์ อดีตด้านหน้าบ้านเคยเป็นร้านค้าของชำ เป็นกลุ่มบ้านพื้นดิน + เรือนร้านค้าที่พบได้ยาก
12I	311/1 ถนนสุนทร เวช	เรือนพื้นดิน แผลด	เรือนพื้นดิน แผลด+หน้าบ้านเป็นเรือนแถวค้าขาย ที่แปลง และทรงหลังคาแบบจั่วซ้อนชั้นที่ไม่ค่อยพบ	ผนังไม้ /เสาไม้ หลังคาสังกะสี / พื้นชั้นล่างเป็นปูน	เรือนแผลด+เรือนแถว 1 ชั้น 2 คูหา ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วซ้อนชั้น		เป็นบ้านปล่อยร้าง
12J	ถนนสุนทรเวช ต.ในเวียง เมืองน่าน	วัดหัวเวียงใต้	ภายในวิหารประดิษฐานพระศิลปะล้านนาคที่ใหญ่ที่สุดในน่าน และ ภายในโบสถ์ประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้น 5 องค์ เป็นศิลปะพื้นเมืองน่าน ประทับนั่งเป็นแถว				ภายในภูมิมีพระพุทธรูปสำริดจำนวนมาก ให้บูชากราบไหว้
ชุมชนที่ 13 ชุมชนดอนศรีเสริม							
13A	40/3 ถนนหน่อคำ	เรือนพื้นดิน	เรือนพื้นดินไม้เก่าแก่ที่เป็นรูปแบบของเรือนพื้นดินของเมืองน่าน	ผนังไม้ /เสาไม้ /หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นได้สูง หลังคาทรงจั่ว แบน+หน้าสกัดมีเพิงหมาแหงน	2534	เจ้าของบ้านทิ้งไว้เป็นบ้านเก่า ช่างบ้านเปิดร้านนมดูแลแทน
13B	4/3 ซ. 3 ถนน หน่อคำ	บ้านพื้นดิน	บ้านพื้นดินไม้ ที่ดูแลเป็นอย่างดี และไม่ได้เปลี่ยนรูปแบบของบ้านพื้นดิน ทำให้ตัวบ้านยังคงรูปแบบเดิม คือ เรือนพื้นดินของน่าน	บ้านไม้ยกพื้นสูง /เสา.ส.ล./ หลังคาลอนคู้	บ้าน 1 ชั้น หลังคา ทรงจั่ว ยกพื้นสูง	2508	เจ้าของบ้าน นางละเอียด เวียงทก ด้านบนของผนังบ้านมรรายละเอียดของการทำระแนงที่สวยงาม มีเรือนแผลดสร้างประมาณ 80 กว่าปีอยู่หลังบ้าน บ้านไม่เคยล้อมาก่อนแต่ทาสีใหม่ ด้านหลังบ้านเป็นหอพัก ชื่อหอพักสตรีเวียงทก
13C	461 ถนนหน่อคำ	เรือนแถวไม้หลังใหญ่ ค้าขาย+พักอาศัย	เป็นเรือนแถวที่ใหญ่ที่สุดในชุมชนดอนศรีเสริม	ชั้นบนไม้/ล่างปูน/เสาปูน หลังคา สังกะสี	2 ชั้น ทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิงหมาแหงน 3 คูหา	2505	ปัจจุบันเป็นร้านค้าของชำ เจ้าของ คือยายสุดใจ ยะวิญชาญ 77 ปี
13D		ทัศนียภาพจากบนสะพาน พัฒนาภาคเหนือ					บริเวณพื้นที่สาธารณะริมแม่น้ำน่าน เป็นทัศนียภาพที่สวยงามเมื่อมองจาก สะพานพัฒนาภาคเหนือ รวมทั้งบริเวณดังกล่าวเมื่อถึงเทศกาลประเพณีแข่งเรือพื้นที่บริเวณนี้จะเต็มไปด้วยผู้คนและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาชมการแข่งขันเรืออย่างหนาแน่น

ตาราง 5-1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ลำดับ	เลขที่/ถนน/ซอย/ บ้าน (ที่ตั้ง)	รูปแบบ	คุณค่า	วัสดุ	ความสูง/รูปทรง/จำนวน	พ.ศ.	หมายเหตุ
13E		สะพานกรุงศรี					สร้างโดยอำมาตย์ตรี พระยากรุงศรีสวัสดิการ ปลัดประจำมณฑลนครน่าน เมื่อ พ.ศ. 2475 โดยริ้อื้อฐเก่าของกำแพงเมืองน่านด้านทิศตะวันออก ที่ติดกับวัดคูมาสร้างแทนสะพานไม้ ที่พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ทรงสร้างแล้ว ประทานนามว่า "สะพานประดู่ไชย" โดยสะพานก่ออิฐถือปูนที่สร้างขึ้นใหม่เรียกว่า "สะพานกรุงศรี" ตามราชทินนามของตน
ชุมชนที่ 14 ชุมชนสวนหอม							
14A	57 ซอย. บ้านสวนหอมหมู่ 3	เรือนพื้นถิ่นไม้	เป็นเรือนพื้นถิ่นที่สร้างเป็นหลังแรกของย่านนี้ และยังมีสภาพเดิม	ผนังไม้/เสาไม้/ หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นใต้ถุนสูง หลังคาทรงจั่วแบน+ หน้าที่ค่อมเพิงหมาแหงน	2515	ตาประสิทธิ์ สามีอายุ 72 ปี เจ้าของ
14B		โรงแรมริมสวนพลู					เป็นโรงแรมไม้ชั้นเดียว ที่แปลก
14C	ม.3ถ.ซอย3 ผากอง	วัดสวนหอม					
ชุมชนที่ 15 ชุมชนสวนตาล							
15A		เรือนแถวค้าขาย+พักอาศัย	เรือนแถวมีความเก่าแก่ และกำลังจะรื้อทิ้ง เนื่องจากไม่มีคนอยู่	ผนังไม้ยกสูง หลังคาสังกะสี	1 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงจั่ว		เป็นบ้าน รั้ง ค่อนข้างรื้อทิ้ง
15B	9 บ้านสวนตาล ถนนฟ้าหลวง	เรือนพื้นถิ่นไม้ยกพื้นสูง	เรือนพื้นถิ่นไม้ที่ไม่เคยล้อมาก่อนมากกว่า 40 ปี	ผนังไม้ / เสาไม้/ มุงสังกะสี	1 ชั้น ใต้ถุนยกสูง หลังคาทรงจั่วแบน+ หน้าที่ค่อมเพิงหมาแหงน	2513	เจ้าของบ้าน น.ส.ขจร สวนสิงห์ อายุ 79 ปี (อาศัยอยู่คนเดียว)
15C	11 บ้านสวนตาล ต.ในเวียง	บ้านไม้	เรือนไม้ทรงจั่ว หลังเดียวที่ยังหลงเหลือ หลังคาแป้นเกล็ดไม่ให้เห็น	ผนังไม้ / เสาไม้ / มุงแป้นเกล็ด	1 ชั้น ใต้ถุนยกสูง หลังคาทรงจั่ว	อายุมากกว่า 50 ปี	รื้อจากสวนมาสร้างไว้ที่บ้าน (เป็นที่เก็บไม้)
15D	18 บ้านสวนตาล ต.ในเวียง ซ. 1 ถนนสุนทรเทวราช	เรือนพื้นถิ่น	เรือนพื้นถิ่นไม้หลังเดียวที่รักษาสภาพเดิมไว้ อย่างสมบูรณ์	ผนังไม้ / เสาค้ำกลางเป็นไม้/ ด้านบนเป็นค.ส.ล/ มุงสังกะสี	1 ชั้น ยกสูง ทรงจั่ว+เพิง	2493	บ้านกามนต์ (บ้านไม้เคยล้อมาก่อน เพียงแต่ทาสีใหม่)
15E	28/2 บ้านสามแยกสวนตาลล่าง ถนนคำยอด	เรือนแถว ค้าขาย +พักอาศัย	เรือนแถวที่มีอาคาร สไตลียุโรปอยู่หลังเรือนแถว	ผนังไม้ / เสาไม้/ หลังคาสังกะสี	2 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงจั่ว	อายุ 60 ปี	เจ้าของบ้าน อ.อำนาจ กั้นทศรินทร์กุล เป็น อ.สอนชนเผ่าดั้งเดิมของ จ.น่าน อดีตเคยเป็นร้านค้าขายของชำ เป็นร้านแรกของย่านนี้ บ้านสไตล์ยุโรปด้านหลังเรือนแถวสร้างประมาณ พ.ศ. 2544
15F	29 ถนนคำยอด	เรือนแถวค้าขาย+พักอาศัย	เรือนแถวทรงปั้นหยา+จั่ว ที่งาม และมีรูปแบบเดิมของเรือนแถวของน่าน	ผนังชั้นล่างเป็นปูน / ผนังชั้นบนเป็นไม้ / เสาไม้ / หลังคาสังกะสี	2 ชั้น 2 คูหา หลังทรงปั้นหยา+จั่ว	2497	เจ้าของบ้าน นางชิลลา วุฒิกานต์ ระเบียบชั้นบนมีรายละเอียดการอลูไม้ที่แปลก ในอดีตเป็นร้านขายของชำและร้านตัดผม ปัจจุบันเปิดเป็นร้านซักรีดแห่งเปิดมาประมาณ 18 ปี
15G	60 – 62 ถนนคำยอด	เรือนพื้นถิ่น/เรือนแฝด	เรือนพื้นถิ่นแฝด ทรงจั่วที่ไม่ค่อยพบในชุมชนสวนตาล	ผนังไม้/ เสาไม้ / หลังคาสังกะสี/ พื้นชั้นล่างเป็นปูน	1 ชั้นยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่ว 2 หลัง	อายุ 60 ปี	เป็นบ้านโฮม+office ไม่เคยล้อมาก่อน เสริมระเบียบบ้านตรงหน้าบ้าน เป็นบ้านแฝด ทุกห้องของบ้านเป็นแบบดั้งเดิมทั้งหมด

ตาราง 5-1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ลำดับ	เลขที่/ถนน/ซอย/ บ้าน (ที่ตั้ง)	รูปแบบ	คุณค่า	วัสดุ	ความสูง/รูปทรง/จำนวน	พ.ศ.	หมายเหตุ
15H	30 ถนนคำยอด	บ้านพื้นถิ่นไม้+ปูน	บ้านพื้นถิ่นที่ปรับปรุงโดยมีชั้นบนตัวบ้านยังคงสภาพเดิม	ผนังไม้+ปูน เสาปูน หลังคา สังกะสี	2 ชั้น หลังคาทรงจั่ว + เฝิง		เจ้าของบ้าน นายมานพ ดาวทอง ชั้นบนขงตัวบ้านยังเป็นในรูปแบบเดิม
15I	9 บ้าน สวนตาล ถนนคำยอด	เรือนแถว + พักอาศัย	เป็นเรือนแถวไม้เก่า ทรงปั้นหย่าที่มีรูปแบบคล้าย เรือนแถวที่พบในถนนสุนทรวิจิตร	เรือนแถวไม้ /เสาไม้+ค.ส.ล/ หลังคาสังกะสี	2 ชั้น 2 หลัง หลังคาทรงปั้นหย่า+เฝิง	ร่วม 60 ปี	เจ้าของบ้าน นางนงเยาว์ สวนโน ปัจจุบันยังขายของชำ ชั้นล่างต่อเติมใหม่เนื่องจากน้ำท่วมจึงยกตัวบ้านขึ้นแต่ตัวบ้านด้านบนยังคงสภาพเดิม
15J	173	เรือนพื้นถิ่นประยุกต์	เรือนพื้นถิ่นเก่าไม้ที่มีรูปแบบเดิมและสภาพเดิมทุกอย่าง	ผนังไม้ /เสาไม้ / หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่ว	2515	เจ้าของบ้าน นายรพีพันธ์ ขอพิมาย
15K		บ้านพื้นถิ่น	เป็นเรือนพื้นถิ่นไม้ที่มีบานเกล็ดไม้และสมบุรณ์	ผนังไม้+ปูน /เสาไม้ / หลังคา สังกะสี	2 ชั้น ทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิงหมาแหงน เป็นกลุ่มบ้านหลังใหญ่		เป็นกลุ่ม เรือนไม้หลายหลัง ที่อยู่บริเวณหลังโรงงานเก่า คาดว่าเป็นบ้านพักอาศัยของคนที่เคยทำงานในโรงงาน
15L	24 ต.ในเวียง ถนนสวนตาล	บ้านพื้นถิ่น	เป็นบ้านพื้นถิ่นไม้ ที่มีรูปแบบชัดเจนกว่าบ้านใกล้เคียง ซึ่งเป็นบ้านไม้เหมือนกัน	ผนังไม้ ชั้นบนเป็นไม้ ชั้นล่างเป็น ปูน / เสาไม้/ หลังคาสังกะสี	2 ชั้น หลังคาทรงจั่ว	2518	เจ้าของบ้าน นางนิตยา ทาลักษณ์ บ้านไม้เคยล้อมาก่อน
15M	106/1 บ้านสวน ตาล ต.ในเวียง ถนนสุนทรวิจิตร	บ้านพื้นถิ่น	บ้านพื้นถิ่นไม้ ที่ถูกดูแลมาเป็นอย่างดี	บ้านไม้ / เสาไม้ / หลังคา กระเบื้องลอน	1 ชั้นยกพื้นสูง ทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิง หมาแหงน		เจ้าของบ้าน นางพวงพกา บุญซื่อ เจ้าของเดิม ยายเสนาะ แซ่ลี อายุ 83 ปี
15N	5/1 , 5/2 ถนน สุนทรวิจิตร	เรือนแถว ค้าขาย+ พักอาศัย	เรือนแถวไม้ที่หลังใหญ่ในย่านนี้และยังคงสภาพสมบูรณ์	ผนังไม้ / เสาไม้ /หลังคาสังกะสี	ด้านหน้า 2 ชั้นและด้านหลัง 1 ชั้น 2 คหา ทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิงหมาแหงน	ก่อน พ.ศ. 2517	เจ้าของบ้าน นายวิชาญ ปรีชาสุวรรณ บ้านชนบท 5/1 ไม่มีคนอยู่อาศัย 5/2 เปิดเช่าเป็นร้านเสริมสวย ยายเจ้าของบ้านอายุ 80 ปี
15O	14/1/2011	เรือนพื้นถิ่น/เรือนแฝด	เรือนแฝด 1 ชั้น ที่ยังคงรูปแบบเดิมสมบูรณ์	เรือนไม้/ เสาไม้ /หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่ว	2516	เจ้าของบ้าน ดาทอง แสงมาลา เป็นกลุ่มเรือนที่ยังคงสภาพสมบูรณ์ มีเรือนครัว, มีเรือนนอนครบ บ้านไม้เคยล้อมาก่อน
15P		เรือนแถวพักอาศัย	เป็นเรือนแถวไม้ที่แปลก	ผนังไม้ / เสาไม้/ หลังคาสังกะสี	2 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงจั่ว		ปัจจุบันทาสีใหม่เป็นสีชมพูอมม่วง
15Q		ทัศนียภาพ วน สารพัดช่าง ชุมชนสวนตาล					ด้านหน้าของ วิทยาลัยสารพัดช่าง มีแนวต้นไม้ดอก ที่สวยงาม ถือว่าเป็นทัศนียภาพที่งาม
15R		ทัศนียภาพตลาดใต้รุ่ง					บริเวณตลาดใต้รุ่ง มีแนวต้นไม้ที่งาม และเมื่อมองไปยังเจดีย์วัดสวนตาล บวกกับมีแนวต้นไม้ เกิดเป็นทัศนียภาพที่สวยงาม
15S	ถ.มหายศ ต.ใน เวียง เมืองน่าน	วัดสวนตาล	เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เพราะมีโบราณสถานที่ตั้งอยู่จำนวนมาก และภายในวัดสวนตาล ต้นไม้ใหญ่ เช่น ต้นศรีมหาโพธิ์ และต้นตาลที่เป็นที่มาของชื่อวัดและบ้าน				เจดีย์วัดสวนตาล สร้างโดยนางปทุมมาราชเทวีมเหสีองค์ที่ 2 ของเจ้าปู่ซึ่งผู้ครองนครน่านตั้งแต่ พ.ศ. 1950-1960 เจดีย์วัดสวนตาลพระปรางค์เดิมเป็นเจดีย์ดอกบัวตูม หรือ พุ่มข้าวบิณฑ์ได้รับเอาอิทธิพลศิลปะสมัยสุโขทัย ในปี พ.ศ.2457 ในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช ได้บูรณะขึ้นใหม่ โดยสร้างครอบเจดีย์องค์เก่าเป็นศิลปรัตนโกสินทร์ตอนต้นตามที่ปรากฏทุกวันนี้
ชุมชนที่ 16 ชุมชนอรัญวาสี							
16A	149 ถนน สุน ทรวิจิตร	เรือนแถวพักอาศัย	เรือนแถวที่มีรายละเอียดการแกะไม้ของระเบียงด้านหน้าเรือนที่แปลก	ผนังไม้ / หลังคามุงสังกะสี เสา ไม้	2 ชั้น 2 คูหา ทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิง หมาแหงน		เจ้าของบ้าน นายมานพ พิริยะกวิน

ตาราง 5-1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ลำดับ	เลขที่/ถนน/ซอย/ บ้าน (ที่ตั้ง)	รูปแบบ	คุณค่า	วัสดุ	ความสูง/รูปทรง/จำนวน	พ.ศ.	หมายเหตุ
16B	104 ถนน สุมณ เทวราช	เรือนแถวค้าขาย+พักอาศัย	เป็นเรือนแถวไม้ + ปูน ที่ไม่ค่อยในสุมณ เทวราช	ผนังชั้นบนเป็นไม้ ชั้นล่างเป็น คอนกรีต มุงสังกะสี	2 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงจั่ว	2514	เจ้าของบ้าน นางยอดหล้า กามนต์ปัจจุบันมี 2 คูหาคูหาที่ 1 ขายน้ำผึ้งคูหาที่ 2 ขายเสื้อผ้า (เปิดให้เช่า)
16C	131 ถนน สุมณ เทวราช	เรือนแถวพักอาศัย	เรือนแถวไม้เก่า ที่ค่อนข้างสมบูรณ์	ผนังไม้ / เสาไม้/ หลังคาลอนคู่	2 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงจั่ว	2498	เจ้าของบ้าน นายมนัส กามนต์
16D	98/1 ,98/2 ,98/3 ถนนสุมณเทวราช	เรือนแถว ค้าขาย+พักอาศัย	เรือนแถวหลังใหญ่ที่สุดในถนนสุมณเทวราช	ผนังไม้/ เสาไม้/ มุงสังกะสี	มี 2 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงจั่ว	2499	เป็นเรือนแถวที่สมบูรณ์ เปิดให้เช่า 3 คูหา 98/1 เปิดร้าน ขายเสื้อผ้า 98/2 เปิดร้านซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า 98/3 เปิดร้าน ซักอบรีด
16E	129 ถนนสุมณ เทวราช	เรือนพื้นถิ่น	เรือนพื้นถิ่นไม้ 1 ชั้น ทรงจั่ว+เพิง ที่ไม่ค่อย พบในย่านนี้	ผนังไม้ / เสาไม้ / หลังคามุง สังกะสี	1 ชั้น หลังคาทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิง หมาแหงน		เจ้าของบ้าน นายยงยุทธ ชมภูมิ่ง (เป็นบ้านร้าง)
16F	161 ถนนสุมณ เทวราช	เรือนพื้นถิ่นไม้+ปูน	เป็นบ้านเก่าแต่ต่อเติมใหม่ ชั้นบนของบ้านยัง อยู่ในรูปแบบเดิม	ผนังไม้ / เสาค.ส.ล / หลังคา กระเบื้องลอน	2 ชั้น หลังคาทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิง หมาแหงน		
16G	220 ถนนมหายศ	เรือนแถว	เรือนแถวไม้ 2 ชั้นที่เหลืออยู่มีหลัง ในถนน มหายศ	ผนังไม้/เสาไม้/หลังคาสังกะสี	2 ชั้น 2 คูหา หลังที่ 1 เป็นไม้ หลังที่ 2 เป็นปูน ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแบน+หน้า สกัดมีเพิงหมาแหงน	2505	เจ้าของบ้าน ยายพองจันทร์ วงศ์วิริยะพันธ์ ด้านหลังบ้านต่อ เติมประมาณ 2528
16H		เกสต์เฮ้าส์ ถนนสุมณเทวราช					ในอดีต เป็นเรือนแถว เนื่องจากเก่าเริ่มผุพัง จึงรื้อสร้างใหม่ เป็นเกสต์เฮ้าส์ ด้วยไม้เดิม
16I		โรงเรียนลินกลี้อยู่แคเดมี (น่านค ริสเตียน)	สร้าง 11 มี.ย 2450 โดย ดร.ฮิว เทเลอร์ และ รอบครีว ได้เชิญมิตรสหายบริจาคเพื่อสร้าง โรงเรียนแบบถาวรขึ้น โดยเป็นอาคารตึกก่ออิฐ สีแดง 2 ชั้น(ตึกแดง) ณ บ้านต้นปล้อง ถนน สุมณเทวราชให้ชื่อว่า "โรงเรียนลินกลี้อยู่แคเดมี" เปิดสอนเฉพาะนักเรียนชาย				บริเวณหน้าโรงเรียนลินกลี้อยู่แคเดมี มีแนวต้นไม้ ขนาดใหญ่ ร่มรื่นและเป็นทัศนียภาพที่สวยงาม
16J		วัดอรัญญาวาส	มีหอไตรปฏิภม(หอธรรม) เป็นทรงล้านนาประ ยุกต์ สร้างเมื่อ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2479 โดย ศรัทธาจากเชื้อสายจีนในจังหวัดน่าน ชื่อนาง วันหงา สร้างถวายทาน เพื่อเป็นศาสนสถาน ที่เก็บพระไตรปิฎก(ธรรมใบลาน)ลักษณะเป็นหอ สูง 2 ชั้น ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน				มีสำนักสอนตัวเมือง หรือ อักษรธรรม และ เป็นที่ตั้งของกลุ่ม อักษรมืองน่าน มีต้นไม้เก่าแก่ ต้นโพธิ์และพันธุ์ไม้อื่นซึ่งเกื้อกูล ความร่มรื่นให้กันและกัน ตามสภาพของความเป็นป่ามาแต่ อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยกลุ่มอนุรักษ์ได้เอาใจใส่ ดูแลเป็นอย่างดี จึงเป็นทัศนียภาพที่สวยงาม และเป็นที่พักผ่อนชื่อวัด อรัญญาวาส อันหมายถึงบริเวณป่าที่ให้ความร่มรื่นอุดมสมบูรณ์
ชุมชนที่ 17 ชุมชนดอนแก้ว							

ตาราง 5-1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ลำดับ	เลขที่/ถนน/ซอย/ บ้าน (ที่ตั้ง)	รูปแบบ	คุณค่า	วัสดุ	ความสูง/รูปทรง/จำนวน	พ.ศ.	หมายเหตุ
17A	ถนนเปรมปรีดา ต. ในเวียง เมืองน่าน	วัดคอนแวม	มีเจดีย์เก่าจัดงานห้าเป็งสร้งนำพระธาตุประจำ ทุกปี ภายในโบสถ์มีพระประธานประดิษฐาน ในซุ้มโขงเพียงแห่งเดียวในเขต เทศบาลน่าน				ไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเด่นชัดประมาณ ปี พ.ศ. 2440 เมื่อเกือบร้อยปีผ่านมา ได้มี นายวงศ์ ชาย ครอง พร้อมคณะศรัทธาได้ทำการก่อสร้างพระธาตุ (เจดีย์) ขึ้น หนึ่งองค์ พระธาตุก่อด้วยอิฐถือปูน ฐานกว้าง 14 คอก สูง 24 คอก ภายในพระธาตุบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า ขนาดเท่าเมล็ดพันธุ์ผักกาด จำนวน 9 ดวง และคณะศรัทธาต่างก็นำเอาของมีค่าเช่น แก้ว แหวน เงิน ทอง เข้ามาบรรจุในองค์พระธาตุด้วย และในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนเจ็ด เหนือจะมีการสงฆ์พระธาตุเป็นประจำทุกปีตลอดมาจนถึง ทุกวันนี้
17B	135 บ้านดอนแก้ว ถนนมโน	เรือนพื้นถิ่น	เรือนไม้เก่า ต่อเติมด้านหน้า ที่มีสภาพดี	ผนังไม้ ยกพื้นสูง / เสาไม้ / หลังคาลังกะสี	บ้านไม้ 1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแบน+ หน้าสากค่อมเพิงหมาแหงน	2500	ด้านหน้าได้ต่อเติมเป็นคอนกรีตสีฟ้า
17C	22/1 ถนนราชฎ์ ประสงค์	เรือนพื้นถิ่น	เรือนพื้นถิ่นไม้เก่า อยู่ในรูปแบบเรือนถิ่นที่ สมบูรณ์	บ้านไม้ / เสาไม้/หลังคาลังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง ทรงจั่วแบน+หน้าสากค่อมเพิง หมาแหงน		เจ้าของบ้าน นางทองดี ทะคำ
17D	25 ถนนเปรม ปรีดา	เรือนพื้นถิ่น	เป็นกลุ่มเรือนพื้นถิ่นหลังใหญ่ที่พบได้ยากอยู่ กลางสวน	ผนังไม้ / เสาไม้ / หลังคาลังกะสี	บ้านไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแบน+ หน้าสากค่อมเพิงหมาแหงน	2505	เจ้าของบ้าน นายสุพจน์ วิชารักษ์ บ้านไม่เคยล้อมาก่อน ทุก ห้องของบ้านมีพร้อมและรูปแบบยังคงเดิม
17E	33/1 ถนนเปรม ปรีดา	บ้านพื้นถิ่น	บ้านไม้ 2 ชั้นที่ใหญ่ที่สุดในชุมชน อรัญวาส	ผนังไม้ / เสาไม้ / หลังคาลังกะสี	2 ชั้น หลังคาทรงจั่วแบน+หน้าสากค่อมเพิง หมาแหงน	2501	เจ้าของบ้าน นายสำราญ ผลิต บ้านไม่เคยล้อมาก่อน
17F	11/2 ถนนเปรม ปรีดา	เรือนแถวค้าขาย+พักอาศัย	ชั้น 2 ของเรือนแถว ที่ไม่ค่อยพบใน	ผนังไม้+ปูน / เสาค.ส.ล/ หลังคา ลังกะสี	2 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงจั่วแบน+หน้า สากค่อมเพิงหมาแหงน	อายุร่วม 60 ปี	เจ้าของบ้าน นายจุดพล ดอนผนัด ปัจจุบันเป็นผู้อุ้มารถ
17G		พิพิธภัณฑ์ผ้า					เป็นพิพิธภัณฑ์ เอกชน กำลังปรับปรุง
17H		ทัศนียภาพสวนสาธารณะชุมชน ดอนแก้ว ริมน้ำน่าน					เป็นพื้นที่พักผ่อน ของชุมชน อยู่ริมน้ำ มีต้นไม้ใหญ่ให้ความร่ม รื่น
ชุมชนที่ 18 ชุมชนเมืองเส้น							
18A	32 ต.ในเวียง ถนนศรีเกษม	บ้านพื้นถิ่น	บ้านพื้นถิ่น หลังแรกของตระกูล เมธา (บ้าน เก้า) และ หลังใหญ่ที่สุดในย่านนี้	ผนังไม้ 2 ชั้น / เสาไม้ พื้นชั้น ล่างเป็นปูน /หลังคาลังกะสี	2 ชั้น หลังคาทรงจั่วแบน+หน้าสากค่อมเพิง หมาแหงน มี 1 หลัง 2 ชั้น	2508	เจ้าของบ้าน นางลัดดาวรรณ เมธา บ้านไม่เคยล้อมาก่อน ยังคงสภาพเดิม
18B	57 บ้านเมืองเส้น ถนนมะโน	เรือนพื้นถิ่น/เรือนแฝด	บ้านแฝดที่ปรับปรุงเสาใหม่แต่ตัวบ้านยังคงรูป แบบเดิม	ผนังไม้แฝด 1 ชั้น / เสาไม้ / หลังคาลังกะสี	บ้านไม้แฝด 1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่ว แบน+หน้าสากค่อมเพิงหมาแหงน	2507	เจ้าของบ้าน น.ส. กาญจนา ในอดีตบ้านเป็นเสาไม้แต่ ปัจจุบันเป็นเสาปูน ไม่เคยล้อมาก่อน
18C		เรือนพื้นถิ่น	กลุ่มเรือนพื้นถิ่นไม้ ที่รูปแบบเรือนค่อนข้าง สมบูรณ์	ผนังไม้ / เสาไม้ /หลังคาลังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแบน+หน้า สากค่อมเพิงหมาแหงน		

ตาราง 5-1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ลำดับ	เลขที่/ถนน/ซอย/ บ้าน (ที่ตั้ง)	รูปแบบ	คุณค่า	วัสดุ	ความสูง/รูปทรง/จำนวน	พ.ศ.	หมายเหตุ
18D	22 ซ.2 ถนนมะโน	เรือนพื้นถิ่น	กลุ่มเรือนพื้นถิ่น รูปแบบดั้งเดิมเมืองน่าน ที่ยังคงสภาพเดิม	กลุ่มบ้านไม้ / เสาไม้ / หลังคาคาลังกะสี	กลุ่มบ้านไม้ 3 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคา ทรงจั่วแบน+หน้าสก็ดมีเพิงหมาแหงน	อายุมากกว่า 50 ปี	เจ้าของบ้าน นางคำใบ เกียงคำ มีเรือนไฟ, เรือนนอนแยกคนละส่วนแต่เชื่อมติดกัน บ้านไม้เคยล้อมก่อนแต่ทาสีใหม่
18E	20 ซ. 2 ๖. ในเวียง ถนนมะโน	เรือนพื้นถิ่น	บ้านไม้ 1 ชั้น รูปทรงยังคงรูปแบบเดิม เพียงแต่ยกตัวบ้านขึ้น และต่อเติมชั้นล่าง	ผนังไม้/ เสาค.ส.ล/ หลังคาคาลังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแบน+หน้าสก็ดมีเพิงหมาแหงน	อายุ 30 ปี	เจ้าของบ้าน นายขจร เกียงคำ ยกตัวบ้านขึ้นแต่ตัวบ้านยังคงสภาพเดิมแต่ทาสีใหม่ มุกบ้านมีรายละเอียดและสมบูรณ์
18F		โรงเรียนน่านคริสเตียน(อาคารรังษีเกษม)	เป็นอาคารเรียนของ นักเรียนหญิง โดยพระนามของ พระองค์เจ้าภาณุรังษี เป็นอาคารสองชั้น ก่ออิฐ แบบศิลปะตะวันตก ปัจจุบันยังคงรูปแบบเดิมอยู่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 โรงเรียนทั้งสองแห่งรวมเป็นโรงเรียนเดียวกันโดยใช้ชื่อว่า "โรงเรียนน่าน คริสเตียนศึกษา"				
18G	ถนนรังษีเกษม	โบสถ์และสถานศึกษาของคณะมิชชันนารี					ก่อตั้งโดยคณะมิชชันนารีชาวอเมริกัน คริสต์นิกายโปรแตสแตนต์ โบสถ์คริสต์จักรประสิทธิพร น่านแห่งสภาคริสตจักรประเทศไทย ตั้งอยู่ที่ถนนรังษีเกษม
18H	ถ.มะโน ต.โนนเวียง	วัดเมืองเส้น					
ชุมชนที่19ชุมชนประตูปล่อง							
19A		องค์ประกอบระดับเมือง	แนวคูเมืองโบราณ (เวียงเหนือ) คลองเปรม				คูเมืองเก่าของเวียงเหนือ ซึ่งเริ่มต้นที่บ้านประตูปล่อง
ชุมชนที่20ชุมชนข้างเมือก							
20A	ถ.มหาศ ต.โนนเวียง	วัดข้างเมือก					เดิมคือพื้นที่เลี้ยงช้าง หรือฝึกช้างของเจ้าผู้ครองนครน่าน
20B		องค์ประกอบระดับเมือง	แนวคูเมืองโบราณ (เวียงเหนือ)				คูเมืองเก่าของเวียงเหนือ
20C		องค์ประกอบระดับเมือง	อนุสาวรีย์ช้างเมือก				เจ้าผู้ครองเขียงรายถวายให้แก่เจ้าผู้ครองนครน่าน
ชุมชนที่21ชุมชนพระเกิด							
21A	วัดพระเกิด พิพิธภัณฑ(กุฎีเดิม)	สถาปัตยกรรมล้านนา	มีโบราณวัตถุจำนวนมากของชุมชน อาทิ มีห้องโบราณอายุกว่าร้อยปี มีเสียงดังกังวาล รวมถึงยังเป็นทีเก็บปี่มโหรีที่บ้านกล่าวถึงประวัติและ พิธีการต่างๆในอดีต	ผนังไม้/เสา.ค.ส.ล/หลังคาลอนคู่	1 ชั้น ชั้นล่างเป็นเสา.ค.ส.ล เรือนไม้ หลังคาจั่วแบนยกพื้น ใต้ถุนโล่ง	2484	มีคนเข้ามาลัดกันในการเฝ้า พิพิธภัณฑ ช่วงเช้า 3 คนบ่าย 3 คนพิพิธภัณฑดังกล่าว เดิมเป็นกุฎี ปัจจุบันได้เป็นพิพิธภัณฑซึ่งรวบรวมโดยชาวบ้าน อ.คำรบ วัชรคาม เป็นข้าราชการเกษียณดูแลเป็นหลักเปิดเมื่อ 1 มี.ค.54
21A	อุโบสถวัดพระเกิด	อุโบสถล้านนาหลังเล็ก	เป็นอุโบสถเก่าแก่ เดิมแบบพื้นเมือง ใบเสมาแบบกันหอย ในวิหารประดิษฐานพระไม้โบราณเปิดโลกร่องเครื่องแบบกษัตริย์ และ มีพระเครื่ององค์ใหญ่เท่าคนจริง	ผนังอุโบสถปูน/วงกบหน้าต่างไม้	อุโบสถล้านนา ไม่มีชดหน้า	2484	เป็นอุโบสถเก่าแก่ ของชุมชนซึ่งสามารถถอดยอด ให้เปิดเข้าใช้งานแก่นักท่องเที่ยว เพราะ บูรณะให้มีสภาพดั้งเดิม ซึ่งยังคงใช้งานได้
21A	หอกลองวัดพระเกิด	หอกลองยกสูง เป็นหอกลองคอนกรีต โครงหลังคาเหล็ก	สถาปัตยกรรมสร้างใหม่แต่ยังคงมีเอกลักษณ์ล้านนาชัดเจนสวยงาม	โครงสร้างค.ส.ล.โครงหลังคาเหล็ก มุงดินขอ รายละเอียดเป็นไม้	เป็นหอกลองยกสูง	2542	มีกอลงปูจา ซึ่งเป็นของชุมชนเอง และหัวเรือประจำชุมชน
21A	หอไตรวัดพระเกิด	ทรงล้านนา	เป็นสถาปัตยกรรมสร้างใหม่แต่ยังคงมีเอกลักษณ์ล้านนาชัดเจนเพราะชัดเจนสวยงาม	ผนังไม้เสาไม้/หลังคามุงกระเบื้องว่าว	หอไตร ยกใต้ถุนสูงใต้ถุนใช้งานได้		เป็นสถาปัตยกรรมล้านนาเก่าแก่ ที่มีเอกลักษณ์ อายุหลายปี ควรแก่การรักษาและการเข้าชม

ตาราง 5-1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ลำดับ	เลขที่/ถนน/ซอย/ บ้าน (ที่ตั้ง)	รูปแบบ	คุณค่า	วัสดุ	ความสูง/รูปทรง/จำนวน	พ.ศ.	หมายเหตุ
21B	โฮงเจ้าฟองคำ เลขที่ 8 ซอย 2 ถนนสุนทรเทวราช. ในเวียง อ.เมือง จ. น่าน	กลุ่มเรือนไม้ล้านนา	เป็นกลุ่มเรือนล้านนาที่เก่าแก่และสมบูรณ์ที่สุด สภาพเรือนถูกดูแลเป็นอย่างดี เดิมเป็นคุ้มของ เจ้าศรีตุมมา หลานเจ้ามหายงค์ เจ้าผู้ครองนคร น่าน องค์ที่ 61 ตั้งอยู่ติดกับคุ้มแก้ว ที่พำนัก ของเจ้าผู้ครองนครน่านในเวียงเหนือ เมื่อเจ้า อนันตวรฤทธิเดชฯ ย้ายกลับมาเมืองน่านใน ปัจจุบัน คุ้มแก้วจึงถูกทิ้งร้างไว้ เจ้าบุญยืน อดี ตคนสุดท้ายของเจ้าศรีตุมมากับเจ้ามโน(เจ้ามโน เป็นหลานของเจ้าอนันตวรฤทธิเดชฯ ได้ย้ายตัว โฮงลงมาสร้างในที่ปัจจุบันและตกทอดมายังเจ้า ฟองคำธิดาของเจ้าบุญยืนกับเจ้าอินต๊ะนางวง วิสิษฐธิดาคนสุดท้ายของเจ้าฟองคำ และนาย มงคล คงกระว่างตามลำดับ	กลุ่มเรือนไม้ หลังคาดินขอ	เรือนล้านนา ได้ถูกใช้งานได้จำนวน 3 เรือน มีเรือนนอน เรือนครัว เรือนรับแขก	ประมาณ พ.ศ. 2454	เอกชนเป็นเจ้าของ มีนโยบายท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งเอกชน เป็นเจ้าของในอนาคต จะมีโรงแรมเกิดขึ้น ด้านหลัง โฮงเจ้า ฟองคำ ซึ่งเป็นเจ้าของโฮงเจ้าฟองคำ
21C	36 บ้านพระเก ติในเวียง ถนน สุนทรเทวราช	เรือนพื้นถิ่น	เรือนพื้นถิ่น ทรงตะวันตกที่ผ่านการดูแลมาเป็น อย่างดียังคงสภาพเดิม	ผนังไม้/เสาไม้/ หลังคาถาลอนคู่	1 ชั้น ยกพื้นสูง ทรงปั้นหยาปลายตัด	2493	เจ้าของบ้าน นายโสทร พันธุ์เทพ
21D	1 ซ. 2 บ้านพระ เกิด ถนนสุน ทรเทวราช	เรือนพื้นถิ่นประยุกต์	เป็นกลุ่มเรือนพื้นถิ่นประยุกต์ เรือนยังคงรูป แบบเดิม	ผนังไม้/เสาไม้/ หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแบน+หน้า สกัดมีเพิงหมาแหงน	อายุ 60 ปี	เป็นบ้านเช่า
21E	เลขที่ 13/1	เรือนแถวพักอาศัย	ด้านหลังเรือนแถวมีเรือนพักอาศัย 1 ชั้น ที่ พบได้ยากในย่านนี้	ผนังไม้/เสาไม้/ หลังคาสังกะสี	2 ชั้น 2 คูหา หลังคาทรงจั่วแบน+หน้า สกัดมีเพิงหมาแหงน		
21F	36 ซ.1 ถนน จันทร์ผาสุก	กลุ่มเรือนพื้นถิ่นหลังใหญ่	กลุ่มเรือนพื้นถิ่น หลังแรกของตระกูลรัตนจันทร์ รูปแบบเก่าแต่ปรับปรุงใหม่	ผนังไม้/เสาไม้/หลังคาซิงค์	2 ชั้น จำนวนหลายหลัง หลังคาทรงปั้นหยา	2498	เจ้าของบ้าน นางเยาว์พันธ์ รัตนจันทร์ บ้านไม่เคยล้อมาก่อน แต่ยกพื้นสูงประมาณ 60 ซม.เมื่อก่อนหน้าต่างเป็นไม้แต่ ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นกระเบื้อง
21G	37/3 ถนนราชสุ ร์ อำนาจ	กลุ่มบ้านไม้ทรงไทยล้านนา	บ้านที่สร้างในยุคปัจจุบันแต่ยังมีความ ผสมผสานความเป็นล้านนา	ผนังไม้/เสาไม้/หลังคาแป้นเกล็ด	1 ชั้นยกสูง หลังคาทรงล้านนา 3 จั่ว	2533	เจ้าของบ้าน นายบุญยงค์ วงศ์รักษิมิตรสได้ลั่นนากาแล 3 จั่วมีชานหน้าบ้าน ได้ถูกสูง เสาบางเสาเป็นเสาถาดเจ้าของ บ้านออกแบบเอง
ชุมชนที่ 22 ชุมชนท่าช้าง							
22A	11 ซ. 1 ถนนมะ โน	เรือนพื้นถิ่น/เรือนแฝด	เรือนพื้นถิ่น/เรือนแฝด อยู่ในรูปแบบเดิมของ เรือนพื้นถิ่น เมืองน่านและยังสภาพเดิม	ผนังไม้ เสาไม้ หลังคาสังกะสี	1 ชั้นยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแบน+หน้า สกัดมีเพิงหมาแหงน	อายุ 30 ปี	เจ้าของบ้าน นางจันทร์สม วงศ์สาร บ้านไม่เคยล้อมาก่อน
22B	ถ.สุนทรเทวราช	วัดท่าช้าง			มิมิวาร์ หอระฆังรูปแบบศิลปะไทยประยุกต์		

ตาราง 5-1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ลำดับ	เลขที่/ถนน/ซอย/ บ้าน (ที่ตั้ง)	รูปแบบ	คุณค่า	วัสดุ	ความสูง/รูปทรง/จำนวน	พ.ศ.	หมายเหตุ
ชุมชนที่ 23 ชุมชนพระเนตร							
23A	53 ถนนสุมน เทวราช	เรือนพื้นถิ่น	เรือนพื้นถิ่น ที่มีรูปแบบเป็นเอกลักษณ์เป็นของ ตนเอง	ผนังไม้ / เสาไม้/ หลังคาสังกะสี	1 ชั้น หลังคาทรงล้านนา+เพิง	2476	เจ้าของบ้าน นางมะลิ ณ น่าน บ้านตระกูลบุญช่วง เป็นบ้าน ไม้ทรงล้านนาที่หาได้ภายในย่านนี้ แต่ตัวบ้านยังคงสภาพเดิม
23B	51 ถนนสุมน เทวราช	เรือนพื้นถิ่น	เรือนพื้นถิ่น ศิลปะตะวันตกเก่าแก่	ผนังไม้/ เสาไม้/ หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงปั้นหยาปลาย ตัด	อายุมากกว่า 110 ปี	เจ้าของบ้าน นายประเสริฐ พันธุ์เทพ บ้านไม่เคยล้อมาก่อน
23C	53/1 ถนนสุมน เทวราช	เรือนพื้นถิ่น	เรือนพื้นถิ่น ที่มีวัสดุ และรูปทรงอยู่ในรูป แบบเดิมทุกอย่าง	ผนังไม้/ เสาปูน / หลังคา กระเบื้องปูน	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงปั้นหยา+เพิง	2486	เจ้าของบ้าน นายบุญตัน สิงห์เพชร บ้านเคยล้อมาก่อน
23D	5/2,5/3	เรือนพื้นถิ่น/เรือนแฝด	เรือนแฝดหลังใหญ่ที่หลงเหลืออยู่และแยกเป็น สองหลังอย่างชัดเจน	ผนังไม้ / เสาไม้/ หลังคาสังกะสี	2 ชั้น 2 หลัง หลังคาทรงปั้นหยา+จั่ว	อายุ 60 ปี	เจ้าของบ้าน ชื่อ ตึก เป็นอาจารย์สอน ร.ร ศรีสวัสดิ์ในอดีต เคยเป็นบ้านแฝด แต่ปัจจุบันแบ่งออกเป็น 2 หลัง
23E	เลขที่ 7/1	เรือนพื้นถิ่น	เป็นกลุ่มเรือนพื้นถิ่นหลังใหญ่ที่สุดในชุมชน พระเนตร และยังคงรูปแบบเดิมของเรือน	ผนังไม้/เสา.ส.ล./ส่วนที่เป็น หลอมข้าวเดิมเป็นเสาไม้/หลังคา สังกะสี+ลอนคู่	1 ชั้นยกพื้นสูง ทรงจั่ว+ปั้นหยา จำนวน 3 หลัง	2508	เจ้าของบ้าน นางจันทร์ศรี พักดี ส่วนหนึ่งของบ้านเคยเป็น หลอมข้าว ปัจจุบันเป็นทำเป็นเรือนนอน บ้านไม่เคยล้อมา ก่อน
23F	22	เรือนพื้นถิ่น/เรือนแฝด ประยุกต์	เป็นเรือนแฝดประยุกต์ ที่ค่อนข้างสมบูรณ์ รูป แบบเดิม	ผนังไม้/เสา.ส.ล./หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแบน+หน้า สกัดมีเพิงหมาแหงน	อายุ 50 ปี	เป็นเรือนแฝด
23G	20 ถนนสุมน เทวราช	โฮงเจ้าอุตรการ โกศล	เป็นที่อยู่ของเจ้าอุตรการ โกศล	ผนังไม้/เสาไม้/หลังคาแป้นเกล็ด+ สังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงปั้นหยา+จั่ว	อายุ 130 ปี	ชื่อเดิม มหาไชย มหาศันรินทร์ ปัจจุบันเป็นของ พ.ต.อ. อรรถสิทธิ์ กิจจาหาญ (อยู่ กทม.)
23H	16 ถนนสุมน เทวราช	เรือนพื้นถิ่น	เรือนพื้นถิ่นไม้เก่าที่ยังคงรูปแบบเดิม	ผนังไม้/เสาปูน/หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง ยกพื้นสูง ทรงจั่วแบน+ หน้าสกัดมีเพิงหมาแหงน	2512	เจ้าของบ้าน นางบุญยวง วงศ์ดียศ
23I	เลขที่ 1/2	เรือนพื้นถิ่น ประยุกต์	เรือนพื้นถิ่น ประยุกต์ หลังเล็กที่คาดว่าสร้างในยุค ค่อนข้างเก่า แต่ยังคงรูปแบบของเรือนพื้นถิ่น	ผนังไม้/เสาปูน/หลังคาสังกะสี	2 ชั้นชั้นบนเป็นไม้ ชั้นล่างเป็นปูน ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิงหมาแหงน		บ้าน เกียรติ - อนุศักดิ์ ณ น่าน
23J	ถนนสุมนเทวราช	วัดพระเนตร					มีวิหาร พระอุโบสถ หอระฆังรูปทรงล้านนาประยุกต์
ชุมชนที่ 24 ชุมชนสภารค							
24A	ถ.มหายศ ต.ใน เวียง เมืองน่าน	วัดสภารค	มีเจดีย์ และโบสถ์ที่เปิดไม่มีประตูหน้าต่าง เดียวในเขตเทศบาล มีพระอิฐห่อได้ฐาน มีพระ แม่ธรณีบีบมวยผม โดยหลอมมาจากเงินอิฐและ เงินโลหะ ซึ่งพระเจ้าสุมนเทวราชได้มาจาก สุโขทัย มีพระไม้แกะจากไม้จันทน์หอมปางเปิด โลกประทับบนเศียรช้าง จะนำมาแห่ขอฝน หรือเรียกว่าพระขอฝน				เจ้าสุมนเทวราชผู้ครองนครน่าน ได้สร้างวัดสภารค และโรงวัด พระธาตุเจ้าวัดสภารค ยังคงเหลือหลักฐานให้เห็นคือเจดีย์ และพระอุโบสถ
ชุมชนที่ 25 ชุมชน ค่ายสุริยพงษ์							
25A		ทัศนียภาพ ค่ายทหาร					มีแนวต้นไม้ ริมแม่น้ำน่าน เป็นทัศนียภาพที่สวยงาม

ตาราง 5-1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ลำดับ	เลขที่/ถนน/ซอย/ บ้าน (ที่ตั้ง)	รูปแบบ	คุณค่า	วัสดุ	ความสูง/รูปทรง/จำนวน	พ.ศ.	หมายเหตุ
ชุมชนที่ 26 ชุมชนน้ำล้อม							
26A	29 บ้านน้ำล้อม ถนน นวนคร	เรือนพื้นถิ่น	เรือนพื้นถิ่นไม้เก่าที่ปรับปรุงใหม่แต่ยังคงสภาพเดิม	ผนังไม้/เสา คสล./หลังคา กระเบื้องลอน	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแบน+หน้า สกัดมีเพิงหมาแหงน	อายุ 50 ปี	เจ้าของบ้าน วรณพร พุ่มงคล ได้ปรับปรุงเสาใหม่ พ.ศ. 2546
26B	27 บ้านน้ำล้อม ถนน นวนคร	เรือนพื้นถิ่น/เรือนแฝด	เรือนพื้นถิ่นเก่าที่เหลือรูปแบบของเรือน พื้นเมืองน่าน ให้เห็นถึงแม้ปรับปรุงและเพิ่มเติม เรือนใหม่	ผนังไม้/เสา คสล./หลังคาลอนคู่	2 ชั้น ชั้นล่างเป็นปูน ชั้นบนเป็นไม้ หลังคาทรงจั่ว บ้านแฝด 2 หลัง	อายุ 50 ปี	เจ้าของบ้าน นายบุญเรือง วงศ์สุดดี
26C	39 ถนนนวนคร	เรือนพื้นไม้ถิ่นประยุกต์ ครึ่งปูน	เรือนพื้นไม้ถิ่นประยุกต์ ที่ปรับปรุงต่อเติมใหม่ แต่ยังคงเหลือรูปแบบเดิมของเรือนไว้คือส่วนที่ เป็นไม้	ผนังไม้/เสา คสล./หลังคาสังกะสี	2 ชั้น ครึ่งปูน หลังคาทรงจั่วแบน+หน้า สกัดมีเพิงหมาแหงน	2500	เจ้าของบ้าน ตาวิโรจน์ วิสูตรโยธิน 75 ปี เป็นข้าราชการ บำนาญ
26D	135	เรือนพื้นถิ่น	บ้านเก่าที่มีรูปแบบเดิมเกือบทั้งหมดเพียงแต่ ทาสีตัวเรือนใหม่	ผนังไม้/เสา คสล./หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่ว	อายุ 60 ปี	เจ้าของบ้าน นายคำแพง+นางปิ่น วุฒิ
26E	114 ถนนเทศบาล คำริห์	เรือนแถวพื้นถิ่น	ชั้น 2 ของเรือน เป็นเรือนแถวพื้นถิ่น รูปแบบ ของเมืองน่านอย่างชัดเจน	ผนังไม้/เสา คสล./หลังคาสังกะสี	2 ชั้น 3 คูหา ชั้นบนเป็นไม้/ชั้นล่างเป็นปูน หลังคาทรงจั่วแบน+หน้าสกัดมีเพิงหมาแหงน	อายุ 50 ปี	คูหาที่ 1 ว่าง/คูหาที่ 2 เดร้านขายอาหาร/คูหาที่ 3 เป็น ร้านขายของชำเปิดให้เช่า
26F	19 ถนนนวนคร	เรือนแถวพักอาศัย	เรือนแถว มีระเบียง ที่มีรายละเอียดและ สวยงาม	ผนังไม้/เสา คสล./หลังคาลอนคู่	2 ชั้น หลังคาทรงจั่ว		เจ้าของบ้าน จ.อ.ประทีป กรองทอง
26G	165 ซ.4 ถนน เทศบาลคำริห์	เรือนพื้นถิ่น	เรือนพื้นถิ่น ทรงจั่วรูปตัว L ที่พบได้ยาก ใน เมืองน่าน	ผนังไม้/เสา คสล./หลังคาสังกะสี	1 ชั้นยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่ว	อายุ 60 ปี	เจ้าของบ้าน นายจำเนียร กั้นศรีนวล ปลูกนบ้านเป็นรูปตัว L ชั้นในบ้านมีห้องพระ 2 ห้องนอน
26H	125 ถ. เทศบาล คำริห์	เรือนพื้นถิ่น	เรือนพื้นถิ่นที่มีรูปแบบของเรือนพื้นถิ่นของ เมืองน่านอย่างสมบูรณ์	ผนังไม้/เสา คสล./หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแบน+หน้า สกัดมีเพิงหมาแหงน	อายุมากกว่า 100 ปี	เจ้าของบ้าน นางอุสาห์ มงคลประเสริฐ ซ่อมแซมเสาเป็น บางส่วน
26I	133	เรือนพื้นถิ่น	บ้านไม้แฝดที่มีสภาพสมบูรณ์ บริเวณบันไดมี เสารองรับชายคาที่ทอดคลุม	ผนังไม้/เสา คสล./หลังคาสังกะสี	1 ชั้นยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแบน+หน้าสกัด มีเพิงหมาแหงน		
26J	ถ.เทศบาลคำริห์	วัดน้ำล้อม	รูปโบสถ์เป็นแบบล้านนาทรงโก่แม่พักโอบไช้ มี พิพิธภัณฑ์ พระไม้โบราณ และหีบธรรมโบราณ				วิหารของวัดเป็นศิลปะแบบพื้นเมืองน่านที่งดงาม ทรงโก่แม่พัก โอบไช้ มีหอกอลงปูจาทรงล้านนาประยุกต์ โรงเก็บเรือแข่ง
ชุมชนที่ 27 ชุมชนเชียง แซ็ง							
27A	บ้านไชยพันธุ์ 2 เทศบาลคำริ ต.ใน เวียง	กลุ่มเรือนพื้นถิ่น	เป็นกลุ่มเรือนพื้นถิ่นที่มี 2 บันได อยู่ด้านหน้า ที่หาดูยาก	ผนังไม้/เสา คสล./หลังคาลอนโบ ราณ	1 ชั้นยกพื้นสูง 2 หลัง		บันได 2 บันได อยู่ด้านหน้าบ้าน
27B	103 ถนนเทศบาล คำริห์	เรือนพื้นถิ่น	เรือนพื้นถิ่น/เรือนแฝดที่มีสภาพเดิมสมบูรณ์ ที่สุด	ผนังไม้/เสา คสล./หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแฝด จำนวน 2 หลัง	2507	เจ้าของบ้าน ยายศวีวรรณ ไชยมงคล ต่อเติมคานล่างเมื่อปี 2553
27C	65 ซ.1 บ้านน้ำ ล้อม	เรือนพื้นถิ่นประยุกต์	เรือนพื้นถิ่นไม้ที่ค่อนข้างเก่า มีฝาไหลศิลปะ ล้านนา	ผนังไม้/เสา/หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแบน+หน้า สกัดมีเพิงหมาแหงน	อายุ 40 ปี	เจ้าของบ้าน นางปองแก้ว ไชยชนะ 82 ปี นายแดง ไชย ชนะ 84 ปี

ตาราง 5-1 ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ลำดับ	เลขที่/ถนน/ซอย/ บ้าน (ที่ตั้ง)	รูปแบบ	คุณค่า	วัสดุ	ความสูง/รูปทรง/จำนวน	พ.ศ.	หมายเหตุ
27D	17 ซ.1	เรือนพื้นดินประยุกต์	กลุ่มเรือนพื้นดินไม้ที่ยังมีสภาพสมบูรณ์	ผนังไม้/เสา คสล./หลังคาปูน โบราณ	1 ชั้นยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแบน+หน้าสกัด มีเพิงหมาแหงน	2504	เจ้าของบ้าน นายอินแปง ทาบสาม 78 ปี
27E	79 บ้านน้ำล้อม	กลุ่มเรือนพื้นดิน	กลุ่มเรือนพื้นดินไม้ที่ยังคงรูปแบบเดิมครบถ้วน รวมทั้งมี ฝั่ชั้ว	ผนังไม้/เสาไม้ ก่ออิฐรอบเสา/ หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแบน+หน้า สกัดมีเพิงหมาแหงน	อายุ 50 ปี	เจ้าของบ้าน นางบัวจันทร์ มงคลวิสุทธิ บ้านทำตุ้งชาย เป็น กลุ่มบ้านไม้ที่ด้านหลังค่อนข้างพุ่ง มีห้องข้าวอยู่หน้าบ้าน
27F	32/2 ถนนเทศบาล ตำริห์	กลุ่มเรือนพื้นดิน	เป็นบ้านไม้แฝดที่ยังคงสภาพสมบูรณ์หาพบได้ ยาก มีฝั่ชั้วแยกอยู่หน้าบ้าน และเจ้าของบ้าน เป็นช่างทำตุ้ง	ผนังไม้/เสา คสล./หลังคาสังกะสี	1 ชั้นยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแบน+หน้าสกัด มีเพิงหมาแหงน	2502	เจ้าของบ้านยายวันดี สิทธิสันต์ อายุ 82 ปี ปัจจุบันเป็น หอพักชาย ยายวันดี
27G	ถ.เทศบาลตำริห์ ตำบลในเวียง เมือง น่าน	วัดเชียงแข็ง					มีอุโบสถล้านที่มีอายุเก่าแก่ประมาณ 200 ปี
27H		องค์ประกอบระดับเมือง	เป็นคูเมืองโบราณ เรียงเหนือในอดีต				
ชุมชนที่ 28 ชุมชนมหาโพธิ์							
28A	106/2	เรือนพื้นดิน/เรือนแฝด	เรือนแฝดเก่าที่หลงเหลืออยู่หลังเดียว ในชุมชน มหาโพธิ์	ผนังไม้/เสาไม้/หลังคาสังกะสี	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่วแบน+หน้า สกัดมีเพิงหมาแหงน จำนวน 2 หลัง	อายุ 30 ปี	เจ้าของบ้าน นายจำเนียร สมใจ
28B	เลขที่ 14/3	เรือนพื้นดิน/เรือนแฝด	เป็นเรือนพื้นดิน ไม้แฝดที่ยังคงสภาพเดิมที่หา พบได้ยากในย่านนี้	ผนังไม้/เสาไม้/หลังคากระเบื้อง ลอน	1 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคา ทรงทรงจั่วแบน+ หน้าสกัดมีเพิงหมาแหงน	อายุ 50 ปี	เจ้าของบ้าน นายชูเกียรติ สายยัด บ้านไม่เคยเสื่อมมาก่อน
28C	ถ.มหายศ ต.ในเวียง เมืองน่าน	วัดมหาโพธิ์	พระประธานโนโบสถ์ เป็นพระยืนเปิดโลก ทรงเครื่อง เป็นวัดเดียวที่พระประธานเป็นพระ ยืน เพราะมีการหล่อพระ ถึงสองครั้งเพื่อนำมา เป็นพระประธานแทน แต่ก็ถูกฟ้าผ่าทั้งสองครั้ง ครั้งแรกหล่อที่วัดมหาโพธิ์ และ อีกครั้งหล่อที่ วัดมิ่งเมือง ภายในโบสถ์จะมีรูปครุฑโบราณติด อยู่บนคาน				เจ้าสมุนเทวราชผู้ครองนครน่าน ได้สร้างวัดสภารศ และวัดโรง พระธาตุเจ้าสภารศ ยังคงเหลือหลักฐานให้เห็นคือเจดีย์ และ พระอุโบสถ์

จากแผนที่ 5-1 ถึงแผนที่ 5-7 และตาราง 5-1 สามารถวิเคราะห์อธิบายผลของการศึกษาได้ดังนี้

5.2.1.1 สภาพโดยทั่วไป และสถานการณ์ของทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบทางกายภาพระดับเมือง

สภาพทางกายภาพโดยทั่วไปของทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบทางกายภาพของเมืองน่าน อยู่ในสภาพที่หลากหลายทั้งในแง่ของประเภท การกระจายตัวของตำแหน่งที่ตั้ง ความสมบูรณ์ของโครงสร้างและรายละเอียดประกอบ รูปแบบการใช้งานที่ผิดไปจากวัตถุประสงค์ตั้งต้นในการก่อสร้าง ระดับความสำคัญ การมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป และการให้ความสำคัญในการดูแลรักษา และนำไปให้เกิดประโยชน์และมูลค่าทางเศรษฐกิจ และคุณค่าในการดำรงสืบสานให้คงอยู่ต่อไปกับชุมชนเมืองน่าน

จากการศึกษาพบว่าทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมประเภทที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นที่พำนักและประกอบกิจการค้าของชาวเมืองน่านโดยทั่วไปมีจำนวนมากที่สุด ซึ่งพบทั้งสิ้น 121 หน่วย (กลุ่มอาคารที่อยู่ในบริเวณพื้นที่เดียวกัน และกลุ่มอาคารเรือนแถวที่อยู่ต่อเนื่องติดกันนับเป็นหนึ่งหน่วย) โดยพบมากที่สุดในบ้านสวนตาลถึง 16 หน่วย นอกจากนั้นยังพบมากที่บ้านอภัย บ้านหัวเวียงใต้ และบ้านน้ำล้อม ชุมชนละ 9 หน่วย ที่อยู่อาศัยเหล่านี้เกือบทั้งหมดเป็นอาคารที่มีโครงสร้าง และส่วนประกอบอาคารเป็นไม้ และส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยประเภทกลุ่มอาคารเรือนแถวไม้ ซึ่งใช้สอยเพื่อการอยู่อาศัยและประกอบกิจการค้าภายในอาคารหลังเดียวกัน โดยมักตั้งอยู่ตามริมถนนสายหลักของเมือง ในขณะที่อาคารที่พักอาศัยหลังเดี่ยวโดดๆ หรือกลุ่มอาคารที่พักอาศัยโดยมีบริเวณล้อมรอบมักตั้งอยู่เขียบเข้าไปในบริเวณพื้นที่ด้านหลังของถนนสายหลักของเมือง ซึ่งสามารถเข้าถึงได้โดยถนนซอย มีอาคารที่พักอาศัยที่มีบริเวณล้อมเพียงไม่กี่หลังที่ตั้งอยู่ริมถนนสายหลักของเมือง ซึ่งแตกต่างจากที่อยู่อาศัยของเจ้านายชั้นสูง ที่ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ริมถนนสายหลักเกือบทั้งสิ้น และหลงเหลืออยู่เพียงจำนวนไม่มากแค่เพียง 10 หน่วยเท่านั้น โดยพบอยู่ในบ้านช้างค้ำเป็นส่วนใหญ่ถึง 4 หลังด้วยกัน ในขณะที่ที่พักอาศัยของคนทั่วไปที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม จะพบว่ามักกระจายตัวอยู่ภายในเขตกำแพงเมือง และตามสองข้างถนนสุมนเทวราชเป็นส่วนใหญ่ และมีหลายบ้านที่ไม่พบทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมประเภทที่พักอาศัย ทั้งของคนทั่วไปและของเจ้านายชั้นสูงเลย เช่น บ้านพวงพะยอม บ้านหัวช่วง บ้านประตูปล่อง บ้านช้างเผือก และบ้านสภาราส

ภาพ 5-1 อาคารเรือนแถวพักอาศัยและค้าขายที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมริมถนนสุมนเทวราช

ทรัพยากรด้านอาคารทางศาสนาที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมทั้งหมดเป็นวัดในศาสนาพุทธ ซึ่งแต่ละบ้านจะมีวัดประจำบ้าน โดยมีชื่อเรียกตามชื่อบ้านเป็นหลัก ยกเว้นบ้านประตูปล่องที่ไม่มีวัดประจำบ้าน ในขณะที่บ้านช้างค้ำ มีวัดอื่นๆ ซึ่งเป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวอยู่หลายวัด นอกเหนือจากวัดช้างค้ำประจำบ้านช้างค้ำเอง เช่น วัดน้อย และวัดกู่คำ ในบ้านเมืองเส้น ยังมีโบสถ์คริสต์จักรประสิทธิพรน่าน ของนิกายโปรเตสแตนต์ ตั้งอยู่บนถนนรังษีเกษมด้วย ซึ่งมีคุณค่าทางโครงการศึกษาทรัพยากรพื้นฐานด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่านเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน 61

สถาปัตยกรรมเช่นกัน ในขณะที่อาคารสถาบัน และอาคารสาธารณะที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ที่พบในเขตเทศบาลเมือง น่านส่วนใหญ่จะเป็นอาคารประเภทโรงเรียน โรงแรม และพิพิธภัณฑ์ ซึ่งมีจำนวนน้อยมากประเภทละเพียงไม่กี่หลัง

สิ่งปลูกสร้างที่เป็นองค์ประกอบระดับเมืองที่สำรวจค้นพบจะเป็น แนวกำแพงเมืองและคูน้ำที่ขุดขึ้นขนานไปกับ แนวกำแพงเมือง ซึ่งหลงเหลืออยู่เพียงบางส่วนในบริเวณพื้นที่บ้านมงคล ซึ่งยังพอให้นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมจินตนาการต่อได้ถึงลักษณะโดยทั่วไปของกำแพงเมืองที่เคยล้อมรอบพื้นที่เขตเมืองน่านขึ้นในในอดีตเมื่อครั้งยังมีแนวกำแพงที่สมบูรณ์ ในขณะที่สิ่งอำนวยความสะดวกระดับเมือง และองค์ประกอบระดับย่อยของเมือง และชุมชนต่างๆที่พบมีอยู่จำนวนน้อยมาก เนื่องจากได้สูญหายไปกับการพัฒนาขยายตัวของเมืองจนมีความเป็นสมัยใหม่ไปมากแล้ว องค์ประกอบที่ยังพอพบเห็น และยังสามารถทำให้อยู่อย่างค่อนข้างสมบูรณ์ และสามารถพัฒนาปรับปรุงองค์ประกอบเหล่านี้เพื่อการท่องเที่ยวได้มีเพียงช่วงเมืองในบ้าน ภูมินทร์ท่าลี่ สะพานกรุงศรีในบ้านดอนศรีเสริม และสวนสาธารณะชุมชนดอนแก้วริมน้ำ่านเท่านั้น

ทรัพยากรทางด้านภูมิทัศน์เมืองและชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่านมีอยู่จำนวนไม่มากแห่ง แต่ก็มีความสวยงามที่หลากหลายอันเกิดจากการผสมผสานองค์ประกอบที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือจัดวางโดยมนุษย์ ผนวกกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ ซึ่งมีทั้งหมด 9 แห่งด้วยกันคือ

- 1) ในเขตบ้านช้างค้ำ บริเวณสวน แนวต้นไม้ริมถนน บริเวณสนามหญ้าหน้าหอคำ ต่อเนื่องกับสี่แยก กลางพื้นที่ใจเมือง ซึ่งมีช่วงเมืองตั้งอยู่
- 2) ในเขตบ้านดอนศรีเสริม ทัศนียภาพจากบนกลางสะพานพัฒนาภาคเหนือ ซึ่งมองเห็นทิวทัศน์ของ แม่น้ำ่านออกไปได้กว้างจรดแนวเขาที่ไกลออกไป และจะยิ่งทิวความสวยงามและมีชีวิตชีวา มากขึ้นในช่วงที่มีเทศกาลแข่งเรือประจำปีในลำน้ำ่าน
- 3) ในเขตบ้านสวนตาล ทัศนียภาพของแนวต้นไม้ดอก บริเวณด้านหน้าวิทยาลัยสารพัดช่าง
- 4) ในเขตบ้านสวนตาล ทัศนียภาพขององค์พระเจดีย์วัดสวนตาล เมื่อมองจากถนนทางด้านทิศใต้ผ่าน หน้าตลาดโต้รุ่ง จะมองเห็นแนวต้นไม้สูงเป็นเส้นนำสายตาไปสู่พื้นที่ด้านข้างของวัดสวนตาล ซึ่งมี องค์พระเจดีย์อยู่ตรงกึ่งกลางของมุมมองพอดี
- 5) ในเขตบ้านอรัญวาส ทัศนียภาพบริเวณสองฝั่งถนนหน้าโรงเรียนลินกัลยอแคเดมี ซึ่งมีแนวต้นไม้ เรียงรายสองข้างทางที่สวยงาม
- 6) ในเขตบ้านอรัญวาส ทัศนียภาพบริเวณถนนหน้าวัดอรัญวาส ซึ่งมีแนวต้นไม้ที่ร่มครึ้มขนานไปกับ กำแพงวัด
- 7) ในเขตบ้านดอนแก้ว ทัศนียภาพของแนวต้นไม้ริมฝั่งลำน้ำ่าน ในบริเวณสวนสาธารณะชุมชนดอน แก้ว
- 8) ในเขตค่ายสุริยพงษ์ ทัศนียภาพของสวนสาธารณะริมฝั่งแม่น้ำ่าน ด้านหน้าค่ายด้านทิศตะวันออก ซึ่งมีแนวต้นไม้ริมฝั่งแม่น้ำที่สวยงาม
- 9) ในเขตบ้านพญาภู ทัศนียภาพจากบริเวณสวนสาธารณะริมฝั่งแม่น้ำ่าน มองไปยังพื้นที่สีเขียวฝั่ง ตรงข้าม และสะพานพัฒนาภาคเหนือ

5.2.1.2 ศักยภาพในการพัฒนาส่งเสริมเพื่อการท่องเที่ยวของทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบทางกายภาพระดับเมือง

จากการศึกษาถึงทรัพยากรเฉพาะทางด้านสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบทางกายภาพระดับเมืองและชุมชน ที่สำรวจพบ จะเห็นได้ว่ามีความหลากหลาย มีขนาด ความสำคัญ และคุณค่าอยู่ในหลายระดับ โดยทรัพยากรเหล่านี้จะกระจายอยู่ทั่วไปทั่วทั้งพื้นที่ในเขตเทศบาล โดยกระจุกตัวหนาแน่นอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองเก่า ตามแนวถนนสุมนเทวราช และตามโครงการศึกษาทรัพยากรพื้นฐานด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่านเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน 62

ริมแนวถนนสายหลักสำคัญอื่นๆของเมือง ลักษณะที่ทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบทางกายภาพหลากหลายประเภทวางตัวกระจุกกระจายในลักษณะดังกล่าว อาจเป็นผลดีในแง่ที่ทำให้เกิดความน่าสนใจที่หลากหลาย และสามารถรองรับความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการอันหลากหลายในการเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม และสิ่งปลูกสร้างหลากหลายประเภทได้ แต่การที่ทรัพยากรทางกายภาพเหล่านี้กระจายตัวไปทั่วทั้งพื้นที่ ไม่กระจุกตัวหนาแน่นจำกัดอยู่ภายในบริเวณใด บริเวณหนึ่งอย่างชัดเจน ทำให้ลักษณะภูมิทัศน์เมืองในฐานะที่เป็นเมืองเก่าของน่าน ไม่มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน และมีความงามสง่า ความเป็นอันหนึ่งอันเดียว (uniformity) ขององค์ประกอบทางกายภาพที่ก่อปรขึ้นเป็นภูมิทัศน์น้อย ดังจะเห็นได้จากภูมิทัศน์เมืองที่มีอยู่เพียง 9 แห่งทั้งๆที่เป็นเมืองเก่า และภูมิทัศน์เมืองที่มีความสวยงามและสำคัญที่สุดอยู่ในบริเวณใจเมือง ซึ่งเป็นเขตอนุรักษ์ และอาคาร สิ่งปลูกสร้าง และองค์ประกอบที่ก่อปรขึ้นเป็นภูมิทัศน์เมืองนั้น เป็นศาสนสถาน และองค์ประกอบที่มีขนาดใหญ่ เช่น ถนน แนวเสาไฟฟ้า ช่างเมือง เป็นหลัก ไม่ใช่ภูมิทัศน์ที่เกิดจากขึ้นมาจากระดับการใช้พื้นที่ และกิจกรรมการดำรงชีวิตของผู้คน ที่ยังคงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม ประเพณีที่งดงามและเป็นเอกลักษณ์ตามแนวอาคารที่พักอาศัยของคนในเมืองโดยทั่วไป ภายนอกเขตใจเมืองนี้แล้วภูมิทัศน์ส่วนใหญ่เมืองประกอบที่มาจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นหลัก สาเหตุหลักประการหนึ่งที่ทำให้เมืองน่านขาดภูมิทัศน์เมืองที่แข็งแรง และเป็นภูมิทัศน์ที่เกิดจากองค์ประกอบของอาคาร และการใช้งานโดยปกติในชีวิตประจำวันตามลักษณะที่สามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปของคนที่พักอาศัยอยู่ในเขตเมืองเก่าแห่งอื่นๆ คือ การเกิดเพลิงไหม้ในปี พ.ศ. 2521 ที่ทำลายย่านตลาดการค้าพาณิชย์ริมฝั่งถนนสุมนเทวราชในเมืองน่านจนเกือบหมด ทำให้มีอาคารเก่าที่สะท้อนให้เห็นการดำเนินชีวิตของผู้คนในอดีตในบริเวณย่านการค้าเก่าของเมืองเพียงไม่กี่หลัง

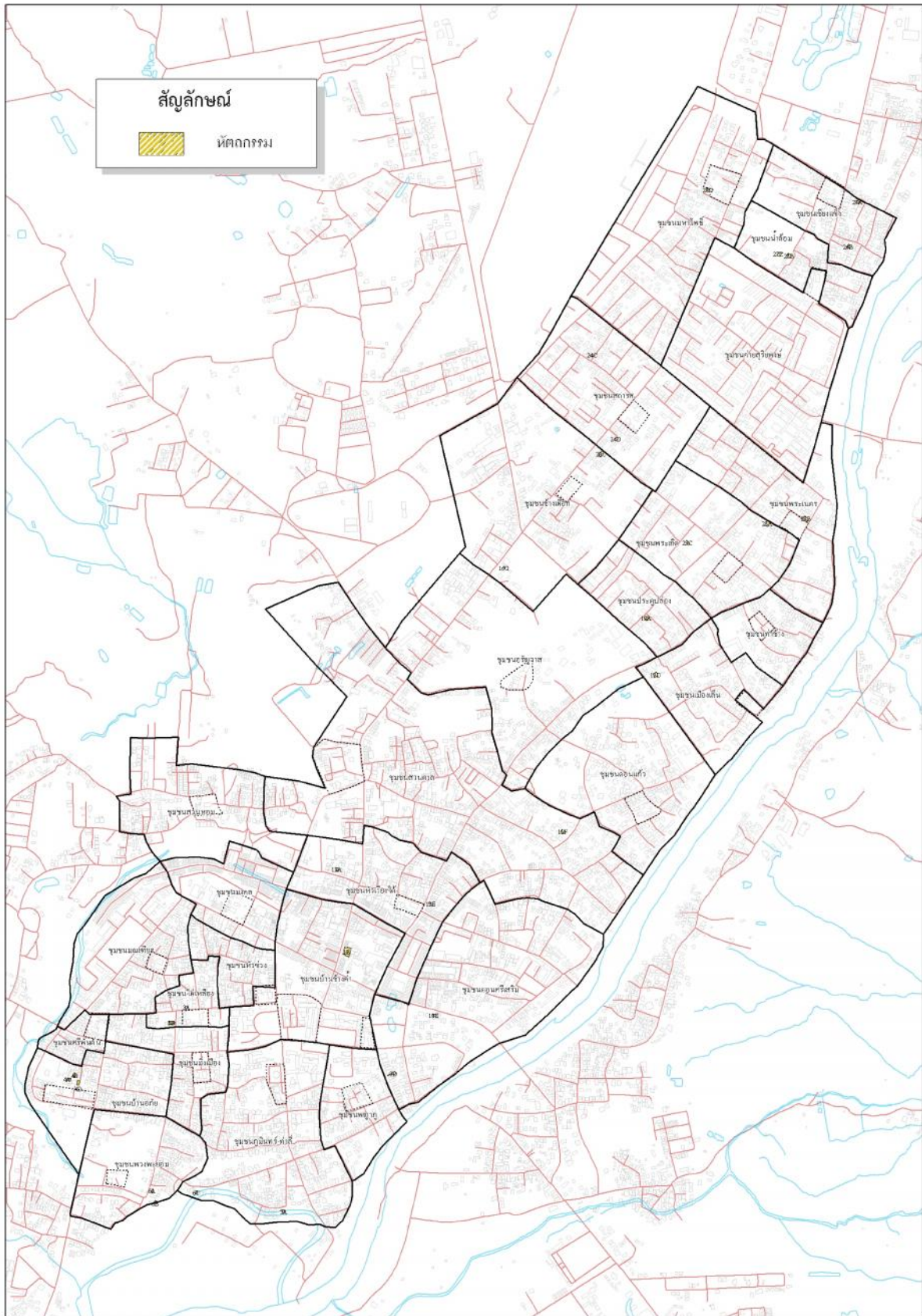
ทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบทางกายภาพเหล่านี้เป็นสิ่งที่จับต้องและมองเห็นได้ สามารถรับรู้ เข้าใจ และเยี่ยมชมความงามจากภายนอกได้ทุกเมื่อ ไม่จำกัดเวลา เทศกาล และฤดูกาล ซึ่งเป็นข้อแตกต่างจากทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ที่มีจะจับต้องไม่ได้ และมักขึ้นกับบุคคล กลุ่มบุคคล เวลา และสถานที่ในการรับรู้ และเยี่ยมชม ทรัพยากรดังกล่าว การพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรทั้งสองประเภทนี้ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนเมืองน่านอย่างเป็นระบบ น่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกันก็ยังช่วยรักษาทรัพยากรที่มีคุณค่าเหล่านี้เอาไว้ด้วยได้ จึงต้องพิจารณาในการประสานข้อดี ข้อด้อย ข้อจำกัด ของทรัพยากรทั้งสองประเภทเข้าด้วยกัน พร้อมกับการพิจารณาศักยภาพความพร้อมในด้านต่างๆของแต่ละชุมชน โดยรอบด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกของเมืองในระดับใหญ่ที่มีอยู่ และที่จะจัดให้มีขึ้นในอนาคต

5.2.2 ทรัพยากรด้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

จากการสำรวจพื้นที่ทั้ง 28 บ้านในเขตเทศบาลเมืองน่าน การศึกษาพบทรัพยากรด้านวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งสามารถจำแนกเป็นกลุ่มประเภทวัฒนธรรมใหญ่ๆได้ 5 ประเภท ดังต่อไปนี้

- 1) ของใช้ ของจัดแสดง ของบูชา เช่น พระพุทธรูป เครื่องดนตรีพื้นถิ่น ของใช้ท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน
- 2) ประเพณี การละเล่น งานประเพณี เทศกาลต่างๆ
- 3) ภูมิปัญญา ปราชญ์ชุมชน
- 4) หัตถกรรม
- 5) อาหาร

ทรัพยากรด้านวัฒนธรรมจากการสำรวจพบทรัพยากรทั้งสิ้น 178 หน่วยในเขตเทศบาลเมืองน่าน ซึ่งมีทั้งทรัพยากรที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปดีอยู่แล้ว และทรัพยากรที่สามารถนำมาพัฒนาศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชนได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักกันโดยกว้างขวาง ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ค้นพบจากการศึกษามีการกระจายตัวของตำแหน่งที่ตั้งทรัพยากรทั้งหมดตามแผนที่ 5-8 ถึง 5-12 และมีรายละเอียดดังตาราง 5-2 ดังนี้

แผนที่ 5-11 การกระจายตัวของแหล่งหักฉกรรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากร ท่องเที่ยว	ประเภท	ลักษณะเด่น
1. ชุมชนช้างค้ำ				
1C	วัดช้างค้ำ	ทรัพยากรภายในวัด		วัดช้างค้ำวรวิหาร เป็นพระอารามหลวง ในอดีตเป็นสถานที่ประกอบพิธีที่สำคัญของบ้านเมือง เช่นพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา จึงถือว่าเป็นวัดที่มีประวัติศาสตร์เป็นปูชนียสถานกลางเมือง คู่บ้านคูเมืองน่านมาถึงปัจจุบัน
		1. เจดีย์วัดช้างค้ำ	เจดีย์	เจดีย์วัดช้างค้ำ เข้าใจว่าสร้างขึ้นมาพร้อมกับการสร้างเมืองน่าน ในคติความเชื่อเรื่องมหาธาตุกลางเวียง ลักษณะของเจดีย์ประธาน มีช้างล้อมรอบที่ฐานในลักษณะยื่นค้ำองค์เจดีย์ มีรูปแบบผสมผสานกันระหว่างเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ของศิลปะสุโขทัย ปะปนกับความคิดด้านรูปแบบของเจดีย์ทรงระฆังแบบพื้นเมืองล้านนา จนกลายเป็นรูปแบบตกแต่งไปจากต้นแบบ
		2. พระพุทธรูปทองคำปางลีลาเป็นทองคำ 65 % สูง 145 เซนติเมตร เจ้าจ้าวหารผาสุม เจ้าผู้ครองนครน่าน องค์ที่ 14 แห่งราชวงศ์สุโขทัย เป็นผู้สร้าง เป็นศิลปะสุโขทัย ประดิษฐานอยู่ที่หอพระไตรปิฎกที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย	พระพุทธรูป	
		3. ภูโบราณ	มณฑป	เป็นศิลปะสกุลช่างน่าน มีลวดลายปูนปั้น เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป
		4. งานทานสลากภัตประจำปี	ประเพณี	วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร พระอารามหลวงมีประเพณีถวายทานสลากภัตซึ่งจะเริ่มที่วัดนี้ก่อนวัดอื่นๆ และการแข่งเรือประเพณีนี้เปิดสนามของจังหวัดน่านจะเริ่มขึ้นพร้อมกันในวันที่ถวายทานสลากภัตนี้ คือในเดือนกันยายนของทุกปี
1A	45 ถ.มหาวงศ์	ขนมทองม้วนโบราณ ทองม้วนโบราณ นางอัมพร ยานปิง	อาหารพื้นบ้าน	เป็นสูตรดั้งเดิมจากเพื่อนบ้านชาวนครสวรรค์ ทำมาประมาณ 30 – 40 ปีแล้ว พัฒนาจนมีสูตรของตัวเอง ใช้แป้งกับเตาถ่าน ขายส่งให้เจ้าประจำ ทำเป็นรายได้เสริมเท่านั้นไม่ใช่อาชีพหลัก
1B	107/2-3 ถ.มหายศ	ร้านราตรีผ้าฝ้าย (นางราตรี กันทะยา)	ร้านจำหน่ายเสื้อผ้า พื้นเมือง,สินค้าที่ระลึก	มีลักษณะเด่นคือ ทอเอง, ตัดเย็บเอง, ผลิตเอง เป็นการสร้างงานในชุมชน มีทั้งผ้าทอมือและทอเครื่อง เปิดมาแล้ว 10 ปี ร้านตั้งอยู่ด้านหลังโรงแรมเทวราช และใกล้ลานจอดรถของโรงแรม ซึ่งเป็นจุดผ่านของนักท่องเที่ยว
2. ชุมชนมิ่งเมือง				
2A	วัดมิ่งเมือง	ทรัพยากรภายในวัด		วัดมิ่งเมืองตั้งอยู่ในเขตใจเมืองน่าน (เมืองประวัติศาสตร์ชั้นใน) เป็นที่ตั้งเสาพระหลักเมืองน่าน สร้างในสมัยเจ้าอัครวรปัญญา เจ้าผู้ครองนครน่าน องค์ที่ 57

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง	ประเภท	ลักษณะเด่น
		1.เสาสหลักเมืองน่าน		
		2.วิหาร		พระวิหารรูปทรงล้านนา ประยุกต์ ประติมากรรมปูนปั้นพญานาคและสิงห์คู่พื้นเมืองน่านที่งดงาม
		3.พระธาตุเจดีย์		สร้างในสมัยเจ้ามหาพรหมสุรธาดา เจ้าผู้ครองนครน่านองค์สุดท้าย (ที่ 64) ถวายเป็นพุทธบูชาและอนุสรณ์ถึงเจ้าอนัศวรฤทธิเดช (พระบิดา)
		4.หอกลอง/หอรระซัง	ลวดลายปูนปั้น	ศิลปะล้านนาประยุกต์ประดับลวดลายปูนปั้นที่งดงามเช่นเดียวกับวิหาร
3 ชุมชนไม้เหลือ				
3C	วัดไม้เหลือ	ทรัพยากรภายในวัด		
		1.พระพุทธรูปไม้เก่าแก่	พระพุทธรูป	ยังไม่ได้เปิดให้ชม เนื่องจากยังไม่มีคนดูแล
		2.คุ้มเจ้าเทพมาลา	บ้านพักอาศัย	เดิมเป็นที่พำนักของเจ้าเทพมาลา ธิดาคนที่ 1 ของพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ ปัจจุบันเป็นที่พำนักของทายาทเจ้าบุญศรี เมืองชัย การก่อสร้างได้รับอิทธิพลตะวันตก เป็นโครงสร้างไม้ที่งดงามและทรงคุณค่า
		3. ต้นพิกุล	ต้นไม้วัด	เป็นต้นไม้ที่มีอายุราว 200 ปี
3A	51 ถ.มหาพรหม	ตลฤทัย สองเมืองแก่น (ภูมิปัญญาของชุมชน)	ศิลปหัตถกรรม (ประยุกต์)	- ประดิษฐ์ของเล่นพื้นบ้าน ของเล่นเด็กจากไม้ไผ่ เช่น กังหัน , นก , สัตว์ , ปลา , - มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน เมื่อเกษียณอายุทำเป็นงานอดิเรก และเป็นวิทยากรสอนให้กับชุมชนที่สนใจ
3B	70/1 ถ.อริยวงศ์	วรรณทนา ไชยวงศ์ (ภูมิปัญญาของชุมชน)	ศิลปหัตถกรรม (ประยุกต์)	จัดสานดอกไม้ไผ่ นำไปประดิษฐ์เป็นของชำร่วย ของที่ระลึก เช่น ไชดักปลา , งู , ดอกไม้ , นก ฯลฯ โดยใช้ไม้ไผ่เป็นวัสดุหลัก โดยวัฒนธรรมจังหวัดจัดการอบรมให้และก็มีฝึกฝนตัวเองเรื่อยมา โดยนำไปจำหน่ายที่ถนนคนเดิน ปัจจุบันเป็นข้าราชการบำนาญ
4 ชุมชนบ้านอภัย				
4E	วัดอภัย	ทรัพยากรภายในวัด		
		1. วิหาร 2. เจดีย์ 3. สิงห์คู่		- รูปทรงล้านนา ประยุกต์ - ศิลปะแบบพื้นเมืองน่านที่งดงาม - ประติมากรรมสิงห์ล้านนา สกulptช่างน่านที่งดงาม

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากรท่องเที่ยว	ประเภท	ลักษณะเด่น
		4.นาคสะดุ้ง 5.กลองปู่จา		- ประติมากรรมนาคสะดุ้งประตูทางเข้าวัด สกulptชางน่านที่ตั้งงาม - กลองพื้นเมืองน่าน
4A	13 ถ.เจ้าฟ้า	พ่อสมบุญ แก้วอุ่น แกะสลักพระพุทธรูปไม้	หัตถกรรม,ภูมิปัญญา	ได้รับการถ่ายทอดมาจากช่างชาวลำพูนชื่อ อ.ปัญญา วงศ์ตันกาด ทำมาตั้งแต่ปี 2542 เคยทำงานเป็นช่างปูน,ช่างไม้ มาก่อน ในการแกะสลักพระพุทธรูปไม้ใช้เวลาประมาณ 1 อาทิตย์ ต่อ 1 องค์ ลูกค้าส่วนมากจะเป็นวัด โดยขายองค์ละ 1,000 บาท (5 นิ้ว) เคยขายได้ราคาสูงสุดองค์ละ 3,000 บาท (9 นิ้ว) โดยใช้ไม้ขนุน เพราะเชื่อว่าเป็นไม้มงคล แต่ถ้าไม่มีใช้ไม้สักก็ได้ ยังไม่มีการถ่ายทอดให้ใครและยังไม่มี การเผยแพร่เป็นลายลักษณ์อักษร
4B	29 ถ.เจ้าฟ้า	ต่วน คำเทพ	การดำรงชีพ सानผ้าเช็ดเท้า(จากเศษ ผ้า),แปลอน,ส้มไก่	ทำเอง ครูพักลักจำ โดยเริ่มสานมาประมาณ 2 ปี บางที่มีคนเชิญไปเป็นวิทยากรที่น่าน้อยปัจจุบันอยู่ ในช่วงการจัดตั้งกลุ่มจักสานบ้านอภัย สานแล้วเอาไปขายตามถนนคนเดิน หรือ มีคนมาซื้อที่บ้าน
4C	2/1 ถ.รอบกำแพงเมือง ทิศใต้	ธนพงษ์ นิรัฐดอนไชย วาสนา มณีใหม่	พิธีกรรม บายศรีสู่ขวัญ	รับจ้างทำบายศรี ส่วนมากทำบายศรีสู่ขวัญ หรือทำเพื่อไหว้ครู เป็นบายศรีปากชาม โดยคิดค่า บายศรีคู่ละ 129 บาท อาชีพหลัก คือค้าขายมีการสอนให้กับลูกศิษย์ที่มารับชั้นและชั้นชั้นครู ครูพัก ลักจำ โดยไม่ได้เรียนจากที่ใด
4D	13/1 ถ.เจ้าฟ้า	เจริญ คำพูน	การดำรงชีพ สานไม้กวาด ทางมะพร้าว	สานไม้กวาดมาประมาณ 10 ปี เรียนมาจาก รร.สตรีศรีน่าน หลังจากเกษียณแล้วก็มาเป็นอาชีพ ครู พักลักจำ หัดจากตลาดทั่วไป เป็นไม้กวาดทางมะพร้าวขายอันละ 60 บาท อติดีจะทำขายให้กับ หน่วยงานราชการเช่น รร.ศรีน่าน,เทศบาล ทำได้ประมาณวันละ 3 คำม ไม่มีผู้สืบทอด
5 ชุมชนภูมินทร์-ทาลี				
5E	วัดภูมินทร์	ทรัพยากรภายในวัด	วัด	วัดภูมินทร์มีปรากฏในคัมภีร์เมืองเหนือ เดิมชื่อว่า วัดพรหมมินทร์ แต่ตอนหลังชื่อวัดได้เพี้ยนไปจากเดิม เป็นวัดภูมินทร์ หมายถึงพระประวัติศาสตรสันนิษฐานว่า สร้างในสมัยพญาหน่อคำเสถียรไชยสงคราม และเจ้าเจตบุตรพรหมินทร์ วัดภูมินทร์ได้รับการบูรณะครั้งใหญ่สมัยเจ้าอนันตวรฤทธิเดช เมื่อ พ.ศ.2410 (ปลายสมัยรัชกาลที่ 4)
		1,วิหารจตุรมุข		เป็นงานสถาปัตยกรรมล้านนาแบบพิเศษ ที่มีความงดงามอยู่อย่างลงตัว โดยนำโบสถ์และวิหารมาสร้าง รวมเข้าเป็นอาคารเดียวกัน รูปจตุรมุข มีบันได และประตูออกทั้งสี่ทิศ ที่ราวบันไดเป็นปูนปั้นรูป พญานาค หันเศียรนาครขึ้นสู่เบื้องบน

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากรท่องเที่ยว	ประเภท	ลักษณะเด่น
		2. พระพุทธรูปปางมารวิชัย		ภายในพระวิหาร ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยขนาดใหญ่สีองค์ ประทับนั่งบนฐานชุกชี หันพระพักตร์ออกด้านประตู ทั้งสี่ทิศ เบื้องพระปฤษฎางค์ชนกัน
		3. จิตรกรรมฝาผนังในวิหาร		เป็นภาพวาดชาดกในพุทธศาสนา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนเมืองน่านในอดีต อิทธิพลชาติตะวันตกที่เข้ามาผสมผสานในวิถีพื้นเมืองน่าน ภาพชาวต่างประเทศ ที่เข้ามาเมืองน่านช่วงรัชกาลที่ 5 ทรงผมและเครื่องแต่งกายของผู้หญิงเป็นรูปแบบเดียวกับที่กำลังเป็นที่นิยมในยุโรป
		4. พิพิธภัณฑสถานบ้านวัดภูมินทร์		เป็นที่รวบรวมโบราณวัตถุที่สำคัญของวัดภูมินทร์ อาทิ หีบธรรม / พระคัมภีร์โบราณโบราณ, พระพุทธรูปไม้โบราณ, เขียนหมาก, คนโท สกูลช่างพื้นเมืองน่าน ฯลฯ
6 ชุมชนพวงพยอม				
6G	วัดพวงพยอม	ทรัพยากรภายในวัด		
		1. วิหารทรงพื้นเมือง 2. ประยุกต์แบบล้านนา		
		3. พระเจ้าขาว		พระประธานในพระวิหาร อายุเก่าแก่ 200 กว่า ปี
		4. เจดีย์ทรงล้านนาประยุกต์		พระใต้ฐานพระเจดีย์ได้บรรจุพระพิมพ์ดินเผา พระยอดขุนพลพวงพยอมและขุนไกรพวงพยอมอันเลื่องชื่อในสมัยโบราณ เป็นพุทธศิลป์แบบพื้นเมืองน่าน ไว้เป็นจำนวนมาก
		5. หอกลองพื้นเมือง		
		6. โรงเก็บเรือแข่งพื้นเมืองน่าน		
6H	แหล่งอิฐมอญโบราณ		อาชีพ ผลิตและจำหน่ายอิฐมอญดินเผา	ภายในชุมชนบ้านพวงพยอม แหล่งผลิตและจำหน่ายอิฐมอญดินเผาแบบโบราณ ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองน่านเพียงแห่งเดียว
7. ชุมชนพญาภู				
7F	วัดพญาภู	ทรัพยากรภายในวัด		
		1. เจดีย์ศิลปะล้านนา		สร้างขึ้นในสมัยพญาภูแข็งแห่งราชวงศ์สุโขทัย มีความงดงาม
		2. พระพุทธรูปเชียงแสน ปางมารวิชัย		เป็นพระพุทธรูปปฏิมาที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดน่าน และเป็นพระพุทธรูปปฏิมาคู่บ้านคูเมืองมาช้านาน ประดิษฐานภายในพระวิหาร

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากรท่องเที่ยว	ประเภท	ลักษณะเด่น
		3. บ้านประตูไม้แกะสลัก		บ้านประตูไม้ที่เก่าแก่ อายุราว 200 ปี สร้างในสมัยพระเจ้าอัครวรปัญญา
		4. พระพุทธรูปปางลีลา		พระพุทธรูปนันทบุรีศรีศากยมุณี พระพุทธรูปปางลีลาสมัยสุโขทัย 2 องค์ ประดิษฐานอยู่ในวิหารหลวง ตั้งอยู่ด้านซ้าย - ขวา ของพระประธาน
		5. ใบเสมาเป็นแผ่นหิน		บริเวณพระอุโบสถมีใบเสมาเป็นแผ่นหิน สร้างโดยชาวม่าน (ชาวพม่า) เป็นผู้อุปถัมภ์ในการสร้าง ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปฏิมาปางมารวิชัยศิลปะแบบพม่า
7H	พื้นที่ริมแม่น้ำน่าน		สวนสาธารณะ ริมแม่น้ำน่าน	พื้นที่เดินเล่น พักผ่อนหย่อนใจริมแม่น้ำน่าน
		กำแพงเมืองและคูเมืองเก่า	โบราณสถาน	กำแพงเมืองและคูเมืองเก่า ซึ่งกำลังได้รับการบูรณะซ่อมแซม
		สะพานกรุงศรี	โบราณสถาน	
7A	116 ถ.สายท่าแร่	เขี้ยว ภูไชยา	ศิลปดนตรีพื้นบ้าน แน(เป็)	มีความสามารถในการเป่าแน(เป็พื้นบ้าน)เรียนมาจาก อ.ประเสริฐ คุกทานนท์ คนบ้านพญาญู เมื่อปี 2502 ใช้ประโคมศพ , ฟ้อนล่องน่าน , ประโคมแข่งเรือ,ทำนองมอญล่องน่าน , ฟ้อนน่าน
7B	106/1 ถ.สายท่าแร่	จิราพร ปัญญา	อาหาร ข้าวแต่น	ทำมาประมาณ 20 ปี ครูพักลักจำ สืบทอดมาจากคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน มีข้าวแต่น้ำน้อย
7C	156/2 ถ.สายท่าแร่	สมสมัย วรรณวิไล	อาชีพ และ อาหาร	มะไฟจีน , มะขามป้อม , ชิงตากแห้ง น้ำหมักชีวภาพ ทำมา 30-40 ปี ทำตามฤดูกาล เรียนรู้ด้วยตนเอง
7D	465/1 ถ.สมุนเทวราช	อำพัน วันวิไล	ตัดตุง	- เรียนจากยายทวด ตั้งแต่ปี 2547 - ตุงอ่องแอ่ง (ส่งเคราะห์) - ตุงไล่หมู
			ฟ้อนล่องน่าน	- เรียนฟ้อนล่องน่าน มาจาก อ.ประเสริฐ - เทศกาลแห่เทียน - งานเฉลิมฉลอง ชันโตก ลักษณะการฟ้อนเป็นหมู่คณะ 11 คนขึ้นไป - เครื่องดนตรี ฆ้อง , กรอง , แน (ตัวเองเป็นผู้เล่น)
			สมุนไพร	- สืบทอดมาจากพ่อแม่ แก่ผิดเดือน (ประจำเดือนมาไม่ปกติ,อยู่เดือน) ยาฝน - มะเร็งเต้านม(รับรองไม่ได้อยู่ที่คนกิน)

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง	ประเภท	ลักษณะเด่น
7E	17/5 ถ.สายท่าลี	ศรีนวล พรหมจันทร์	ทำขนมไทย	- มีขนมเทียน , ขนมแข่ง , ขนมกล้วย , ขนมแดง , ขนมกล้วย (ประกอบด้วยกล้วยกับแดง) , ขนมมัด - เป็นการศึกษาเองตั้งแต่ 30 ปีที่แล้วเป็นการลองผิดลองถูก จนได้สูตรที่ลงตัว ปัจจุบันขายที่ตลาด ราชพัสดุ เริ่มตั้งแต่ 16.00 น. เป็นต้นไป - มีการติดต่อขอให้เป็นวิทยากรและขนมที่ทำยังไปใช้ในการอบรมสมนา (หรือเบรกด้วย)
8 ชุมชนหัวข่วง				
8B	วัดหัวข่วง	ทรัพยากรภายในวัด	วัด	ตั้งอยู่ในเขตใจเมืองน่านติดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน (เมืองประวัติศาสตร์ชั้นใน)
		1. หอไตรเครื่องไม้		หอไตรเครื่องไม้ที่มีอายุยาวนานถึง 500 ปี สกุลช่างน่าน ที่มีความสง่างามและทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์
		2.เจดีย์ทรงปราสาท		มีรูปแบบผสมผสานทางศิลปะล้านนา และศิลปะล้านช้าง สร้างขึ้นราวต้นพุทธศตวรรษที่ 22 / ศิลปะปูนปั้นแบบล้านนาทั้งดงาม
		พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน (C6)	พิพิธภัณฑ	เดิมเป็นคุ้มแก้วหอคำ สร้างในสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้าผู้ครองนครน่าน พ.ศ.2446 สถาปัตยกรรมผสมผสานระหว่างศิลปะไทยและศิลปะตะวันตก แบบตรีมุข โครงสร้างภายในเป็นไม้ เมื่อมาถึงสมัยเจ้ามหาพรหมสุรธาดา เจ้าผู้ครองนครน่านองค์สุดท้ายถึงพิราลัยในปี พ.ศ.2475 เจ้านายผู้เป็นบุตรหลานจึงมอบอาคารหอคำให้แก่รัฐบาลเพื่อใช้เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดน่าน ตั้งแต่ พ.ศ. 2476 จนกระทั่ง พ.ศ.2517 จึงมอบอาคารหอคำให้กรมศิลปากรเพื่อจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน ปัจจุบันได้จัดแสดงงาช้างดำ, เครื่องใช้ในหอคำ ฯลฯ
		วัดน้อย		โบราณสถาน ประวัติ พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ เจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ 63 กราบบังคมทูลถึงจำนวนวัดในเมืองน่าน ต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่5 แต่ปรากฏว่านับเกินไป 1 วัด จึงได้สร้างวัดน้อยแห่งนี้ให้ครบตามจำนวนที่ได้กราบบังคมทูลไว้ วัดน้อยเป็นแบบศิลปะล้านนา สกulptช่างน่าน มีพระพุทธรูปและแผงพระพิมพ์ไม้ประดิษฐานอยู่ภายใน เชื่อว่าเป็นวัดที่เล็กที่สุดในประเทศไทย
8A	57/1 ถ.ผากอง	เย็น สมมิ	ภูมิปัญญาเรื่องสมุนไพรพื้นบ้าน	หมอพื้นบ้าน มีความสามารถในการปรุงสมุนไพรถอนพิษหลายแขนงสมุนไพรพื้นบ้าน ตอนเป็นเด็กเจ้าอาวาสเป็นผู้สอนให้ (วัดหัวเวียงใต้ในอดีต) จากนั้นก็สนใจเรื่องยา(หาความรู้ด้วยตนเองด้วย) การหาสมุนไพรก็หาเองตามป่า แล้วเอามาปลูกเก็บไว้ที่บ้าน

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากรท่องเที่ยว	ประเภท	ลักษณะเด่น
		คุ้มเจ้าราชบุตร (C6)	บ้านพักอาศัย	สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2409 เพื่อเป็นที่อยู่ของเจ้าน้อยมหาพรหม ณ น่าน (เจ้ามหาพรหมสุรธาดา) ต่อมาเมื่อได้รับสถาปนาเป็นมหาอำมาตย์โท และนายพลตรี เจ้ามหาพรหมสุรธาดา เจ้าผู้ครองนครน่านองค์ที่ 64 จึงยกคุ้มแห่งนี้ให้บุตรชายคือ เจ้าประพันธุพงศ์ (เจ้าน้อยหมอกฟ้า ณ น่าน) และให้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าราชบุตร ในปี พ.ศ. 2468 หลังจากเจ้าราชบุตร (เจ้าหมอกฟ้า ณ น่าน) ถึงแก่อนิจกรรม คุ้มแห่งนี้จึงตกทอดแก่ทายาทคือ เจ้าโคมทอง ณ น่าน ปัจจุบันเป็นสมบัติของเจ้าสมปรรานา ณ น่าน และเจ้าวาสนา ภู่วฒิกุล(ณ น่าน) โดยอาคารคุ้มเจ้าราชบุตร มีสองหลัง หลังแรกเป็นเรือนไม้สักทองสองชั้นสร้างขึ้นเมื่อพ.ศ.2409 อาคารปัจจุบันเป็นหลังที่สอง โดยสร้างย่อขนาดลงมาจากหลังเดิม เมื่อพ.ศ.2484 และได้ใช้วัสดุอุปกรณ์จากหลังเดิมมาปลูกสร้างในตำแหน่งเรือนเดิม
9 ชุมชนมณเฑียร				
9I	วัดมณเฑียร (C6)	ทรัพยากรภายในวัด	วัด	ตั้งอยู่ในเขตใจเมืองน่าน (เมืองประวัติศาสตร์ชั้นใน) เป็นที่ตั้งเสาพระหลักเมืองน่าน
		1.วิหาร		รูปทรงล้านนา ประยุกต์
		2. พระพุทธรูป		ประธานในพระวิหาร
		3. ธรรมาสันล้านนา		ข้างสกุลน่าน ฝั่งดงามทรงคุณค่า
		4. พระสังขจาย		
		5. ทอระฆัง ทรงล้านนาประยุกต์		
		6. กลองปู่จาพื้นเมืองน่าน		
		7. ภูมิไม้พื้นเมือง		
9A	20/6 ถ.มณเฑียร	สมศรี เยาวเศรษฐ์	ภูมิปัญญา ตัดจ้อตุ้ง ทำบายศรี	- สืบทอดวิชาจากแม่ตั้งแต่ยังเด็กบวกรับใช้วิถีวิถีจากประสบการณ์ ตุงไส้หมู,ตุงงานศพ,ตุง 12 ราศี ราคาตุงประมาณอันละ 300 บาท ทำบายศรีสู่ขวัญทุกแบบ เคยเป็นวิทยากรการทำตุงให้ หน่วยงานราชการหลายครั้ง ทำงานฝีมือแทบทุกอย่าง
9B	10 ถ.มณเฑียร	จินดา ไชยกลาง อาคม ไชยกลาง	ภูมิปัญญา บายศรี, ตุง	- บายศรีสู่ขวัญ ทุกประเภท ทำดอกไม้ประดับโหงศพ จัดตุงเจดีย์ทราย เช่น ตุงไส้หมู เป็นต้น - ไม่ได้หัดมาจากใครแต่อาศัยว่าเป็นลูปช่างจึงมีพรสวรรค์ติดต่อกัน เริ่มทำตอนอายุประมาณ 18 ปี และทำ มาโดยตลอด

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากรท่องเที่ยว	ประเภท	ลักษณะเด่น
9C	24/2 ถ.มณเฑียร	สมนึก ธนามี	ศิลปวัฒนธรรม (เพื่อนและดีฉาบมองเชียง)	- เป็นวงดนตรีพื้นบ้าน มีฉาบ , ซ้อง 10 ตัว เพื่อไล่ระดับเสียง , กลอง 2 หน้า , ซ่างพ็อน 7 – 8 คน - โชว์ในงานต่างๆ เมื่อเด็ก(ม.1) ได้เรียนวิชากับ เจ้าน้อย บุญยก เช่นพ็อนดาบ , พ็อนรำ จึงสนใจตั้งแต่นั้น
		ยุพิน ศรีงาม	หัตถกรรม (บายศรีสู่ขวัญ)	- จากการศึกษามาเอง ลักจำจากประสบการณ์ ส่วนมากเป็นงานทำบุญ (11 ตุลาคม 2502) ช่วยกันในหมู่บ้านไม่ได้ทำเป็นอาชีพหลัก
	37 ถ.รอบเวียงด้านทิศตะวันตก	วรรณเนา เมฆสาคร	ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ขนมพื้นเมือง)	- ทำขนมพื้นบ้าน ขนมต้ม , คีลาอ่อน , เปี้ยกปูน , สอดไส้ , ขนมปาด , ขนมชั้น ฯลฯ - ทำเป็นงานอดิเรกตามงานพิเศษต่างๆ ใช้วิธีการลักจำ เริ่มทำมาตอนอายุ 14 ปี
		อำภา โนชัย	ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน (เพื่อนมองเชียง)	- เพื่อนมองเชียง (เป็นสมาชิกของวง) อดีตมีทำพ็อนต่างคนต่างพ็อน แต่ปัจจุบันเริ่มมีทำมาตรฐานเพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เริ่มพ็อนมาตั้งแต่ตอนอยู่ ป 4 นิยมพ็อนในการแห่หน้าคบวพระ สะ สืบ ทอดกันมาจากบรรพบุรุษ
9D	29/4 ถ.รอบเวียงด้านทิศตะวันตก	นภา วันควร	ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน (ทำตุ่ง)	- ทำตุ่งชั้ยตามเทศกาลหรืองานพิธีต่างๆ ทำดอกไม้จัน (กระดาษสา) ตุ่งปักศพ (4 มุม) ตุ่งทุกชนิด - เรียนวิชามาจาก ยายสมศรี เนาวเศรษฐี ทำมาแล้ว 10 ปี
9H	39 ถ.รอบกำแพงเมืองตะวันตก	เปล่ง มหาวงศ์นันท์	ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน (ตีกลองมองเชียง)	- ดั้งเดิมมาจากพม่าและเป็นที่แพร่หลายในเมืองน่านในอดีต พ่อเปล่ง ได้รับหน้าที่เป็นมือกลองประจำวง (มีคนเดียว) ใช้วิธีลักจำจากหลายๆที่จนมีความชำนาญจึงหะการตีแล้วแต่จังหวะแล้วแต่อารมณ์ของผู้ตี และสถานการณ์
10 ชุมชนศรีพันต้น				
10I	วัดศรีพันต้น	ทรัพยากรภายในวัด		-
11. ชุมชนบ้านมงคล				
11B	วัดมงคล	ทรัพยากรภายในวัด	วัด	-
	26 ถ.ม.หวางค์	อำพันธ์ เชียงทา	อาหารพื้นเมือง (เมี่ยงคำ,เมี่ยงลาว)	- เมี่ยงคำ , เมี่ยงลาว ทำมาประมาณ 10 ปีแล้ว - ดัดแปลงเองจากที่เคยได้ชิมได้เห็นมาและคิดสูตรน้ำจิ้มเอง ส่วนเมี่ยงลาว ปูย่า ตายาย ท่านเคยทำให้อกิน เลยสามารถทำได้

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากรท่องเที่ยว	ประเภท	ลักษณะเด่น
12. ชุมชนหัวเวียงใต้				
12F	วัดหัวเวียงใต้	ทรัพยากรภายในวัด		
		1. พระประธานภายในวิหาร		เป็นพระพุทธรูปที่ได้รับอิทธิพลศิลปะล้านนา (พม่า) องค์ใหญ่ที่สุดในจังหวัดน่าน
		2. กุฏิเครื่องไม้โบราณ		รูปทรงเป็นสถาปัตยกรรมแบบศิลปะพม่า
		ถนนคนเดิน(กาดกองน้อย)	ตลาดชุมชน	ขายของฝากของที่ระลึกทั่วไป และของที่ผลิตขึ้นเองภายในชุมชนหัวเวียงใต้เอง โดยจะจัดกิจกรรมถนนคนเดิน ทุกวันศุกร์และเสาร์แรกของเดือน
		ย่านการค้าหัวเวียงใต้	ย่านการค้าเก่า	เป็นย่านการค้าเก่าแก่ มีมาแต่อดีต ผู้คนประกอบอาชีพด้านการค้าขายเป็นหลัก มีสิ่งปลูกสร้างที่เป็นเอกลักษณ์ อาทิเช่น เรือนแถวเครื่องไม้ ย่านการค้าริมถนนสุนทรเทวราช ปัจจุบันคงเหลือให้เห็นอยู่บ้าง แต่ไม่มากนัก 2. กลุ่มอาคารเรือนพื้นถิ่น เรือนไม้จริง หรือเรือนเครื่องสับ หลังคามุงด้วยแป้นเกล็ด กระเบื้องดินขอ กระเบื้องหางวาว กระเบื้องลอนคู่
				มีหัตถกรรมเครื่องเงิน ศิลปะการแสดงวงปี่พาทย์ กลุ่มศิลปินหัวเวียงใต้รับวาดภาพเน้นภาพโบราณเพื่อสืบสานวัฒนธรรมน่าน หมอเมืองที่รักษาตามประเพณีล้านนา เช่นส่งเคราะห์บูชาเทียน บายศรี ทำขวัญ นาค
	280 ถ.ยศ	วรายุทธ ธารรัตน์	หัตถกรรมเครื่องเงิน แกะสลักพระพุทธรูปไม้	ค้าเครื่องเงินมาแต่อดีต เรียนมาจากครูบาอาจารย์บ้านประตูปะหล่อง ทำทุกอย่างตั้งแต่ขึ้นรูป ดี ทำลาย นอกจากนี้ยังแกะสลักพระพุทธรูปไม้ด้วย เรียนจาก ตำรา การแกะสลักพระ ต้องมีแบบแปลนหรือลักษณะที่ถูกต้องตามตำรา
	272 ถ.มหายศ	อรุณ ได้อินทร์	ศิลปะการแสดง (วงปี่พาทย์)	มีฆ้อง ระนาด ปี่พาทย์ มีอาจารย์มาสอนที่วัดหัวเวียงใต้ ตั้งแต่ปี 2512 เพลงที่เล่นส่วนมากจะเป็นเพลงไทยเดิมกำลังพื้นฟู วงของวัดหัวเวียงใต้ขึ้นมาใหม่ เพื่อเป็นการฟื้นฟูขนบธรรมเนียม วันแรกของการเปิดดวง คือวันที่ 12 สิงหาคม 2554
	278 ถ.มหายศ	เจียมจิตร ลิโป้	ขนมพื้นเมือง (ไทย-น่าน-เวียดนาม)	ทำขนมพื้นเมืองของน่าน เวียดนาม ไทย เช่นขนมต้ม , ขนมซึ่หนู , ปลาแฉม (หมูกนม) , ถั่วแปบ , เผือกทอด ได้รับการถ่ายทอดมาจากแม่ แม่เรียนมาจากกรุงเทพฯ (คนไทย) เป็นลูกจ้าง จนมีความชำนาญจึงมาทำเอง
	75/8 ถ.มหายศ	ด.ต.สุพิน คำพ้อ	หมอเมือง	ทำพิธีส่งเคราะห์ , ส่งเบ็ง , ส่งจน , บูชาเทียน , บายศรี , สู่ขวัญ , สู่ขวัญนาค เคยบวชเรียนมาก่อน และเป็นหมคทายกวัด ถือศีลไม่กินสัตว์ใหญ่

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากรท่องเที่ยว	ประเภท	ลักษณะเด่น
	321 ถ.สมุนเทวราช	ศรีคำ วิทยศักดิ์	บายศรี	จำมาจากพ่อแม่ที่เคยทำมาประกอบกับมีการประกวดฝีมือของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนได้วิชามา รับจ้างทำบายศรีงานบวช , งานหมั้น ,งาน แต่งงาน ราคาบายศรีชุดละ 100 บาท บายศรีที่ทำคือ บายศรีปากชาม,บวงสรวงหรือแล้วแต่ตามต้องการ)
13.ชุมชนดอนศรีเสริม				
13D	วัดกู่คำ	ทรัพยากรภายในวัด	วัด	วัดกู่คำตั้งอยู่ในเขตใจเมืองน่าน (เมืองประวัติศาสตร์ชั้นใน)
		1.วิหาร		รูปทรงล้านนา ประยุกต์ ภายในมีการประดับตกแต่งเพดานลวดลายประดับกระจกล้านนาโบราณศิลปะ อิทธิพลแบบพม่าที่งดงามทรงคุณค่า
		2.พระพุทธรูปประธาน		พระประธานในพระวิหารได้รับอิทธิพลจากพม่า
		3.พระธาตุเจดีย์		ศิลปะพื้นเมืองน่าน อายุเก่าแก่
		4. กุฏิไม้เครื่องไม้โบราณ		
		5. ธรรมาสน์		ศิลปะล้านนา ช่างสกุลน่าน ที่งดงามทรงคุณค่า
13E	เชิงสะพานพัฒนา ภาคเหนือ	ศูนย์โอท็อป่าน	ร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก	ตั้งอยู่เชิงสะพานพัฒนาภาคเหนือ ชายของฝากของที่ระลึกพื้นเมืองที่มาจากทั่วจังหวัดน่าน
		สวนศรีเมือง	สวนสาธารณะ	เป็นพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลน่าน
13A	8/1 ถ.หน่อคำ ต.ในเวียง อ.เมือง จ.น่าน	อ.ศิวพร สุทธิหลวงวัชรีย์ จันทร์บุรณี	กลุ่มแม่บ้าน	ผลิต ข้าวแต่นมีหลายสูตรเช่นข้าวแต่นน้ำแดงโม ข้าวกล้า งาขาว ไก่ และมีข้าวซี ทำการขายส่ง เฉพาะ วันงานเทศกาลพิเศษ ถนนคนเดิน หรือมีคนสั่งซื้อ ไม่ตั้งขายที่ใด ตั้งเป็นกลุ่มมาแล้ว 11 ปีมีสมาชิก ประมาณ 12 คน
13B	21/1 ซอย 1 ถ.หน่อคำ ต. ในเวียง อ.เมือง จ.น่าน	อ.นิยม สองสีใบ	ปราชญ์ชาวบ้าน ด้านภาษาล้านนา (ภาคเหนือ,เป็นอักษรของ ล้านนา)	มีความรู้ความสามารถในการเขียนอักษรล้านนา ในท้องถิ่น เรียนมาจากครูบาอาจารย์ ชื่อ เครียดกันระ ศรี บ้านสวนตาล เมื่อประมาณ 35 ปีที่แล้ว เป็นวิทยากรสอนภาษาล้านนาให้กับศูนย์การเรียนรู้วัด อรัญญาवास, บ้านนาปัง,วัดแช่แห้ง,บ้านม่วงใหม่ เคยใช้เป็นหลักสูตรที่ ร.ร. ราชานุบาล และออกสอน ตามวัดต่างๆในจังหวัดน่าน
13C	14/1 ซอย 1 ถ.หน่อคำ ต. ในเวียง อ.เมือง จ.น่าน	กัญญา กองมงคล	ภูมิปัญญา (ทำพานบายศรี)	เป็นบายศรีสู่ขวัญ, งานแต่งงาน,บายศรีปากชาม ได้รับการอบรมจากเทศบาล เมื่อ 15 ปีที่แล้วรับจ้าง ทำบายศรี 3 ชั้นราคา 1,500 บาท โดยประมาณ มีสมาชิกช่วยกันทำประมาณ 3- 5 คน

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากรท่องเที่ยว	ประเภท	ลักษณะเด่น
14. ชุมชนสวนหอม				
14A	วัดสวนหอม เลขที่ 1 ต.ในเวียง	- พระอริการวัดสวนหอม	ภูมิปัญญา (ศิลปหัตถกรรม แกะสลักพระพุทธรูป, แกะหัวเรือแข่ง, ตีกลอง, ตัดช่อตุง)	พระอริการวัดสวนหอม เป็นผู้มีความรู้ในการแกะสลักพระพุทธรูปไม้ หัวเรือแข่ง ตีกลอง ตัดตุง โดยได้รับการอบรมจากคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ องค์การ UNESCO ให้ทุนสนับสนุน เมื่อปี 2549 (อบรม 800 ชม.) ในเรื่องการแกะสลักไม้ , ลงลักขมิ้นปิดทอง และฝึกฝนเองจนถึงปัจจุบัน - การตีกลอง เกรงว่าจะไม่มีคนสืบสาน จึงอยากอนุรักษ์ไว้ จึงได้จัดตั้งกลุ่มเยาวชนเพื่อตีกลอง สบัตขี้และกลองยาว โดยมีการแข่งขันได้รับรางวัลชนะเลิศหลายรายการ ต่อมาจึงมีการขุดไม้ทำกลองเองด้วย - หัวเรือ ก็มีการแกะขึ้นเองตามตำราที่ถูกลักษณะรวมถึงซ่อมแซมเอง - ตัดช่อตุง โดยไปอ่านจาก และนำมาอบรมสอนแม่บ้าน
14B	218 ถ.ผากอง	- นายบุญสูง ศรีปะไพ	ภูมิปัญญา(หัตถกรรม งานปั้นหัวสัตว์)	เป็นการปั้นหัวสัตว์ เดิมจะใช้ดินวิสต์ ฝึกฝนด้วยตนเองก่อน ต่อมาได้ไปเจอช่างที่ใช้ไม้และกระดาษเป็นโครงสร้าง ได้พัฒนาฝีมือขึ้นเป็นลำดับ เคยได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดหัตถกรรมฝีมือพื้นบ้าน ปี 2544 (จ.แพร่) ไม่ได้วางขายที่ใดแต่เป็นการทำตามคำสั่งซื้อล้วนๆ โดยเฉลี่ยจะรับ Oder 10 หัวต่อเดือน ในกรณีสัตว์ใหญ่(หัวใหญ่) จะใช้เวลาประมาณ 2 – 3 วัน แต่ขึ้นอยู่กับลมฟ้าอากาศ(แดด) เป็นวิทยากรอบรมให้เยาวชนบ้างตามการรับเชิญ
15. ชุมชนสวนตาล				
15H	วัดสวนตาล	ทรัพยากรในวัด	พระพุทธรูป	วัดสวนตาลมีพระประธานคือพระเจ้าทองทิพย์ที่มีอายุเก่าแก่ เจดีย์วัดสวนตาลมีสถาปัตยกรรมจากพม่า
16. ชุมชนอรัญญาวาส				
16H	วัดอรัญญาวาส	ทรัพยากรในวัด	วัด	ในอดีตเป็นวัดป่า และได้เปลี่ยนมาเป็นวัดอรัญญาวาส ร่มรื่นไปด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่ ถือว่าเป็นเขตพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลเมืองน่าน
		1. วิหาร		เป็นแบบพื้นเมืองประยุกต์
		2. หอพระไตรปิฎก (หอธรรม)		รูปทรงล้านนาประยุกต์
		3. หอกลองปู้จา		หอกลองปู้จาพื้นเมือง ล้านนาประยุกต์
		4. ธรรมาสน์		แบบล้านนา ช่างสกุลน่าน

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากรท่องเที่ยว	ประเภท	ลักษณะเด่น
16I		มูลนิธิอภัยเมืองน่าน		สำนักสอนอักษรธรรมล้านนา ให้แก่ผู้ที่สนใจมาศึกษาหาความรู้
16A	ศูนย์ อสม. บ้านอรัญญาวาส	กลุ่มแม่บ้าน	ภูมิปัญญา	มีการรวมกลุ่มแม่บ้านที่ศูนย์ อสม. มีกิจกรรมต่างๆคือนวดแผนไทย การแพทย์แผนไทย รับประทานอาหารพื้นเมือง ศิลปหัตถกรรม แกะสลักเรือแข่งจำลองและภาษาคำเมือง
16B	132/2 ถ.สุมนเทวราช	จันทร์เพ็ญ มั่นนิตามัย	ภูมิปัญญา (นวดแผนไทย)	เป็นหัวหน้ากลุ่มนวดแผนไทยที่ศูนย์ อสม. บ้านอรัญ(หลังวัด) และฝึกอบรมให้สมาชิกอีก 10 กว่าคน เป็นอาชีพเสริมให้กับแม่บ้าน เปิดเฉพาะวันอาทิตย์ ใช้เวลาในการนวดประมาณ 1 ชั่วโมง ค่านวด 100 บาท
16C	98/4 ถ.สุมนเทวราช	นัฐพงษ์ รินอินทร์	ภูมิปัญญา จัดดอกไม้ (ทั้งแห้ง,สด)	ออกแบบดอกไม้สดในงานต่างๆ สามารถประยุกต์งานได้หลากหลาย เรียนสืบทอดจากบรรพบุรุษ ตั้งแต่รุ่นทวด และปรับปรุงประยุกต์เอง ได้รับจัดในงานสำคัญต่างๆเช่น งานรับเสด็จที่โรงเรียนต่างๆ , งานในพระตำหนัก
16D	30 ถ.เปรมปรีดาร์ห์	เพชร ลิทธิโชค	ภูมิปัญญา อบสมุนไพร	อบสมุนไพรนาคประคบ ลูกประคบ เรียนมาจาก นานาแอ อ.สันติสุข
16E	226/1 ถ.มหายศ	เกษม ศิริรัตนพิริยะ	ภูมิปัญญา (ตัวเมืองหรือภาษาล้านนา)	เป็นอาจารย์สอนภาษาล้านนา ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ได้ศึกษามาจาก ลุงเขียน เริ่มเรียนตั้งแต่ พ.ศ. 2517 โดยลุงเขียน ให้คัดลอกตำราเพื่อการฝึกฝนและเพิ่มทักษะ สุจิตร์ พิง คัด อ่าน เขียน (หัวใจนักปราชญ์)
	226/1 ถ.มหายศ	โกษิต ศิริรัตนพิริยะ	ภูมิปัญญา แพทย์แผนไทย	มีใบประกอบโรคศิลป์ เกษตรกรรม,ผดุงครรภ์,นวดแผนไทย,เวชกรรม (หลักสูตรประเภท ก) มีความสนใจตั้งแต่ยังเด็กและเริ่มเรียนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2512 และเริ่มรักษาประมาณปี พ.ศ. 2524 คารักษาพยาบาล อยู่ที่ความพอใจ (ในอดีต) ปัจจุบันยังไม่ได้เปิดคลินิกมีแต่ ขายยา
16F	230/3 ถ.มหายศ	คล้าย โนราช	อาหารพื้นเมือง/ขันโตก	ประธานกลุ่มแม่บ้าน/เริ่มตอนปีที่แล้ว (2553) รับประทานอาหารและให้เข้าอุปกรณ์ และทำอาหารขายด้วย โดยใช้เงินกองกลางของหมู่บ้าน มีสมาชิกอยู่ประมาณ 40 คน
16G	96/6 ถ.มหายศ	อ.วิโรจน์ พรหมอารีย์	ภูมิปัญญา ศิลปหัตถกรรม (เรือแข่งจำลอง,ภาษาคำเมือง)	1. มีความรู้ภาษาล้านนาและเป็นวิทยากรสอนภาษาล้านนา(คำเมือง) เริ่มประมาณปี 2546-2547 2. มีความสามารถในการแกะสลักเรือแข่งจำลอง โดยเรียนรู้ด้วยตนเองไม่ได้รับการสอนจากใคร และเป็นวิทยากรสอนแกะสลักหัวเรือแข่ง สาเหตุจากมีใจรักเพราะอยากอนุรักษ์ไว้เพราะเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของเมืองน่าน โดยเริ่มทำมาตั้งแต่ปี 2546

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากรท่องเที่ยว	ประเภท	ลักษณะเด่น
17. ชุมชนดอนแก้ว				
17C	วัดดอนแก้ว	ทรัพยากรในวัด	วัด	วัดดอนแก้วสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2425 ในสมัยพญามงคลวรยศ เจ้าผู้ครองนครน่าน ตรงกับสมัย รัชกาลที่ 1 มีการปรับปรุงบูรณปฏิสังขรณ์ในสมัยเจ้าพญาสุมนเทวราช เป็นสถานที่จัดงานประเพณีทำเบ็งของชาวเมืองน่าน สรงน้ำพระธาตุประจำปี
		1. พระประธาน		ประดิษฐานในซุ้มโฆง ซึ่งมีเพียงแห่งเดียวในเขตเทศบาลเมืองน่าน
		2. เจดีย์พระธาตุดอนแก้ว		สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2444 สมัยพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช โดยพระธาตุดอนแก้ว สร้างขึ้นตามรูปแบบของเมืองอังวะ (พม่า) อายุราว 104 ปี
		3. พระไตรปิฎก (หอธรรม)		รูปทรงแบบล้านนาประยุกต์ มีมุกด้านหน้า สร้างขึ้น พ.ศ. 2500 เป็นที่เก็บรักษาพระคัมภีร์ธรรมล้านนา
17D		หาดผาชน		มีการท่องเที่ยวทางน้ำคือแม่น้ำน่าน ตั้งแต่หาดผาชนถึงวังปลา
18. ชุมชนเมืองเส้น				
18C	วัดเมืองเส้น	ทรัพยากรในวัด	วัด	
		1. วิหาร 2. หอกลองปูจา 3. โรงเก็บเรือแข่ง		
19. ชุมชนประตูปล่อง				
19J		เครื่องเงินน่านโบราณ	บ้านพักอาศัย	เนื่องจากบ้านประตูปล่องไม่มีวัดประจำชุมชน แต่ในชุมชนมีประวัติศาสตร์ควบคู่กับการสร้างเมืองน่าน เริ่มตั้งแต่สมัยที่ 4 ได้กวาดต้อนเชลยที่เป็นช่างเงิน ช่างทอง ช่างเหล็ก ช่างทองแดง จากเมืองฮ่อ น้อย ฮ่อ หลวง เมืองยอง และเมืองเชียงแสน มาไว้ยังนครน่าน ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากชาวจีน บางส่วนมีเชื้อสายพม่า และที่สำคัญปัจจุบันเหลือเพียงบ้านหลังเดียวที่ยังเครื่องเงินแบบโบราณ สืบทอดจากบรรพบุรุษ
		แนวคูเมืองโบราณ (เวียงเหนือ)	คูเมือง	คูเมืองโบราณ เวียงเหนือในอดีต ซึ่งเริ่มต้นที่บ้านประตูปล่อง

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากรท่องเที่ยว	ประเภท	ลักษณะเด่น
	36/1 ถ.รังษีเกษม	ดร.กิจชัย ส่องเนตร	ภูมิปัญญา (ดนตรีพื้นบ้าน)	เริ่มแรก ดร.กิจชัย เรียนมาจากชุมชน อ.บ้านหลวง ศึกษาจากพ่อครูชัยลังกา เครื่องเสนา และพ่อครูคำผาย นุบิง (ศิลปินแห่งชาติ) และหัดเล่นจนมีความชำนาญ สามารถทำเครื่องดนตรีได้โดยใช้รูปแบบจากพ่อครูชัยลังกา ได้แก่ พิณ , สะล้อ , ขลุ่ย , ระนาด , ซออู้ ฯลฯ ปัจจุบันเปิดสอนเป็นโรงเรียนสอนดนตรีพื้นบ้าน เล่นและสอนดนตรีพื้นบ้าน และทำวิจัยเกี่ยวกับ “ การสืบทอดสะล้อในวัฒนธรรมดนตรีล้านนา ”
	49 ถ.เปรมประชาราษฎร์	อ.วิจิตร ส่องเนตร	ภูมิปัญญา (สอนดนตรีพื้นบ้าน)	สอนและเล่นดนตรีพื้นบ้าน ซิม , ซออู้ , ซอด้วง , สะล้อ , พิณ ฯลฯ เรียนมาจาก อ.กิจชัย ส่องเนตร เรียนมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2527 – 2528 โดยศึกษาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและประยุกต์ ไปใช้
	36 ถ.รังษีเกษม	ประกอบ วิงสาร	ภูมิปัญญา (ทำเครื่องดนตรีพื้นบ้าน)	ทำเครื่องดนตรี คือ สะล้อ , ซอ,ซึง ฯลฯ และสามารถเล่นได้ ทำมาประมาณ 10 ปี ครูพักลักจำ จากครูคนต่างๆ และเรียนรู้และทดลองด้วยตนเอง (ฝึกเล่นและแก้ไขเอง)
	7/8 ถ.เปรมประชาราษฎร์	สามารถ สารของ	อาหารพื้นบ้าน	ลาบไก่ , ลาบหมู ,แกงคั่วซีโครงหมู, แกงเทียมไก่ แกงเทียมไก่ ตามความเดิม เป็นแกงหมา แต่นำเครื่องเดิมมาใช้ แต่ใช้เนื้อไก่ จึงเรียกแกงเทียมไก่ ทำขายมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2547 เดิมป็นครู กศน. (เรียนจบจากเขตรน่าน) ก็ประยุกต์ สูตรของตัวเองขึ้นมา การทำขายแต่ละวัน เฉพาะลาบไก่ ใช้ไก่วันละประมาณวันละ 5 ก.ก. หมู 2 ก.ก. แกงเทียมใช้ไก่ 2 ก.ก./วัน
	37/11 ถ.เปรมประชาราษฎร์	บัวไข อินแสง	อาหารพื้นบ้าน	ไส้อั่ว เริ่มทำปี 2528 โดยสามีของบัวบัวไข เป็นผู้สอนให้ และก็ขายมาโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน ทำขายที่บ้านวันละ 5 ก.ก. ราคา ก.ก ละ. 300 บาท นอกจากนั้นยังทำ อาหารประเภท ท่อหมกด้วย
	40 ถ.เปรมประชาราษฎร์	ประนอม ไพธรม	อาหารพื้นบ้าน	น้ำพริก (ทุกอย่าง เช่น น้ำพริกหนุ่ม,น้ำพริกข่า,น้ำพริกอ่อง ฯลฯ) ทำขายอยู่ที่บ้าน พยายามคิดค้นสูตรด้วยตัวเอง
	5 ซ. 4 ถ.สมุนเทวราช	ประพิศ ไชยา	ยาสมุนไพร	ทำลูกประคบสมุนไพร โดยเป็นลักษณะ การประคบร้อน ร่วมกับวิธีการนวด เรียนรู้มาจาก รพ.ท่าวังผา และมาทำงานใน รพ.น่าน (2547) ที่ศูนย์บริการแพทย์แผนไทย รพ.น่านเมื่อปี 2546 เรียนที่ เคยเป็นวิทยากร “การดูแลผู้ป่วยอัมพฤกษ์ – อัมพาต “ เป็นวิทยากรร่วมกับ เจ้าหน้าที่ รพ.น่าน
	60 ถ.ใจผาสุข	สุดหล้า ศิริอินชัย	อาชีพ (เพาะเห็ด)	เรียนกับ อ.ศรีผล จากเขตรน่าน เพาะเห็ดนางฟ้า 3 ชนิดคือ ภูฐานดำ , คริม , ฮังการี และเห็ดหอม ทำเพาะก้อนเห็ดสำเร็จรูปไม่เปิดที่นี้แต่ให้ลูกค้าเอาไปเปิดเอง (สร้างโรงเรือนเอง) ปัจจุบันเป็นวิทยากรโครงการครู (อาสา) กศน. ราคาเห็ดนางฟ้าก้อนละ 8 บาท (พร้อมเปิด) เห็ดหอมก้อนละ 12 บาท (ป่ม 2 เดือน)

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากรท่องเที่ยว	ประเภท	ลักษณะเด่น
20 ชุมชนข้างเมือง				
20D	วัดช้างเผือก	ทรัพยากรในวัด	วัด	เดิมคือพื้นที่เลี้ยงช้าง หรือฝึกช้างของเจ้าผู้ครองนครน่านในอดีต (ดงเพี้ยียด) ตามพงศาวดารเมืองน่านว่าสร้างตั้งแต่ พ.ศ. 2291 มีเจ้าผู้ครองนครน่านให้การสนับสนุนทำนุบำรุงอยู่เป็นประจำ
		1.วิหาร		เป็นแบบพื้นเมืองประยุกต์
		2.หอกลองปู่จา		มีรูปแบบพื้นเมือง ล้านนาประยุกต์
		3.พระพุทธรูปไม้		เป็นพระพุทธรูปไม้โบราณ ประดิษฐานในวิหาร
		อนุสาวรีย์ช้างเผือก	อนุสาวรีย์	ประวัตการสร้างเพื่อเป็นอนุสรณ์สถานเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีซึ่งเจ้าผู้ครองเชียงรายถวายให้แก่เจ้าผู้ครองนครน่าน
		แนวคูเมืองโบราณ (เวียงเหนือ)	คูเมือง	คูเมืองโบราณ เวียงเหนือในอดีต ซึ่งเริ่มต้นที่บ้านช้างเผือก
				ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยได้รับการอบรมจากสำนักพระพุทธศาสนา
20A	33/1 ถ.มหายศ	ประเสริฐ บุญมี	ภูมิปัญญา (หุ้มหนังกลอง,กลองชะ บัตชัย,กลองแฉว)	กลองที่แตก(เฉพาะบริเวณหนัง)จะสามารถซ่อมได้ ได้วิชามาจากเมื่อครั้งเป็นเณร ประมาณ 40 ปีมาแล้ว และก็รับซ่อมมาเรื่อยๆ โดยเฉลี่ยก็ได้รับซ่อมปีละ 2 ครั้ง โดยใช้หนังควายเท่านั้นและต้องใช้หนังสดด้วย แต่มีการคลุกด้วยเครื่องสมุนไพรพื้นบ้านหลายชนิด เช่น ข่ากับขมิ้นดำทำให้เหนียว ตะไคร้กันแมลง ใบมาแยยทำให้หนังลื่น และหนังควายต้องเข้าลักษณะตามตำรา ราคา 2 หน้า 9,500 บาท
	33/1 ถ.มหายศ	ทองศรี บุญมี	ขนมโบราณ (ข้าวแคบ)	ใช้แป้งข้าวเหนียวคลุกเกลือทำคล้ายๆๆ ข้าวเกรียบปากหม้อ ทำมาแล้ว 10 ปี ส่งขายตามตลาดหรือมีคนมารับซื้อ
20B	206/1 ถ.มหายศ	คำใส ลุมพิศ	หัตถกรรม (ไม้กวาดดอกหญ้า)	ตอนแรกทำแบบไม้กวาดทางใต้ ต่อมาได้ข้อมาจากเทศบาลจึงทำแบบใหม่ เป็นแบบไม้กวาดทางช้าง โดยใช้ช่างจากบ้านผาตบมาสอน แบบทางช้าง 1 ด้าม ต้องใช้ซ้อทางช้าง 7 อัน และเป็นวิทยากรในงานฝึกอาชีพทำไม้กวาดดอกหญ้าแบบต่างๆ
20C	33 ถ.มหายศ	เวทย์ อะทะวัน	พ่อหมอ – สู้ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา (อาจารย์) ประธานผู้สูงอายุ	ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นผู้นำทางด้านศาสนาของประชาชนในหมู่บ้าน ได้รับการอบรมมาจากสำนักงานพระพุทธศาสนา มีตำแหน่ง ไวยาวัจกร ได้รับประกาศนียบัตรจาก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้ผ่านการอบรมหลักสูตร “พระสงฆ์และไวยาวัจกรผู้นำในการพัฒนาสังคมไทยที่ยั่งยืน”

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากรท่องเที่ยว	ประเภท	ลักษณะเด่น
21. ชุมชนพระเกิด				
21A	วัดพระเกิด	พิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านพระเกิด	พิพิธภัณฑ์ชุมชน	ตั้งอยู่ในวัดพระเกิด ซึ่งบอกประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนและจังหวัดน่าน กลุ่มผู้สูงอายุของชุมชนเปลี่ยนเวรกันไปประจำที่พิพิธภัณฑ์
		อ.คำรบ วัชราคม	ปราชญ์ชุมชน (ด้านทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม)	
		โฮงเจ้าฟองคำ	พิพิธภัณฑ์ส่วนบุคคล	
22. ชุมชนท่าช้าง				
	วัดท่าช้าง	ทรัพยากรภายในวัด 1. วิหาร 2. หอระฆัง	วัด	เป็นวัดที่มีวิหาร หอระฆัง ที่มีรูปแบบศิลปะไทยประยุกต์
22E		หาดหินขาว	หาดริมแม่น้ำน่าน	มีหาดหินขาวริมแม่น้ำน่านในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายน มีกิจกรรมปล่อยปลาให้อาหารปลา
23. ชุมชนพระเนตร				
23D	วัดพระเนตร 1. วิหาร 2. พระอุโบสถ 3. กลองปู้จา	วัด	เป็นวัดที่มีวิหาร พระ อุโบสถ หอระฆัง ที่มี รูปแบบรูปทรงล้านนา ประยุกต์	
23E	ตลาดสดบ้านพระเนตร	ตลาดชุมชน	ตลาดสดที่ได้มาตรฐาน ความปลอดภัย ได้รับการ รับรองจากสาธารณสุข จังหวัดน่าน	

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากรท่องเที่ยว	ประเภท	ลักษณะเด่น
24. ชุมชนสถารส				
24E		หาดร่วมใจ	หาดริมแม่น้ำน่าน	บริเวณหาดร่วมใจริมแม่น้ำน่านจะมีกิจกรรม ให้ประชาชนมาเล่นน้ำ พักผ่อน และจำหน่ายอาหาร (คล้ายๆหาดทรายริมหาดทะเล) ช่วงเดือนมีนาคม ของทุกปี
24F	วัดสถารส	ทรัพยากรในวัด 1. พระอุโบสถ์ เปิด 2. เจดีย์ 3. พระพุทธรูปโบราณ 4. ภาฏีเรือนไม้โบราณ 5. พระไม้แกะสลัก	วัด	อดีตเป็นวัดหลวงกลางเมืองเวียงเหนือ (เพี้ยดช้าง) สมัยเจ้าสุมนทวาราช พ.ศ. 2362 มีพระอุโบสถ์ เปิดไม่มีประตูและหน้าต่าง แห่งเดียวในเขตเทศบาลเมืองน่าน พระเจดีย์สถารศ ทรงกลมล้านนา ได้บูรณะหุ้มแผ่นทองจังโกทั้งองค์ มีพระพุทธรูปโบราณ พระอัฐพีศได้ฐานมีพระแม่ธรณีบีบมวยผม โดยหล่อมาจากเงินอัฐและเงินโสฬศ ซึ่งพระเจ้าสุมนทวาราชได้มาจากเมืองสุโขทัย / พระไม้แกะสลักจากไม้จันทร์หอมปางเปิดโลกประทับนั่งบนหลังเศียรช้าง จะนำมาแห่ขอฝนในบ้านเมืองแห้งแล้งไม่มีฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล เรียกว่าพระขอฝน และมีภาฏีเรือนไม้โบราณ สถาปัตยกรรมเรือนไม้ เก่าแก่ควรค่าอนุรักษ์
	96 ถ.มหายศ ต.ในเวียง อ.เมือง จ.น่าน	ศรีคำ กาลายศ	ภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้าน (ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว)	ทำผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว เริ่มทำตอนปี 2538 เป็นกะบวย และต่อมามีอื่นๆอีกมาก เช่น พาน, หอยสังข์, น้ำเต้า, กระปุกอมสิน, โถใส่ข้าว, ของชำร่วย ต่างๆ คิด ออกแบบและฝึกทำด้วยตนเอง
25. ชุมชนค่ายสุริยพงษ์				
	ค่ายสุริยพงษ์	ทรัพยากรการท่องเที่ยว 1. ภูมิทัศน์หน้าค่าย 2.อนุสาวรีย์พระเจ้าสุริยพงษ์ 2.วังปลาหน้าค่าย	ค่ายทหาร	มีการปรับปรุงภูมิทัศน์หน้าค่ายสุริยพงษ์ ที่สวยงามและเป็นจุดให้อาหารปลาและชมทิวทัศน์ริมแม่น้ำน่าน อากาศเย็นสบาย
26. ชุมชนน้ำล้อม				
26E	วัดน้ำล้อม	ทรัพยากรภายในวัด 1. วิหาร 2. หอกลองปูจา 3. พิพิธภัณฑพระพุทธรูปไม้	วัด พิพิธภัณฑชุมชน	ประวัติในอดีตวัดน้ำล้อมเดิมเป็นวัดอยู่กลางหนองน้ำมีน้ำล้อม 4 ด้าน ต่อมาเจ้ามหาพรหมสุรธาตา เจ้าผู้ครองนครน่าน องค์ที่ 64 (องค์สุดท้าย) ทรงสร้างพระวิหารถวายวัด เป็นศิลปะแบบพื้นเมืองน่านทั้งตงาม ทรงไก่อแม่พักโอบไพอ่ และหอกลองปูจาพื้นเมืองทรงล้านนาประยุกต์ โรงเก็บเรือแข่งเมืองน่าน และอาคารพิพิธภัณฑพระพุทธรูปไม้และแหล่งเรียนรู้ชุมชน มีพระพุทธรูปไม้ 368 องค์

ตาราง 5-2 ทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ตำแหน่งที่ตั้ง	ชื่อสถานที่ / ทรัพยากรท่องเที่ยว	ประเภท	ลักษณะเด่น
27. ชุมชนเชียงแขง				
27D	วัดเชียงแขง	ทรัพยากรภายในวัด 1. วิหาร 2. อุโบสถล้านนา 3. กลองปูจา	วัด	มีอุโบสถล้านนาที่มีอายุเก่าแก่ประมาณ 200 ปี
27E		ตลาดสดเชียงแขง	ตลาดชุมชน	มีตลาดสดเชียงแขงที่เป็นตลาดชุมชนเป็นวิถีชุมชน รรรางจะพานักท่องเที่ยวแวะจอดวันละ 2 เที่ยว ประมาณ 30 นาที
		คูเมืองโบราณ เวียงเหนือในอดีต	คูเมือง	
	31/2 ถ.เทศบาลดารี	วิภา สุริยศ (กลุ่มแม่บ้านบ้านเชียงแขง)	หัตถกรรม (บายศรี, ดอกไม้ประดับ งานศพ)	ทำมาแล้วประมาณ 20 ปี เป็นการทำให้ประโยชน์ส่วนรวมในหมู่บ้านตัวเอง เช่น จัดแต่งดอกไม้งานศพ , บายศรีสู่ขวัญ , ตุ๊ก , ซอตุ๊กปักงานศพ มีสมาชิกประมาณ 10 คน ไม่มีค่าจ้างทำให้หมู่บ้าน
	31/1 ถ.รอบกำแพงเมือง ด้านเหนือ	จรัญ ชัดมัน	กลุ่มหัตถกรรมเครื่องเงิน	พอเป็นช่างเครื่องเงินมาก่อน สืบทอดต่อกันมา ฝึกมาตั้งแต่อายุ 10 ขวบ และเริ่มทำจำหน่ายเมื่อปี พ.ศ. 2522 ทำทั้งชิ้น กรอบพระ สร้อย (แทบทุกอย่าง) ทำตามใบสั่ง แต่ก่อนทำส่งบริษัทชมพูกา ส่วนตอนนี้เป็นการทำอิสระ บางครั้งจะไปขายที่ถนนคนเดินที่เชียงราย
28. ชุมชนมหาโพธิ์				
28G	วัดมหาโพธิ์	ทรัพยากรภายในวัด 1. พระพุทธรูปไม้แกะสลัก 2. กลองปูจา 3. หีบธรรม 4. ธรรมมาสน์		
28H		กลุ่มผู้รักวัดมหาโพธิ์	กลุ่มชุมชน	มีการตั้งกลุ่มผู้รักวัดมหาโพธิ์ เนื่องจากได้มีรถรายนานักท่องเที่ยวมาหยุดพักจอดที่วัดซึ่งมี วัดและชุมชน จึงร่วมมือกันในการบริหารจัดการ ตามศักยภาพของชุมชน

5.2.2.1 สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และสถานการณ์ของทรัพยากรด้านวัฒนธรรมภายในชุมชน

ข้อมูลจากการสำรวจพบว่าชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่านประกอบด้วย 28 ชุมชน จำนวน 8,971 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 19,628 คน สัดส่วนเพศชายและหญิงแตกต่างกันเล็กน้อย เป็นหญิงร้อยละ 50.35 เป็นชายร้อยละ 49.64 โครงสร้างประชากรประกอบด้วยวัยผู้สูงอายุอายุ 61 ปีขึ้นไป วัยผู้ใหญ่อายุ 25-60 ปี เยาวชนอายุ 10-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 20.19, 53.37 และ 26.43 ตามลำดับ ทั้งนี้พบว่าผู้สูงอายุในชุมชนหัวเวียงใต้ บ้านสวนตาลและดอนศรีเสริมมีมากกว่าร้อยละ 20 ของคนในชุมชน ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีร้อยละ 60 ปริญญาตรีร้อยละ 30 สูงกว่าปริญญาตรีร้อยละ 10 อาชีพประกอบด้วยรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 22) ลูกจ้างในหน่วยงานรัฐ(ร้อยละ16)รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ(ร้อยละ14) ค้าขาย (ร้อยละ 5) นอกนั้นเป็นนักเรียน/นักศึกษา (ร้อยละ25) ข้าราชการบำนาญ(ร้อยละ15) ว่างาน (ร้อยละ3) รายเฉลี่ยต่อหัวต่อเดือนของประชากรประมาณ 10,500 บาท ชุมชนที่มีประชากรหนาแน่นคือมากกว่า 1,000 คนมี 4 ชุมชนคือ ชุมชนหัวเวียงใต้ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย เป็นย่านธุรกิจเก่าแก่มาแต่ดั้งเดิม ชุมชนภูมินทร์เป็นเขตเมือง ชุมชนสวนตาลและชุมชนดอนศรีเสริม มีชุมชนขนาดกลางที่มีประชากรตั้งแต่ 500 คนขึ้นไปแต่ไม่ถึง 1000 คน มี 14 ชุมชนได้แก่ มหาโพธิ์ น้ำล้อม สุริยพงษ์ พระเนตร สดาส ช้างเผือก พระเกิด ท่าช้าง เมืองเส้น ดอนแก้ว อรัญญาวาส มงคล มณเฑียรและพญา ส่วนชุมชนขนาดเล็กที่มีประชากรน้อยกว่า 500 คนมี 10 ชุมชนคือ เชียงแจ้ง ประตูป่อง สวนหอม ฝั่เหลือง หัวข่วง ช้างค้ำ มิ่งเมือง ศรีพันต้น อภัย พวงพยอม ทั้ง 28 ชุมชนจะมีหัวหน้าบ้านเป็นผู้นำชุมชนที่ได้รับการแต่งตั้งจากเทศบาลเมืองน่านทำหน้าที่ประสานงาน รับผิดชอบต่างๆ โดยไม่มีเงินเดือน

ในเขตเทศบาลเมืองน่านที่มีชุมชนหนาแน่น 28 ชุมชน มีวัดจำนวนมากนับได้ทั้งหมด 26 วัด มีเพียง2ชุมชนที่ไม่มีวัดตั้งอยู่คือชุมชนประตูป่องซึ่งประชาชนบางส่วนมีศรัทธาในวัดอรัญญาวาส บางส่วนมีศรัทธาที่วัดพระเนตร ชุมชนค่ายสุริยพงษ์เป็นค่ายทหาร ซึ่งประชาชนและข้าราชการค่ายสุริยพงษ์มีศรัทธาที่วัดน้ำล้อม ชุมชนในเขตเทศบาลน่านนั้นมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น สืบทอดวัฒนธรรมล้านนาไว้ได้อย่างมั่นคง เห็นได้จากประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวัด เช่น ประเพณีทานสลากภัต (ทานก๋วยสลาก) มีพระพุทธรูปต่างๆและทรัพยากรภายในวัดมากมาย นอกจากนี้ยังมีการละเล่น ดนตรี ร่ายรำ นาฏศิลป์ ร้องเพลง เช่น ร้องซอล่องน่าน รำวงมะเก่า พิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีสืบชะตา หัตถกรรม ศิลปงานประดิษฐ์ เช่น แกะสลักเรือแข่งจำลอง แกะสลักพระพุทธรูปไม้ ประชาชนชุมชนที่มีภูมิความรู้ในภาษาล้านนา วัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าทอพื้นเมือง อาหารพื้นบ้าน และพิพิธภัณฑ์ชุมชน ซึ่งมีอยู่ 3 แห่งในปัจจุบัน คือ พิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านพระเกิด พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดภูมินทร์ พิพิธภัณฑ์พระพุทธรูปไม้วัดน้ำล้อม และยังมีพิพิธภัณฑ์ส่วนบุคคล และส่วนราชการอื่นๆ เช่น โฮงเจ้าฟองคำ คุ้มเจ้าสมปรารถนา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน จึงเห็นได้ว่าในเขตเทศบาลน่านมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มากพอที่จะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชนได้ต่อไป

นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรด้านศิลปวัฒนธรรมอื่นๆที่ดำรงอยู่โดยการจัดการดูแลของคนในชุมชน เช่น พระไม้ การร่ายรำ เทศกาลการละเล่นพื้นบ้านต่างๆ ตำรา และวิธีการรักษาโรคโบราณ เครื่องดนตรี รวมทั้งการละเล่นอื่นๆ บางชุมชนได้รวบรวมทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ขึ้น เช่น พิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านพระเกิด ซึ่งดำเนินการโดยการผลัดเปลี่ยนผู้สูงอายุในชุมชนมาช่วยกันดูแล แสดงให้เห็นถึงการใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน มาพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เมืองน่านมีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมที่สามารถสืบทอดด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี จากอดีตไว้ได้มากมาย นอกจากนี้รัฐบาลยังกำหนดให้น่านเป็นหนึ่งในสิบเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทย โดยได้ชื่อน่านเมืองเก่าที่มีชีวิต ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีมากมายในเขตเทศบาลเมืองน่านจากการดำเนินการวิจัยที่ผ่านมาสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ด้านศิลปะ วัฒนธรรม จิตรกรรมฝาผนัง ที่บอกเล่าประวัติชุมชนน่านได้ดีคือ จิตรกรรมฝาผนังที่วัดภูมินทร์ นอกจากนี้มีจิตรกรรมฝาผนังตามวัดต่างๆเช่น วัดมิ่งเมือง วัดศรีพันต้น วัดมหาโพธิ์ ซึ่งส่วนใหญ่จะบอกเล่าพุทธประวัติ

2) พระพุทธรูปต่างๆและของใช้ภายในวัด วัดต่างๆในเขตเทศบาลน่านจะมีพระพุทธรูปไม้แกะสลักอยู่เป็นจำนวนมากเช่น ที่วัดสภารส เป็นพระไม้แกะสลักจากไม้จันทร์หอมปางเปิดโลกประทับบนหลังเศียรช้าง จะนำมาแห่ขอฝนในยามบ้านเมืองแห้งแล้งไม่มีฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาลเรียกว่า พระขอฝน วัดพระเกิดพบพระพุทธรูปไม้เป็นจำนวนมากในพิพิธภัณฑสถานวัดพระเกิด และยังพบพระพุทธรูปไม้ ที่พิพิธภัณฑสถานพระพุทธรูปไม้ วัดน้ำล้อม และที่วัดมหาโพธิ์ซึ่งมีพระพุทธรูปไม้เป็นพระประธานในวิหาร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปไม้ประทับยืนเปิดโลก สร้างด้วยไม้มังคล 9 ชนิด อัญเชิญมาจากวัดพระแก้วที่ถูกไฟไหม้ (บริเวณในค่ายสุริเยพงษ์) มาประดิษฐานที่วัดมหาโพธิ์ในปัจจุบัน และยังพบว่ามี หอไตรเครื่องไม้ หอกลองพื้นเมือง (กลองปู่จา) ธรรมาสันล้านนา ช่างสกุลน่าน กลองปู่จา เป็นกลองแบบล้านนา อยู่ในบริเวณวัดเกือบทุกวัด

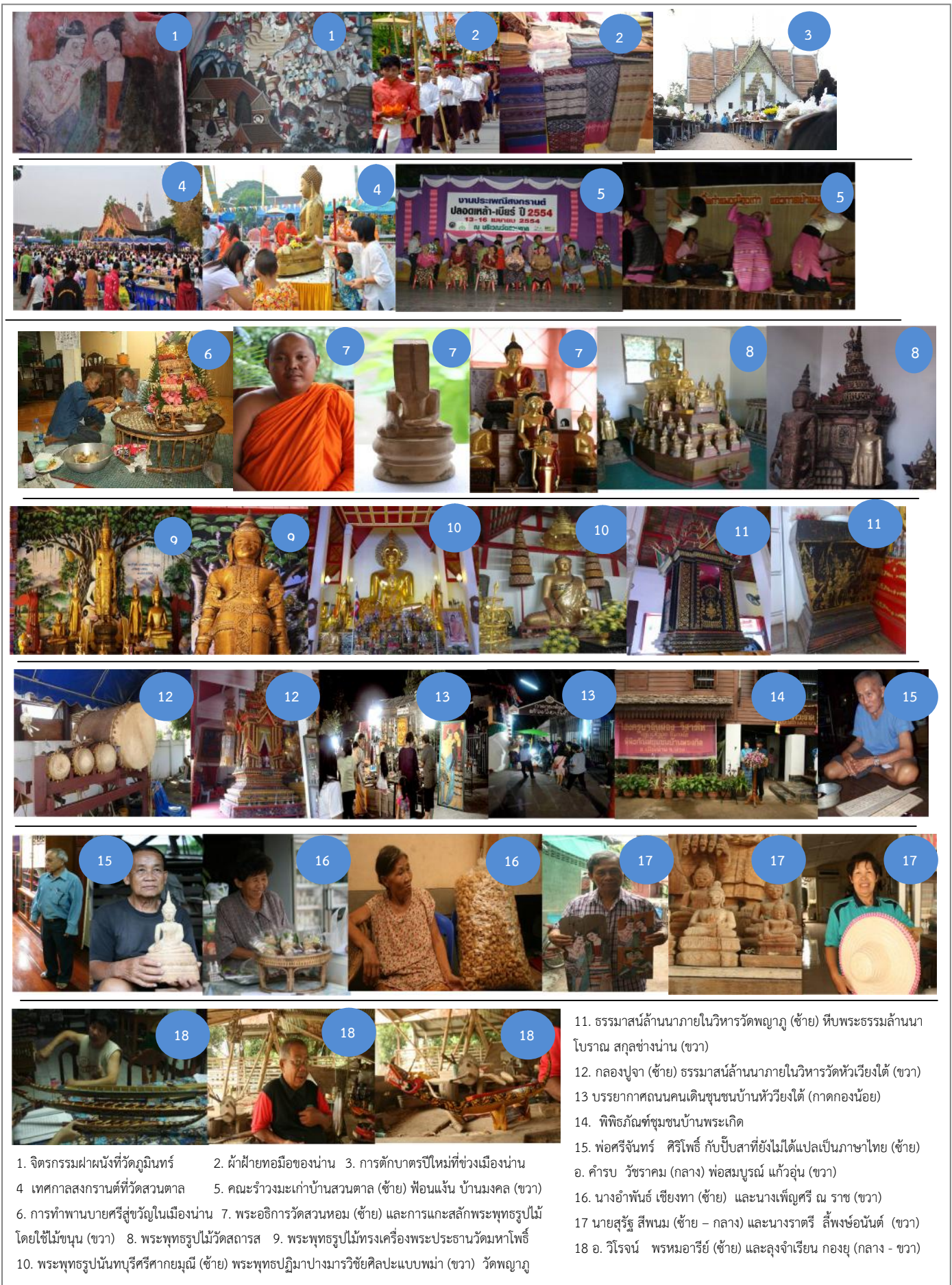
3) ประเพณี เทศกาลงานบุญ ประเพณีที่เลื่องชื่อคือ การแข่งเรือในแม่น้ำน่าน ชุมชนเกือบทุกชุมชนจะส่งเรือแข่งเข้าร่วม โดยมีนัดปิดสนามในเดือนกันยายน และนัดปิดสนามต้นเดือนพฤศจิกายน เทศกาลปีใหม่ เทศบาลน่านจัดพิธีทำบุญตักบาตรที่ช่วงเมื่อน่าน หน้าวัดภูมินทร์ มีนักท่องเที่ยวมาทำบุญตักบาตรจำนวนมาก และการจัดเทศกาลปีใหม่เมือง (สงกรานต์)ของเทศบาลเมืองน่าน ที่วัดสวนตาล คนน่านให้ความสำคัญกับเทศกาลปีใหม่เมืองมาก และจะมีระยะเวลายาวนานคือเริ่มตั้งแต่ประมาณวันที่ 10 - 17 เมษายน ประเพณีตักบาตรสลากภัต (ประเพณีถวายสลากภัต) จะมีขึ้นในช่วงเดือนกันยายน สลากภัตเป็นเครื่องสังฆทานอย่างหนึ่งที่ไม่เจาะจงตัวผู้รับ ประเพณีการถวายสลากภัตจะจัดขึ้นที่วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหารก่อนเป็นวัดแรกเนื่องจากเป็นวัดของเจ้าผู้ครองนครน่านสมัยโบราณ แล้ววัดอื่นๆจึงจะจัดถวายทาน

4) พิพิธภัณฑสถาน และพิพิธภัณฑสถานส่วนบุคคล เช่น พิพิธภัณฑสถานบ้านพระเกิด พิพิธภัณฑสถานพระพุทธรูปไม้ที่วัดน้ำล้อม พิพิธภัณฑสถานวัดภูมินทร์ พิพิธภัณฑสถานบุคคลโฮงเจ้าฟองคำบ้านพระเกิด คู่มือเจ้าสมปรารถนาในที่ชุมชนช้างค้ำ

5) การละเล่น ดนตรี ร่ายรำ การขับร้อง ฟ้อนรำ การฟ้อนรำที่เก่าแก่ของคนในชุมชนน่านเช่น การฟ้อนล่องน่าน ที่บ้านพญาภู การฟ้อนแง้ง ฟ้อนดาบ การฟ้อนมองเชิง (มีคณะอยู่ที่บ้านมณเฑียร) การละเล่นพื้นบ้านเช่น รำวงมะเก่า มีคณะเดียวอยู่ที่บ้านสวนตาล และการร้องซอเรียกว่า ซอล่องน่าน ดนตรีพื้นบ้าน ได้แก่ สะล้อซอซึง การตีกลองมองเชิง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากพม่า การเป่าปี่พื้นบ้านหรือแห่ที่บ้านพญาภู (นายเขียว ภูไชยา) ดร. กิจชัย ส่องเนตร บ้านประตูป่องมีโรงเรียนสอนดนตรีพื้นบ้าน

6) พิธีกรรมต่างๆ การทำบายศรี สู่ขวัญ การตัดตุง (ธง) พบอยู่ทั่วไป เช่น ที่บ้านมณเฑียร บ้านเชียงแข็ง หมอเมืองที่บ้านหัวเวียงใต้ ด.ต.สุบิน คำป้อ เป็นการทำพิธี สะเดาะเคราะห์ บูชาเทียน บายศรีสู่ขวัญงานบวช และงานแต่งงาน

7) ประชาชนชุมชน ภูมิปัญญา ในด้านหัตถกรรมเครื่องเงิน จักสานไม้ไผ่ แกะสลัก งานปั้นงานหุ้มหนังกลอง เช่น พระอธิการวัดสวนหอมที่บ้านสวนหอม มีความรู้ความสามารถในการแกะสลักพระพุทธรูปไม้ ตีกลอง ตัดตุง ได้จัดตั้งกลุ่มเยาวชนเพื่อตีกลองสะบัดชัยและกลองยาว พ่อสมบูรณ์ แก้วอุ่น บ้านอภัย แกะสลักพระพุทธรูปไม้โดยใช้ไม้ซุงนุ่น ที่เชื่อว่าเป็นไม้มังคล อาจารย์วิโรจน์ พรหมอารีย์ บ้านอรัญญาวาส แกะสลักหัวเรือแข่งจำลองแบบเมืองน่าน อาจารย์กิจชัย ส่องเนตร เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นบ้าน และภาษาล้านนาอักษรล้านนา(ตัวเมือง) มีอาจารย์นิยม ส่องสีโย บ้านดอนศรีเสริม และนายเกษม ศิริวัฒน์พิริย มีความสามารถทั้งเขียนและอ่านตัวเมืองและรับสอน อาจารย์วิโรจน์ พรหมอารีย์ บ้านอรัญญาวาส เป็นวิทยากรบรรยาย สอนภาษาคำเมือง การประกอบพิธีสังเคราะห์ สืบชะตา สู่ขวัญ เชิญผีออก พ่อศรีจันทร์ ศิริโพธิ์ บ้านมหาโพธิ์ ระหว่างที่บวชได้ศึกษาภาษาพื้นเมืองน่านจากพระปลัดคำคำ สุวรรณโน วัดมหาโพธิ์ เมื่อลาสิกขาออกมารับจ้างทั่วไปและต่อมาภายหลัง จึงทำการศึกษาจากปี่สาขาของพ่ออ้อย และของพ่อหนานศรีจันทร์ การประกอบพิธีกรรม ต้องเป็นคนมีศีลธรรม และต้องไม่เรียกค่าตอบแทนในการประกอบพิธี (แล้วแต่จะให้ค่าตอบแทน) อ. คำรบ วัชราคม บ้านพระเกิด ประชาชนด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เป็นชาวจังหวัดพัทลุง โดยกำเนิด ปัจจุบันเป็นข้าราชการบำนาญ อดีตผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคน่าน และเป็นแกนนำก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานบ้านพระเกิด ชุมชนบ้านพระเกิดเป็นชุมชนเก่าแก่ ที่มีของเก่าอยู่มากมาย เช่น คัมภีร์โบราณ พระพุทธรูปไม้ เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน แต่เดิมได้กระจัดกระจายอยู่ในหอไตรบ้าง อยู่ในมือชาวบ้านบ้าง อยู่ในโครงการศึกษาทรัพยากรพื้นฐานด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่านเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน 88

ภาพ 5-2 ตัวอย่างทรัพยากรด้านศิลปวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน

โครงการศึกษาทรัพยากรพื้นฐานด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่านเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน 90

ตาราง 5-3 สรุปลักษณะเด่นของทรัพยากรทางวัฒนธรรมของแต่ละบ้านที่สามารถพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวได้

ชุมชน	ลักษณะเด่น
1.บ้านมหาโพธิ์	มีการตั้งกลุ่มผู้รักวัดมหาโพธิ์ เนื่องจากได้มีบรรณานักท่องเที่ยวมาหยุดพักจอดที่วัด ซึ่งมีพระพุทธรูปไม้แกะสลัก วัดและชุมชนจึงร่วมมือกันในการบริหารจัดการ ตามศักยภาพของชุมชน
2.บ้านน้ำล้อม	มีพิพิธภัณฑ์พระพุทธรูปไม้ 368 องค์ แต่ยังไม่สามารถเปิดให้เข้าชมได้ทุกวัน
3.บ้านเชียงแข็ง	มีตลาดสดเชียงแข็ง ที่เป็นตลาดชุมชนเป็นวิถีชุมชน รถรางจะพานักท่องเที่ยวแวะจอดวันละ 2 เที่ยวประมาณ 30 นาที มีกลุ่มหัตถกรรมเครื่องเงิน บางครั้งไปนำขายที่เชียงราย
4.บ้านพระเกิด	มีพิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านพระเกิด ตั้งอยู่ในวัดพระเกิด ซึ่งบอกประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนและจังหวัดน่าน กลุ่มผู้สูงอายุของชุมชนเปลี่ยนรถกันไปประจำที่พิพิธภัณฑ์ และยังมีพิพิธภัณฑ์ส่วนบุคคลคือโฮงเจ้าฟองคำ
5.บ้านพระเนตร	ตลาดสดที่ได้มาตรฐานความปลอดภัย ได้รับการรับรองจากสาธารณสุขจังหวัดน่าน
6.บ้านสภารส	วัดสภารส มีพระอุโบสถ์ เปิดไม่มีประตูและหน้าต่าง แห่งเดียวในเขตเทศบาลเมืองน่าน พระเจดีย์สภารส ทรงกลมล้านนา ได้บูรณะหุ้มแผ่นทองจังโกทั้งองค์ มีพระพุทธรูปโบราณ พระอัฐพิศได้ฐานมีพระแม่ธรณีบีบมวยผม โดยหล่อมมาจากเงินอัฐและเงินโสพัก ซึ่งพระเจ้าสุมนทวาราชได้มาจากเมืองสุโขทัย / พระไม้แกะสลักจากไม้จันทร์หอมปางเปิดโลกประทับนั่งบนหลังเศียรช้าง จะนำมาแห่ขอฝนในบ้านเมืองแห่งแล้งไม่มีฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล เรียกว่าพระขอฝน และมีกุฏิเรือนไม้โบราณ สถาปัตยกรรมเรือนไม้ เก่าแก่ควรค่าอนุรักษ์
7.บ้านเมืองเส้น	ทำอิฐ ดัดตุง มีการแสดงฟ้อนล่องน่าน รับประทานอาหารเย็นขันโตก
8.บ้านช้างเผือก	มีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ในการห่มหมวกทรงสะบัดชัย กลองแวง และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยได้รับการอบรมจากสำนักพระพุทธศาสนา
9.บ้านท่าช้าง	มีหาดหินขาวริมแม่น้ำน่าน ซึ่งมีกิจกรรมปล่อยปลาให้อาหารปลาในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายน
10. บ้านประตูปล่อง	มีครูสอนดนตรีพื้นบ้านแบบล้านนา ร้องเพลงขอ โดยไปเรียนจากครูคำผาย นูบิง มีชื่อเสียงเรื่องอาหารพื้นบ้าน
11. บ้าน อรัญญาวาส	มีการแพทย์แผนไทย มีนวดแผนไทย ที่ อสม บ้านอรัญญาวาส กลุ่มแม่บ้านรับจัดขันโตก และอาหารพื้นเมือง ศิลปหัตถกรรม แกะสลักเรือแข่งจำลองและภาษาคำเมือง
12. บ้านสวนตาล	วัดสวนตาลมีพระประธานคือพระเจ้าทองทิพย์ที่มีอายุเก่าแก่ เจดีย์วัดสวนตาลมีสถาปัตยกรรมจากพม่า
13. บ้านดอนแก้ว	มีการท่องเที่ยวทางน้ำคือแม่น้ำน่าน ตั้งแต่หาดผาชนถึงวังปลา
14. บ้านดอนศรีเสริม	มีครูสอนภาษาล้านนา ทำพานบายศรี มีช่างแกะสลักพระพุทธรูปไม้
15. บ้านหัวเวียงใต้	มีหัตถกรรมเครื่องเงิน ศิลปะการแสดงวงปี่พาทย์ กลุ่มศิลปินหัวเวียงได้รับวาดภาพเน้นภาพโบราณเพื่อสืบสานวัฒนธรรมน่าน หมอเมืองที่รักษาตามประเพณีล้านนา เช่นส่งเคราะห์บูชาเทียน บายศรี ทำขวัญนาค
16. บ้านสวนหอม	พระอริการวัดสวนหอม เป็นมีภูมิความรู้ในการแกะสลักพระพุทธรูปไม้ หัวเรือแข่ง ตีกลอง ดัดตุง
17. บ้านอภัย	แกะสลักพระพุทธรูปไม้ บายศรีสู่ขวัญ สานไม้กวาด
18. บ้านพวงพยอม	ทำอิฐ มะไฟจินตนาแห่ง ข้าวแต่น
19.บ้านศรีพันต้น	วัดศรีพันต้น
20. บ้านมิ่งเมือง	วัดมิ่งเมือง ที่ตั้งศาลหลักเมืองน่าน
21. บ้านภูมินทร์ท่าลี	วัดภูมินทร์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน
22. บ้านพญาภู	มีกำแพงเมืองและคูเมืองเก่า ซึ่งกำลังได้รับการบูรณะซ่อมแซม
23. บ้านช้างค้ำ	วัดพระธาตุช้างค้ำ วรวิหาร พระอารามหลวง มีประเพณีถวายทานสลากภัตที่วัดนี้ก่อนวัดอื่นๆ และการแข่งเรือประเพณีนัดเปิดสนาม จะเริ่มขึ้นพร้อมกันวันนี้
24. บ้านหัวข่วง	วัดหัวข่วง มีหอไตรที่มีอายุยาวนานถึง 500 ปี มียาสมุนไพรหอมพื้นบ้าน
25. บ้านมงคล	อาหารพื้นเมืองคือเมี่ยงคำ เมี่ยงลาว
26. บ้านไผ่เหลือง	มีพระพุทธรูปไม้เก่าแก่ แต่ไม่ได้เปิดให้ชม เนื่องจากยังไม่มีคนดูแล มีบ้านโบราณ และต้นพิกุลอายุ 200 ปี มีงานหัตถกรรมประยุกต์คือ การทำของเล่นโบราณจากไม้ไผ่ จักสานดอกไม้ไผ่ และตัดเย็บเป็นของใช้ต่างๆ
27.บ้านมณเฑียร	มีปราชญ์ชาวบ้านทำบายศรี สู่ขวัญ ดัดตุง มีวงดนตรีพื้นบ้านที่รับฟ้อน และตีกลอง ฉาบ มอญเชิง(แบบพม่า) ตามงานต่างๆ หัตถกรรมพื้นบ้านคือแกะสลักกละมะพร้าวเป็นของใช้ ของชำร่วย
28.ค่ายสุริยพงษ์	มีการปรับปรุงภูมิทัศน์หน้าค่ายที่สวยงามและเป็นจุดให้อาหารปลาและชมทิวทัศน์ริมแม่น้ำน่าน อากาศเย็นสบาย

5.2.2.2 การวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวของชุมชน (SWOT Analysis)

จากการจัดประชุมเวทีชุมชน การพิจารณาจากข้อมูลทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมที่ได้ทำการสำรวจ ทำการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค ผลการศึกษาเป็นดังนี้

จุดแข็ง ที่เป็นข้อได้เปรียบ

1. มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จำนวนมาก ที่มีชื่อเสียงกระจุกตัวอยู่กลางใจเมืองเช่น วัดภูมินทร์ วัดช้างค้ำ วัดหัวข่วง วัดพญาภู และกระจายอยู่ในชุมชนต่างๆในเขตเทศบาลเมืองน่าน
2. ทุกชุมชนมีวัดประจำชุมชน ภายในวัดมีเจดีย์ พระพุทธรูป พระพุทธรูปไม้ และของใช้ภายในวัดอีกจำนวนมาก ซึ่งเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ
3. มีแม่น้ำน่านไหลผ่านมีประเพณีแข่งเรือที่สำคัญ ซึ่งชุมชนรักษาประเพณีนี้ไว้ทุกปี
4. มีพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน พิพิธภัณฑ์ชุมชน และพิพิธภัณฑ์ส่วนบุคคล
5. มีปราชญ์ชุมชนที่สืบทอด ภูมิปัญญาต่างๆ เช่น การแกะสลักเรือแข่งจำลอง การแกะสลักพระพุทธรูปไม้ ภาษาล้านนา ดนตรีพื้นบ้าน การละเล่น ประเพณีต่างๆ
6. ความมีน้ำใจมิตรไมตรี ความเป็นกันเองของคนในชุมชน

จุดอ่อน ที่เป็นข้อจำกัด

1. การสร้างเครือข่าย การท่องเที่ยวระหว่างชุมชนยังมีน้อย
2. การสร้างกลุ่ม องค์กรเพื่อดูแลการท่องเที่ยวของชุมชนยังมีน้อย
3. เยาวชนยังไม่เข้ามามีบทบาทหรือยังไม่มีส่วนร่วมในชุมชนเท่าที่ควร
4. ขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการเชิงธุรกิจ การจัดการทางการตลาด และการประชาสัมพันธ์
5. ชุมชนขาดทักษะความรู้ด้านการให้บริการการท่องเที่ยว
6. การสร้างกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนยังมีน้อย
7. ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวในชุมชนยังมีน้อย
8. การให้บริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนมีน้อย
9. การบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชนยังมีน้อย ยังไม่มีการสืบทอดต่อยังกลุ่มเยาวชน

โอกาส

1. นโยบายและยุทธศาสตร์จังหวัดส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
2. กระแสความนิยม การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และธรรมชาติ
3. หน่วยงานต่างๆ ให้การสนับสนุนชุมชน เช่นเทศบาลเมืองน่าน วัฒนธรรมจังหวัดน่าน
4. สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูกาล การคมนาคมภายในเขตเทศบาลภายในชุมชนมีความสะดวก
5. มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีที่สืบค้นได้

อุปสรรค

1. งบประมาณสนับสนุนส่งเสริม เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวยังมีน้อย
2. การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกยังไม่ครอบคลุมทุกชุมชน
3. จังหวัดน่าน เป็นเมืองปิด การเดินทางเข้าสู่จังหวัดน่านมีเส้นทางถนนเข้าจังหวัดเพียงเส้นทางเดียวทางอากาศมีเที่ยวบินวันละเที่ยว

จากการวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคของชุมชนทำให้ทราบความสามารถในการในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งพบว่ามีความสามารถในระดับปานกลาง

5.3 ศักยภาพการท่องเที่ยวและความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของชุมชน

ผลการวิจัยจากการที่ได้ทำการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวและความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของชุมชน 5 ด้าน จากข้อมูลการประเมิน 28 ชุมชนได้แก่ ชุมชนมหาโพธิ์ พระเกิด พระเนตร ช้างเผือก ท่าช้าง เมืองเส้น น้ำล้อม เชียงแข็ง สถารส ประตูปล่อง ดอนแก้ว อรัญญาวาส ดอนศรีเสริม สวนหอม สวนตาล หัวเวียงใต้ ค่ายสุริยพงษ์ พวงพะยอม ภูมินทร์-ท่าลี่ มิ่งเมือง อภัย ท่าช้าง ช้างค้ำ ไม้เหลือง หัวข่วง พญาภู ศรีพันตัน และชุมชนบ้านมงคล วิธีการประเมินโดยให้ตัวแทนชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมิน ด้วยการจัดเวทีชุมชนแสดงข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน และให้ตัวแทนชุมชนฯละ 3-4 คนประเมินเฉพาะชุมชนตนเองและตัวแทนจากภาครัฐและภาคเอกชนอีก 5 หน่วยงานเข้าร่วมประเมิน ได้แก่ ตัวแทนจาก วัฒนธรรมจังหวัดน่าน มุลินิธิรักษ์เมืองน่าน สำนักปลัดเทศบาลเมืองน่าน สำนักอนามัยและสาธารณสุข เทศบาลเมืองน่าน ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด สำนักแผนและยุทธศาสตร์จังหวัด สภาเด็กและเยาวชน โดยผู้วิจัยจัดทำแบบประเมินและดำเนินการจัดเวทีชุมชน การประเมินศักยภาพจะทำการประเมิน 5 ด้าน โดยจัดขึ้น 3 ครั้งแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือกลุ่มชุมชนเขตเหนือ ชุมชนเขตกลางและชุมชนเขตใต้

การวิเคราะห์ผลการประเมินทำการวิเคราะห์รายด้านและรายชุมชน ผลการประเมินแสดงได้ดังตาราง 5-4

ตาราง 5-4 การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน

รายการประเมิน	ชุมชน																									ค่าเฉลี่ย				
	บ้านท่าโพธิ์	บ้านพระเกิด	บ้านพระเนตร	บ้านช้างเผือก	บ้านท่าช้าง	บ้านเมืองเส้น	บ้านน้ำล้อม	บ้านเชียงแข็ง	บ้านตลาด	บ้านประตู่ป่อง	บ้านดงแก้ว	บ้านอรุณญวาส	บ้านดอนศรีเสริมกสิกร	บ้านสวนหอม	บ้านสวนตาล	บ้านหัวเวียงใต้	ค่ายสุริยพงษ์	บ้านพวงพยอม	บ้านภูมินทร์-ท่าลี่	บ้านมิ่งเมือง	บ้านอภัย	บ้านท่าช้าง	บ้านช้างก้ำ	บ้านใหม่เหลือง	บ้านหัวข่วง		บ้านพญาภู	บ้านศรีพันต้น	บ้านมงคล	ค่าเฉลี่ย
1. ด้านลักษณะทางกายภาพทั่วไปของชุมชน																														
1.1 ความสมบูรณ์และควมมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว																														
1. มีคุณค่าเชิงการท่องเที่ยว	3.00	2.75	2.33	2.00	2.50	2.25	2.80	2.80	2.40	1.00	3.00	2.67	2.50	2.00	2.60	3.00	2.00	1.67	3.00	3.00	2.00	2.67	3.00	1.67	2.67	2.00	3.00	3.00	2.47	
2. แหล่งท่องเที่ยวมีความดึงดูดใจ	2.71	2.63	2.17	2.00	2.50	2.00	2.60	2.80	2.00	1.00	2.33	2.33	2.00	2.40	2.60	3.00	2.00	2.33	3.00	3.00	2.00	3.00	3.00	1.67	2.67	3.00	3.00	2.00	2.42	
3. มีคุณค่าเชิงวิชาการและการศึกษา	2.86	2.75	2.33	2.33	2.25	2.25	2.80	2.40	2.40	1.00	2.67	2.67	1.75	2.20	2.60	3.00	3.00	2.33	3.00	2.33	1.67	3.00	2.33	1.67	2.67	3.00	2.00	3.00	2.44	
4. ความกลมกลืนกับวิถีชุมชน วัฒนธรรม หรือสิ่งแวดล้อม	2.71	2.75	2.50	2.67	2.50	2.00	2.80	2.60	2.40	2.00	2.00	2.33	1.75	1.80	2.40	3.00	2.00	2.67	3.00	2.00	2.00	3.00	3.00	2.00	2.33	3.00	1.50	2.00	2.38	
5. ความสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยวและ/หรือการคงสภาพดั้งเดิม	2.57	2.63	2.17	2.33	3.00	2.25	2.60	2.40	2.00	2.00	2.33	2.33	1.25	1.60	2.40	2.00	1.00	1.67	3.00	2.33	1.67	2.67	3.00	1.67	2.33	3.00	1.00	2.00	2.19	
6. ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว	2.00	2.00	2.17	2.00	2.25	2.00	2.20	2.20	2.00	1.00	1.67	2.33	1.50	2.20	2.00	2.00	1.00	1.67	2.83	3.00	1.33	2.00	2.00	1.67	2.00	2.00	1.50	2.00	1.95	
7. การดูแลบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว	2.71	2.75	2.17	2.33	2.50	2.25	2.40	2.60	2.20	1.00	2.33	2.33	1.50	1.40	2.00	2.00	3.00	2.00	3.00	3.00	1.67	2.67	1.33	1.67	2.33	2.00	1.00	1.00	2.04	
1.2 การคมนาคมและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน																														
1. เข้าถึงได้ทุกฤดูกาล	3.00	3.00	3.00	2.67	2.75	3.00	2.80	3.00	3.00	1.00	3.00	2.67	2.00	2.20	2.80	3.00	3.00	2.67	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	2.33	3.00	3.00	3.00	3.00	2.78	
2. ความสะดวกปลอดภัยในการเข้าถึง	3.00	3.00	3.00	2.67	2.75	3.00	2.80	3.00	3.00	2.00	3.00	2.67	2.00	1.80	2.80	3.00	3.00	2.67	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	2.33	3.00	3.00	3.00	3.00	2.80	
3. สภาพของถนนและ/หรือเส้นทางใช้ได้ตลอดปี	3.00	3.00	3.00	2.67	2.75	3.00	2.80	3.00	3.00	2.00	3.00	2.67	2.25	2.00	2.80	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	2.33	3.00	3.00	3.00	3.00	2.83	
4. ป้ายบอกเส้นทางและความชัดเจนของป้ายบอกทางเข้าแหล่งท่องเที่ยว	2.71	1.63	2.33	1.67	2.25	2.00	2.00	2.20	2.60	1.00	2.33	2.33	1.50	1.20	1.40	2.00	1.00	2.33	3.00	3.00	1.67	2.67	2.33	2.33	2.67	2.00	3.00	1.00	2.08	
5. ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวหลักหรือมีความเชื่อมโยง	2.71	2.25	2.67	0.00	2.50	2.50	2.20	2.60	2.80	2.00	2.67	2.67	2.25	1.80	2.80	2.00	1.00	2.33	3.00	3.00	1.67	2.67	3.00	2.67	3.00	2.50	3.00	2.00	2.37	
ค่าเฉลี่ย	2.75	2.60	2.49	2.11	2.54	2.38	2.57	2.63	2.48	1.42	2.53	2.50	1.85	1.88	2.43	2.58	1.92	2.28	2.99	2.81	2.06	2.78	2.67	2.00	2.64	2.63	2.33	2.25	2.40	2.50

ตาราง 5-4 การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

รายการประเมิน	ชุมชน																										ค่าเฉลี่ยรวม			
	บ้านหมากโพธิ์	บ้านพระเกิด	บ้านพระเนตร	บ้านช้างเผือก	บ้านท่าช้าง	บ้านเมืองเส้น	บ้านนาล้อม	บ้านเชียงแข็ง	บ้านสภารส	บ้านประตู่ป้อง	บ้านดอนแก้ว	บ้านอรัญญวาส	บ้านดอนศรีเสริมภักดิ์	บ้านสวนหอม	บ้านสวนตาล	บ้านหัวเวียงใต้	ค่ายสุริยพงษ์	บ้านพวงพยอม	บ้านภูมินทร์-ทาสี	บ้านเมือง	บ้านอภัย	บ้านท่าช้าง	บ้านช้างค้ำ	บ้านไผ่เหลือง	บ้านหัวขวง	บ้านพญาภู		บ้านศรีพันต้น	บ้านมงคล	ค่าเฉลี่ย
3. ด้านเศรษฐกิจและสังคม																														
3.1 ความคุ้มค่าของการมีแหล่งท่องเที่ยว																														
1. รายได้จากการท่องเที่ยว	2.00	1.63	2.00	2.00	1.75	1.75	2.00	2.40	1.80	1.00	2.00	2.00	1.25	1.20	1.80	3.00	1.00	1.67	2.67	2.67	1.67	2.33	1.33	1.33	1.67	1.00	2.00	2.00	1.82	
2. เกิดอาชีพและการจ้างงาน	1.86	1.63	2.00	2.00	1.75	1.75	1.80	2.20	1.80	1.00	2.00	2.00	1.25	1.20	1.60	3.00	1.00	1.33	2.50	2.33	1.67	2.67	1.00	1.33	2.33	1.00	1.50	1.00	1.73	
3. ความมีมิตรไมตรีต่อผู้มาเยือน	3.00	2.63	3.00	3.00	2.75	2.75	2.80	3.00	2.60	2.00	2.00	3.00	1.50	1.60	2.60	3.00	2.00	2.33	3.00	3.00	2.00	3.00	3.00	2.67	2.67	2.50	3.00	3.00	2.62	
4. ความรักและหวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน	3.00	2.75	2.83	2.67	2.75	2.75	2.80	3.00	2.60	3.00	2.00	2.67	1.75	1.60	2.60	3.00	2.00	2.67	3.00	3.00	2.00	3.00	3.00	2.67	2.67	2.50	2.00	2.00	2.58	
3.2 การมีส่วนร่วม																														
1. การได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของชุมชน	2.14	2.25	2.50	2.33	2.00	2.25	2.40	2.60	2.20	1.00	2.00	2.00	2.00	1.80	1.80	2.00	1.00	2.67	2.67	3.00	2.67	2.67	1.67	1.67	2.00	2.00	2.50	1.00	2.10	
2. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ	2.43	2.50	2.50	2.33	2.25	2.25	2.40	2.60	2.20	1.00	2.00	2.67	1.75	1.60	1.80	2.00	1.00	3.00	2.33	2.33	2.67	3.00	1.00	2.00	1.67	2.50	2.00	1.00	2.10	
3. การเปิดโอกาสให้องค์กรภายนอกเข้ามามีบทบาทสนับสนุน	2.43	2.38	2.50	1.67	2.00	2.00	2.20	2.40	2.00	1.00	2.67	2.33	2.25	2.00	2.40	3.00	1.00	2.00	2.67	3.00	2.67	3.00	2.33	2.00	2.00	2.50	2.50	2.00	2.25	
4. ความรู้สึกหวงแหนและเป็นเจ้าของร่วมกัน	2.86	2.75	2.83	2.67	2.75	2.75	3.00	2.80	2.40	2.00	2.33	3.00	2.00	2.20	2.80	2.00	1.00	2.67	3.00	2.67	3.00	3.00	3.00	2.67	2.00	3.00	1.50	2.00	2.52	
3.3 ความเข้มแข็งของชุมชนและวัฒนธรรม																														
1. มีการจัดตั้งกลุ่ม / องค์กรเพื่อดูแลการท่องเที่ยว	2.86	2.63	2.17	2.00	2.25	2.25	2.60	2.40	2.00	1.00	2.33	2.00	1.75	1.40	2.40	2.00	1.00	2.67	2.33	1.67	1.33	2.67	2.00	2.00	2.00	2.50	2.00	1.00	2.04	
2. มีกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	2.71	2.50	2.00	2.00	2.50	2.25	2.40	2.40	2.20	2.00	2.33	2.00	1.75	1.60	2.40	2.00	1.00	2.67	2.67	2.00	2.00	3.00	2.00	2.00	2.33	2.00	2.00	1.00	2.13	
3. การริเริ่มจัดกิจกรรมนันทนาการเสริมการท่องเที่ยว	2.29	1.75	1.67	2.00	2.00	1.50	2.20	2.00	2.00	1.00	2.67	2.67	1.50	1.00	2.40	2.00	1.00	2.00	2.67	2.00	1.33	3.00	1.00	2.00	1.67	3.00	2.50	1.00	1.92	
4. เกิดความรักสามัคคีในชุมชน	2.71	2.63	2.17	2.67	2.75	2.75	2.80	2.60	2.40	2.00	2.67	3.00	2.00	1.20	1.80	2.00	1.00	1.67	3.00	2.33	2.33	3.00	3.00	3.00	2.67	3.00	1.00	2.00	2.36	
ค่าเฉลี่ย	2.52	2.34	2.35	2.28	2.29	2.25	2.45	2.53	2.18	1.50	2.25	2.45	1.73	1.53	2.20	2.42	1.17	2.28	2.71	2.50	2.11	2.86	2.03	2.11	2.14	2.29	2.04	1.58	2.18	

ตาราง 5-4 การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่าน (ต่อ)

รายการประเมิน	ชุมชน																										ค่าเฉลี่ย	ค่าเฉลี่ยรวม		
	บ้านท่าโพธิ์	บ้านพระเกิด	บ้านพระเนตร	บ้านช้างเผือก	บ้านท่าช้าง	บ้านเมืองเส้น	บ้านน้ำล้อม	บ้านเชียงแข็ง	บ้านสถากรส	บ้านประดู่ป้อง	บ้านดอนแก้ว	บ้านอรุณยวาส	บ้านดอนศรีตรัง	บ้านสวนหอม	บ้านสวนตาล	บ้านหัวเวียงใต้	ค่ายศิรียพงษ์	บ้านพวงพยอม	บ้านภูมิพร-ท่าลี่	บ้านมีงเมือง	บ้านอภัย	บ้านท่าช้าง	บ้านช้างค้ำ	บ้านไผ่เหลือง	บ้านหัวช้าง	บ้านพญาภู			บ้านศรีพันต้น	บ้านมงคล
5. ด้านการบริหารจัดการ																														
5.1 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการนักท่องเที่ยว																														
1. มีป้ายอธิบายข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว	2.43	1.75	1.83	2.00	2.25	1.75	2.20	1.80	2.00	1.00	2.67	2.33	1.25	1.80	1.60	2.00	2.00	2.67	2.83	3.00	1.33	2.33	2.00	2.33	2.67	2.00	2.00	1.00	2.03	
2. มีระบบสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยวเพียงพอ เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์	3.00	2.88	2.83	2.67	3.00	2.50	2.80	2.80	2.60	3.00	3.00	2.67	2.25	2.20	2.00	3.00	2.00	2.67	2.67	2.67	2.33	2.67	2.33	2.67	2.67	2.50	1.00	2.00	2.55	
3. มีจุดนั่งพัก	2.43	2.00	2.00	2.00	2.25	2.00	2.20	2.00	1.80	1.00	2.67	2.67	1.25	1.60	2.00	1.00	2.00	2.33	2.50	3.00	2.00	2.67	2.33	1.67	2.67	2.50	1.00	2.00	2.06	
4. บริการห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยว	2.57	2.13	2.17	2.00	2.00	2.25	2.40	1.80	2.00	1.00	2.33	2.00	1.00	1.20	1.80	1.00	1.00	1.67	2.83	2.67	2.00	2.67	2.33	2.00	2.67	2.50	1.00	1.00	1.93	
5. มีสถานที่จอดรถ	2.57	2.13	2.00	2.00	2.00	2.25	2.20	2.00	2.00	1.00	2.00	2.33	1.00	1.40	2.80	1.00	2.00	2.00	2.67	2.00	2.00	3.00	2.33	2.00	2.67	3.00	1.00	1.00	2.02	
6. มีจุดบริการอาหาร เครื่องดื่ม	2.14	1.63	1.67	2.00	1.75	1.75	1.60	1.80	1.80	1.00	1.67	1.67	1.50	1.20	1.80	2.00	1.00	1.67	2.17	2.00	1.33	2.67	1.33	2.33	2.33	2.50	1.00	1.00	1.73	
5.2 ความปลอดภัยของชุมชนต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว																														
1. มีเจ้าหน้าที่ดูแลเพียงพอและทั่วถึง	2.43	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.20	2.40	2.20	2.00	2.33	2.00	1.50	1.60	2.00	2.00	2.00	2.00	2.67	2.33	1.67	2.67	2.00	1.67	2.67	3.00	1.50	1.00	2.07	
2. การติดตั้งป้าย สัญญาณเตือนภัยอย่างเหมาะสม	2.14	1.75	1.67	2.00	1.75	1.50	1.80	1.80	2.00	1.00	2.33	1.67	1.00	1.40	2.00	2.00	1.00	1.67	2.50	2.00	1.67	3.00	1.67	2.00	2.67	3.00	1.50	1.00	1.84	
3. มีอุปกรณ์และเครื่องมือบรรเทาสาธารณภัย	1.71	1.75	1.83	1.67	1.75	2.00	2.00	1.80	2.00	2.00	2.00	2.33	1.25	1.60	1.60	2.00	1.00	2.33	2.33	1.00	1.67	2.67	2.00	1.67	2.67	3.00	1.00	1.00	1.84	
4. มีอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น	1.43	1.38	1.50	1.33	1.25	1.75	1.60	1.20	1.60	2.00	1.67	1.67	1.25	1.40	1.60	1.00	1.00	1.67	2.00	1.33	1.67	2.67	2.00	1.67	2.67	3.00	1.00	1.00	1.62	
5.3 การจัดการความรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกในคุณค่าของการท่องเที่ยว																														
1. มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	2.00	2.00	2.17	2.00	2.25	2.50	2.60	2.20	2.20	2.00	2.00	2.00	1.25	1.40	1.80	2.00	1.00	2.33	3.00	1.67	1.00	1.33	1.00	1.33	2.33	2.00	1.50	1.00	1.85	
2. การจัดเตรียมเอกสารเผยแพร่	2.00	2.13	2.00	1.67	1.50	2.25	2.40	2.20	1.60	1.00	2.00	1.67	1.00	1.40	1.80	2.00	1.00	2.67	3.00	2.00	1.00	1.67	1.33	1.33	2.33	2.00	1.50	1.00	1.77	
3. การบริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว	2.14	2.00	2.00	2.00	1.75	2.50	2.60	2.20	1.80	1.00	1.67	2.00	1.25	1.20	1.60	2.00	1.00	2.67	3.00	2.00	1.00	1.67	1.33	1.67	2.33	2.50	1.50	1.00	1.84	
4. มีบุคลากรที่มีความรู้ในด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน	2.57	2.25	2.50	2.00	2.00	2.25	2.40	2.20	2.20	2.00	2.00	2.33	1.50	1.40	2.20	3.00	1.00	2.00	2.50	2.33	2.00	2.67	1.33	1.00	2.33	2.50	1.00	1.00	2.02	
5. เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน	2.29	2.25	2.50	2.33	2.00	2.25	2.40	2.20	2.60	2.00	2.00	2.33	1.50	1.40	2.00	2.00	1.00	2.00	2.83	1.67	1.67	3.00	1.67	1.33	2.33	2.50	1.00	1.00	2.00	
ค่าเฉลี่ย	2.26	2.00	2.04	1.98	1.97	2.10	2.23	2.04	2.03	1.53	2.16	2.11	1.32	1.48	1.91	1.87	1.33	2.16	2.63	2.11	1.62	2.49	1.80	1.78	2.53	2.57	1.23	1.13	1.94	2.07
ค่าเฉลี่ยรวม	2.51	2.38	2.40	2.16	2.28	2.27	2.41	2.42	2.28	1.59	2.31	2.31	1.74	1.66	2.23	2.34	1.62	2.27	2.79	2.55	1.90	2.68	2.22	2.07	2.42	2.58	1.94	1.85	2.30	

5.3.1 ผลการประเมินศักยภาพรายด้าน 5 ด้าน

ผลการประเมินศักยภาพรายด้าน 5 ด้าน คือ ด้านลักษณะทางกายภาพทั่วไปของชุมชน ด้านสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อม และด้านการบริหารจัดการ ผลการศึกษาพบว่า ทั้ง 28 ชุมชนมีศักยภาพการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2.30) ซึ่งมีศักยภาพของชุมชน ดังรายละเอียดในแต่ละด้านต่อไปนี้

ด้านลักษณะทางกายภาพทั่วไปของชุมชน โดยรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับดี (2.50) พิจารณาจากความสะดวกและความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว และการคมนาคมและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้ ความสะดวกและความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง (2.27) โดยทุกรายการประเมินมีศักยภาพในระดับปานกลาง ได้แก่ ความสะดวกค่าเชิงการท่องเที่ยว (2.47) มีคุณค่าเชิงวิชาการและการศึกษา (2.44) แหล่งท่องเที่ยวมีความดึงดูดใจ (2.42) ความกลมกลืนกับวิถีชุมชน วัฒนธรรม หรือสิ่งแวดล้อม(2.38) ความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวและ/หรือการคงสภาพดั้งเดิม (2.19)การดูแลบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว (2.04) ความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว (1.95) การคมนาคมและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยรวมมีศักยภาพระดับดี(2.63) อยู่ในระดับดีได้แก่ สภาพของถนนและ/หรือเส้นทางใช้ได้ตลอดปี (2.83) ความสะดวกปลอดภัยในการเข้าถึง (2.80) เข้าถึงได้ทุกฤดูกาล (2.78) อยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวหลักหรือมีความเชื่อมโยง(2.37) ป้ายบอกเส้นทางและความชัดเจนของป้ายบอกทางเข้าแหล่งท่องเที่ยว (2.08) ตามลำดับ

ด้านสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ โดยรวมมีศักยภาพในระดับปานกลาง(2.38) ผลการศึกษาทั้ง 3 ส่วนเป็นดังนี้ ด้านศิลปวัฒนธรรมมีศักยภาพระดับมาก (2.50) ได้แก่ ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน (2.61) ความเป็นมาทางด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณีที่สืบค้นได้ (2.51) ความงดงามด้านศิลปวัฒนธรรม (2.51) ระดับปานกลางได้แก่ ความผูกพันเชื่อมโยงกับท้องถิ่น(2.45) เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้วิถีชีวิตประเพณีวัฒนธรรม ด้วยความยินดี (2.41) ส่วนประเพณีต่างๆ มีศักยภาพโดยรวมในระดับปานกลาง(2.37) ที่มีระดับมากคือประเพณีของชุมชนที่เก่าแก่ยังคงอยู่ (2.50) ระดับปานกลางได้แก่มีการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนไว้ได้สม่ำเสมอ (2.44) มีการสืบสานถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่เยาวชนในชุมชน (2.17) ด้านสถาปัตยกรรมมีศักยภาพโดยรวมระดับปานกลาง(2.36) ทุกตัวชี้วัดมีระดับปานกลางได้แก่ มี วัด วิหาร โบสถ์ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ (2.49) สิ่งก่อสร้างเก่าที่บ่งบอกถึงประวัติศาสตร์และความเป็นมา (2.37)มีคุณค่าเชิงวิชาการและการศึกษา (2.32)มีคุณค่าหรือเอกลักษณ์พิเศษเชิงการท่องเที่ยว (2.30) มีอาคารเก่าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่ยังคงรักษาไว้ (2.27) ความสะดวกหรือการคงสภาพดั้งเดิมของสิ่งก่อสร้างเก่าแก่ (2.14) มีบ้านเรือนเก่าที่มีอายุมากกว่า100 ปีที่ยังคงรักษาไว้ (2.07) ตามลำดับ

ด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยรวมมีศักยภาพในระดับปานกลาง(2.18) ผลการศึกษาใน 3 ส่วนเป็นดังนี้ ความคุ้มค่าของการมีแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพระดับปานกลาง (2.19) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่ามีความศักยภาพระดับดีได้แก่ ความมีมิตรไมตรีต่อผู้มาเยือน (2.62) ความรักและห่วงหาพันทรพยากรท่องเที่ยวของชุมชน(2.58) ศักยภาพระดับปานกลางคือ รายได้จากการท่องเที่ยว (1.82) เกิดอาชีพและการจ้างงาน(1.73) การมีส่วนร่วมมีศักยภาพระดับปานกลาง (2.24) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่ามีความศักยภาพระดับดี ได้แก่ ความรู้สึกห่วงหาพันและเป็นเจ้าของร่วมกัน (2.52) ระดับปานกลางได้แก่ การเปิดโอกาสให้องค์กรภายนอกเข้ามามีบทบาทสนับสนุน (2.25) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ(2.10) การได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของชุมชน(2.10) ความเข้มแข็งของชุมชนและวัฒนธรรม มีศักยภาพระดับปานกลาง(2.12) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่ามีความศักยภาพระดับปานกลางทุกตัวชี้วัดได้แก่ เกิดความรักสามัคคีในชุมชน (2.36) มีกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น(2.13) มีการจัดตั้งกลุ่ม / องค์กรเพื่อดูแลการท่องเที่ยว (2.04) การริเริ่มจัดกิจกรรมนันทนาการเสริมการท่องเที่ยว (1.92) ตามลำดับ

ด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อม โดยรวมมีศักยภาพในระดับปานกลาง(2.38) ผลการศึกษาใน 3 ส่วนเป็นดังนี้ การจัดสภาพแวดล้อมมีศักยภาพระดับปานกลาง (2.27) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า มีศักยภาพในระดับปานกลางทุกตัวชี้วัดได้แก่ ทางไกลจากย่านอุตสาหกรรมชุมชนเมืองหรือกิจกรรมที่เสียงดัง (2.31) มีการจัดภูมิทัศน์ (2.30) ปราศจากเสียงดังรบกวน (2.18) การจัดการขยะและของเสียมีศักยภาพระดับปานกลาง (2.05) ทุกตัวชี้วัดมีระดับปานกลางได้แก่ มีอุปกรณ์รองรับขยะเพียงพอ และเหมาะสม (2.37) การออกแบบภาชนะรองรับขยะกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม (1.99) มีป้ายเตือนทิ้งขยะให้ถูกที่ (1.81) อากาศและกลิ่นมีศักยภาพระดับปานกลาง(2.35) พิจารณารายละเอียดพบว่าทุกตัวชี้วัดมีระดับปานกลางได้แก่ ไม่มีกลิ่นฟุ้งกระจายและสร้างความรำคาญในแหล่งท่องเที่ยว(2.38) ปราศจากฝุ่นและควัน(2.33) ตามลำดับ

ด้านการบริหารจัดการ โดยรวมมีศักยภาพในระดับปานกลาง (2.07) ผลการศึกษาใน 3 ส่วนดังนี้ ส่วนที่ 1 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการนักท่องเที่ยวมีศักยภาพระดับปานกลาง (2.05) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า มีศักยภาพในระดับดีได้แก่ มีระบบสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยวเพียงพอเช่นไฟฟ้าน้ำประปาโทรศัพท์ (2.55) นอกนั้นมีศักยภาพระดับปานกลางได้แก่ มีจุดนั่งพัก (2.06) มีป้ายอธิบายข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว (2.03) มีสถานที่จอดรถ (2.02) บริการห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยว (1.93) มีจุดบริการอาหาร เครื่องดื่ม (1.73) ส่วนที่ 2 ความปลอดภัยของชุมชนต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวมีศักยภาพระดับปานกลาง (1.84) พิจารณาแต่ละตัวชี้วัดได้แก่ มีเจ้าหน้าที่ดูแลเพียงพอและทั่วถึง (2.07) มีการติดตั้งป้าย สัญญาณเตือนภัยอย่างเหมาะสม (1.84) มีอุปกรณ์และเครื่องมือบรรเทาสาธารณภัย (1.84) มีอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น (1.62) ส่วนที่ 3 การจัดการความรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกในคุณค่าของการท่องเที่ยวมีศักยภาพโดยรวมในระดับปานกลาง (1.89) ทุกตัวชี้วัดมีศักยภาพระดับปานกลางได้แก่ มีบุคลากรที่มีความรู้ในด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน (2.02) เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน (2.00) มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (1.85) การบริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว (1.84) การจัดเตรียมเอกสารเผยแพร่(1.77) ตามลำดับ

5.3.2 ผลการประเมินศักยภาพเป็นรายชุมชน

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพเป็นรายชุมชน พบว่า โดยภาพรวมชุมชนทั้ง 28 แห่งมีศักยภาพการท่องเที่ยวและความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง (2.30) โดยพบว่ามี 5 ชุมชนที่มีศักยภาพในระดับดีคือ ชุมชนภูมินทร์-ท่าลี่ (2.79) ท่าช้าง (2.68) มิ่งเมือง (2.55) พญาภู (2.58) และมหาโพธิ์ (2.51) นอกนั้นอีก 23 ชุมชนมีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ชุมชนเชียงแข็ง (2.42) หัวช่วง (2.42) น้ำล่อม (2.41) พระเนตร (2.40) พระเกิด (2.38) หัวเวียงใต้ (2.34) อรัญญาวาส (2.31) ดอนแก้ว (2.31) ท่าช้าง(2.28) สถารส (2.28) เมืองเส้น (2.27) พวงพะยอม (2.27) สวนตาล (2.23) ช้างค้ำ (2.22) ไผ่เหลือง (2.07) ช้างเผือก (2.16) ศรีพันต้น (1.94) อภัย (1.90) มงคล(1.85) ดอนศรีเสริม(1.74) สวนหอม (1.66) ค่ายสุริยพงษ์ (1.62) และประตูปล่อง (1.59)

การพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านที่ประเมินพบข้อสังเกต ดังต่อไปนี้

ด้านลักษณะทางกายภาพทั่วไปของชุมชน ซึ่งพิจารณาจากความสมบูรณ์และความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวและการคมนาคมและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน พบว่าทั้ง 28 ชุมชน มีศักยภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี (2.50)ชุมชนที่มีศักยภาพในระดับดีมี 14 ชุมชนได้แก่ ชุมชนภูมินทร์-ท่าลี่ (2.99) มิ่งเมือง (2.81) ท่าช้าง(2.78) มหาโพธิ์ (2.75) ช้างค้ำ (2.67) หัวช่วง (2.64) พญาภู (2.63) เชียงแข็ง (2.63) พระเกิด (2.60) หัวเวียงใต้ (2.58) น้ำล่อม (2.57) ท่าช้าง(2.54) ดอนแก้ว (2.53) และอรัญญาวาส (2.50) ที่เหลืออีก 13 ชุมชนมีศักยภาพระดับปานกลาง และมีเพียง 1 ชุมชนคือ ประตูปล่องมีศักยภาพระดับพอใช้ (1.42)

ด้านสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ มีศักยภาพโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2.38) โดยชุมชนที่มีศักยภาพด้านสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ในระดับดีมี 11 ชุมชนได้แก่ ชุมชนภูมินทร์-ท่าลี่

(2.90) ท่าช้าง (2.89) พญาภู (2.80) ช้างค้ำ(2.73) อรัญญาวาส (2.67) มิ่งเมือง (2.60) หัวเวียงใต้ (2.60) พระเนตร (2.59) มหาโพธิ์ (2.55) น้ำล้อม (2.55) และพระเกิด (2.52) ที่เหลืออีก 17 ชุมชนมีศักยภาพระดับปานกลาง

ด้านเศรษฐกิจและสังคม เมื่อพิจารณาจากความคุ้มค่าของการมีแหล่งท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชน วัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชน พบว่ามีศักยภาพโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.18) ชุมชนที่มีศักยภาพในระดับดีมี 5 ชุมชนได้แก่ ชุมชนภูมินทร์-ท่าลี่ (2.71) ท่าช้าง (2.86) มิ่งเมือง (2.50) เชียงแข็ง (2.53) และมหาโพธิ์ (2.52) ที่เหลืออีก 22 ชุมชนมีศักยภาพระดับปานกลาง มีเพียง 1 ชุมชนที่มีศักยภาพระดับพอใช้คือ ค่ายสุริยพงษ์(1.17) แสดงให้เห็นว่าชุมชนจำนวนมากถึง 22 ชุมชนยังไม่ได้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเท่าที่ควร

ด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อม พิจารณาจากมีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี การจัดการขยะและของเสีย อากาศและกลิ่น พบว่ามีศักยภาพโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.38) ชุมชนที่มีศักยภาพในระดับดีมี 6 ชุมชนได้แก่ ชุมชนภูมินทร์-ท่าลี่ (2.71) มิ่งเมือง (2.71) หัวข่วง(2.50) พญาภู (2.63) พระเนตร (2.54) และเชียงแข็ง (2.50) ที่เหลืออีก 22 ชุมชน มีศักยภาพระดับปานกลาง

ด้านการบริหารจัดการ พิจารณาจากการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการนักท่องเที่ยว ความปลอดภัยของชุมชนต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว การจัดการความรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกในคุณค่าของการท่องเที่ยว พบว่ามีศักยภาพโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2.07) ชุมชนที่มีศักยภาพด้านการบริหารจัดการในระดับดีมี 3 ชุมชนได้แก่ ชุมชนภูมินทร์-ท่าลี่ (2.63) พญาภู (2.57) และหัวข่วง (2.53) ที่เหลืออีก 20 ชุมชนมีศักยภาพระดับปานกลาง และมี 5 ชุมชนที่มีศักยภาพพอใช้

สรุปผลการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวและความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของชุมชนในเขตเทศบาลเมืองน่านจากผลการศึกษา 5 ด้าน ใน 28 ชุมชนได้แก่ ชุมชนมหาโพธิ์ พระเกิด พระเนตร ช้างเผือก ท่าช้าง เมืองเส้น น้ำล้อม เชียงแข็ง สถารส ประตูปล่อง ดอนแก้ว อรัญญาวาส ดอนศรีเสริมกสิกรรมสวนหอม สวนตาล หัวเวียงใต้ ค่ายสุริยพงษ์ พวงพะยอม ภูมินทร์-ท่าลี่ มิ่งเมือง อภัย ท่าช้าง ช้างค้ำ ฝ้ายเหลือง หัวข่วง พญาภู ศรีพันตันและ ชุมชนบ้านมงคล พบว่าศักยภาพการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (2.30) โดยมีด้านลักษณะทางกายภาพทั่วไปของชุมชนมีศักยภาพอยู่ในระดับดี (2.50) นอกนั้นอีก 4 ด้านมีศักยภาพระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านสถาปัตยกรรม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ (2.38) ด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อม (2.38) ด้านเศรษฐกิจและสังคม (2.18) และด้านการบริหารจัดการ (2.07) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายชุมชนพบว่ามี 5 ชุมชนเท่านั้นที่มีศักยภาพในระดับดีที่เหลืออีก 23 ชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง

บทที่ 6

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผลจากการศึกษาของโครงการที่มุ่งเน้นการสร้าง ความเข้าใจในภาพรวมเชิงพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองน่าน เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ กับสภาพความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ทั้งในด้านกายภาพและเศรษฐกิจสังคม จะทำให้เรามองเห็นศักยภาพ และโอกาส รวมทั้งข้อจำกัด ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และทรัพยากรในชุมชนที่สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวสามารถบริหารจัดการได้โดยคนในชุมชนเท่าที่ศักยภาพสูงสุดของชุมชนนั้นๆจะสามารถจะกระทำได้

6.1 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากฐานศักยภาพของทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมที่มีอยู่

แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถแบ่งเป็นประเด็นในการวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาศักยภาพของเมือง และชุมชนให้สอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ได้ดังประเด็นต่อไปนี้

6.1.1 การวิเคราะห์แผนที่การกระจายตัวของทรัพยากร

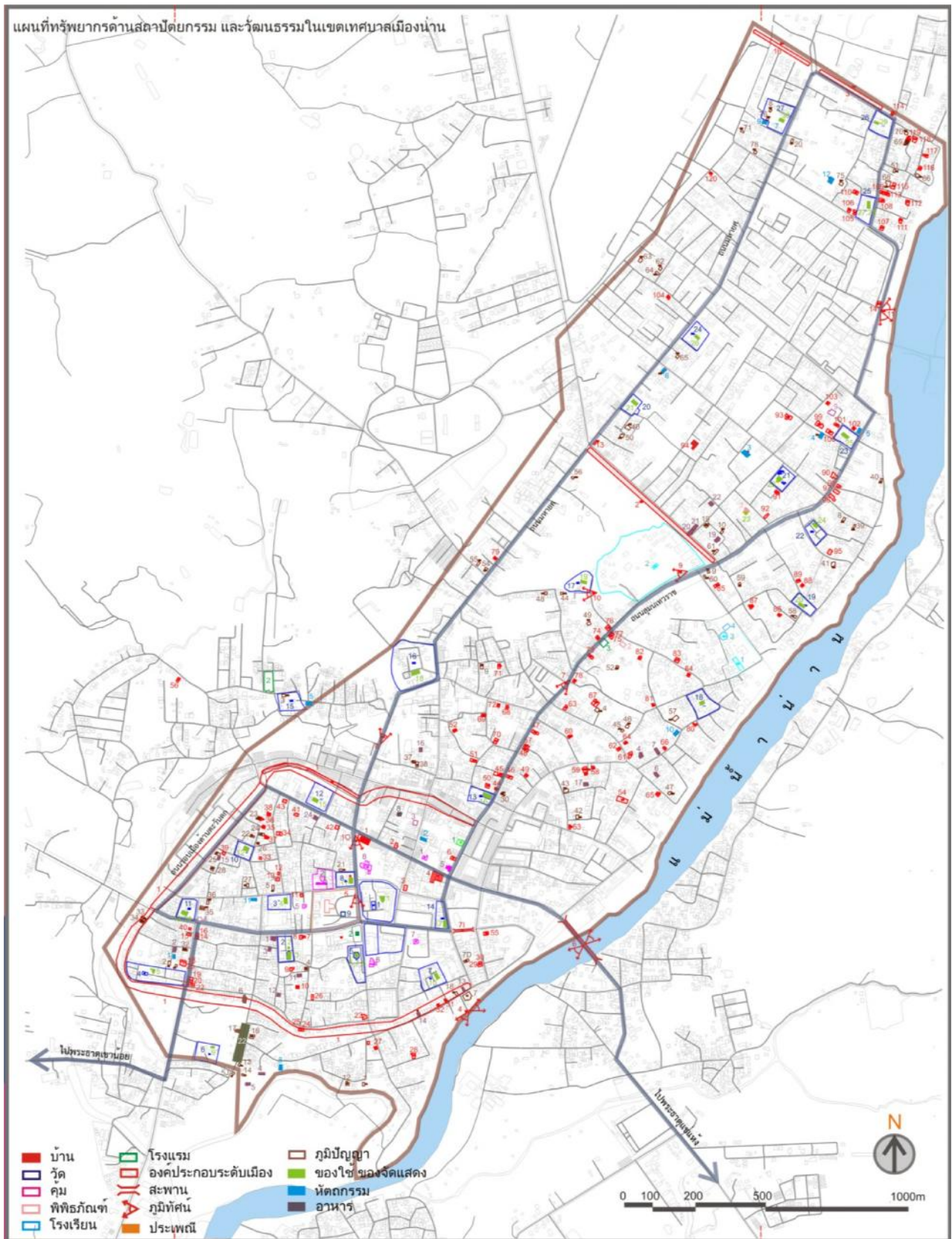
จากการศึกษาและจัดทำฐานข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศด้านทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลขึ้นมา ซึ่งพบทรัพยากรทั้งหมด 378 หน่วยจากทั้งสองประเภท ดังแสดงให้เห็นในแผนที่ 6-1 จะเห็นว่าบริเวณใจเมืองอุดมไปด้วยทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวหลากหลายประเภท ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่กระจุกตัวอยู่ในบริเวณใจเมือง แต่จากการพิจารณาจะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวมักจะจำกัดพื้นที่ท่องเที่ยวอยู่เพียงบริเวณสี่แยกกลางใจเมือง ซึ่งประกอบด้วย ขวงเมือง วัดภูมินทร์ หอคำในคุ้มหลวง วัดพระธาตุช้างค้ำ และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ตามลำดับเวียนจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ไปตามเข็มนาฬิกา ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับการเริ่มต้นท่องเที่ยวเมืองน่านสำหรับนักท่องเที่ยว ทั้งในด้านตำแหน่งที่ตั้งที่เป็นสี่แยก ซึ่งสามารถเดินทางต่อไปได้ทุกทิศทาง และเป็นตำแหน่งที่อยู่ค่อนข้างตรงกึ่งกลางเขตเมืองเก่าพอดี และในด้านของคุณค่าเนื้อหาของทรัพยากร และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ตั้งรายล้อมอยู่ทั้งสิ้น จะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย มีโอกาสเลือกวิธีการเที่ยวชมเมืองน่าน รับรู้ประวัติความเป็นมาของเมืองน่าน และได้รับชมศิลปสถาปัตยกรรมชั้นสูง และงานประเพณี ซึ่งเป็นเหมือนภาพตัวแทนเอกลักษณ์ของเมืองน่านได้ในคราวเดียว รวมทั้งการเลือกหาของที่ระลึก ของฝากเมื่อเสร็จการเยี่ยมชมได้ในคราวเดียว

ทรัพยากรรอบสี่แยกกลางใจเมืองในชั้นแรก ยังถูกล้อมรอบด้วยทรัพยากรในชั้นที่สองเป็นวงรัศมีออกไปจากกลางสี่แยก ซึ่งในชั้นนี้ประกอบด้วย วัดมิ่งเมือง ซึ่งมีเสาหลักเมืองอยู่ภายในบริเวณวัด คุ้มเจ้าเทพมาลา คุ้มเจ้าจันทร์ทองดี วัดหัวข่วง คุ้มเจ้าราชบุตร เือนเจ้าหมอกฟ้า และบ้านคุณหลวงธนาอนุสาร ตามลำดับเวียนจากทิศตะวันตกเฉียงใต้ไปตามเข็มนาฬิกา ซึ่งทรัพยากรในชั้นนี้ เริ่มมีความหลากหลายในประเภทมากขึ้น ซึ่งเป็นข้อดีในการดึงนักท่องเที่ยวให้เดินทางออกจากจุดศูนย์กลางมากขึ้น มีโอกาสชมสิ่งที่น่าสนใจในตัวทรัพยากรหลากหลายประเภทมากขึ้น ไม่ใช่แต่เพียงงานสถาปัตยกรรมประเพณีประเภทศาสนา

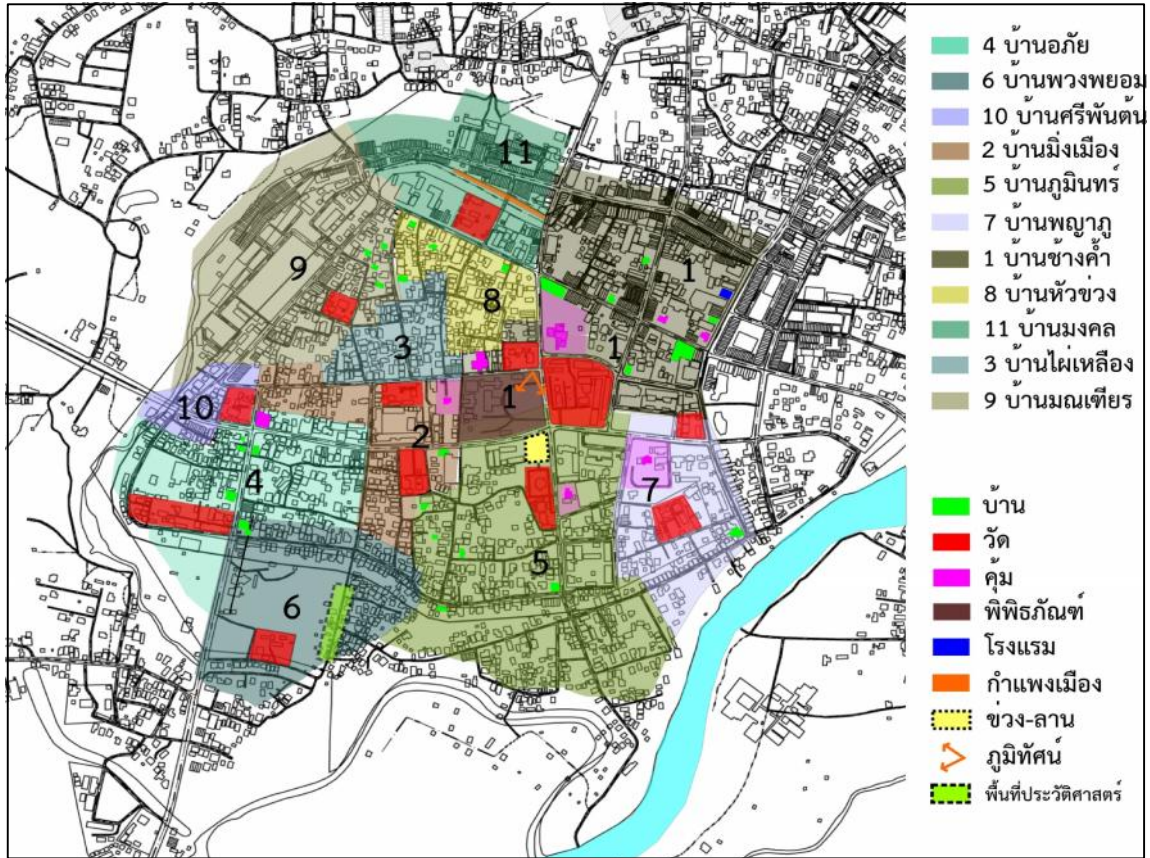
สถานประเภทเดียว และทรัพยากรในชั้นที่สองนี้ยังอยู่ในระยะทางที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินเท้าได้จากบริเวณศูนย์กลางของทรัพยากรชั้นที่หนึ่ง

ถ้าออกมาจากทรัพยากรชั้นที่สอง สามารถพิจารณาได้ว่าทรัพยากรที่เหลือไปจนจรดแนวเขตกำแพงเมืองเก่าคือทรัพยากรในชั้นที่สาม ซึ่งประกอบด้วยวัดอภัย วัดศรีพันต้น วัดมณเฑียร วัดมงคล แนวกำแพงในด้านทิศเหนือที่เพิ่งได้รับการบูรณะ และปรับภูมิทัศน์ คู่มเจ้าเมฆวดี คู่มเจ้าบัวเขียว วัดกุคำ วัดพญาภู และแนวกำแพงและคูเมืองด้านทิศใต้ ทรัพยากรในชั้นนี้นักท่องเที่ยวโดยทั่วไป ต้องอาศัยพาหนะในการเดินทาง เนื่องจากระยะทางจากศูนย์กลางในชั้นที่หนึ่งค่อนข้างไกล และแหล่งทรัพยากรมีความน่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปค่อนข้างน้อยกว่าทรัพยากรในชั้นที่หนึ่งและสอง นอกจากนักท่องเที่ยวที่สนใจศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เป็นการเฉพาะ หรือนักท่องเที่ยวต่างชาติโดยเฉพาะจากประเทศที่พัฒนาแล้ว

ทรัพยากรในเขตใจเมืองทั้งสามชั้น เมื่อพิจารณารวมกันแล้ว จะเห็นได้ว่ามีความหลากหลายในประเภท และขนาด รวมทั้งความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่กับเมืองน่านทั้งหมด และเมื่อพิจารณาจากการสังเกต และสถิติการเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปแล้ว การเยี่ยมชมทรัพยากรเหล่านี้จะเข้มข้น และค่อยๆลดจำนวนลงเมื่อห่างจากจุดศูนย์กลางในชั้นที่หนึ่งออกไปเรื่อยๆ จนจรดแนวเขตกำแพงเมืองเก่า ซึ่งหลงเหลืออยู่เพียงบางส่วน แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กระจายตัวออกไปจากจุดศูนย์กลางในชั้นที่หนึ่งออกไปเรื่อยๆ อย่างเท่าเทียมกันเท่าที่จะเป็นไปได้ ให้ทั่วทั้งบริเวณจนจรดแนวเขตกำแพงเมืองเก่า เป็นแนวทางที่จะทำให้การท่องเที่ยวกระจายตัวไปสู่ระดับชุมชนมากขึ้น เพราะระหว่างทรัพยากรในแต่ละชั้นที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางไปเยี่ยมชม คือที่ตั้งชุมชนอยู่อาศัยโดยทั่วไปซึ่งมีมากถึง 11 ชุมชน ซึ่งเป็นจำนวนเกือบครึ่งหนึ่งของชุมชนทั้งหมด 28 ชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองน่าน แต่ถ้าพิจารณาในด้านพื้นที่แล้ว พื้นที่ภายในเขตกำแพงเมืองเก่ามีพื้นที่เพียงประมาณหนึ่งในสี่ของพื้นที่เทศบาลเมืองน่านทั้งหมดเท่านั้น แต่เป็นพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมาก กระจุกตัว ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาแผนที่ 6-1 ซึ่งแสดงให้เห็นการกระจายตัวของทรัพยากรจำนวนทั้งสิ้น 378 หน่วย จะเห็นได้ว่าทรัพยากรกระจายตัวอยู่ในทุกทิศทางจากจุดศูนย์กลางของทรัพยากรในชั้นที่หนึ่ง ซึ่งไม่ว่านักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางไปในทิศทางไหน ก็น่าที่จะมีโอกาสนี้ที่จะเข้าไปเยี่ยมชม แหล่งทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวอื่นๆได้ไม่ยาก ถ้าหากได้รับการผลักดัน และพัฒนาให้มีความน่าสนใจ เข้าถึงได้สะดวก ปลอดภัย และมีข้อมูลเบื้องต้นให้นักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจ ถึงแม้ว่าตามหลักการเดินทางเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป จะไม่เดินทางเป็นวงกลมออกไปเป็นรัศมี แต่จะเลือกเดินทางเป็นเส้นทางตามแนวยาวออกไป โดยอาจไกลออกไปเรื่อยๆไม่กลับมา ไกลออกไปเรื่อยๆกลับตามเส้นทางเดิม หรือไกลออกไปเรื่อยๆกลับโดยเส้นทางใหม่เป็นเส้นทางวนรอบ (loop) ซึ่งตรงข้ามจากลักษณะที่ใช้วิเคราะห์ที่ตั้งของทรัพยากรภายในเขตกำแพงเมืองเก่า แต่การวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าทรัพยากรวางตัวกระจายอยู่ในทุกทิศทาง ไม่กระจุกตัวอยู่เฉพาะบริเวณใดบริเวณหนึ่ง แต่นักท่องเที่ยวต่างหากที่กระจุกตัว การให้ข้อมูลทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวได้เลือกเดินทางออกไปจากจุดศูนย์กลางตามเส้นทางใดเส้นทางหนึ่ง ไม่ว่าจะเส้นทางใดในทิศทางใดก็ตาม เขตใจเมืองก็มีทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมอื่นๆในชุมชนที่สามารถพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้เช่นกัน

แผนที่ 6-1 การกระจายตัวของทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน

แผนที่ 6-2 การกระจายตัวของทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรม และองค์ประกอบเมืองภายในเขตกำแพงเมืองเก่า

การเป็นเกิดเป็นศูนย์กลางแหล่งท่องเที่ยวในเขตเมืองน่านขึ้น ในบริเวณพื้นที่รอบจุดตัดสี่แยกกลางใจเมืองมี ข้อดีหลายประการในด้านของการจัดการการท่องเที่ยวทั้งในระดับเมือง และในระดับชุมชน เช่น การให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวที่ เดินทางมาเป็นครั้งแรกทำได้ง่าย การศึกษาสถานการณ์ การสังเกตพฤติกรรม และการจัดทำสถิติเพื่อการคาดคะเนในอนาคต กระจ่างได้ง่าย การเสนอแนะให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ๆ งานประเพณี หรือเทศกาลที่จัดเฉพาะบางช่วงเวลา ทางเลือกของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น สถานที่พัก หรือพาหนะในการเดินทาง สามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ได้ ทั่วถึง และรวดเร็ว ศูนย์กลางแหล่งท่องเที่ยวยังเป็นแม่เหล็กหลักให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเมืองน่าน ซึ่งถ้ามีการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวที่ดี สถานที่ท่องเที่ยวระดับรองลงไปของเมืองและของจังหวัดก็จะได้รับประโยชน์ตามไปด้วย ขณะเดียวกัน การเกิด เป็นศูนย์กลางแหล่งท่องเที่ยวเพียงจุดเดียว ที่สำคัญกว่าจุดท่องเที่ยวอื่นๆ ของเมืองเป็นอันมาก ก็นำมาซึ่งข้อจำกัดอื่นๆ ด้วย เช่นกัน ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

- นักท่องเที่ยวที่มีเวลาจำกัดจะใช้เวลาอยู่กับแหล่งท่องเที่ยวหลักที่มีชื่อเสียง หรือตามกระแส หลักการท่องเที่ยวของเมืองนั้นๆ ซึ่งของเมืองน่านคือ บริเวณพื้นที่รอบสี่แยกกลางใจเมือง เพื่อจะได้ชื่อว่าได้ เดินทางมาถึง หรือได้ถ่ายรูปคู่กับสถานที่ที่สำคัญ ที่มีชื่อเสียงที่สุดของเมืองแล้ว แต่ไม่ได้พิจารณาการเยี่ยมชม แหล่งท่องเที่ยวจาก ความสนใจเฉพาะส่วนบุคคลของตนเอง
- นักท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่คิดว่าศูนย์กลางแหล่งท่องเที่ยวของเมืองเป็นสิ่งที่ต้องมาให้ได้ ถ้าไม่ได้มา เยี่ยมชม ก็เหมือนเดินทางไม่ถึงเมืองน่าน ซึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้ ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวอื่นๆ ถูก พิจารณาว่าไม่มีความสำคัญพอที่จะไปเยี่ยมชม

- การกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวที่มากเกินไปเกินความสามารถในการรองรับได้ของสถานที่ และบริเวณ อาจเกิดขึ้นได้ในช่วงฤดูท่องเที่ยว ช่วงวันหยุดต่อเนื่องยาว ซึ่งจะนำมาซึ่งความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและ สถานที่ ที่ทัศนียภาพที่แออัด และไร้ระเบียบ ซึ่งถ้าไม่มีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้ทันที่ ก็จะเกิดความไม่ประทับใจ และข้อตำหนิขึ้นในใจนักท่องเที่ยว ที่มาเยี่ยมชมทั้งในด้านอาคาร สถานที่ เนื่องจากไม่สวยงามดังในภาพถ่าย หรือที่ตนเองจินตนาการ หรือเกิดจากสภาพแวดล้อมโดยรอบที่แออัด และการบริการต่างๆที่ไม่เพียงพอในการรองรับ และในด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของท้องถิ่น และหน่วยงานที่รับผิดชอบ ที่ไม่เตรียมการรองรับนักท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพที่ดีเพียงพอ

- งบประมาณจำนวนมากจะถูกจัดสรรลงไปเพื่อพัฒนาศูนย์กลางแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นหน้าตา สัญลักษณ์ของเมือง ในขณะที่ยังมีแหล่งทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวอื่นๆในเขตเมืองอีกเป็นจำนวนมากที่สมควรได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น การจัดสรรงบประมาณลงไปเพื่อพัฒนาโครงสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในบางครั้ง เพื่อรองรับช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาพร้อมๆกันเป็นจำนวนมากในช่วงเทศกาล ซึ่งโดยสัดส่วนมีจำนวนวันเพียงไม่กี่วัน เมื่อเทียบกับช่วงเวลาตลอดทั้งปี ช่วงเวลาอื่นๆจึงไม่เกิดการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อย่างเต็มที่ และต้องคอยดูแลรักษาให้มีสภาพดี พร้อมใช้งานอยู่เสมอ จึงเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่า ขณะเดียวกันก็ยิ่งเป็นการส่งเสริมการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในบริเวณศูนย์กลางมากขึ้นไปอีก การจัดสรร งบประมาณ และแนวทางในการพัฒนา บริหารจัดการการท่องเที่ยว จึงสมควรที่จะสนับสนุนให้เกิดการ กระจายตัวออกไปท่องเที่ยวยังแหล่งอื่นๆของเมืองให้มากขึ้น โดยมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ขึ้นมารองรับตามจุดต่างของเมือง

นอกแนวเขตกำแพงเมืองเก่าออกไป ทรัพยากรส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ทางด้านทิศเหนือของเมือง โดยมีถนน สุมนเทวราช และถนนมหาชัย เป็นแกนสำคัญหลักในการเชื่อมเขตเมืองเก่ากับพื้นที่ทางตอนเหนือของเมืองเข้าด้วยกัน ซึ่งสามารถใช้เป็นเส้นทางเดินทางท่องเที่ยวในลักษณะวนรอบได้ อันสอดคล้องกับเส้นทางเดินรถรางของเทศบาลเมืองน่านที่ ดำเนินการให้บริการนักท่องเที่ยวอยู่ในปัจจุบัน และทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เกาะ อยู่ตามแนวถนนทั้งสองสาย หรือตามถนนย่อยที่แยกจากเส้นทางทั้งสอง พื้นที่ในส่วนด้านทิศเหนือมีลักษณะแคบยาว ขนานไป กับแม่น้ำน่าน และมีถนนหลักสองเส้น ที่วิ่งออกจากพื้นที่บริเวณใจเมืองขนานกันไปตามแนวแม่น้ำน่าน ทรัพยากรเพื่อการ ท่องเที่ยวต่างๆตั้งอยู่ตามแนวถนนทั้งสอง หรือแทรกตัวอยู่ในชุมชนระหว่างถนนทั้งสองเส้น และระหว่างถนนกับแนวริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งหลายช่วงมีทัศนียภาพของริมฝั่งแม่น้ำที่สวยงาม ดังนั้นการส่งเสริมให้มีการจัดการการท่องเที่ยวแบบวนรอบ จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ตามลักษณะโครงสร้างของเมือง เครือข่ายถนน และการกระจายตัวของทรัพยากร และควรมีการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจในการพิจารณาเดินทางไปเยี่ยมชม ตามข้อจำกัดของเวลา วิธีการเดินทาง ความสนใจ และงบประมาณของแต่ละบุคคล ซึ่งจากลักษณะโครงสร้างของพื้นที่ และทรัพยากรสามารถพิจารณาพื้นที่ของเมืองทางตอนเหนือออกเป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

- พื้นที่ตอนล่าง พื้นที่ในส่วนนี้เริ่มตั้งแต่แนวกำแพงเมืองเก่าด้านทิศเหนือ ไปจนจรดถนนเปรม ประชาราษฎร์ ซึ่งเป็นแนวเขตกำแพงเมืองโบราณของเวียงเหนือทางด้านทิศใต้ ในปัจจุบันยังมีแนวคูเมืองหลงเหลือให้เห็นอยู่ ขนานไปกับถนนเปรมประชาราษฎร์ แต่ไม่ได้มีความสำคัญพิเศษไปกว่าคูน้ำอื่นๆแต่อย่างใด ในด้านกายภาพ การให้ข้อมูล และการดูแลรักษา ซึ่งแนวคูเมืองนี้เป็นองค์ประกอบระดับเมืองที่ใหญ่มาก บ่งบอกความเป็นชอบของเมืองในแต่ละยุคสมัยได้ เป็นจุดหมายตาของการวอกกลับ ของเส้นทางท่องเที่ยวแบบวนรอบในระยะทางสั้นที่สุดจาก บริเวณใจเมืองได้เป็นอย่างดี และเป็นองค์ประกอบระดับเมืองของเมืองน่าน ในการสื่อสารกับผู้ที่เดินทางมาตามทาง หลวงแผ่นดินหมายเลข 1080 จากอำเภอท่าวังผา

ทรัพยากรที่พบนอกเหนือจากวัด ซึ่งพบในทุกๆชุมชนแล้ว โดยส่วนใหญ่เป็นอาคารพักอาศัยทั้งที่เป็นเรือนแถวไม้ และเป็นบ้านพักอาศัยมีบริเวณ โดยมักจะตั้งอยู่ตามแนวถนนสุขุมเทวราชเป็นหลัก รวมทั้งถนนรองอื่นๆที่แยกจากถนนสุขุมเทวราช มีทรัพยากรจำนวนน้อยที่ตั้งอยู่ในถนนซอย ทรัพยากรหลักอื่นๆคือ แหล่งอาหารพื้นเมือง ภูมิปัญญาที่อยู่ในปราชญ์ชุมชนแต่ละท่าน และภูมิทัศน์เมืองที่สวยงาม ซึ่งในเขตพื้นที่ตอนล่างนี้มีภูมิทัศน์เมืองที่สวยงามที่สามารถพัฒนาให้เป็นสัญลักษณ์ของเมืองได้ เช่น ภูมิทัศน์ของแม่น้ำน่านและพื้นที่เกษตรกรรมฝั่งตรงข้ามเมือง พื้นที่สีเขียวของสนามหญ้าหน้าโรงเรียนลินคอล์นแคเดมี (น่านคริสเตียน) และแนวรั้วต้นไม้ของโรงเรียนตามแนวถนนสุขุมเทวราช ซึ่งทางหน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องหาแนวทางในการพัฒนาและอนุรักษ์พื้นที่ร่วมกัน เนื่องจากภูมิทัศน์เมืองประกอบขึ้นมาจากองค์ประกอบหลายๆส่วนในบริเวณพื้นที่ที่ก่อปรเป็นภูมิทัศน์ ณ ตำแหน่งนั้นขึ้นมา การจัดการจึงมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในหลายๆฝ่าย

ภาพ 6-1 ภูมิทัศน์ของแม่น้ำน่านและพื้นที่ฝั่งตรงข้ามเมือง (ซ้าย)
สนามหญ้าหน้าโรงเรียนลินคอล์นแคเดมี (กลาง) และแนวรั้วต้นไม้ตามแนวถนนสุขุมเทวราช (ขวา)

การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชนในส่วนของพื้นที่ตอนล่าง ซึ่งสามารถเดินทางต่อมาจากบริเวณย่านใจเมืองได้ไม่ไกล และเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจการค้าที่สำคัญ และเป็นย่านที่พักนักท่องเที่ยว จึงสามารถทำให้เกิดขึ้นได้ไม่ยาก เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักจัดสรรเวลาให้กับพื้นที่บริเวณนี้อยู่แล้ว นอกเหนือจากในเขตย่านใจเมือง ประเด็นสำคัญคือ การให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวในการตัดสินใจใช้เวลาเยี่ยมชมให้นานมากขึ้นกับทรัพยากรที่มีกระจายอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะอาคารบ้านเรือนเก่าแก่ที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมจำนวนมาก นอกเหนือจากการมาค้างแรม จับจ่ายซื้อของในตลาด และรับประทานอาหาร

- พื้นที่ตอนกลาง พื้นที่ในส่วนนี้เริ่มตั้งแต่แนวถนนบรมประชาราษฎร์ด้านทิศใต้ ไปจนจรดแนวถนนวรวิชัย ซึ่งเป็นพื้นที่สีเขียวขยายต่อมาจากพื้นที่ตอนล่าง สามารถสร้างเส้นทางท่องเที่ยวแบบวนรอบต่อไปเป็นขั้นที่สองต่อออกไปจากขั้นแรกได้ ด้านทิศเหนือของพื้นที่ติดกับแนวเขตรั้วด้านทิศใต้ของค่ายสุริยพงษ์ และโรงพยาบาลน่าน จึงไม่พบแหล่งทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวในบริเวณขอบเหนือสุดของพื้นที่ และทรัพยากรในบริเวณพื้นที่ตอนกลางนี้ มีปริมาณน้อยกว่าในส่วนพื้นที่ตอนล่าง แต่มีความหลากหลายในประเภทของทรัพยากรมากกว่า และโดยส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรที่ยังไม่เป็นที่รู้จัก หรือรู้จักกันในวงแคบเฉพาะในกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะทางด้านบรรยากาศของการท่องเที่ยวในพื้นที่ตอนกลางนี้ จึงเบาบางกว่าพื้นที่ทางตอนล่าง และยิ่งเบาบางมากขึ้นเรื่อยเมื่อเข้าสู่พื้นที่ตอนบน สาเหตุหนึ่งมาจากลักษณะของโครงสร้างถนน และการใช้ประโยชน์ที่ดินของเมือง ที่มีลักษณะแคบลงเรื่อยเมื่อขึ้นไปทางทิศเหนือ และมีพื้นที่ขนาดใหญ่ของค่ายสุริยพงษ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ปิด คั่นกลางระหว่างพื้นที่ตอนกลางกับพื้นที่ตอนบน ทำให้พื้นที่ของชุมชนมีเพียงบริเวณแคบๆตามขอบด้านทิศตะวันตกของพื้นที่

ในพื้นที่ตอนกลาง นอกเหนือจากวัด ซึ่งตั้งกระจายอยู่ในแต่ละชุมชน และส่วนใหญ่ยังเป็นวัดที่นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมน้อย แต่มีสถาปัตยกรรมสิ่งปลูกสร้างภายในบริเวณวัด รวมทั้งของบูชา ของใช้ ของจัดแสดงที่

เก่าแก่มีคุณค่า หลงเหลืออยู่ในบริเวณวัดแต่ละวัดเป็นจำนวนมาก ทรัพยากรส่วนใหญ่ยังเป็นที่พักอาศัยที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนริมฝั่งถนนสุนทรราช และเป็นบ้านพักอาศัยที่มีบริเวณมากกว่าที่จะเป็นเรือนแถวไม่เหมือนเช่นที่พบในพื้นที่ตอนล่าง และยังพบบ้านพักอาศัยที่มีคุณค่าในถนนสายรอง โดยเฉพาะตามถนนที่แยกมาจากถนนสุนทรราช ทรัพยากรอื่นๆที่พบคือ พิพิธภัณฑ์ ของใช้ของจัดแสดง แหล่งอาหารพื้นเมือง และแหล่งความรู้ภูมิปัญญาพื้นถิ่นของปราชญ์ชุมชน ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้ยังไม่ได้รับการเผยแพร่ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ที่สนใจอย่างเป็นทางการ ขณะเดียวกันทรัพยากรในพื้นที่ยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความน่าสนใจให้เกิดขึ้น จนสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนให้เกิดขึ้นในพื้นที่ตอนกลางนี้ จึงต้องอาศัยการพัฒนาทรัพยากรให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น สร้างระบบให้นักท่องเที่ยวรับรู้และเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรได้โดยง่าย และสร้างวิธีการเข้าถึงที่เหมาะสม และสะดวกสบายสำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่มีพาหนะส่วนตัว เนื่องจากที่ตั้งอยู่ห่างจากย่านใจกลางเมือง และไม่พบทรัพยากรด้านภูมิทัศน์เมืองที่สวยงามที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไกลๆ ขณะเดียวกันทรัพยากรต่างๆก็กระจายตัวอยู่เป็นกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มอยู่ห่างกันค่อนข้างไกล ไม่มีสิ่งดึงดูดตามเส้นทางระหว่างกลุ่มให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชม โดยเฉพาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทาง และขี่จักรยาน ซึ่งโอกาสเข้าถึงทรัพยากรได้ละเอียดทั่วถึงกว่า

- พื้นที่ตอนบน พื้นที่ในส่วนนี้เริ่มตั้งแต่แนวถนนวิชัย ไปจนจรดแนวถนนหัวเวียง โดยมีพื้นที่ของค่ายสุริยพงษ์อยู่ทางด้านล่างสุด กั้นระหว่างพื้นที่ในส่วนนี้กับพื้นที่ตอนกลาง ทำให้ไม่พบทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมของชุมชนแต่อย่างใด ชุมชนพักอาศัยนอกแนวค่ายฯจึงกระจุกตัวเป็นแนวยาวไปตามรั้วค่ายฯด้านทิศตะวันตก ขนานไปกับถนนมหายศ และสนามบินน่าน ทรัพยากรมีเพียงบ้านพักอาศัยที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมเพียง 1 หลังที่พบในบริเวณนี้ โดยตั้งอยู่ลึกเข้าไปในชุมชน และขาดความต่อเนื่องกับทรัพยากรอื่นๆของพื้นที่ตอนกลาง จึงยากแก่การพัฒนา ในขณะที่ด้านทิศตะวันออกของแนวรั้วค่ายฯ ขนานไปกับถนนวรนคร ซึ่งเล่นขนานไปกับแม่น้ำน่าน พื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำน่านบริเวณหน้าค่ายด้านทิศตะวันออกนี้ มีทัศนียภาพที่สวยงาม และมีการพัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์ไปในระดับหนึ่งแล้ว แต่ยังไม่ได้มาตรฐานด้านกายภาพ และด้านการออกแบบสภาพแวดล้อม รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งพื้นที่ริมแม่น้ำน่านบริเวณหน้าค่ายฯเป็นพื้นที่เพียงแห่งเดียวที่จะสามารถสร้างความเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ตอนกลางกับพื้นที่ตอนบนด้านบนสุดเหนือแนวถนนวรนครที่เล่นมาจากด้านหน้าค่ายทางทิศตะวันออกและวกขึ้นมาทางด้านทิศเหนือเข้าด้วยกันได้

พื้นที่ประชิดแนวกำแพงค่ายฯด้านทิศเหนือขึ้นไป มีถนนวรนครวิ่งขนานไปตามแนวกำแพงไปจนสุดปลายถนนทางทิศตะวันตกเชื่อมเข้ากับถนนมหายศ ซึ่งเหนือขึ้นไปจากแนวถนนนี้เป็นพื้นที่ชุมชน ที่สำรวจพบการกระจายตัวของทรัพยากรต่างๆอีกครั้ง โดยเฉพาะตามริมฝั่งถนนมหายศ และถนนเทศบาลด้าริห์ ซึ่งทั้งสองถนนจะมาบรรจบกันที่ถนนรอบเมืองด้านเหนือ ซึ่งเป็นถนนแนวเขตเทศบาลเมืองน่านด้านเหนือสุด โดยเล่นขนานไปตามแนวคูเมืองทางด้านทิศเหนือของเวียงเหนือ ซึ่งปัจจุบันไม่หลงเหลือแนวกำแพงเมืองเก่าให้เห็นแล้ว เช่นเดียวกับแนวกำแพงและคูเมืองของเวียงเหนือทางด้านทิศใต้ องค์กรประกอบของเมืองเก่าเวียงเหนือในบริเวณนี้ยังไม่ได้รับการพัฒนา องค์กรประกอบให้โดดเด่นสังเกตเห็นได้ง่าย และสร้างภูมิทัศน์ของพื้นที่ให้สวยงามจนกลายเป็นภูมิทัศน์เมืองที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เป็นเอกลักษณ์ของเมืองน่านอีกแห่งหนึ่ง

ทรัพยากรในพื้นที่ตอนบนกระจุกตัวอยู่ทางฝั่งตะวันออกตามแนวถนนเทศบาลด้าริห์ และตามถนนสายรองต่างๆในพื้นที่ระหว่างถนนเทศบาลด้าริห์กับริมฝั่งแม่น้ำน่าน ทรัพยากรส่วนใหญ่เป็นบ้านพักอาศัยเก่าที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม รองลงมาเป็นทรัพยากรด้านของใช้ของจัดแสดงที่อยู่ภายในวัด โดยเฉพาะพระพุทธรูปไม้ภายในพิพิธภัณฑ์ของวัดน้ำล้อม อาหารพื้นถิ่น ภูมิปัญญาต่างๆ และงานหัตถกรรม ทางฝั่งตะวันตกมีทรัพยากรหลักอยู่ที่วัดมหาโพธิ์ ซึ่งมีพระพุทธรูปไม้ที่อยู่ภายในวิหาร และมีการจัดกิจกรรมภายในบริเวณวัดเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวโดย

ผู้สูงอายุในชุมชน นอกเหนือจากนี้ก็จะพบทรัพยากรด้านอาหารพื้นเมือง ภูมิปัญญา และหัตถกรรมจำนวนมาก ซึ่งยังต้องได้รับการพัฒนาส่งเสริมให้มีความน่าสนใจ และให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น โดยการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลที่ มิฉะนั้นนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปจะไม่เดินทางมา เนื่องจากระยะทางที่ไกลจากบริเวณใจเมือง และขาดความเชื่อมต่อของทรัพยากรในพื้นที่ตอนกลางและตอนล่าง

การส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนให้เกิดขึ้นในพื้นที่ตอนบน ต้องอาศัยการพัฒนาทรัพยากรให้มีความน่าสนใจมากขึ้น และสร้างความเชื่อมต่อของทรัพยากรในพื้นที่นี้เข้ากับส่วนพื้นที่ตอนกลางและตอนล่างเพิ่มขึ้น เนื่องจากการตัดขาดของพื้นที่ส่วนอื่นๆจากตำแหน่งที่ตั้งศูนย์กลางของค่ายสุริยพงษ์ และการกระจายตัวของทรัพยากรในพื้นที่เองที่แยกเป็นสองฝั่งอย่างชัดเจน การพัฒนาวิธีการเข้าถึง และรูปแบบพาหนะที่ใช้เดินทางที่ สะดวกสบาย ปลอดภัย และรวดเร็วสำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่มีพาหนะส่วนบุคคลเป็นสิ่งจำเป็น สร้างระบบให้นักท่องเที่ยวรับรู้และเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรในพื้นที่ให้มากขึ้น และการพัฒนาคู่มือเมือง รวมทั้งภูมิทัศน์เมืองของ เวียงเหนือด้านทิศเหนือให้สวยงาม และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์มากขึ้น จะเป็นแม่เหล็กสำคัญในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังพื้นที่ปลายสุดด้านทิศเหนือ โดยมีทรัพยากรอื่นๆเป็นตัวเสริมให้เกิดความน่าสนใจที่จะมา เยี่ยมชมพื้นที่มากขึ้นแก่นักท่องเที่ยว ตามแต่ความสนใจเฉพาะตัวบุคคล

พื้นที่นอกแนวเขตกำแพงเมืองเก่าด้านทิศใต้ เป็นบริเวณที่นักท่องเที่ยวไม่ได้ให้ความสนใจในการเข้าไปเยี่ยมชมมากนัก แต่ข้อมูลจากการสำรวจ และจากการวิเคราะห์การกระจายตัวของทรัพยากรจะเห็นได้ว่า มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาให้เกิด การเข้ามาของนักท่องเที่ยวในชุมชนบริเวณด้านใต้ นี้ โดยมีวัตถุประสงค์เขาน้อยเป็นจุดหมายปลายทาง ที่ตั้งอยู่ทางด้านทิศ ตะวันตกเฉียงใต้ ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการใช้เส้นทางท่องเที่ยวขึ้นในด้านทิศใต้ หรือใช้เป็นทางผ่านเพื่อเยี่ยมชมทรัพยากร ทางด้านทิศใต้ก่อนหรือหลังเดินทางไปยังวัดพระธาตุเขาน้อย ทรัพยากรที่สำคัญของด้านทิศใต้ก็คือ องค์กรปกครองระดับเมือง ต่างๆเช่น แนวกำแพงเมืองเก่า คูเมือง สวนสาธารณะริมฝั่งแม่น้ำน่าน และภูมิทัศน์ตามริมฝั่งแม่น้ำน่าน และฝั่งตรงข้ามของ แม่น้ำ ซึ่งคุณลักษณะของทรัพยากรเหล่านี้อยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม ขาดการดูแลรักษาให้ความสำคัญ ซึ่งยากต่อการฟื้นฟู ใช้เวลา และงบประมาณมาก และต้องอาศัยความร่วมมือในการพัฒนาจากหลายๆภาคส่วนจึงจะสำเร็จได้ แต่การพัฒนาทรัพยากรต่างๆ เหล่านี้ของพื้นที่ด้านใต้เป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากทรัพยากรเหล่านี้มีขนาดใหญ่ กินบริเวณกว้าง เป็นองค์กรปกครองระดับเมืองที่มี คุณค่าทางประวัติศาสตร์ การพัฒนาถ้าประสบผลสำเร็จจะส่งผลกระทบต่อเมืองในด้านบวกเป็นบริเวณกว้าง และจะทำให้เมืองมี สันฐานเมืองที่พิเศษเฉพาะตนกลับคืนมา จนเป็นที่จดจำของนักท่องเที่ยว ทรัพยากรอื่นที่พบในพื้นที่ด้านทิศใต้ เช่น แหล่ง อาหาร หัตถกรรม และบ้านเก่าที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม จะเป็นปัจจัยเสริมให้กับทรัพยากรหลักขนาดใหญ่ที่กล่าวถึงข้างต้น ให้พื้นที่ที่มีความหลากหลายของประเภทแหล่งท่องเที่ยว ที่มีขนาดเล็ก และแทรกตัวอยู่ในชุมชน

ภาพ 6-2 ภูมิทัศน์นอกแนวเขตกำแพงเมืองเก่าด้านทิศใต้ที่ควรได้รับการปรับปรุง
ที่อยู่อาศัยที่ลูกหลานแนวกำแพงเมือง (ซ้าย) สวนสาธารณะริมแม่น้ำน่านที่รกร้างขาดการดูแล (กลาง) คูเมืองที่ตื้นเขินและขาดการดูแล (ขวา)

6.1.2 สถานการณ์การท่องเที่ยวเมื่อนานในปัจจุบันกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่

จากสถิติล่าสุดในช่วงเดือน ธันวาคม 2553 ถึงเดือนกันยายน 2554 (สำนักงานสถิติจังหวัดน่าน, 2554) น่านต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งหมดประมาณ 579,206 คน ซึ่งเป็นคนไทยเกือบทั้งหมด มีชาวต่างชาติเพียง 5,642 คน โดยตลอดช่วงระยะเวลาดังกล่าว เดือนธันวาคม 2553 เป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามามากที่สุดกว่า 143,618 คน ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนร้อยละ 25 ของนักท่องเที่ยวทั้งหมดในรอบการสำรวจดังกล่าว การกางเต็นท์ของนักท่องเที่ยวในบริเวณศูนย์บริการนักท่องเที่ยว กลางใจเมืองน่าน ในช่วงเทศกาลขึ้นปีใหม่ จึงเป็นเหตุการณ์ที่ตอบรับกับตัวเลขดังกล่าวได้เป็นอย่างดี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถในการรองรับที่ไม่เพียงพอ การกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวอยู่เฉพาะบางบริเวณ และบางช่วงเวลา อันเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขด้วยการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อมุ่งให้เกิดการกระจายออกของการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว ช่วงเวลาท่องเที่ยว และการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว โดยการสร้างแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน ซึ่งปัจจุบันได้เริ่มมีการเริ่มจัดขึ้นในหลายๆแห่งจากหลายๆชุมชนแล้ว แต่ยังไม่ได้มุ่งหวังเพื่อประโยชน์ในการท่องเที่ยว จากการเข้ามาของนักท่องเที่ยวเป็นประจำเดือนสำคัญแต่อย่างใด ทำให้สถานที่ในหลายๆแห่งของชุมชนที่จัดทำขึ้น ยังไม่มีความน่าสนใจ และมีการบริหารจัดการ ดูแลรักษา ความสะอาด ปลอดภัยดีเพียงพอ ขณะเดียวกัน ในช่วงเวลาสำรวจดังกล่าวเดือน มิถุนายน 2554 มีนักท่องเที่ยวเข้ามา นาน้อยที่สุดเพียงประมาณ 13,653 คน เนื่องจากปัญหาด้านอุทกภัย จะเห็นได้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวต่างกันประมาณ 10 เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในเดือนธันวาคม 2553 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวเป็นไปอย่างรุนแรงในบางช่วง และปัญหาก็จะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเป็นอย่างมากในอนาคต ขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของทรัพยากรทางสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมและความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวในอนาคต

ในด้านของรายได้จากการท่องเที่ยว แนวโน้มรายได้ที่จังหวัดน่านได้รับจากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี โดยมีการคาดการณ์ว่าในปี 2554 จังหวัดน่านมีรายได้จากการท่องเที่ยวประมาณ 3,185,775 บาท ซึ่งนับว่ามีจำนวนรายได้ที่ไม่สูงนักเมื่อเทียบกับจังหวัดท่องเที่ยวอื่นๆในภาคเหนือตอนบน โดยนักท่องเที่ยวที่เข้ามาส่วนใหญ่เพิ่งมาเป็นครั้งแรกกว่าร้อยละ 48.5 และมักมีความสนใจในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น วัด โบราณสถาน อาคารบ้านเรือนเก่าที่มีคุณค่า (ร้อยละ 88) มากกว่าทางธรรมชาติ (ร้อยละ 66.2 - ทั้งสองกรณีตอบได้มากกว่าหนึ่งข้อ) ซึ่งจะเห็นได้ว่าศักยภาพในการพัฒนาทรัพยากรทางสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจด้านประวัติศาสตร์ยังมีโอกาสเป็นไปได้สูง และนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ก็มาเป็นครั้งแรก และนักท่องเที่ยวกว่าร้อยละ 70 เดินทางมาโดยพาหนะส่วนตัว ดังนั้น การเตรียมแผนและการพัฒนารูปแบบในการเดินทาง เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งทรัพยากรได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ที่อาจต้องใช้เวลาในการพัฒนาและเลือกสรรรูปแบบที่ค่อนข้างใช้เวลา อาจไม่เป็นอุปสรรคสำหรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากส่วนใหญ่เดินทางมาโดยพาหนะส่วนตัว ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 30-49 ปี ถือเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ที่สุดที่เข้ามาจังหวัดน่าน (ร้อยละ 43.3)

มีข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับความเห็นของนักท่องเที่ยว ซึ่งร้อยละ 1.8 แสดงความเห็นว่าจะไม่กลับมาเที่ยวนานอีก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวอาจมีความไม่พอใจบางประการในคุณภาพ ความน่าสนใจของทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมทั้งความประทับใจในการต้อนรับให้บริการจากคนในพื้นที่ ซึ่งต้องเร่งหาสาเหตุและแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงต่อไป ในด้านของระยะเวลาที่ใช้เพื่อการท่องเที่ยว โดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวใช้เวลาช่วงสั้นๆเพียง 1-3 วันเพื่อการท่องเที่ยว (ร้อยละ 74.6) นักท่องเที่ยวที่ใช้เวลานานกว่าประมาณ 4-5 วัน มีเพียงร้อยละ 21.9 แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวโดยเฉพาะในเขตชุมชน ซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักกันในกลุ่มนักท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจมากขึ้น ยังมีโอกาสอีกมากที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาอยู่ที่นานขึ้น จากกลุ่มที่ใช้เวลาอยู่ระยะสั้นๆเพียง 1-3 วัน

การท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน โดยเฉพาะในเขตเมืองน่าน ที่มีคำขวัญว่า “น่านเมืองเก่ามีชีวิต - Nan Living Old Town” สอดคล้องกับทรัพยากรทางสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในเขตเมืองน่าน โดยทรัพยากรเหล่านี้ยังมีลักษณะที่ซ่อนเร้น รอการค้นหากจากนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ และเชิงศิลปวัฒนธรรม และยัง

ไม่เป็นที่รู้จักกันดีในวงกว้าง แต่ตรงกันข้ามที่ทรัพยากรบางอย่างเริ่มสูญหายไปเรื่อยๆ ทั้งทรัพยากรที่จับต้องได้ เช่น แนวกำแพงเมือง ของใช้โบราณในชีวิตประจำวัน และทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ โดยเฉพาะ ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน ภูมิปัญญา และงานหัตถกรรมต่างๆ

ในภาพใหญ่ของเมืองน่าน ซึ่งเป็นเมืองหนึ่งที่สำคัญภายใต้เขตวงกลมเศรษฐกิจ ล้านช้าง-น่าน-ล้านนาตะวันออก (พะเยา แพร่ น่าน เชียงราย) เมืองน่านยังมีศักยภาพในการขยายตัวทางเศรษฐกิจอีกมาก อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น โดยเฉพาะเมื่อมีการเสรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนขึ้น กิจกรรมการเดินทางจะเกิดการไหลเวียนมากขึ้น เมืองจะพัฒนาไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น ความพร้อมในการตั้งรับจากชุมชนต่างๆในเขตเมือง จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ในขณะที่ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่แตกต่างมีความเป็นเฉพาะถิ่นตามเมืองต่างๆจะถูกนำมาใช้ประโยชน์ เพื่อสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตนจากชุมชนในเขตเมือง และเขตชนบท ซึ่งทำให้การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมเข้ามาอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น จากนักท่องเที่ยวที่สนใจ

6.1.3 ศักยภาพของทรัพยากรที่มีอยู่กับแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวโดยภาครัฐ และชุมชน

การจัดการการท่องเที่ยวทั้งจากภาครัฐ และภาคประชาชน ต่างต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่จะทำให้การจัดการท่องเที่ยวนั้นเกิดผลที่มีประสิทธิภาพอย่างน้อยเพียงใด องค์ประกอบดังกล่าวประกอบด้วย

- นักท่องเที่ยว
- ตลาดการท่องเที่ยว
- การเดินทาง การขนส่ง
- ทรัพยากรการท่องเที่ยว
- สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว

ในกรณีของเทศบาลเมืองน่าน นักท่องเที่ยวที่เข้ามายังเป็นนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจมาน่านเป็นการเฉพาะ เนื่องจากเป็นเมืองตะวันออกสุดของล้านนา และไม่สามารถผ่านไปยังเมืองของจังหวัดอื่นๆได้ การอาศัยน่านเป็นทางผ่านไปยังประเทศลาว ทางด่านห้วยโกรนยังมีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนน้อย และส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจในศิลปวัฒนธรรม ที่ใช้เส้นทางนี้เดินทางไปชมศิลปวัฒนธรรมของประเทศลาว ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นผลดีต่อเมืองน่านเอง ที่ทำให้อย่างคงรักษาความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมดั้งเดิมส่วนใหญ่เอาไว้ได้ ในทางตรงกันข้ามปัญหาของจังหวัดน่านในปัจจุบัน โดยส่วนใหญ่เป็นในด้านของทรัพยากรทางธรรมชาติที่ทรุดโทรม และถูกทำลายลงไปมาก มากกว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม ประเพณี นักท่องเที่ยวที่เน้นการรื่นเริง ชมแสงสีความทันสมัย ยังให้ความสนใจที่จะไปเที่ยวน่านค่อนข้างน้อย

ตลาดการท่องเที่ยว โดยปกติมีแนวโน้มที่จะเติบโต และขยายตัวเพิ่มมากขึ้นทุกๆปี เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังเป็นชาวไทย ดังนั้นสถานการณ์ของโลก อาจจะมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของเมืองน่านค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับเมืองท่องเที่ยวสำคัญอื่นๆของไทย เช่น พัทยา ภูเก็ต หรือเชียงใหม่ ยกเว้นแต่จะมีเหตุการณ์ที่กระทบต่อความมั่นใจในการเดินทางของนักท่องเที่ยว ทั้งในเขตเมืองน่านเอง และระหว่างเส้นทางการเดินทาง เช่น ภัยพิบัติ การชุมนุมต่อต้าน ความไม่สงบกับประเทศลาว หรือการก่อการร้าย ซึ่งแนวโน้มในปัจจุบัน อุปสรรคเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะเกิดได้บ่อยครั้งขึ้น มีระยะเวลาอันยาวนาน และสร้างความเสียหายที่รุนแรงขึ้น ดังเช่น การเกิดอุทกภัยขึ้นในเขตเมืองน่านกลางปี 2554 ซึ่งสร้างความเสียหายให้กับทรัพย์สิน ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของน่านเป็นอย่างมาก

การเดินทาง และการขนส่งมีแนวโน้มที่จะขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นๆลงๆอยู่ตลอด แต่ในภาพรวมมีการบริการที่ให้การเดินทางที่สะดวกสบาย รวดเร็ว และมีทางเลือกมากขึ้นทั้งการเดินทางมายังเมืองน่าน และการเดินทางในเขตเมืองน่านเอง

ทรัพยากรการท่องเที่ยว น่านมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่เพียบพร้อม โดยทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมมีอยู่อย่างมากมาย และเป็นทรัพยากรหลักมากกว่าทางธรรมชาติ สำหรับพื้นที่ในเขตเมืองน่าน ซึ่งศักยภาพ และสถานการณ์ของทรัพยากรเป็นดังที่ได้ทำการวิเคราะห์อธิบายไปก่อนหน้านี้

สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในเขตเมืองน่านมีหลายด้านที่มีความสะดวก และความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น ที่พักและอาหารในทุกระดับราคา แต่ยังมีอีกหลายด้านที่สมควรพัฒนาปรับปรุงให้ได้มาตรฐาน สะดวกสบาย และปลอดภัยต่อไป ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโครงสร้างและบริการพื้นฐานของเมือง ที่สมควรได้รับการพัฒนาปรับปรุงเพื่อผู้อยู่อาศัยที่เป็นชาวเมืองน่านจะได้รับความสะดวกสบายไปด้วยในขณะเดียวกัน เช่น การปรับปรุงทางเท้าให้ใช้ได้อย่างสะดวกปลอดภัย โคมไฟส่องสว่าง ทางสัญจรในชุมชน ป้ายบอกทิศทาง ระยะเวลา และชื่อแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน รวมทั้งรูปแบบการเดินทาง และการเข้าถึงที่เหมาะสมของแต่ละชุมชน

องค์ประกอบทั้งหมดควรได้รับการจัดการภายใต้การดูแล ควบคุมจากหลายๆภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมของชาติ องค์ประกอบบางอย่างที่เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนสามารถบริหารจัดการเองได้ เช่น หัตถกรรม งานฝีมือ การละเล่นพื้นบ้าน สิ่งอำนวยความสะดวก และรูปแบบการเดินทางภายในชุมชน ในขณะที่องค์ประกอบบางประการ ชุมชนสามารถบริหารจัดการควบคุมได้ลำบาก เช่น ตลาดการท่องเที่ยว ลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เข้ามา ซึ่งในกรณีของทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองน่าน ซึ่งมีทรัพยากรที่มีศักยภาพเป็นจำนวนมาก ควรมีการพิจารณาถึงประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

6.1.3.1 รูปแบบการเดินทางไปเยี่ยมชมทรัพยากรต่างๆ

ปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีรูปแบบในการเดินทางในเขตเมืองน่านหลักๆคือ รถยนต์ หรือรถจักรยานยนต์ส่วนตัวหรือเช่า จักรยาน เดินเท้า สามล้อถีบ และรถราง ซึ่งยังไม่มีบริการสาธารณะในลักษณะของการเดินทางร่วม (รถราง พิจารณาได้ว่ายังไม่ใช่บริการสาธารณะร่วมเต็มรูปแบบ เนื่องจากไม่สามารถขึ้นลงระหว่างทางเหมือนรถประจำทางได้ และมีรอบออกไม่ตลอดเวลา) การพัฒนาดังกล่าวอาจต้องจัดให้มีขึ้นในอนาคต เพื่อนักท่องเที่ยว รวมทั้งชาวเมืองน่านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เอง ซึ่งรูปแบบการเดินทาง และให้บริการดังกล่าว อาจเป็นรูปแบบที่ให้บริการเข้าไปลึกถึงภายในชุมชนได้ หรือสามารถให้บริการเชื่อมต่อการเดินทางภายในชุมชน ที่ทำให้เกิดการเข้าถึงที่สะดวกและเหมาะสมกับสภาพชุมชน และลักษณะของทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมแต่ละแห่งได้

ในเขตเมืองน่านควรจัดให้มีทางเดินเท้าที่ได้มาตรฐาน สามารถใช้งานได้สะดวกจากคนทุกเพศทุกวัย รวมทั้งผู้พิการและทุพพลภาพ มีความกว้างของทางเท้าที่เพียงพอ โดยปราศจากสิ่งกีดขวาง มีทางเดินเท้าที่ครอบคลุมพื้นที่ที่สำคัญ และต้องเข้าถึงด้วยการเดินทางเป็นหลัก เพราะการเดินทางเท้าเป็นการเข้าถึงที่เหมาะสม และแพร่หลายที่สุดของการท่องเที่ยวในชุมชน โดยชุมชนไม่ต้องปรับเปลี่ยนพื้นที่ โครงสร้างพื้นฐาน และองค์ประกอบภายในชุมชนจำนวนมาก ในการรองรับการเข้ามาของนักท่องเที่ยว การใช้จักรยาน หรือรถสามล้อถีบรับจ้างเป็นรูปแบบการเดินทางอีกวิธีหนึ่งที่เหมาะสม และสามารถพัฒนา ส่งเสริมได้ไม่ยาก เนื่องจากในเขตเมืองมีผู้ประกอบการที่ให้บริการจักรยานให้เช่า และกระแสนิยมใช้จักรยานเพื่อการท่องเที่ยวเยี่ยมชมเมืองเริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้นเรื่อยๆ สิ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรดูแลพัฒนาคือ การควบคุมให้มีค่าเช่าบริการที่เหมาะสม และเป็นธรรม การจัดให้มีการปลอดภัยในการใช้จักรยานบนพื้นผิวถนน สำหรับรถสามล้อถีบรับจ้าง ซึ่งปัจจุบันมีการจัดให้บริการในลักษณะที่เป็นเส้นทางท่องเที่ยวขึ้นทั้งหมด 4 เส้นทาง โดยคิดค่าบริการที่ชัดเจนเป็นชั่วโมง เป็นการสร้างมาตรฐานในการให้บริการนักท่องเที่ยวที่ดี ซึ่งสามารถใช้เป็นฐานในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่มีความต้องการเฉพาะ ที่ต้องการมุ่งเข้าไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือในเขตเทศบาลเมืองน่าน

นอกจากรถสามล้อถีบ เทศบาลเมืองน่าน โดยศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเทศบาลเมืองน่านยังจัดให้มีรถรางบริการแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งจะมีรอบออกปกติวันละ 1-2 รอบ ซึ่งถ้านักท่องเที่ยวมาไม่ตรงกับเวลาที่รอบรถ จะไม่สามารถใช้บริการได้ นอกจากนี้จะมีจำนวนนักท่องเที่ยวในกลุ่มในช่วงเวลานั้นเพียงพอและจะขอให้บริการเป็นกรณีพิเศษ ปัจจุบันมีรถรางบริการของ

เทศบาลเมืองน่านที่ใช้งานได้จริงตลอดเวลาอยู่เพียง 1 คัน ซึ่งถ้าการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเกิดขึ้น การใช้เวลาและรูปแบบในการเข้าถึงโดยรถราง จะสามารถเข้าถึงได้และส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างน้อยเพียงใดเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วน เพราะรถรางจะทำการแล่นให้บริการในแต่ละรอบ จะบรรทุกผู้โดยสารเป็นจำนวนมากคราวละประมาณ 20-25 คน การนำนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมชุมชนแต่ละแห่ง จะสามารถกระทำได้เฉพาะชุมชน หรือที่อยู่อาศัยที่มีความพร้อมในการต้อนรับ มีถนนที่เข้าถึงได้กว้างขวางเพียงพอสำหรับรถราง มีที่จอดที่เหมาะสมไม่กีดขวางทางสัญจรภายในชุมชน หรือถ้าจะมีการปรับปรุงขึ้นจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตปกติของชุมชนที่เคยเป็นมาโดยรวม โดยเฉพาะบริเวณชุมชนใหม่ๆที่ยังไม่ได้มีการเปิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว การเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหัน โดยการเข้ามาของนักท่องเที่ยวจำนวนมากในคราวเดียวเป็นประจำ จากการโดยสารรถรางในการเข้าถึง อาจทำให้เกิดข้อขัดแย้ง ความแตกแยกในชุมชนขึ้นมาได้ การเข้ามาของนักท่องเที่ยวจำนวนมากในชุมชน ควรให้เกิดการกระจายผลประโยชน์ไปยังสมาชิกในชุมชนให้มากที่สุด ไม่ใช่ตกอยู่ที่ผู้เป็นเจ้าของ หรือดูแลทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวนั้นแต่เพียงผู้เดียว ในขณะที่ผู้ที่มิได้รับผลประโยชน์อะไรจากการเข้ามาของนักท่องเที่ยวในชุมชนสมควรที่จะได้รับผลกระทบที่น้อยที่สุดเท่าที่จะควบคุมได้ ดังนั้นการใช้รถรางซึ่งเป็นรูปแบบการเดินทางที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ในการเข้าถึงชุมชน แหล่งท่องเที่ยว หรือบ้านพักอาศัยที่อยู่ลึกเข้าไปในชุมชน สมควรที่จะมีการพิจารณาอย่างรอบคอบถึงความพร้อม และศักยภาพในการรองรับของชุมชน รวมทั้งผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยต้องจัดให้มีวิธีบริหารจัดการภายในชุมชน ที่สมาชิกในชุมชนยอมรับและเห็นพ้องต้องกัน ก่อนที่จะจัดให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจังขึ้นในชุมชนของตนเอง

อย่างไรก็ตาม รถรางสำหรับบริการนักท่องเที่ยวจัดได้ว่าเป็นการจัดการ และส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบมาตรฐานที่เหมือนกันทุกเมืองเช่น สงขลา กรุงเทพฯ และเชียงใหม่ ทำให้ขาดบริบทกับความสัมพันธ์เชิงพื้นที่จริงในอดีต ในขณะที่บางเมืองสามารถนำพาหนะมาให้บริการที่มีรูปแบบเฉพาะ และมีความสัมพันธ์กับอดีตความเป็นมาของเมืองได้เป็นอย่างดี เช่น รถม้าในเมืองลำปาง รถตุ๊กหรือรถสามล้อเครื่องในกรุงเทพฯและเมืองตรัง และรถลากในเมืองเกียวโต เป็นต้น รูปแบบของพาหนะสำหรับบริการนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมอาจต้องมีการประชุมหาข้อตกลงร่วมกันถึงทางออกที่เป็นไปได้ เช่น พาหนะที่ผู้คนในอดีตเคยใช้สัญจรไปมาในเขตเมือง หรือพาหนะที่เคยเป็นที่นิยมแพร่หลายที่ผู้คนเลือกใช้เดินทางไปมาในเขตจังหวัดน่าน หรือภูมิภาคล้านนา

ภาพ 6-3 รถม้าในเมืองลำปาง (ซ้าย) รถสามล้อเครื่องในเมืองตรัง (กลาง) รถลากในเมืองเกียวโต (ขวา)

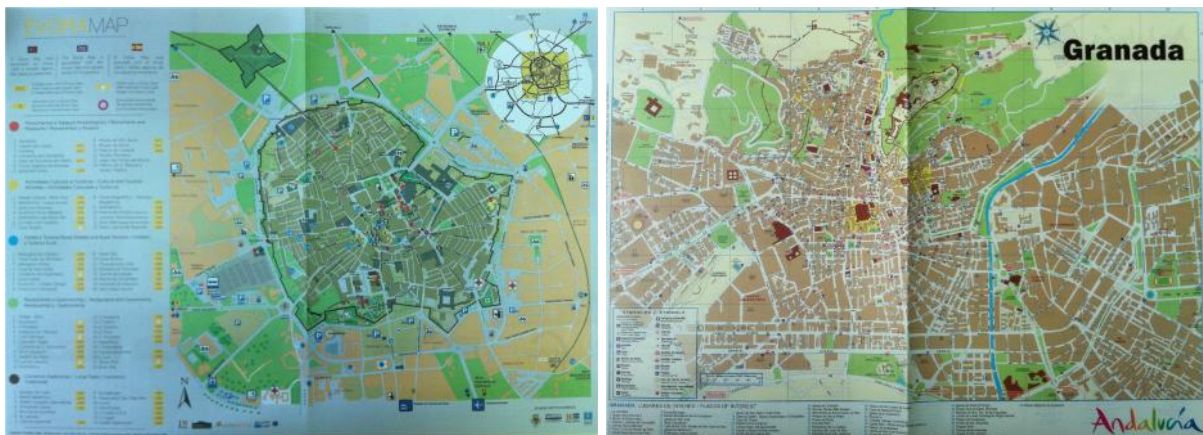
6.1.3.2 ข้อมูลของแหล่งทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว

ข้อมูลของแหล่งทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวที่เป็นระบบ มีความละเอียดถูกต้องเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งแผนที่ท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือพื้นฐานอันแรกที่สุดควรได้รับการเอาใจใส่อย่างจริงจัง เนื่องจากแผนที่เป็นสิ่งสำคัญมากในการขยายโอกาสการท่องเที่ยวไปสู่ชุมชน เพราะแผนที่คือ ลายแทงของนักท่องเที่ยวที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในพื้นที่มาก่อน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มา

เยือนได้ค้นหาสิ่งเล็กๆน้อยๆในพื้นที่ของเมือง ทั้งในระดับเมือง ระดับย่าน ระดับชุมชน ระดับกลุ่มเรือน และระดับเรือนด้วยตัวของผู้อยู่เอง ตามความสนใจที่นักท่องเที่ยวมีอยู่ ปัจจุบันยังไม่มีแผนที่ที่สมบูรณ์ และได้มาตรฐานเพียงพอในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวที่สนใจวัฒนธรรมประเพณี สถาปัตยกรรมในระดับรายละเอียด แม้แต่แผนที่ของ กรุงเทพฯ อยุธยา หรือ เชียงใหม่ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักทางวัฒนธรรมของประเทศไทย

ในเมืองที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมที่สำคัญของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว จะมีการจัดพิมพ์แผนที่ที่ชัดเจนถึงตำแหน่ง และประเภทของแหล่งท่องเที่ยว มีรายละเอียดของถนนหลัก ถนนย่อย ซอย ลานโล่ง ห้องน้ำสาธารณะ ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยวที่กระจายอยู่ตามจุดต่างๆของเมือง เส้นทางเดินเท้าที่แนะนำ และ องค์ประกอบที่สำคัญต่างๆของเมือง ที่เป็นตัวกำหนดรูปทรง สันฐาน อาณาเขตของเมือง และจุดหมายตาวงเวียนที่ได้ถ่ายภาพ 6-4 ซึ่งเป็นแผนที่เมืองเอโวร่า (Evora) ในประเทศโปรตุเกส เมืองเอโวร่าเป็นเมืองมรดกโลก และแผนที่ดังกล่าวจัดทำขึ้นสำหรับแจกจ่ายให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากที่มาเยี่ยมชมโดยไม่คิดมูลค่า จากแผนที่จะเห็นได้ว่า นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจลักษณะโครงสร้างของเมืองเอโวร่า องค์ประกอบระดับเมืองที่สำคัญ เช่น กำแพงเมือง ประตูเมือง ลานเมือง อาคารหลักของเมือง และโครงข่ายถนน ซึ่งเป็นตัวกำหนดสันฐานรูปทรงของเมืองได้ทันทีเมื่อดูแผนที่ นอกจากนี้ยังมีการใช้สีเป็นตัวแบ่งองค์ประกอบของเมืองชนิดต่างๆออกจากกัน เพื่อให้ง่ายแก่การเข้าใจถึงจำนวน และการกระจายตัวขององค์ประกอบต่างๆที่สัมพันธ์กับพื้นที่เมืองทั้งหมด ซึ่งจะให้นักท่องเที่ยวสามารถตัดสินใจได้ว่าสิ่งที่ตนเองสนใจต้องการแวะไปเยี่ยมชม มีมากน้อยเพียงใด ตั้งอยู่ห่างไกลกันขนาดไหน จะเข้าถึงโดยวิธีใด จะเริ่มจากตำแหน่งใดก่อน โดยจะสัมพันธ์กับเวลาที่นักท่องเที่ยวใช้ในการเยี่ยมชมเมือง โครงข่ายถนนนอกจากจะเป็นสิ่งบ่งบอกคุณลักษณะด้านรูปร่างรูปทรงของเมืองและสิ่งปลูกสร้างของเมืองแล้ว ยังเป็นสิ่งกำหนดรูปแบบและเส้นทางในการเดินทางเยี่ยมชมว่าจะใช้พาหนะประเภทใด และจะใช้เส้นทางไปกลับในลักษณะใด เป็นแบบไปและกลับทางเดิม เป็นแบบวนรอบ หรือออกไปยังเมืองอื่นต่อไปเลย ไม่ย้อนกลับมาอีก

แผนที่เมืองเอโวร่าที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นเป็นเพียงแผนที่แบบเดียว ในแผนที่หลายๆแบบของเมืองเอโวร่าที่มีไว้เพื่อแจกจ่ายแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งแตกต่างกันไปตามหน่วยงาน หรือผู้ที่ให้การสนับสนุนในแต่ละรอบที่ทำการจัดพิมพ์ แต่ไม่ว่าจะเป็นแบบไหน ต่างก็มีรายละเอียดที่จำเป็นแก่นักท่องเที่ยวที่ตามทีกล่าวมาครบถ้วน

ภาพ 6-4 แผนที่สำหรับแก่นักท่องเที่ยวเมืองเอโวร่า ประเทศ โปรตุเกส (ซ้าย) และเมืองกรานาดา ประเทศสเปน (ขวา)

แผนที่เมืองกรานาดา (Granada) ประเทศสเปนเป็นตัวอย่างที่ดีอีกอันหนึ่ง เช่นเดียวกับแผนที่ของเมืองเอโวร่า แผนที่ได้แสดงให้เห็นถึงโครงข่ายของถนน องค์ประกอบที่สำคัญระดับเมืองและชุมชน สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ป้ายจอดรถประจำทาง ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และข้อมูลอื่นๆ ที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบในการเดินทาง ควรไปสถานที่ใดก่อนหลัง ภายใต้ข้อจำกัดที่สัมพันธ์กันในด้านระยะทางจากตำแหน่งที่ตนเองอยู่ และเวลาที่ตนเองมี สีและสัญลักษณ์ที่ใช้ในแผนที่เป็นสิ่งที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวเข้าใจในรายละเอียดข้อมูลของเมืองได้ในเวลาอันรวดเร็ว

จากความสำคัญของแผนที่ที่ได้กล่าวถึงข้างต้น โครงการศึกษานี้จึงได้ทำการจัดพิมพ์แผนที่ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่านขึ้นมาจำนวนทั้งสิ้น 700 ชุด โดยใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศที่ได้จัดทำขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไปที่มีความสนใจในด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรม จะได้เข้าใจในภาพรวมของทรัพยากรด้านดังกล่าวในเขตเทศบาลเมืองน่านได้ทันทีเมื่อมาถึง และสามารถเลือกทรัพยากรเพื่อเข้าไปเยี่ยมชมได้ตามความสนใจและเวลาที่ตนเองมีอยู่ นอกเหนือจากสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญที่เป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้วในเขตเมืองน่านแผนที่ดังกล่าวได้ถูกแจกจ่ายไปยังศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเทศบาลเมืองน่าน สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนต่างๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ชุมชนบ้านพระเกิด และหัวหน้าบ้านจากแต่ละชุมชน

ภาพ 6-5 แผนที่ทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน ด้านหน้า (ซ้าย) และด้านหลัง (ขวา) ซึ่งโครงการได้จัดทำขึ้นเพื่อแจกจ่ายให้กับนักท่องเที่ยว

ถ้าเราเห็นความสำคัญของชุมชน เล็งเห็นการท่องเที่ยวในระดับชุมชนว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาเมืองและชุมชน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ดี และเป็นวิธีการในการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และสถาปัตยกรรมให้สืบเนื่องคงอยู่ต่อไปได้ แผนที่ต้องมีรายละเอียดระดับชุมชนที่ดี และละเอียดในระดับหนึ่ง เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจในภาพรวมของชุมชน ในบริบทด้านที่ตั้ง ภูมิศาสตร์ สังคม และองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับเมืองทั้งหมดในระดับหนึ่งได้ในเวลาอันรวดเร็ว มิฉะนั้นการไปเยี่ยมชมชุมชนของนักท่องเที่ยวจะเป็นเพียงการไปชมของสิ่งหนึ่ง ประเพณีหรือการละเล่นประเภทหนึ่งหรืออาคารแห่งหนึ่งอันขาดซึ่งบริบท และความสัมพันธ์กับเมืองทั้งหมด

6.1.3.3 การอนุรักษ์ และพัฒนาภูมิทัศน์เมือง และภูมิทัศน์ชุมชน

นอกเหนือจากการเข้าไปเยี่ยมชมตามสถานที่ต่างๆที่เป็นแหล่งทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวแล้ว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เวลาจากนั้นในการเดินทางไประหว่างสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อรับประทานอาหาร ซื้อของที่ระลึก ของฝาก หรือของใช้ที่จำเป็น และเพื่อเยี่ยมชมสภาพบ้านเมืองโดยทั่วไป ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมของเมืองให้มีความร่มรื่น สวยงาม สมกับเป็นเมืองที่นักท่องเที่ยวเลือกมาเยี่ยมชมเยียนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก และในการจัดสภาพแวดล้อมเมือง โดยเฉพาะเมืองที่มีองค์ประกอบ

ระดับเมืองทั้งที่มนุษย์สร้างขึ้น และมีอยู่ตามธรรมชาติเป็นทรัพยากรต้นทุนอยู่แล้ว การดูแลรักษา พัฒนาปรับปรุงให้ทรัพยากรเหล่านั้นก่อประโยชน์เป็นภูมิทัศน์ที่สวยงาม และเป็นเอกลักษณ์ของเมืองนั้นเป็นเรื่องที่สมควรได้รับการส่งเสริมผลักดัน ปัจจุบันในหลายๆเมืองที่มีชื่อเสียงด้านการนักท่องเที่ยวต่างให้ความสำคัญกับการจัดการภูมิทัศน์เมืองและชุมชนเป็นอย่างมาก และเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของเมืองที่ได้รับการเอาใจใส่ให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกๆ ถัดมาจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเมือง เมืองท่องเที่ยวที่สำคัญล้วนแล้วแต่มีภาพตัวแทนภูมิทัศน์เมืองให้นักท่องเที่ยวนึกถึงอยู่เสมอ ซึ่งเมืองน่าครวญที่จะสร้างแนวทางพัฒนาภูมิทัศน์ทั้งในระดับเมืองและชุมชนให้กลับคืนมา และให้โดดเด่นขึ้นมา เนื่องจากมีองค์ประกอบต่างๆในเมืองและชุมชนคอยรองรับการพัฒนาอยู่แล้ว

องค์ประกอบของเมืองที่บ่งบอกประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมือง โครงสร้าง สันฐานรูปทรงของเมือง เช่น แนวกำแพงเมือง คูน้ำ คันดินโบราณ ซากโบราณสถานเก่าแก่ ควรได้รับการนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างภูมิทัศน์เมืองเป็นอันดับแรกๆ เนื่องจากมีขนาดใหญ่ สังเกตเห็นได้ง่าย และเล่าประวัติความเป็นมาของเมือง และบริเวณย่านนั้นๆได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างที่ดีเช่น เมืองน่านมีแนวกำแพงเมืองโบราณ หลงเหลืออยู่ในหลายๆตำแหน่ง ซึ่งได้รับการปรับปรุงให้อยู่ในสภาพดี แต่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ของกำแพงที่ให้เป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์ของเมือง บางแห่งมีแนวคูน้ำคันดิน หลงเหลือให้เห็นเป็นร่องรอยให้พอสังเกตเห็นไม่ชัดเจน สมควรที่จะทำการปรับปรุงให้เกิดภูมิทัศน์ที่สวยงามขึ้น และเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้จริง ทั้งการเข้าไปเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยว และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชน ในขณะที่บางแห่งถูกบุกรุกทำลายไปมาก เพื่อการอยู่อาศัยของคนในชุมชนเอง เช่น แนวกำแพงทางด้านทิศตะวันตก และทิศใต้ของบริเวณใจเมือง ซึ่งกำแพงในบริเวณนี้เกือบทั้งหมดอยู่ภายใต้อาคาร หรือใต้ถุนที่พักอาศัยของคนในชุมชน สิ่งที่พอสังเกตเห็นได้คือ แนวคันอิฐปรักหักพังซึ่งวิ่งเป็นแนวต่อเนื่องกันตลอด นอกจากนี้แนวคูเมืองทางด้านทิศใต้ นี้ ก็ยังมีแนวร่องน้ำให้เห็นชัดเจน แต่รกร้างต้นเขิน และมีการก่อสร้างอาคารรุกล้ำเป็นช่วงจากผู้อยู่อาศัยในชุมชน ปัจจุบันมีการปรับปรุงคูเมืองให้สามารถสามารถระบายน้ำได้ดีขึ้น ด้วยเหตุผลเพื่อป้องกันอุทกภัยที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งขึ้นในช่วงฤดูฝนของทุกปีเป็นหลัก ซึ่งการปรับปรุงจะประสบความสำเร็จมากขึ้นถ้าหน่วยงานที่รับผิดชอบให้ความสำคัญกับการปรับปรุงภูมิทัศน์ตลอดแนวคูเมืองไปพร้อมๆกัน เนื่องจากสภาพในปัจจุบันของบริเวณแนวคูเมืองยังขาดความสวยงาม และบรรยากาศที่รื่นรมย์เป็นอย่างมาก

ภาพ 6-6 แนวกำแพงเมืองที่ได้รับการบูรณะปรับปรุงบริเวณด้านเหนือของใจเมือง (สองภาพซ้าย)
แนวกำแพงเมืองที่ถูกบุกรุกขาดการดูแลเอาใจใส่บริเวณด้านใต้ของใจเมือง (สองภาพขวา)

ภาพ 6-7 แนวคูเมืองที่ได้รับการปรับปรุงไม่ให้ต้นเขิน เพื่อใช้บรรเทาอุทกภัย
แต่ยังไม่คำนึงถึงการปรับปรุงภูมิทัศน์ตามแนวคูเมืองไปพร้อมๆกัน

ตัวอย่างที่ดีอีกกรณีหนึ่งของการใช้องค์ประกอบของเมืองที่บ่งบอกประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองในการสร้างภูมิทัศน์ คือ พระเจดีย์ของวัดสวนตาล วัดสวนตาลโดยตัวของวัดและสิ่งปลูกสร้างภายในบริเวณวัด รวมทั้งพระพุทธรูปสิ่งของเครื่องใช้โบราณของวัดเองต่างก็มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ แต่องค์ประกอบของวัดโดยเฉพาะองค์พระเจดีย์ ซึ่งมีขนาดใหญ่ และสามารถมองเห็นได้จากระยะไกลสามารถนำมาใช้ในการสร้างการวางผังภูมิทัศน์ระดับเมืองได้เป็นอย่างดี เนื่องจากองค์พระเจดีย์ของวัดสวนตาลตั้งอยู่ในแนวปลายสุดทางด้านทิศเหนือของถนนผากอง ก่อนที่เลี้ยวหักศอกบรรจบกับถนนมหาศก แนวแกนของถนนจึงมุ่งตรงสู่ตัวองค์พระเจดีย์พอดี ทำให้เกิดเป็นมุมมองที่สวยงาม ประกอบกับสองข้างทางทั้งสองฝั่งของถนนผากองช่วงก่อนถึงตัวองค์พระเจดีย์เป็นแนวต้นไม้ใหญ่ที่สามารถนำสายตาไปยังตัวองค์พระเจดีย์ได้เป็นอย่างดี พื้นที่บริเวณนี้จึงสามารถสร้างภูมิทัศน์เมืองที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองน่าชื่นชมได้ ถ้ามีการจัดการวางแผนที่ดีตั้งแต่ปัจจุบัน โดยเฉพาะการกำหนดเทศบัญญัติ หรือผังเฉพาะขึ้นมาสำหรับพื้นที่ที่จะจัดให้มีการส่งเสริมภูมิทัศน์ มิฉะนั้นสภาพแวดล้อมของพื้นที่จะเปลี่ยนแปลงไปจนยากที่จะแก้ไขควบคุม หรืออาจจะกระทำไม่ได้ต้องใช้งบประมาณ เวลา และความร่วมมือจากทุกภาคส่วนมากขึ้นกว่าในปัจจุบัน ทั้งนี้สภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของบริเวณถนนผากองที่มุ่งไปสู่องค์พระเจดีย์วัดสวนตาลในปัจจุบันสามารถเริ่มจัดการสร้างภูมิทัศน์ได้ในทันที โดยสามารถเริ่มจากการนำสายไฟฟ้าลงดิน หรือเปลี่ยนแนวเดินสายไฟฟ้าให้มีระเบียบและอยู่ฝั่งเดียวของถนน การควบคุมป้ายโฆษณาทุกประเภท การควบคุมความสูง ระยะเวลา รุปรัง สี วัสดุ และการใช้ประโยชน์ของอาคารที่จะก่อสร้างขึ้นใหม่ในบริเวณนี้ การอนุรักษ์ต้นไม้เดิมและการปลูกต้นไม้เพิ่มลงในพื้นที่สองฝั่งถนนเพื่อเป็นเส้นทางนำสายตา และการกำหนดเขตพื้นที่เปิดโล่ง หรือพื้นที่สีเขียวตามแนวสองฝั่งถนน การสร้างภูมิทัศน์บนถนนผากองบริเวณนี้สามารถเชื่อมต่อกับแนวกำแพงเมืองด้านทิศเหนือของเขตใจเมือง (ภาพ 6-6 สองภาพซ้าย) ซึ่งตั้งเขยิบลงมาทางใต้ตามแนวถนนผากอง แนวกำแพงเมืองบริเวณนี้ได้รับการปรับปรุงให้มีสภาพที่มั่นคงแข็งแรงสวยงาม มีการปรับสภาพแวดล้อมโดยรอบเพื่อให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวเมือง แต่ยังไม่ได้มีการปรับปรุงให้มีความสวยงามต่อเนื่องกับบริเวณข้างเคียง เช่น แนวเขตวัด ขอบถนน และคูเมือง ทำให้ไม่เกิดเป็นภูมิทัศน์เมืองที่สามารถดึงดูดชาวเมือง และนักท่องเที่ยวจำนวนมากให้เข้ามาพักผ่อน ท่องเที่ยว เยี่ยมชม และใช้ประโยชน์อื่นๆในพื้นที่ได้ สังเกตได้จากผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงกับแนวกำแพงไม่ได้เข้ามาใช้ประโยชน์ทั้งในเชิงพื้นที่ และการมองเห็นแต่อย่างใด

ภาพ 6-8 องค์พระเจดีย์วัดสวนตาลมองจากด้านทิศใต้ตามแนวถนนผากอง (ซ้าย) แนวต้นไม้เป็นเส้นทางนำสายตา
สู่องค์พระเจดีย์ (กลาง) มุมมองจากกรอบสี่เหลี่ยมของภาพซ้าย ซึ่งสมควรได้รับการควบคุมและปรับปรุงสภาพแวดล้อม (ขวา)

กรณีตัวอย่างที่ดีอื่นหนึ่งของการสร้างภูมิทัศน์ในลักษณะเดียวกับองค์พระเจดีย์วัดสวนตาลคือ ถนนสายดอกไม้ (Street of Flower) เมืองคอร์โอบา (Corboba) ประเทศสเปน ซึ่งเป็นตรอกแคบๆที่มียาวเพียงสิบกว่าเมตร และรถยนต์ไม่สามารถผ่านได้ สองฝั่งของตรอกเป็นอาคารพักอาศัยแบบดั้งเดิมของเมือง ซึ่งปัจจุบันถูกปรับเปลี่ยนเป็นร้านขายของที่ระลึก ที่พัก และร้านอาหารเกือบทั้งหมด อาคารทั้งสองฝั่งของตรอกจะแขวนกระถางดอกไม้ไว้ตามแนวนิ่ง และระเบียบชั้นสองของโครงการศึกษาทรัพยากรพื้นฐานด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่านเพื่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน 117

อาคาร ที่ปลายสุดของถนนเป็นลาน ซึ่งมีน้ำพุอยู่ที่ด้านหนึ่งของลานและเป็นทางทางตัน ล้อมรอบด้วยอาคาร ความสำคัญของถนนสายดอกไม้ขึ้นอยู่กับมุมมองที่เมื่อเดินเข้าไปตามตรอกจนสุดลานด้านใน เมื่อมองย้อนกลับมาตามทางที่เดินเข้ามาก็จะเห็นหอระฆังของโบสถ์ประจำเมืองตรงกลางของทางเดินเข้าตรอก โดยมีดอกไม้หลากสีที่แขวนไว้ตามผนังและระเบียงของอาคารทั้งสองฝั่งตรอกเป็นเส้นนำสายตาไปยังหอระฆัง ถนนสายดอกไม้จึงเป็นเพียงตรอกเล็กๆของเมือง แต่สร้างมีความสำคัญมีชื่อเสียงและเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวจะต้องไม่พลาดมาเยี่ยมชมเมื่อมีโอกาสมาเยี่ยมชมเยียนเมืองคอร์โดบา ก็เพราะเพียงมุมมองที่เกิดจากภูมิทัศน์ที่สร้างขึ้นมานในอดีตและพัฒนาสภาพแวดล้อมให้สวยงามมาอย่างสืบเนื่อง จนกลายเป็นมุมมองที่ถูกถ่ายภาพมากที่สุดมุมหนึ่งของเมืองคอร์โดบาในปัจจุบัน

ภาพ 6-9 ถนนสายดอกไม้เป็นภูมิทัศน์เมืองที่มีชื่อเสียง และเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของเมืองคอร์โดบา ประเทศสเปน

กระบวนการในการสร้างภูมิทัศน์เป็นการทำงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องและมีผลกระทบกับหลายภาคส่วน การดำเนินงานจึงอาศัยเวลา งบประมาณ ความพยายามและความร่วมมือเป็นอย่างมาก ที่จะให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ และสามารถให้ภูมิทัศน์ที่สร้างขึ้นมานั้นดำรงอยู่สืบไปได้อย่างยั่งยืน จนเป็นที่จดจำของนักท่องเที่ยว เป็นสัญลักษณ์หรือภาพตัวแทนของเมืองได้ในที่สุด ซึ่งถ้าสามารถไปถึงจุดนั้น ภูมิทัศน์เมืองนั้นก็จะเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของเมือง ดังที่หลายๆเมืองทำสำเร็จ เช่น เมืองโอตารุ (Otaru) บนเกาะฮอกไกโด ประเทศญี่ปุ่น ในฐานะที่เป็นเมืองท่า และมีอาคารโกดังเก็บของเก่าหลงเหลืออยู่เพียงจำนวนหนึ่งในบริเวณริมคลองสายสำคัญของเมือง ซึ่งไม่ไกลจากท่าเรือเมืองโอตารุได้พัฒนาปรับปรุงอาคารโกดังให้มีความมั่นคงแข็งแรง ปรับเปลี่ยนการใช้สอยภายในใหม่เป็นร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึก โดยยังคงความเก่าแก่ของลักษณะภายนอกของอาคารเอาไว้ พร้อมทั้งทำการปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณโดยรอบอาคาร พื้นที่ริมคลองทั้งสองฝั่งให้มีทัศนียภาพที่สวยงาม จนกลายเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวต้องมาแวะถ่ายภาพเป็นที่ระลึก ณ ตำแหน่งกลางสะพานข้ามคลอง ซึ่งทำให้เห็นทัศนียภาพของคลอง อาคารโกดังเก่าด้านขวามือ ทิวเขาของเมืองที่ปลายสุดสายตาของแนวคลอง และเมืองโอตารูด้านซ้ายมือในคราวเดียวกัน และแวะเยี่ยมชมอาคารโกดังเก่าไปพร้อมๆกัน ซึ่งภูมิทัศน์ที่ได้รับการควบคุมดูแล และสร้างขึ้นมานี้ได้กลายเป็นภาพตัวแทน หรือสัญลักษณ์ของเมืองโอตารุที่รับรู้กันอย่างกว้างขวางที่สุดในปัจจุบัน โดยภูมิทัศน์ดังกล่าวยังได้รับการรังสรรค์ ปั้นแต่งให้มีความงามที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วงฤดู ซึ่งไม่ว่านักท่องเที่ยวจะมาเยี่ยมชมในฤดูไหนก็สามารถชื่นชมความงามของภูมิทัศน์เมืองโอตารุนี้ที่แตกต่างกันไป

ภาพ 6-10 เมืองโอตารุในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งมีแนวโกดังเก่าริมคลองเป็นภาพตัวแทนภูมิทัศน์ของเมือง

ตัวอย่างที่ดีอีกเมืองหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างภูมิทัศน์เมืองขึ้นมาใหม่จากทรัพยากรที่เมืองมีอยู่แล้วแต่ในอดีตคือ เมืองภูเก็ต บริเวณใจกลางเมืองเก่าของภูเก็ตมีอาคารห้องแถวหลงเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งถูกปล่อยให้มีสภาพตามความต้องการในการใช้สอยทั้งภายในและภายนอกอาคารของเจ้าของอาคารมาเป็นเวลานาน แต่ในระยะเวลาประมาณ 15 ปีที่ผ่านมาได้มีการร่วมกลุ่มระหว่างผู้อยู่อาศัยในชุมชนย่านเมืองเก่านี้ เพื่อพัฒนาปรับปรุงสภาพอาคารห้องแถวให้สวยงามเหมือนตามลักษณะดั้งเดิมในอดีต ด้วยการถอดถอนป้ายโฆษณา และองค์ประกอบอาคารที่สร้างขึ้นใหม่ที่ทำให้ชุมชนขาดความเป็นระเบียบ และดูไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นอกจากนี้ยังทำการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของชุมชนโดยรวมไปพร้อมๆ กัน จนทำให้บริเวณย่านเมืองเก่าของภูเก็ตมีภูมิทัศน์เมืองที่สวยงาม จากย่านอยู่อาศัยและค้าขายดั้งเดิมที่มีสภาพแวดล้อมที่ค่อนข้างเสื่อมโทรมและไม่เป็นระเบียบ กลายเป็นย่านร้านค้าของที่ระลึก ร้านอาหาร ที่พัก และอยู่อาศัยทำการค้า ที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่นักท่องเที่ยวต่างต้องการแวะมาเยี่ยมเยียน นอกเหนือจากการเที่ยวตามชายหาด และเกาะต่างๆที่มีชื่อเสียงของภูเก็ต และได้กลายเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของจังหวัดภูเก็ตที่มีความแข็งแรงจนเริ่มเป็นที่จดจำและรับรู้กันอย่างกว้างในหมู่นักท่องเที่ยวมากขึ้นทุกวัน จากตัวอย่างของทั้งสองเมืองจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของเมืองที่มีอยู่แล้วและมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สามารถพัฒนาปรับปรุงและสร้างเป็นภูมิทัศน์เมืองที่สวยงามขึ้นมาได้ แต่ต้องอาศัยระยะเวลา และการดำเนินงานที่จริงจังและต่อเนื่อง

ภาพ 6-11 ภูมิทัศน์อาคารห้องแถวในย่านเมืองเก่าได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดภูเก็ตในช่วงเวลาที่ผ่านมาไม่นาน

นอกเหนือจากภูมิทัศน์เมืองที่สามารถสร้างขึ้นมาจากสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นแล้ว ภูมิทัศน์เมืองสามารถสร้างขึ้นมาจากได้จากองค์ประกอบทางธรรมชาติ หรือความสวยงามของธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ ซึ่งในเขตเมืองน่าจะมีพื้นที่หลายแห่งที่มีทัศนียภาพที่สวยงามเป็นต้นทุนในเบื้องต้นอยู่แล้ว และสามารถพัฒนาปรับปรุงให้เป็นภูมิทัศน์เมืองที่ถาวร และยังยืนอยู่กับเมืองน่าตลอดไปได้ เช่น ต้นไม้ตามแนวรั้วคุ้มเจ้าราชบุตร บริเวณถนนหน้าวัดอรุณวาส ทัศนียภาพแม่น้ำน่านจากบนสะพานพัฒนาภาคเหนือ พื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำน่านบริเวณหน้าค่ายสุริยพงษ์ แนวต้นไม้ริมถนนสุนทรเวชราชบริเวณหน้าโรงเรียนน่านคริสเตียน พื้นที่บริเวณช่วงเมือง และแนวต้นไม้บริเวณหน้าหอคำ เป็นต้น

ภาพ 6-12 ภูมิทัศน์เมืองที่สร้างขึ้นจากองค์ประกอบทางธรรมชาติในเขตเทศบาลเมืองน่าน เช่น ต้นไม้ตามแนวรั้วคุ้มเจ้าราชบุตร ถนนหน้าวัดอรุณวาส แม่น้ำน่านจากบนสะพานพัฒนาภาคเหนือ และบริเวณริมฝั่งแม่น้ำน่านหน้าค่ายสุริยพงษ์ (ซ้ายไปขวา)

6.1.3.4 การใช้ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ และคงคุณค่า

การมุ่งสร้างภาพตัวแทน หรือสัญลักษณ์ของเมืองเพื่อใช้ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียวอาจนำมาซึ่งผลเสียต่างๆแก่ทรัพยากรทางสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในระยะยาวได้ การใช้ทรัพยากรจึงควรมีการให้ความรู้ในเชิงประวัติศาสตร์และคุณค่าทางศิลปะของทรัพยากรนั้นที่ถูกต้องควบคู่กันไป เพื่อป้องกันการบิดเบือนความเป็นมา ขนบ รูปแบบ และกระบวนการของทรัพยากรนั้นจากการปรับใช้เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเป็นเวลานานไปเรื่อยๆ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดได้แก่ งานแห่เทียนพรรษาที่จังหวัดอุบลราชธานี และงานลอยกระทงเผาเทียนเล่นไฟที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ในกรณีของเมืองน่าน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเช่น จิตรกรรมฝาผนังภายในโบสถ์วิหารวัดภูมินทร์ ซึ่งนักท่องเที่ยวมักจะนึกถึงรูปจิตรกรรมปูม่านยาม่าน จากคำขวัญว่า “กระซิบรักที่น่าน” ที่ได้รับการประชาสัมพันธ์ออกไปในวงกว้าง จนนักท่องเที่ยวต่างอยากมาดูภาพดังกล่าว โดยละเลยเนื้อหาอื่นที่มีอยู่ในภาพ และมองข้ามภาพจิตรกรรมอื่นๆภายในโบสถ์วิหาร ซึ่งมีความน่าสนใจและมีเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน หรือการพ่อนรำที่มุ่งเน้นไปที่การแสดงเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมเป็นหลัก แต่ยังขาดการให้ข้อมูลในด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับพ่อนรำ ที่สัมพันธ์กับสถานที่นั้นว่ามีความสำคัญ มีความแตกต่างจากการพ่อนรำของที่อื่นๆอย่างไร หรือการปรับปรุงอาคารสำคัญที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์จนเหมือนอาคารที่สร้างเสร็จใหม่ ทำให้คุณค่าและมนต์ขลังของอาคารที่เกิดจากการผ่านการใช้งานมาเป็นเวลานาน และการกีดกร่อนของเวลาสูญหายไป

ภาพ 6-13 ภาพจิตรกรรมฝาผนังปูม่านยาม่านภายในวัดภูมินทร์ (ซ้าย) การพ่อนรำต้อนรับนักท่องเที่ยวหน้าวิหารวัดมหาโพธิ์ (กลาง) วัดหัวช่องที่ได้รับการบูรณะจนดูเหมือนอาคารใหม่ที่เพิ่งสร้างเสร็จ (ขวา)

ผลของการศึกษาที่ผ่านมาตลอดทั้งโครงการได้นำเสนอต่อที่ประชุม ซึ่งประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากหลายภาคส่วนในเขตเมืองน่าน เช่น หน่วยงานจากเทศบาลเมืองน่าน ประชาสัมพันธ์จังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด ท่องเที่ยวจังหวัด หัวหน้าบ้าน นักวิชาการท้องถิ่น ตัวแทนสมาชิกของบ้านต่างๆในเขตเทศบาลเมืองน่าน และผู้ที่สนใจทั่วไป ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 2 อาคารศาลาว่าการจังหวัดน่าน วันที่ 31 กรกฎาคม 2555 เวลา 13.30 -16.30 การนำเสนอ และพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้ทราบถึงประเด็นต่างๆเกี่ยวกับผลของการศึกษา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินโครงการต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการต่อไปในอนาคต

งานศึกษาชิ้นนี้มุ่งที่การจัดทำฐานข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศ เพื่อที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะ รูปแบบ และการกระจายตัวของทรัพยากรทางสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรม ที่สามารถเป็นต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนให้เกิดขึ้นมาได้ โดยทำการวิเคราะห์ทรัพยากรในเชิงความสัมพันธ์กับพื้นที่เมืองน่านทั้งหมด และเงื่อนไขข้อจำกัดในด้านเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนมีต้นทุนที่ไม่เท่ากัน บางชุมชนมีต้นทุนที่ดี แต่กลับไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม บางชุมชนมีทรัพยากรที่โดยเปรียบเทียบกับอาจมีความน่าสนใจน้อยกว่าของชุมชนอื่นๆ แต่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมอย่างสม่ำเสมอ ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เหตุผลและปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ที่ไม่ใช่เพียงคุณภาพ หรือความน่าสนใจของทรัพยากรเพียงอย่างเดียว มีผลต่อการรับรู้ และตัดสินใจเข้าไปเยี่ยมชมทรัพยากรเหล่านั้นของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก การประชาสัมพันธ์ การจัดการเข้าถึง การสร้างกิจกรรมในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง การเผยแพร่ข้อมูลด้านตำแหน่ง แผนที่ และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของทรัพยากร การปรับปรุงภูมิทัศน์ในชุมชน และพื้นที่ข้างเคียงทรัพยากรให้สวยงาม น่ารื่นรมย์ ดึงดูดความสนใจ และมีความปลอดภัยในการเยี่ยมชม การอบรมมัคคุเทศก์ในชุมชนที่สามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวได้ การสร้างความเชื่อมโยงของทรัพยากรในชุมชนกับทรัพยากรของชุมชนอื่น และของเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็น และสมควรที่จะมีการดำเนินงานต่อไปในอนาคต เพื่อให้เมืองน่านเป็นเมืองที่เที่ยวได้ทั้งเมือง ได้ทุกฤดูกาล จากที่ปัจจุบันนักท่องเที่ยวนิยมมาเฉพาะหน้าหนาว และกระจุกตัวอยู่เพียงสถานที่บางแห่งของเมือง ซึ่งการดำเนินงานต่อไปในอนาคตหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสมควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กำหนดความเป็นไปของทิศทางการท่องเที่ยวของเมืองตนเองในอนาคต และมีส่วนร่วมในการจัดการบริหารการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่

ฐานข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศ ที่จัดทำขึ้นควรจะมีการปรับปรุงให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ โดยหน่วยงานต่างๆในพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูล อาจตั้งตัวแทนของหน่วยงานเพื่อเป็นกลุ่มผู้ทำงานปรับปรุงฐานข้อมูลร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ โดยอาจมีการทำงานร่วมกันในการสำรวจปรับปรุงฐานข้อมูลในทุกๆ 6 เดือน ซึ่งจะทำให้ฐานข้อมูลเกิดประโยชน์ที่แท้จริงในการใช้งาน มีความทันสมัย และสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการดำเนินงานด้านอื่นๆได้ในขณะเดียวกัน เช่น การจัดการภูมิทัศน์ การจัดการเทศกาลประจำปี การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเฉพาะกิจ และการจัดการวัฒนธรรม เป็นต้น ข้อมูลในฐานข้อมูลที่มีการปรับปรุงให้ทันสมัยอย่างต่อเนื่องควรมีการจัดพิมพ์ออกมาเป็นระยะๆ เพื่อใช้ในการทำงานวิเคราะห์ วางแผนระหว่างหน่วยงาน และคนในชุมชน เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ และเข้าถึงข้อมูลได้เท่าเทียมกัน เนื่องจากผู้ที่มีความเข้าใจในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางภูมิศาสตร์สารสนเทศอาจมีอยู่อย่างจำกัด การจัดพิมพ์ออกมาในรูปของแผนที่ทั้งเพื่อประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว และใช้ในการดำเนินงานจัดการวางแผนระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อาจเป็นการแก้ปัญหาที่ดีในเบื้องต้น และสามารถกระทำได้ที่

ทรัพยากรที่ต้องอาศัยพื้นที่ในการประกอบกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณี การละเล่นต่างๆ ซึ่งมักมีความไม่แน่นอนในการเลือกพื้นที่เพื่อประกอบกิจกรรม มีการเปลี่ยนสถานที่ และเวลาในการประกอบกิจกรรมไปในแต่ละครั้ง อาจทำให้การบันทึกข้อมูลลงในฐานข้อมูลได้อย่างถูกต้องกระทำได้ยาก ดังนั้นจึงต้องมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ หรือบันทึกข้อมูลเป็นลำดับช่วงเวลาเพิ่มเติมเข้าไปในแต่ละครั้งที่ทำการสำรวจบันทึก ตัวอย่างที่สำคัญเช่น งานประเพณีสำคัญที่มีการจัดขึ้นในแต่ละเดือนในทุกรอบปี ซึ่งในแต่ละปีมักจะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไปทั้งในแง่เนื้อหา และประเภทของประเพณีที่จัด เวลา

และสถานที่ การบันทึกข้อมูลเหล่านี้เอาไว้ จะทำให้ทราบถึงพัฒนาการของประเพณีต่างๆเหล่านี้ว่า มีแนวโน้มในการเปลี่ยนที่ดีขึ้น หรือแย่ลงอย่างไร ซึ่งจะทำให้สามารถวางแผนจัดการการประกอบกิจกรรมประเพณีเหล่านั้นได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมบางอย่างได้หายไป หรือไม่มีสืบทอดประกอบกิจกรรมแล้ว เช่น ประเพณีการเลี้ยงผีปู่ย่าทวด ที่ลานวัฒนธรรมในบริเวณหอคำ อาคารบางหลังที่กำลังจะถูกทำลายไป หรือกำลังทรุดโทรมเสื่อมสภาพลง เช่น ภูมิไม้ในบริเวณลานหน้าวัดสภารส หรือพระไม้ที่ถูกลักลอบขโมยไปขาย เป็นต้น ตัวอย่างเหล่านี้เป็นการเปลี่ยนแปลงทางทรัพยากรที่ยังสามารถเรียกคืน หรือกู้ให้กลับมาอีกได้ ถ้ามีความพยายามในการสืบค้น ฟันฟู บูรณะ ซึ่งความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นตัวแปรที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้การเรียกคืนทรัพยากรเหล่านี้ประสบความสำเร็จหรือไม่ การท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยอาศัยทรัพยากรเหล่านี้เป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามา และให้คนจำนวนมากทั้งในและนอกพื้นที่เห็นความสำคัญของทรัพยากรที่กำลังจะสูญหาย เป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ทรัพยากรได้รับการรื้อฟื้น บูรณะ หรือประกอบกิจกรรมขึ้นมาใหม่ ซึ่งเป็นการดำเนินงานที่สมควรได้รับการผลักดันให้เกิดขึ้นในทุกๆชุมชนโดยทันทีในปัจจุบัน โดยการจัดตั้งผู้ทำงานที่ชัดเจนทั้งจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง และจากคนในชุมชน เพื่อเป็นคนกลางในการดำเนินงาน ซึ่งต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง

การขาดซึ่งคนกลางในการทำงานทางด้านการศึกษาปรับปรุงทรัพยากรทางสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยวที่ชัดเจน เป็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เนื่องจากหน่วยงานต่างๆที่มีอยู่ในปัจจุบันต่างมุ่งทำงานตามเป้าประสงค์ของหน่วยงานตนเองเป็นหลัก ซึ่งเป็นเป้าประสงค์ที่มีลักษณะเป็นเอกเทศ ไม่สัมพันธ์กับเงื่อนไขอื่น ๆ ของทรัพยากร เช่น มุ่งที่จะบูรณะฟื้นฟูเป็นหลัก มุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว มุ่งให้นักท่องเที่ยวใช้จ่ายให้มากขึ้น หรือ ค้ำแรงหนุนให้มากขึ้นเป็นหลัก โดยไม่คำนึงถึงเป้าประสงค์อื่น ๆ จะทำให้ทรัพยากรถูกใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนไปพร้อมๆกัน การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง แนวทาง รูปแบบ และอนาคตในการดำรงอยู่และใช้ประโยชน์ร่วมกันของทรัพยากรภายในชุมชนของตน เป็นวิธีการอันหนึ่งในการสร้างคนกลางในชุมชนให้เกิดขึ้น คนกลางในชุมชนนี้จะเป็นผู้ประสานและเชื่อมโยงเป้าประสงค์ในการทำงานที่เป็นเอกเทศของแต่ละหน่วยงานเข้าด้วยกันในเบื้องต้น เนื่องจากเป้าประสงค์ทั้งหลายล้วนมุ่งไปที่ทรัพยากรเดียวกัน บนพื้นที่เดียวกัน ที่มีผู้อยู่อาศัยกลุ่มเดียวกัน และผู้อยู่อาศัยกลุ่มนี้เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงและโดยทันทีจากการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร และสภาพแวดล้อมภายในชุมชน การสร้างคนกลางในการทำงาน จากคนในชุมชนที่เป็นที่ยอมรับ จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการใช้ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสมควรผลักดันให้เกิดขึ้น

บรรณานุกรม

- กมลวรรณ ทะวีไชย. 2544. **ทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวของจังหวัดน่าน**. เชียงใหม่. คณะรัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กองโบราณคดี. 2537. **รายงานศึกษาสภาพปัจจุบันประกอบการบูรณะกำแพงเมืองน่าน อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน**. เชียงใหม่.
- กระทรวงมหาดไทย, กรมศิลปากร และกระทรวงศึกษาธิการ. 2544. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดน่าน**. กรุงเทพฯ.
- การเคหะแห่งชาติ. 2550. **โครงการจัดทำแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยและแผนป้องกันแก้ไขปัญหาชุมชนแออัด จังหวัดพะเยา จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน ภายใต้กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะในการพัฒนาที่อยู่อาศัย**. เชียงใหม่.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2547. **คู่มือท่องเที่ยว 8 จังหวัดล้านนา เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน**. กรุงเทพฯ.
- คณะศรีทธาบ้านพระเกิด. 2555. **ที่ระลึก "185ปี วัดพระเกิด 2555"**. เชียงใหม่. แม่กษพรันตั้ง.
- คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ. 2530. **การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดแพร่ น่าน อุดรดิตถ์ พะเยา**. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ. 2540. (ระบบออนไลน์.) แหล่งที่มา:
http://thai.tourismthailand.org/about_tat_24.7.html.
- จิตตราภรณ์ ทิพยมณฑล. 2546. **รูปแบบสถาปัตยกรรมคุ้มและเรือนของเจ้านายล้านนา ในเขตจังหวัดแพร่-น่าน : การศึกษาเฉพาะเรื่อง**. เชียงใหม่. ภาควิชาศิลปะไทย. คณะวิจิตรศิลป์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. 2542. **รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตลุ่มแม่น้ำวาวง**. รายงานการวิจัย.
- นพคุณ ต้นดีกุล. 2548. **ประวัติศาสตร์เมืองน่าน จากพงศาวดารเมืองน่าน ข้อมูลท้องถิ่นและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง**. เชียงใหม่. ล้านนาคอมพิวเตอร์พริ้นตัง.
- พัชรินทร์ สุขประมุข. 2547. **มรดกเด่น จังหวัดน่าน**. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน.
- มนัส สุวรรณ. 2546. **รายงานฉบับสมบูรณ์ : โครงการศึกษาแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน**. เชียงใหม่. โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาวิทยาลัยพายัพ. 2530. **รวมบทความโบราณคดีและประวัติศาสตร์เมืองน่าน**. เชียงใหม่. โครงการศึกษาชนชาติไท.
- วัชรชัย ทะสม. 2546. **รูปแบบเรือนพักอาศัยในเขตจังหวัดน่าน**. เชียงใหม่. ภาควิชาศิลปะไทย. คณะวิจิตรศิลป์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิโรรัตน์ บุญถนอม. 2543. **ทัศนคติของคนน่านที่มีต่อนโยบาย "Amazing Thailand 1998-1999"**. เชียงใหม่. คณะเศรษฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดน่าน. 2542. **ศิลปินดีเด่น และผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรม จังหวัดน่าน พ.ศ. 2542**. น่าน.
- สถาบันวิจัยสังคม. 2527. **สรุปสภาพหมู่บ้านและตำบล อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรศักดิ์ ศรีสำอาง. 2530. **เมืองน่าน : โบราณคดี ประวัติศาสตร์ และศิลปะ 2465-2546**. กรุงเทพฯ. กรมศิลปากร.
- สุรีย์ บุญญาอนุพงศ์. 2545. **โครงการศึกษาสำรวจ ออกแบบเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมเมืองบริเวณพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์น่านชั้นใน**. เชียงใหม่. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สร้อยดี อ่องสกุล. 2539. **พื้นเมืองน่าน ฉบับวัดพระเกิด**. กรุงเทพฯ. อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.สามารถ สิริเวชพันธุ์.

2531. **สถาปัตยกรรมพะเยาและน่าน**. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สายันต์ ไพรัชญาจิตร. 2543. **โบราณคดีชุมชนที่เมืองน่าน**. กรุงเทพฯ. โครงการโบราณคดีชุมชน.

สิทธิศักดิ์ ธงเงิน. 2550. **กำแพงเมืองน่าน ตำนานที่มีชีวิต**. เชียงใหม่. สำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดน่าน.

สิทธิศักดิ์ ธงเงิน. 2551. **เมืองน่าน...อดีตที่คุณอาจไม่เคยรู้**.แพร่. เมืองแพร่การพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าน่าน. 2552. **น่านเมืองเก่าที่มีชีวิต**. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่าน.

สำนักงานจังหวัดน่าน. 2554. **น่าน. น่าน**.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2548. **แผนที่ชุมชน เมืองเก่าน่าน - Nan cultural heritage atlas**. กรุงเทพฯ. น่าน. เทศบาลเมืองน่าน. โรงพยาบาลน่าน.

สำนักศิลปากรที่ 7. 2549. **รายงานเบื้องต้นภูมิหลังเมืองน่าน**. โครงการสืบค้นแหล่งวัฒนธรรมลุ่มน้ำน่าน - แม่น้ำว่า โดยประชาชนมีส่วนร่วม. สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม.

สำนักงานสถิติจังหวัดน่าน. 2554. **สถานการณ์การท่องเที่ยวเมืองน่าน**. จังหวัดน่าน.

ฮันส์ เพนธ์. 2544 . **จารึกในพิพิธภัณฑฯ น่าน และจารึกเมืองน่านที่น่าสนใจ**. เชียงใหม่. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภาคผนวก

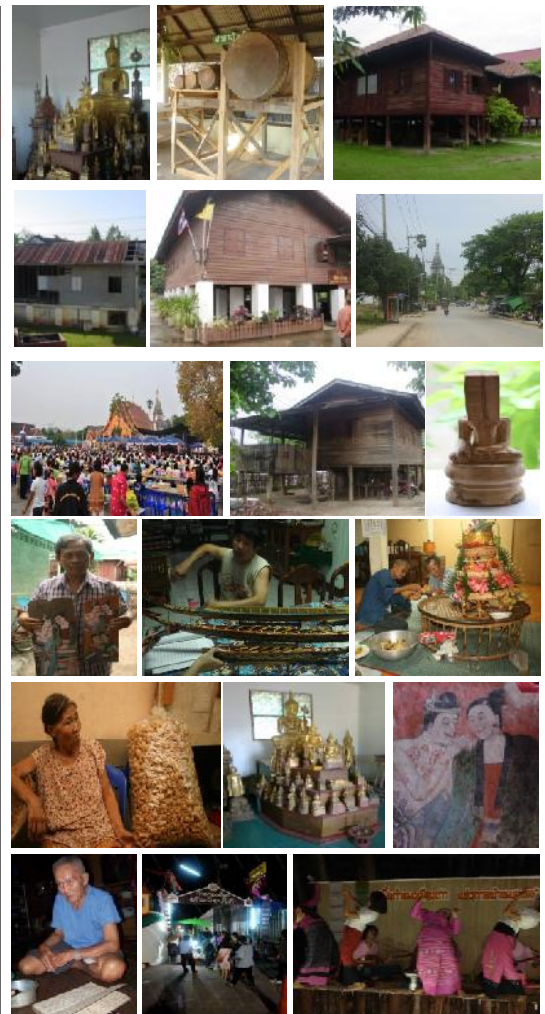
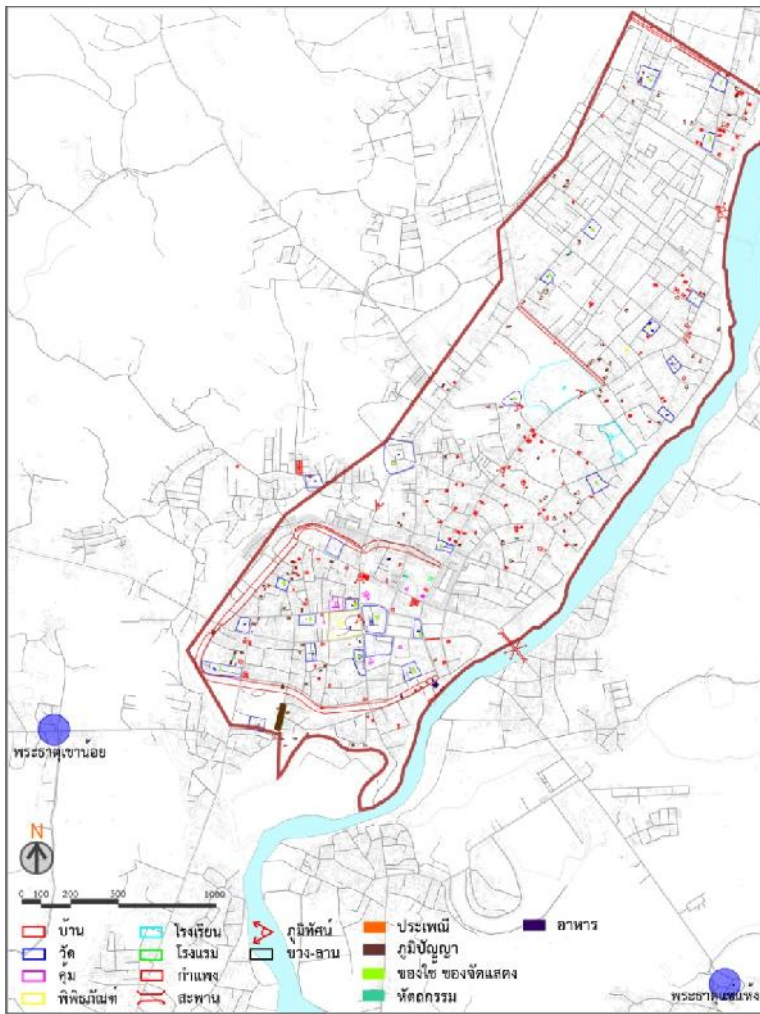
เมืองน่านเป็นที่มียุทธการทางด้านสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยียนเมืองน่านมากขึ้นทุกปี โดยเฉพาะในช่วงเทศกาล จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในเขตเมืองน่านพร้อมกันทีเดียวหลายหมื่นคน และเริ่มมีการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในช่วงฤดูท่องเที่ยวในสถานที่ที่มีชื่อเสียงหลายๆแห่ง เช่น วัดภูมินทร์ วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร วัดพระแช่แห้ง เป็นต้น เกิดปัญหาในเรื่องความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ความเสื่อมโทรมของสถานที่อย่างรวดเร็ว และความแออัดของการกระจายรายได้ และผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยว

เมืองน่านมีคำขวัญประจำเมืองว่า “เมืองเก่าที่มีชีวิต” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมืองน่านเป็นเมืองที่มีทรัพยากรทางด้านศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมที่มีความเก่าแก่ มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์หลงเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งน่าที่จะเพียงพอในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชม โดยไม่กระจุกตัวอยู่ ณ จุดใดจุดหนึ่ง และไม่จำกัดอยู่เพียงช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่สามารถท่องเที่ยวได้ทั้งปี แต่สถานการณ์การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเป็นในทางตรงกันข้าม นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเมืองน่านมุ่งที่จะเยี่ยมชมสถานที่ที่มีชื่อเสียงเพียงไม่กี่แห่ง ในขณะที่ในเขตเมืองน่านยังมีทรัพยากรด้านวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม อีกเป็นจำนวนมาก ซ่อนตัวอยู่ในชุมชนต่างๆ ซึ่งยังไม่ได้ถูกนำบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์กับชุมชนโดยรวมทั้งหมด ในการพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางจัดการ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง และเชื่อมโยงกับสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน

การศึกษาเพื่อมุ่งที่จะสืบค้นทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน และจัดทำเป็นฐานข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศที่ครอบคลุมทั้งทรัพยากรที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการเป็นฐานข้อมูลสำหรับนำไปใช้ในการวางแผนการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน เพื่อลดปัญหาการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวในเขตเมืองเพียงไม่กี่แห่ง และส่งเสริมให้ทรัพยากรเหล่านี้ถูกใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยวตามต้นทุนด้านคุณค่า และคุณลักษณะที่มีอยู่ในตัวทรัพยากร และศักยภาพในด้านต่างๆของชุมชน ซึ่งจะยังผลให้ทรัพยากรถูกนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมตามสภาพเงื่อนไขในด้านต่างๆของปัจจุบัน และเกิดการสืบทอด ปฏิบัติ ดูแลรักษาให้คงอยู่สืบไป

การดำเนินงานเริ่มจากการเข้าไปสืบค้นทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมที่มีอยู่ ตำแหน่ง ศักยภาพ และข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ครอบครอง ความเป็นมา การใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน เพื่อสร้างฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ ที่ทำให้ทราบถึงการกระจายตัวของทรัพยากร และศักยภาพในด้านต่างๆของชุมชน และสร้างความเชื่อมโยงกับสิ่งอำนวยความสะดวก และแผนพัฒนาต่างๆ ของเมืองน่านที่มีอยู่ในปัจจุบัน

การศึกษาพบทรัพยากรในด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่านทั้งสิ้น 378 หน่วย โดยแบ่งเป็นทรัพยากรทางด้านสถาปัตยกรรม 200 หน่วย ทางด้านวัฒนธรรม 178 หน่วย และศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยทั่วไปอยู่ในระดับปานกลาง มีเพียงบางชุมชนที่มีศักยภาพอยู่ในระดับดี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่อยู่ภายในเขตใจเมือง เช่น ชุมชนภูมินทร์ – ท่าลี่ ชุมชนมิ่งเมือง และชุมชนพญาภู การศึกษาพบทรัพยากรจำนวนมากซึ่งมีคุณค่าในเชิงศิลปะและประวัติศาสตร์แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวโดยทั่วไป เช่น พิพิธภัณฑสถาน พระไม้ในวิหารวัดต่างๆ ที่พักอาศัยที่สร้างด้วยไม้ในชุมชนทางตอนเหนือของเขตเทศบาล ในขณะที่มีทรัพยากรบางประเภทที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว แต่มีนักท่องเที่ยวที่ให้ความสนใจอย่างจริงจังน้อย เนื่องจากสภาพแวดล้อมของสถานที่ยังไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเพียงพอ เช่น แนวกำแพงเมืองที่ได้รับการบูรณะทางตอนเหนือของใจเมือง แนวคูเมืองของเวียงเหนือ พื้นที่สาธารณะริมฝั่งแม่น้ำน่าน ทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้มักจะพบอยู่ในประเพณีการเล่น และภูมิปัญญาพื้นถิ่นในตัวบุคคล ซึ่งส่วนใหญ่ยังเป็นที่ยังคงกันในวงแคบ เช่น ฟ้อนเงี้ยว ฟ้อนมอญเซียง และการแกะสลักพระไม้ เป็นต้น

การกระจายตัว และตัวอย่างของทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน

ลักษณะของโครงสร้างของเมืองน่าน ที่มีลักษณะพื้นที่แคบยาวขนานไปตามทิศตะวันตกของเมือง โดยมีเขตเมืองเก่าอยู่ทางด้านใต้ ซึ่งเป็นเสมือนจุดเริ่มต้นการเดินทางเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญที่มีชื่อเสียงของเมืองน่านในบริเวณใจเมืองก่อนที่จะเริ่มเดินทางไปเยี่ยมชมทรัพยากรอื่นๆ ในชุมชนต่อไปทางด้านทิศเหนือของเมือง ดังนั้นการจัดการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะมีทิศทางในการขยายตัวจากด้านทิศใต้ไปยังทิศเหนือมากขึ้นเรื่อยๆ ควรที่จะพิจารณาการท่องเที่ยวที่เป็นวงรอบซึ่งสามารถสร้างเส้นทางวงรอบ ได้ตามระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวมี และความสนใจเฉพาะบุคคลในทรัพยากรประเภทต่างๆ

นอกเหนือจากตัวทรัพยากรเองแล้ว สภาพแวดล้อมโดยรอบของทรัพยากร ของเมือง และของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแล เพราะนอกเหนือจากการเยี่ยมชมสถานที่ และทรัพยากรแต่ละแห่งแล้ว นักท่องเที่ยวยังต้องเดินทางไปมาเพื่อพักผ่อน ทานอาหาร ซื้อของที่ระลึก และเยี่ยมชมสภาพทั่วไปของเมือง การเดินทางไปมาจึงเกิดขึ้น ดังนั้นสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงามภายในเขตชุมชน และเมืองจึงสมควรได้รับการพัฒนาปรับปรุง ซึ่งเมืองน่านมีทรัพยากรต้นทุนที่สามารถพัฒนาให้เกิดภูมิทัศน์ที่สวยงามได้ในหลายๆจุด เช่น บริเวณตามแนวกำแพงเมืองและคูเมืองเก่าต่างๆ มุมมององค์พระเจดีย์วัดสวนตาลตามแนวถนนผากอง และพื้นที่ของเมืองตามริมฝั่งแม่น้ำน่าน

การวิเคราะห์ SWOT สถานการณ์การท่องเที่ยวของชุมชนโดยการจัดประชุมเวทีชุมชนทั้ง 28 บ้านพบว่าเมืองน่านมี

- **จุดแข็ง** ด้านการมีทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จำนวนมาก ที่มีชื่อเสียงกระจุกตัวอยู่กลางใจเมืองเช่น วัดภูมินทร์ วัดช้างค้ำ และที่กระจายอยู่ในชุมชนต่างๆ ทุกชุมชนมีวัดประจำชุมชน ภายในวัดมีเจดีย์ พระพุทธรูป พระพุทธรูปไม้ และของใช้ภายในวัดเป็นจำนวนมาก มีแม่น้ำน่านไหลผ่านซึ่งมีประเพณีแข่งเรือที่สำคัญ มีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ น่าน พิพิธภัณฑ์ชุมชน และพิพิธภัณฑ์ส่วนบุคคลจำนวนมาก มีปราชญ์ชุมชนที่สืบทอด ภูมิปัญญาต่างๆมากมายการแกะสลักเรือแข่งจำลอง การแกะสลักพระพุทธรูปไม้ ภาษาล้านนา ดนตรีพื้นบ้าน การละเล่น ประเพณีต่างๆ และคนในชุมชนมีน้ำใจมิตรไมตรี เป็นกันเอง
- **จุดอ่อน** ด้านการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างชุมชน และการสร้างกลุ่มองค์กรเพื่อดูแลการท่องเที่ยวของชุมชนยังมีน้อย เยาวชนยังไม่เข้ามามีบทบาทหรือยังไม่มีส่วนร่วมในชุมชนเท่าที่ควร ขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการเชิงธุรกิจ การจัดการทางการตลาด และการประชาสัมพันธ์ ชุมชนขาดทักษะความรู้ด้านการให้บริการการท่องเที่ยว ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว การสร้างกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว และการให้บริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนยังมีน้อย การบอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของชุมชนยังมีน้อย ยังไม่มีการสืบทอดต่อยังกลุ่มเยาวชน
- **โอกาส** ด้านการมีนโยบายและยุทธศาสตร์ต่างๆที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กระแสความนิยมในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หน่วยงานต่างๆ พร้อมยินดีให้การสนับสนุน การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนสามารถเข้าถึงได้ทุกฤดูกาล และมีความสะดวก และวัฒนธรรมประเพณีต่างๆมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่สามารถสืบค้นได้
- **อุปสรรค** ด้านงบประมาณสนับสนุนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวยังมีน้อย การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกยังไม่ครอบคลุมทุกชุมชน จังหวัดน่านไม่ใช่เมืองผ่าน และปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากในเขตเทศบาล

จากการวิเคราะห์ข้างต้นประเมินได้ว่า ความสามารถในการในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายในเขตเทศบาลเมืองน่านอยู่ในระดับปานกลาง

การผลักดันให้ชุมชนใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อดำรงไว้ซึ่งการสืบสานต่อ และรักษาวัฒนธรรมเหล่านี้ โดยสอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของคนในสมัยปัจจุบัน พบว่าเมืองน่านมีการจัดการวัฒนธรรมในชุมชนอยู่ 3 ระดับ คือ 1.ชุมชนที่เริ่มมีการจัดการด้วยตนเองแล้ว เช่น บ้านพระเกิดที่มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้นที่วัดพระเกิด วัดมหาโพธิ์ที่มีการจัดการภายในวัดเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวโดยผู้สูงอายุในชุมชนเป็นแกนหลัก และการทำเรือแข่งจำลองของอ.วิโรจน์ 2.ชุมชนที่เริ่มมีแผนดำเนินการ เช่น วัดอรุญญาวาสที่เริ่มมีโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนขึ้นภายในวัด วัดนาปังที่ได้รับการช่วยเหลือจากเอกชนในการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนแต่ขาดการจัดการต่อเนื่อง และ 3.ชุมชนที่มีทรัพยากรแต่ยังไม่ได้เริ่มมีการจัดการที่เป็นรูปธรรม เช่น พิพิธภัณฑ์ภายในวัดศรีพันต้น

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะต้องจัดให้มีขึ้นจากความเข้าใจในฐานข้อมูลทรัพยากรทั้งหมดในเขตเมืองน่าน ร่วมกับศักยภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมในแต่ละชุมชน โดยอาศัยจุดแข็ง จุดอ่อนที่แตกต่างกัน รวมทั้งทรัพยากรหลากหลายประเภทที่ต่างกันเป็นตัวเสริมซึ่งกันและกัน ให้เกิดภาพรวมที่น่าสนใจ และมีความเข้มแข็งในการจัดการร่วมกัน โดยเน้นรูปแบบการเดินทางเยี่ยมชมที่เหมาะสมกับทรัพยากร และสภาพของชุมชนที่แตกต่างกันไป เช่น เดินเท้า ขี่จักรยาน รถมอเตอร์ไซด์สามล้อถีบ หรือ รถยนต์ส่วนบุคคล กลไกที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การจัดให้มีคนกลาง โดยสมควรมาจากคนในชุมชน ซึ่งคนกลางดังกล่าวจะทำหน้าที่ประสานงาน เชื่อมโยงความร่วมมือในการดำเนินงานระหว่างคนในชุมชน กับหน่วยงานต่างๆ ที่มีเป้าประสงค์ในการทำงานที่แตกต่างกันเข้าด้วยกัน เพื่อยังประโยชน์ในการใช้สอยทรัพยากรให้เกิดกับชุมชนมากที่สุด

ตัวอย่างการนำเสนอการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมที่ดีของน่านและของกรณีศึกษา

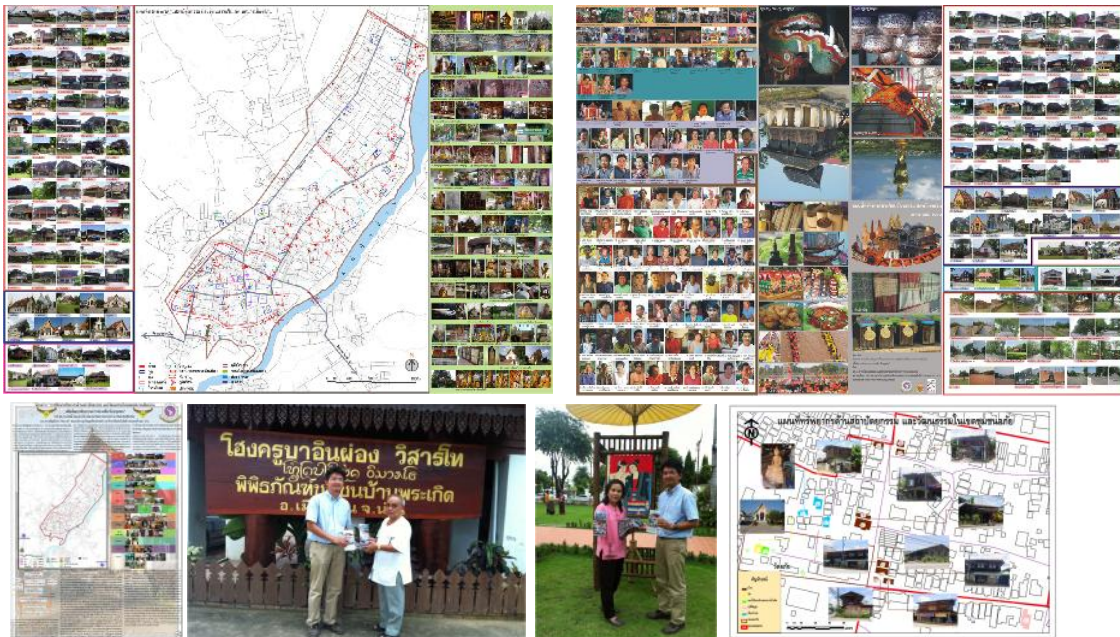

ภาพตัวอย่างทรัพยากรทางสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมที่ดี มีศักยภาพในการพัฒนาของเมืองน่าน

ภาพตัวอย่างการจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรทางสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมที่ดี ของกรณีศึกษา เช่น แผนที่ท่องเที่ยวชุมชน (สองภาพซ้าย) ของที่ระลึกที่พัฒนาต่อยอดมาจากความเชื่อพื้นบ้านโบราณ (ที่สองจากขวา) และภูมิทัศน์เมืองเก่าที่ดี (ขวา)

การเผยแพร่ผลงานวิจัย และฐานข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศในรูปแบบต่างๆ

การจัดทำแผนที่ทรัพยากรสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองน่าน และสื่ออื่นๆในการนำเสนอผลงานวิจัย และฐานข้อมูลเพื่อให้เห็นในชุมชนได้เข้าใจวิธีการดำเนินงาน และผลการดำเนินงานได้ง่ายขึ้น ทำการแจกจ่ายแผนที่เพื่อประชาสัมพันธ์ไปยังชุมชน และหน่วยงานต่างๆ

การนำเสนอ และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน การจัดทำฐานข้อมูล และสรรหาความร่วมมือในการดำเนินงานกับคนในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เมื่องน่าน

การสร้างความเข้าใจในการทำงาน ความสำคัญของการจัดทำฐานข้อมูลกับหน่วยงานต่างๆ ผู้นำชุมชน และคนในชุมชน

การเก็บข้อมูลทรัพยากรต่างๆในเขตเมื่องน่าน

การดำเนินกิจกรรมต่างๆด้านการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนในระหว่างการดำเนินโครงการ

ตารางสรุปกิจกรรมการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	กิจกรรมที่ดำเนินการมา	ผลที่ได้รับตลอดโครงการ
1. เพื่อศึกษา และรวบรวมข้อมูล ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวด้าน สถาปัตยกรรมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งสภาพทาง เศรษฐกิจ สังคม วิธีการดำเนินงาน ชีวิตของชุมชนในเขตเทศบาลเมือง น่าน	รวบรวมเอกสาร งานวิจัย ที่ เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และ ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว สํารวจภาคสนามเพื่อค้นหา ตำแหน่งที่ตั้งของทรัพยากร สัมภาษณ์ สอบถาม คนในชุมชน เกี่ยวกับทรัพยากร	สำรวจภาคสนามในทั้ง 28 ชุมชน อย่างละเอียด รวมทั้งสัมภาษณ์ สังเกต และสอบถามคนในชุมชน ถึงประวัติความเป็นมา แนวโน้ม ในการใช้ทรัพยากร โดยเฉพาะ ทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ รวบรวม เอกสารต่างทั้งจากในและนอก พื้นที่ ประชุมปรึกษากับผู้มีส่วน เกี่ยวข้องด้านการจัดการ ท่องเที่ยวและวัฒนธรรม	ข้อมูลประวัติ พัฒนาการ ตำแหน่ง ที่ตั้ง ภาพถ่ายของทรัพยากร ทั้งหมด เข้าใจถึงกลไกการทำงานด้านการ ท่องเที่ยว และการจัดการ วัฒนธรรม และมรดกทาง สถาปัตยกรรม ทราบถึงลักษณะแนวโน้มของการ ท่องเที่ยว ปัญหาในเชิงพื้นที่ โดยรวมที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อศึกษาศักยภาพ และ ความสามารถของชุมชนในเขต เทศบาลเมืองน่าน ในการรองรับ การท่องเที่ยวโดยชุมชน	ประชุมกลุ่มย่อย สัมภาษณ์ สร้าง ความเข้าใจในการดำเนินงานกับ คนในชุมชน และทำการประเมิน ศักยภาพชุมชนร่วมกัน	ทำการประชุมประชาคมในกลุ่ม ย่อยจำนวน 3 ครั้ง ในชุมชนทาง ตอนเหนือ ตอนกลาง ตอนใต้ ตามลำดับ เพื่อประเมินศักยภาพ ร่วมกัน	เข้าใจความคิดเห็นของคนในชุมชน ที่มีต่อการท่องเที่ยวในเมืองและ ชุมชนของตน ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน ศักยภาพ โอกาส ของแต่ละชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวใน ชุมชนตนเอง
3. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ ที่ รวบรวมข้อมูลที่ศึกษาในทุกด้าน เพื่อใช้ในการวางแผนการ พัฒนา ท่องเที่ยวโดยชุมชนในเขตเทศบาล เมืองน่านต่อไป	จัดทำฐานข้อมูลภูมิศาสตร์ สารสนเทศ ทำการจัดประชุม ประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจใน ฐานข้อมูล วิธีการใช้ประโยชน์และ ค้นหาข้อบกพร่องที่มี ประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูลและผล การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้เกิดการ นำไปใช้ประโยชน์ และผลักดันการ ทำงานให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง	จัดทำฐานข้อมูลภูมิศาสตร์ สารสนเทศ โดยระหว่างการจัดทำ ฐานข้อมูลได้ทำการตรวจสอบ ความถูกต้อง และปรับปรุงความ ทันสมัยของข้อมูลอีกรอบ จัดพิมพ์แผนที่ทรัพยากร เพื่อใช้ ประโยชน์ในการทำงาน ในกรณีที่ไม่สามารถเข้าถึงโปรแกรม ฐานข้อมูลได้สำหรับคนในชุมชน ทั่วไป และเพื่อแจกจ่ายแก่ นักท่องเที่ยว เผยแพร่และส่งคืนฐานข้อมูลไปยัง หน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องเพื่อ นำไปใช้ประโยชน์ในหน้าที่ต่อไป ประชุมประชาคมเพื่อสร้างการ รับรู้ในฐานข้อมูล และกระตุ้นการ นำไปใช้ ตรวจสอบความถูกต้อง และทันสมัยร่วมกัน และแนวทาง การทำงานต่อไปในอนาคต	ฐานข้อมูลภูมิศาสตร์สารสนเทศ แผนที่ทรัพยากรทางสถาปัตยกรรม และวัฒนธรรม หน่วยงานต่างๆได้รับฐานข้อมูลใน การนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป หน่วยงานต่างๆและคนในชุมชน เข้าใจความสำคัญ และการมีอยู่ ของฐานข้อมูล รวมทั้งแนวทางใน การใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูล นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูล เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทาง สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมอื่นๆ ในชุมชนเมืองน่าน และตัดสินใจ เข้าไปเยี่ยมชมได้ด้วยตนเอง